

SUPPLEMENTUM

AD

REGESTA INNOCENTII III

ROMANI PONTIFICIS.

I.

Ad præpositum (1), Decanum (2) et canonicos Majoris ecclesiæ Argentinensis. — Præbendam, a F. præposito S. Thomæ resignatam, ipsis confirmat. (Anno 1198. Laterani, Mart. 2)

[BREQUIGNY et LA PORTE DUTHEIL, *Append. ad Regesta Innocentii*, t. III, p. 1065. Ex Apographo, ad fidem Autographi in Majoris ecclesiæ Argentinensis archivis asservati, a D. Grandidier diligenter collato.]

Cum partes inter se super mota quæstione conveniunt, vel altera renuntiat quæstioni, ad hoc solum exigitur officium Judicis, ut quod a partibus fit faciat inviolabiliter observari, ne cui contra compositionem aut cessionem per se factam liceat ulterius prosilire. Sane, cum dilecti filii, Arnoldus, nuntius et concanonicus vester, et F. præpositus Sancti Thomæ (3), ad nostram præsentiam accessissent, super præbenda, de qua, per dilectum filium, P. tituli Sanctæ Cæcilie presbyterum Cardinalem (4), tunc apostolicæ sedis legatum, idem præpositus fuerat investitus, in nostra et fratrum nostrorum audientia disceptarunt. Cumque nos,

(1) Erat is, verisimiliter, Rheinardus II, de quo pauca hæc apud *Gallie Christianæ novæ* auctores, tom. V, col. 825:

X. Rheinardus II, 1190 in charta Conradi II, episcopi Argentinensis (*exprobat. Hist. Als., pag. 29*), de collegiata Luterbacensi ecclesia.

Successor ejus, Albertus, non nisi anno 1202 memoratur. Vide *Epistolam Libri octavi VIII, not.*

(2) De Decanis Majoris ecclesiæ Argentinensis, circa hæc, in quibus versamur, tempora, pauca admodum reperiuntur apud Auctores supra laudatos, *Ibid. col. 827*:

VI. Frivo, vel Frico, 1178 et 1183. Vide *Chartam Henrici episcopi pro fundatione Prioratus de Rubiaco.*

VII. Wernardus 1218, in *Charta Henrici episcopi pro S. Arbogasti ecclesia.*

(3) Illi nomen erat Fridericus, uti nos monuit D. Grandidier ex instrumentis.

(4) Petrus, nobilis Placentinus, a Lucio PP. III, Fcra quarta Cmerum, an. reparatæ salutis 1185, in tertia, ex Ciaconio, ex Panvinio vero, Aubery, et aliis, 1184, in secunda cardinalium creatione, tituli S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus, deinde a

A auditis quæ hinc inde proposita fuerant, de communi consilio fratrum nostrorum, sententiam formare ac ferre vellemus, dictus præpositus ad nos humiliter et devote accessit, et jus, si quod sibi competeret in eadem præbenda, in manibus nostris spontaneus resignavit. Nos igitur, Ecclesiæ vestræ volentes in posterum paci et tranquillitati consilere, recepta resignatione ipsius, ei super eadem præbenda perpetuum silentium imponimus, et vos, et Ecclesiam vestram, ab impetitione ipsius super eam præsentium auctoritate reddimus absolutos. Nulli ergo, etc.

Datum Laterani, vi Nonas Martii, pontificatus nostri anno primo.

II.

B *Matthæum* (5) abbatem S. Nicolai de Pratis Ribodi Montis, Laudunensis dioceseos. — Recipiuntur sub protectione B. Petri, et enumerantur bona ad ipsos spectantia.

(Anno 1198. Laterani, Mart. 18).

[Bullam hanc edimus ad fidem apographi, quod ex Chartulario monasterii S. Nicolai de Pratis, f° 9, v° transcriptum, in Chartophylacio nostro repo-

Clemente PP. III, tituli S. Cæcilie presbyter cardinalis renuntiat, sub Cælestino P. III, in Sicilia, et sub Innocentio PP. III item, tertio in Germania legationis munere functus est. Obiit sub Innocentio. Hunc e familia Diana fuisse profiteretur Floravantes Martinellus, ex Chronico Placentino Umberti Locati. *Oldoin. ad Ciacon.* tom. I, col. 1120.

(5) Matthæus I, notæ pronitatis abbas ab anno saltem 1197 ad annum 1225 virtutum splendore præluxit; tanti factus a comitissa Blesensi, Ribodi-Montis, Suessionum, etc. domina, ut hæc illi gazas suas, aureos et monilia servanda crediderit an. 1225.

A Cælestino PP. III honorum recessionem an. 1197; aliam post menses quindecim ab Innocentio PP. III (*et est hæc ipsa quam hic edimus*); tertiam ab Honorio PP. III, an. 1224, consecutus est. Ingenti suorum desiderio assumptus, in B. Mariæ sacello, ubi nunc sacristia, depositus est sub lapide. Apertum, et ante chori januam translatum ejus sepulchrum, proceri hominis ossa caputque per amplum exhibuit; quippe cujus femorum ossa pollices viginti duos æquabant.

suit D. Grenier. Idemque hanc notulam adscripsit. — « Cette Bulle confirme la stabilité des religieux, qui avoient fait profession dans l'abbaye de S. Nicolas, en ce monastère, à moins que ce ne soit pour embrasser un état plus strict; la présentation aux cures; la permission de donner la sépulture à ceux qui la désirent, pourvu qu'ils ne soient ni excommuniés, ni interdits; l'élection d'un abbé par la communauté, sa bénédiction et son intronisation, sans exiger ni palefroi, ni chape de soie, parce que cette exaction tient à la simonie. » BRÉQUIGNY, *ibid.*]

INNOCENTIIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, MATTHÆO, abbati Sancti Nicolai de Pratis, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis enervet. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Sancti Nicolai de Pratis, in quo divino mancipati estis obsequio, ad exemplar prædecessorum nostrorum, felicis recordationis, Innocentii, Adriani, Alexandri, Urbani, et Cælestini, Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, procurante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum videlicet, ab omni advocacione successorum nobilis viri Anselmi bonæ memoriæ, ipsius loci fundatoris (6), liberum, cum omnibus appenditiis suis, in ea libertate quæ ab eodem Anselmo devotionis intuitu eidem loco concessa est; totam villam quæ illi adjacet (7), cum furno et molendino, cum pascuis, silvis, aqua, piscatione, pratis, banno et districto; ecclesiam Sancti Germani de Ribodi-Monte, cum thesauraria et schola

(6) Anselmus, eo nomine secundus, Anselmi filius, Ribodi Montis comes, Viromanducorum principum regia stirpe nobilissimus, qui, erecto prius Aquicincti cœnobio, redditus etiam Vincentiano quæ per vim abstulerat prædiis ac juribus, Præense hoc juxta paternam ditionem condidit, anno 1083. Habetur charta foundationis, *Nov. Gall. Christ.* t. X, col. 189, *Instr.* III. Sequenti anno, Philippi regis apud Ribodi Montem degentis auctoritate muniri curavit. *Vide ibid. Inst.* IV.

(7) Nomine *Luciacus*. gallice *Lucy*. Vide instrumentum supra citatum.

(8) Gallice *Fontaine-Notre-Dame*.

(9) Gallice *Bohain*.

(10) *Réteuil*.

(11) *Al. de Villari sicco*; gallice *Villers-le-Sec*.

(12) Simon I (*de Vermandois*), regia prosapia ortus, filius Hugonis Magni, comitis Viromanducorum, filiique Henrici regis I, electus aut consecratus in episcopum Noviomensem circa annum

A adjacenti, parochia Sancti Petri, cum cæteris pertinentiis suis; altare de Fontanis (8), cum tribus partibus majoris decimæ ejusdem villæ et tota minori decima, et omnibus obventionibus et oblationibus ejusdem loci, exceptis his quæ presbytero offeruntur in celebratione suæ missæ; altaria de Bohaing (9); altaria de Restoliis (10), altaria de Villers (11), cum omnibus pertinentiis eorum, quæ bonæ memoriæ Simon (12), quondam Noviomensis episcopus, ecclesiæ vestræ dedit (13); et successor ejus Balduinus (14) scripto suo postea confirmavit; terram quæ dicitur Tasiniacus (15) cum pascuis, silvis, aqua, piscatura, pratis, banno et districto; altare de Tenella (16), cum dote sua; villam quæ dicitur Montiniacus (17), præter sextam decimam partem communis allodii, et dimidiam partem terræ Fulcherici; altare ejusdem villæ, cum tota decima tam minori quam majori; apud villam quæ dicitur Fillencis (18), totam decimam tam majorem quam minorem, cum terra de Merallu, undecim modios frumenti, et unum modium pisæ, et tres solidos monetæ, quos in festivitate sancti Remigii ab ecclesia Sancti Foillani processu habetis; in ecclesia de Clarofonte, sex modios frumenti, et unum sextarium; apud villam quæ dicitur Dercis (19), altare cum duabus partibus majoris decimæ, et totam minorem decimam; in villa quæ dicitur Leheris (20), totam terram cujusdam militis Christiani, terram quæ dicitur Ogeri prati, et quartam partem ejusdem villæ, terram de Militricis quam habetis a Rainero de Sanctis; apud villam quæ dicitur Tursiacus (21), altare cum tota decima tam majori quam minori, terram Radulfi, militis, terram Gilleberti Rasi, terram Sancti Petri de Hunoniscurte, omne guionagium quod dedit vobis bonæ memoriæ Ingeramus, pater quondam Radulfi de Cociaco, liberum et quietum; altare de Chievresis (22), cum dote sua et quartam partem ejusdem villæ, cum tota decima tam majori quam minori ejusdem curtis; in villa quæ dicitur Regiscurtis (23), terram quam dedit vobis Guido Cato, cum aqua, piscatura, pascuis, concedente Guido

1125, præfuit usque ad annum 1145. Vide *Gall. Christ.* tom. X, col. 1000.

(13) Anno 1150, Simon dedit altare de Mont-Benchien ecclesiæ de Boëni. *Ibid.* col. 1001.

(14) Anno 1148, ut legere est in Chronico Sigeberti. « Simon, gloriosus Noviomensis pontifex, apud Seleuciam diem clausit, cui successit Baldunus Boloniensis, abbas: 1° Calniaci, in diocesi Novionensi; 2° Castellionis, in diocesi Lingonensi; excessit ab humanis 14 Non. Maii, an. 1167. *Ibid.* »

(15) Gallice *Tasigni*; locus postea cum *Luciaco*, gallice *Lucy*, unitus.

(16) *Tenelle*.

(17) *Montigny en Arrouaise*.

(18) *Fieulaines*.

(19) *Dercis*, in diocesi Laudunensi.

(20) *Leheries*, in Tierachia.

(21) *Torsy*, de parochia Ribodi Montis.

(22) *Chevresis*.

(23) *Régicourt*.

de Supi domino suo, sedem molendini quam dedit A vobis Philippus, concedente Rliardo domino suo; apud villam quæ dicitur Andiniacus (24), sex modios frumenti quos debet vobis ecclesia Sancti Martini Laudunensis annuatim persolvere, et in propria vectura ad promptuarium vestrum deferre; in villa quæ dicitur Remiis (25), quindecim solidos bonæ monetæ, quos debet vobis ecclesia Beatæ Mariæ Laudunensis in festivitate Omnium Sanctorum persolvere annuatim; villam quæ dicitur Moncellis (26), quam dedit vobis Anselmus, quondam dominus Ribodi Montis, cum banno, furno, et districto, et dimidiam partem molendini et dimidiam partem vivarii, terram de Bardonroy cujus medietatem terragii libere recipitis, alteram Rainerus de Guisia, et, ex parte Rainerii, ecclesiæ Sancti Vincentii Laudunensis tres modios frumenti annuatim persolvitis; in Flandria, apud villam quæ vocatur Lo, bercariam unam et amplius; apud Lecca, dimidiam bercariam; apud Chevenses, quinque modios frumenti, quos solvit Radulfus de Hussel, altare de Parpes (27), cum pertinentiis suis terram quam dedit vobis Gualterus, miles de Aines, quartam partem terræ de Wargiscurte (28), juxta Ribodi Montem; item, in Flandria, apud villam quæ dicitur Lecca, terram de Morostralis, decimam septem lotorum; apud Fressenatum, dimidiam marcam, et dimidium fertonem; apud Wallas, undecim solidos, mediam partem villæ quæ dicitur Puteolis (29), tam in silva, quam in terra arabili, quam Albericus Waler, et Fredebertus de Sanctis, et Gerardus filius ejus vobis contulerunt.

Sane, novalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos et absolutos, e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua detinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit sine abbatis sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu, ab eodem loco discedere; discendentes vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, submissa voce divina officia celebrare. In parochialibus autem ecclesiis quas habetis, liceat vobis proprios sacerdotes eligere; quibus, si idonei fuerint, episcopus diocesanus, cui a vobis fuerint præsentati, curam animarum committat, ut ei de spiritualibus, vobis

A vero de temporalibus debeant respondere. Auctoritate insuper apostolica districtius inhibemus, ne quis in vos vel ecclesiam vestram excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiam, sine manifesta et rationabili causa, promulgare præsumat, vel novas vel indebitas exactiones vobis et hominibus vestris imponat. Sepulturam præterea ejusdem loci liberam esse omnino decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel major pars fratrum consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, providerint eligendum. Sub excommunicationis insuper pœna districtius inhibemus, ne quis abelecto vestro qui pro tempore fuerit, pro benedictione ipsius, vel pro deducendo seu locando eum in sede, sub obtentu alicujus consuetudinis, palefridum, seu capam sericam, seu aliquid aliud, cum Simoniacam sapiat pravitatem, exigere audeat, vel extorquere præsumat. Ad hæc, libertates et immunitates a regibus, principibus et aliis personis, tam ecclesiasticis quam mundanis, rationabiliter monasterio vestro concessas, et antiquas, et rationabiles consuetudines hactenus observatas, integras illibatasque permanere præsentis decreto sancimus. Decernimus ergo, etc.

Ego Innocentius, Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Octavianus (30), Hostiensis et Velletrensis Episcopus.

Ego Petrus (31), Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Petrus (32), tituli sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis.

Ego Jordanus (33), presbyter cardinalis sanctæ Pudentianæ, tituli Pastoris.

Ego Johannes (34), tituli Sancti Clementis cardinalis, Viterbiensis et Tuscanus episcopus.

Ego Hugo (35), presbyter cardinalis Sancti Martini tituli Aequitii.

Ego Johannes (36), tituli Sancti Stephani in Cælio-Monte presbyter cardinalis.

Ego Soffredus (37), tituli Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Gratianus (38), Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

(24) Andigny, village près de Guise.

(25) Remies.

(26) Monceaux-le-Vieux.

(27) Parpes-la-Ville, in Diocœssi Laudunensi, prope Ribodi-Montem.

(28) Vargicourt, de quo nihil hodie.

(29) Puisieux.

(30) Vide ad Epistolam Libri tertii xi, not.

(31) Vide Epistolam Libri quinti lxi, not.

(32) Vide Epistolam Libri quinti xxxii, not.

(33) Vide Epistolam Libri quinti lxxiv, not.

(34) Vide Epistolam Libri sexti cxvii, not.

(35) Vide Epistolam Libri tertii xli, not., et ad Epistolam vii, infra.

(36) Vide Epistolam Libri quinti lxxxiii, not.

(37) Vide Epistolam Libri quinti vi, not.

(38) Vide not. ad Epistolam vii.

Ego Gregorius (39), Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis. A

Ego Gregorius (40), Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus (41), Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Gregorius (42), Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Petrus (43), Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Cencius (44), Sanctæ Luciae in Horthea diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Raynaldi, domini papæ notarii, cancellarii vicem agentis, xv Kalendas Aprilis, indictione prima, anno Dominicæ Incarnationis 1198, pontificatus vero domini Innocentii PP. III anno primo.

III.

Ad ..... *Sucssionensem episcopum* (45), et .... *abbatem* (46) *Sancti Germani de Pratis Parisiensis*. — *Ut abbatem et conventum S. Dionysii adversus episcopum Antissiodorensis aliosque tum ecclesiasticos, tum laicos, tueantur ac defendant.*

(Anno 1198. Romæ, ap. S. Petrum, April. 29.)

[*Ibid.* p. 1066, ex Archivis monasterii S. Dionysii.]

Porrecto nobis dilecti filii... Abbas (47), et conventus Sancti Dionysii, petitorio suggesterunt, quod venerabilis frater noster... Antissiodorensis episcopus (48), et dilecti filii... abbas Latiniacensis (49), nobilis vir, Theobaldus, comes Trecensis, et M. de Monte Morantiaco, et Major de Stampis, et alii, tam sæculares quam ecclesiastici viri, Senonensis provincie, eis et ecclesie suæ, super possessionibus, villis, decimis, terris, nemoribus, hominibus suis, et aliis pluribus, plurimum molesti et injuriosi existunt; jura etiam ac possessiones hominum suorum invadunt, et violenter sibi usurpare præsumunt. Unde, discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis, et auditis hinc inde propositis, quod justum fuerit, appellatione seposita decernatis, et faciatis, quod judicaveritis, per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, quos ipsi in assertione suæ causæ duxerint invocandos, si se gratia, odio vel timore, subtraxerint, quominus testimonium perhibeant veritati, vos ad id per districtiorem ecclesiasticam, appellatione remota, cogatis. Quod si ambo his exsequendis nequiveritis interesse, tu, episcopo, ea nihilominus exsequaris.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, iii Kal. Maii, pontificatus nostri anno primo.

(39) Vide Epistolam Libri quinti LX, not.

(40) Vide Epistolam Libri septimi LX, not.

(41) Vide Epistolam VII, not.

(42) Vide Epistolam Libri quinti XXI, not.

(43) Vide Epistolam Libri tertii XX, not.

(44) Idem qui postea Honorius PP. III.

(45) Vide Epistolam Libri tertii XI, not.

(46) Robertus IV monasterio S. Germani de Pratis præfuit ab anno 1192, usque ad annum saltem 1204. Vide *Gall. Christ. nov. t. VII, col. 46,*

IV.

Ad Florentium abbatem et fratres monasterii de Campo B. Mariæ. — Eorum possessiones et privilegia confirmat.

(Anno 1198. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 4.)

[ERHARD, *Regesta historię Westfaliæ*, Münster 1847, 4°; Cod. diplom., p. 255. Ex apographo in archivio Marienfeldensi, collato originali cujus laciniæ tantum exstant.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis FLORENTIO abbati Monasterii de Campo Beatae Mariæ ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in P. P. M.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacre religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium in Campo Beatae Mariæ, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis: curtem in Hoswinkele, Honhart, Bleskenvorth, Brinchus, Brochus, Mattenheim, Middelseten, Rehey, Beliethe, Osthus, Menlage, Provestinhus, Niehof, Erthburg, Lutterhus, Meppetleslo, Tetinctorpe, Sletbrugge, Bucheslo, Heminchus, Widenbrugge, Lindinsele, Culinthorpe, Bulte, Honlo, Molendinum in Sletbrugge, Ripen, Givetenhurst, Herlage, Bokey, Pilichem, decimam in Tetthen, decimam in Berse, Honlo, bona in Frisia, Bilevelde. Item Tetinctorpe, Spechishart, Hemminsile, Watherhus, Garthus, Caldehof, Alrebike, Berehornyn, Sculenchusen, Oynchusen, Werse, Sunninchusen, Ostenuelde, Bechin, Stapel-

(47) De abbate S. Dionysii jam egimus in notis ad Epistolam Libri tertii XLV, not. Verum, conferenda omnino hæc Epistola cum altera, Lib. I, n° 179, data xii Kal. Junii, ubi Hugonem, tunc electum, in abbatem confirmat pontifex. Quo pacto autem ipsum, ante confirmationem, abbatem hic dixerit pontifex, non facile intelligitur.

(48) Vide Epistolam Libri tertii XX, not.

(49) Vide Epistolam Libri quinti CXXXVII, not.

lage cum omnibus attinentiis, Vnkinthorpe cum omnibus attinentiis, Silehurst, Othelinchusen, Popinclisen, Catislare, Bobinthorpe, Bovinchusen, Bulthen. Molendinum in Bulthe, Bellete, Berehorn, Hohurst, Pichenhurst, item Catislare, Catinstort, Osthus, Vectorp, Herthe, Berchsethe, Veslero, Wehlo, Wrthen, Dagehusen, domum Bertrammi juxta Telget, mansum in Jesechin, mansum Alberti de Susat, Spurcha, et cætera quæ bonæ memoriæ Hermannus quondam Monasteriensis episcopus, Widekindus advocatus de Retho et ejus mater Luttrudis, Bernardus de Lippa, Widekindus de Waldecke cum suis fratribus vestri monasterii fundatores pro animarum suarum remedio vobis juste et rationabiliter contulerunt, cum vineis, terris, nemoribus et virgultis, in bosco et plano, viis, inviis et semitis, pratis, pascuis, maricis, venationibus, aquis, piscariis, stagnis, vivariis, molendinis, vineariis, turbariis, montibus, collibus, vallibus et aliis rebus. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, tam de terris cultis quam incultis, sive de hortis et virgultis et piscationibus vestris, seu de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus quoque insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit, absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere. Discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Quem si quis forte retinere præsumperit, licitum sit vobis in ipsos monachos sive conversos regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes, ne terras seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ liceat alicui personaliter dari sive aliquo modo alienari absque consensu totius capituli vel majoris aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes aut alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus: Ad hæc etiam prohibemus, ne aliquis monachus sive conversus sub professione domus vestræ astrictus, sine consensu abbatis aut melioris partis capituli vestri pro aliquo fidejubeat vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat, ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem. Quod si facere forte præsumperit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Licetum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne per defectum testium jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel quælibet alia persona ad synodos vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæculari de propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat, nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi vel aliquos publicos conventus convocandi venire præsu-

mat, nec regularem electionem abbatis vestri impediatur, aut de instituendo vel removendo eo qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione qua convenit requisitus, substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent vobis conferre renueret, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et omnia vobis ab alio episcopo percipere, quæ a vestro indebite fuerint denegata. Illud adjicientes, ut in recipiendis professionibus, quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi salvo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus vero altarium vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet alio ecclesiastico sacramento, nullus a vobis sub obtentu consuetudinis aut alio modo quidquam audeat extorquere, sed hæc omnia gratis vobis episcopus diocesanus impendat. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate, vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes diocesanæ episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere ac sine contradictione possitis, sic tamen ut in hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum, auctoritate apostolicæ sedis accipere valeatis. Porro si episcopi vel alii ecclesiarum rectores in monasterio vestro vel personas inibi constitutas suspensionis, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo quod decimas non solveritis, sive aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolatam duximus irritandam, nec litteræ ullæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum committere, ignem

apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non et libertates et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus vel aliis fidelibus rationaliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine Dominicæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

FAC MECUM DOMINE SIGNUM IN BONUM.

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis eps. card.

Data Romæ apud Sanctum Petrum. . . Cancellarii vicem gerentis iv, Non. Maii, indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno 1198, pontificatus....

V.

Ad abbatem et fratres Cluniacenses. — Confirmatio de Mercurii curte.

(Anno 1198. Romæ ap. S. Petrum, Maii 4.)

[*Bibliotheca Cluniac., 1497.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Cluniacensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut vel per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum, Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, grangiam de Mercurii curte, quam dilectus filius nobilis vir Theobaldus comes

(50) Ranulfi, Aureliacensis abbatis, antecessorem Petrum V, usque ad annum 1195, ex instrumentis memorant *Galliæ Christianæ novæ* auctores, tom. II, col. 444. Quo anno regimen auspiciatus fuerit ipse Ranulfus, ignoravisse videntur, cum de eo pauca hæc tantummodo referantur :

« XXII. Ranulfus dicitur mortuus anno 1203, quod minime inficior : Sane Geraldus, successor,

A Trecensis cum omnibus pertinentiis suis vobis charitative concessit, sicut eam juste ac sine controversia possidetis, vobis et per vos Ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, iv Nonas Maii, pontificatus nostri anno primo.

VI.

Ad magistrum et fratres domus Dei Pruviniensis. — Præbendæ in ecclesia S. Quiriaci possessionem ipsis confirmat.

(Anno 1198. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 11.)

[Ad fidem Apographi quod ex Archivio Hospitalis Pruviniensis transcriptum, in chartophylacio nostro repositum est, cum ista notula : « Collationné à l'Original en parchemin de huit pouces quatre lignes de largeur, sur sept pouces de hauteur, le replis du bas non compris, par moi soussigné; à Provins, ce 3 janvier 1785. S. D. Balthélemi. »

« Le sceau, en plomb, attaché avec des fils de soie rouge et jaune, porte, sur un côté, en lettres initiales : INNOCENTIUS PP. III ; de l'autre, les chefs de S. Pierre et de S. Paul, avec ces lettres au-dessus : S. P. A. S. P. E. » BRÉQUIGNY, *ibid.*]

JUSTIS petentium desideriis dignum est nos facile præbere consensum, et vota, quæ a rationis tramine non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris petitionibus grato concurrentes assensu, præbendam quam in ecclesia Sancti Quiriaci habetis, cum minutis portionibus panis, vini et denariorum, omnibusque ad eam spectantibus, sicut ea juste ac pacifice possidetis, devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, v Idus Maii, pontificatus

C nostri anno primo.

VII.

Ad Ranulfum (50), abbatem Aureliacensis monasterii, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. — Confirmat eis bona et possessiones.

(Anno 1198. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 15.)

[*Ibid.* Ex Apographo quod repositum est in charto-

jam præerat anno 1204. At, Ranulfum præfuisse per annos 22, falsum demonstrant superius dicta de Petro V. Jacere legitur in Sacello S. Magdalene.

Ranulfum jam ab anno 1198 abbatiale pedum tenuisse, ex hac nostra Innocentii PP. III Epistola evincitur

phylacio colligendis chartis ad res Francicas A spectantibus, regio jussu, instituto. Quæ debeatur huic apographo fides, docent notæ, ad calcem subjectæ, vernacula lingua scriptæ.

Cum universis sanctæ Ecclesiæ filiis existamus ex apostolicæ sedis auctoritate ac benevolentia debitores, illis tamen locis atque personis, quæ specialius Romanæ adhærent Ecclesiæ, propensiori nos convenit charitatis studio imminere, et eas sub sedis apostolicæ gremio confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et felicitis recordationis Innocentii papæ, prædecessoris nostri, vestigiis inhærentes, præfatum Aureliacense monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, quod videlicet beatus Christi confessor, Gêraldus in honore et nomine apostolorum Principis ædificasse, et Romanæ Ecclesiæ obtulisse, cognoscitur (51), sub ejusdem apostolorum Principis protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem Monasterium in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Kariacum, Soliacum, Varinium, Asperim Salientem, Espaniacum; Abbatiam Mauzziensem; Abbatiam de Buxa, cum omnibus earum pertinentiis; Pauliacum; locum Sancti Petri de Ripa; Poliniacensem ecclesiam; ecclesias Sancti Pantaleonis, et Sancti Pauli de Toronensi Castro; ecclesiam de Valainaco; ecclesiam de Calcis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Glenico, cum capella de Serveria, quæ de parochiali jure ipsius esse dignoscitur; ecclesiam Sancti Nazarii de Busmangis; capellam Sanctæ Mariæ de Galasangis; ecclesiam Sancti Projecti de Romegos; ecclesiam Sancti Marcellini de Ebreuno; ecclesiam Sancti Matthæi de Saleru; ecclesiam de Fonte Gaiferio; ecclesiam Sancti Marcellini de Valleveria; Dalmariacum; ecclesiam Sancti Petri de Mota; ecclesias Sanctæ Mariæ, et Sancti Andree, et Sancti Joannis de Buichanna; ecclesiam Sancti Joannis de Castello Fano; ecclesiam Sancti Petri de Cavanhaeo; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Beurcirias; ecclesiam Sancti Martini de Lechas; ecclesias Sancti Petri, et Sancti Christophori de Angusta, cum omnibus earum pertinentiis. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes monachorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, clericorum etiam, eidem monasterio pertinentium, ab episcopis, in quorum diocesis

sunt, percipiant, si quidem canonice ordinati fuerint, et apostolicæ Sedis communionem gratiamque habuerint, et si ea gratis ac sine pravitate voluerint exhibere. Alioquin, liceat vobis catholicum quemcunque malueritis adire antistitem, qui, nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulgeat. Ad hoc adjicientes, statuimus, ut ipsum monasterium, abbates ejus, rectores locorum, et monachi, ab omni sæcularis servitii sint infestatione securi, omnique gravamine mundanæ oppressionis remoti, in sanctæ religionis observatione seduli atque quieti, nulli alii, neque episcopo, neque principi, nisi Romanæ et apostolicæ Sedi, cujus juris sunt, aliqua teneatur omnino ratione seu occasione subjecti. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, proiderint eligendum. Electus autem a Romano Pontifice munus benedictionis accipiat.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata et integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis apostolicæ auctoritate. Ad indicium autem perceptæ hujus a Romana Ecclesia libertatis, decem solidos Pictaviensium monetæ veteris nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvent. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Sic signatum inferius:

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus. Ego Otomanus (52), Hostiensis et Velletrensis episcopus.

Et in eadem bulla, in quodam circulo et in circuitu circuli, hæc verba continentur: Fac mecum Domine signum in bonum.

Et in medio circuli infra crucem quadratam: San-

(51) Vide apud auctores *Novæ Gallicæ Christianæ*, tom. II, col. 458.

(52) *Otomanus*. Sic diserte legitur in Apographo, a D. Vachez de Bourg Lange nobiscum communi-

cato. (Vide notas vernacula lingua scriptas.) Sed legendum procul *Octavianus*. Episcopus enim Hostiensis ac Velletrensis tunc erat *Octavianus*, de quo jam egimus in notis ad Epistolam libri tertii *xl*.

ctus Petrus. Sanctus Paulus. Innocentius papa A tertius.

Et in prima parte bullæ plus inferius :

Ego Petrus, tituli Sanctæ Mariæ presbyter cardinalis (55).

Ego Philippus, tituli Sancti Clementis cardinalis, Viterbiensis et Tuscan. episcopus (54).

Ego Guido, Sanctæ Mariæ Transtyberim, tituli Calixti, presbyter cardinalis (55).

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini tituli..... (56).

Et magis inferius :

(55) *Petrus, tituli S. Mariæ Presbyter Cardinalis.* Ecce novus prodit S. R. E. Cardinalis, si quidem Apographo D. Vacher de Bourg-Lange adhibenda fides. *Petrus, enim, tituli S. Mariæ presbyter Cardinalis*, nullus apud Ciaconium, aut apud ipsum Oldoinum. Sed veremur, ne erratum fuerit in exscribendo Apographo. Quid sit titulus *S. Mariæ*, juxta ignorantes scire nos profiteamur. Titulum *S. Mariæ Transtyberim*, qui ad Presbyterum, titulos vero, *S. Mariæ in Porticu*, vel *S. Mariæ in Aquiro*, vel *S. Mariæ in Cosmedin*, vel denique *S. Mariæ in Via Lata*, qui ad diaconos pertinent, ex Ciaconio, Panvinio, Aubery, et aliis, agnoscimus; titulum *S. Mariæ*, simpliciter dictæ, nusquam legimus. Imo, an unquam Romæ exstiterit Ecclesia *B. Mariæ*, absque ullo cognomine, nuncupata, nescimus. Certe, cum Ecclesias seu Capellas, Deiparæ Virgini dicatas, septuaginta novem, in circa, notas habeamus, nulla profecto *B. Mariæ* simpliciter dictæ nomen præfert; omnes aliquo cognomine distinctæ sunt.

Et quidem, Guidonem (de quo nos ad Epistolam libri tertii xxviii, not., tituli *S. Mariæ Transtyberim* Presbyterum, Nicolaum vero (de quo nos hic inferius, not. 61, tituli *S. Mariæ in Cosmedin*, nec non Petrum alterum (de quo nos ad Epistolam libri tertii xx, not., tituli *S. Mariæ in Via Lata*, diaconos cardinales, hic subscriptos reperimus. Quod vero titulorum *S. Mariæ in Porticu*, et *S. Mariæ in Aquiro* diaconi cardinales, hic subscripti etiam non legantur, hoc negotium facessere nequit, cum ad istiusmodi diplomata nunquam omnes, quos, pro tempore quo emissa fuerunt diplomata, vixisse, ac etiam Romæ degisse, prodit historia, cardinales, suscripti reperiantur; quidni, cum tradant auctores, istos, de quo hic agitur, Innocentii PP. III pontificatus initio, legationis munere, seu in Gallia Cisalpina, seu in Umbria functos fuisse? Superest igitur, *Petrus*, ille, tituli *S. Mariæ* simpliciter dictæ Presbyter Cardinalis: de quibus cardinale et titulo, altum apud auctores silentium. Quid igitur? Num legendum foret, tituli *S. Cecilie*? *Petrus* enim (de quo nos ad Epistolam libri tertii xxii, not., tituli *S. Cecilie* Presbyterum cardinalem, Innocentii PP. III electioni interfuisse scimus; ac profecto *Petrus*, tituli *S. Cecilie* Presbyterum cardinalem, Presbyterorum cardinalium ordine primum, subscriptum mox videbimus, in fine alterius, ejusdem farinae, diplomatis, ab Innocentio PP. III eodem anno emissi, ad quod eosdem fere cardinales, eodem etiam fere ordine, ac in hac, de qua nunc agimus, epistola seu bulla, subscriptos legere est, ibique *Petri*, tituli *S. Cecilie* diaconi cardinalis nomen, nominis *Petri*, tituli *S. Mariæ*, simpliciter dictæ, diaconi cardinalis, locum obtinet.

(54) *Philippus, tituli S. Clementis cardinalis. Viterbiensis et Tuscanensis episcopus.* Et hic etiam curavit Amanuensis. Legendum, procul dubio, *Joannes*, non *Philippus*. *Joannem* enim, non *Phi-*

Ego Joannes, tituli sancti Stephani in Caelio Monte presbyter cardinalis (57).

Et ab alia parte dictæ bullæ erat scriptum :

Ego Gracianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis (58).

Ego Gerardus, sancti Adriani Diaconus cardinalis (59).

Ego Gregorius, Sancti Gregorii ad Velum Aureum Diaconus cardinalis (60).

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconus cardinalis (61).

lippum, nomen fuisse episcopo illi, qui Viterbienses simul et Tuscanenses infulas tunc temporis gessit, ex auctoribus et monumentis compertum habemus. Vide quæ annotavimus ad Epistolam libri sexti cxvii.

(55) Vide Epistolam libri tertii xxviii, not.

(56) Supplendum, *Equitii*, De Hugone, *al. Hugone*, tituli SS. Silvestri et Martini Equitii Presbytero Cardinale, jam egimus ad Epistolam libri tertii xli, not. De titulo vero *Equitii*, ecclesiæ SS. Silvestri et Martini superimposito, sic in libro Pontificali, t. I, pag. 78:

« Hic (S. Silvestri PP.) fecit in urbe Roma Ecclesiam in prædio cujusdam Presbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, quem titulum constituit juxta Thermas Domitianas: qui usque in hodiernum diem appellatur titulus Equitii. »

Vignolius autem in notis, *ibid.*

« Panvinius titulum istum (Equitii) eundem facit cum titulo seu ecclesia SS. Silvestri et Martini in Montibus, quem Symmachus PP. ut in ejus vita, a fundamentis excitasse dicitur. »

(57) Vide Epistolam libri quinti lxxxiii, not.

(58) Magister Gratianus, Pisanus, S. R. E. pro-cancellarius et subdiaconus, teste Baronio, in Angliam legatus ab Alexandro III Romano Pontifice directus, Henrico II, Anglorum regi, multa minanti, gravissime respondit, et constanter restitit: quare, illum Romam ex Anglia redeuntem magno prosecutus est encomio Thomas, archiepiscopus Cantuariensis, in eorum exemplum, qui cum regibus, apostolicæ Sedis causa, ejusmodi coram ipsis tractanda suscipiunt. Alexander, diaconum cardinalem SS. Cosmæ et Damiani, Gratianum, jam Anglicana legatione optime functum, renuntiavit, eumque in Normanniam iterum legavit, ad Angliam regnum et regem interdicto, ob cædem S. Thomæ Cantuariensis, subjiciendum. Cardinalis creatus, tum Alexandri, tum successorum ejus, Romanorum Pontificum, in peregrinationibus perpetuus comes fuit, et subscripsit diplomati, ab Alexandro concesso monasterio S. Mariæ de Organo, pluribusque diversorum Romanorum pontificum litteris. Vixit usque ad Innocentium III, et post Coelestinum III, sibi summum pontificatum exoptavit. Illius meminere Innocentii III et Honori III regit. *Oldoin ad Ciacon.*, tom. I, col. 1096.

(59) Vide Epistolam Libri quinti lxxxiii, not.

(60) Vide Epistolam Libri septimi lx, not.

(61) Nicolaus Bobo, Romanus, nepos, teste Panvinio, Coelestini tertii, ab eodem renuntiatus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin, affuit, cum idem Romanus Pontifex Sanctorum cœtui Johannem Guálbertum, Monachorum Vallis-umbrosæ Institutorem, adscripsit. Firmavit ejusdem Coelestini litteras, datas v Kalendas Martii, anno nostræ salutis 1191, Bentivolo Eugubio Episcopo; et anno sequenti 1192, Mariæ, Abbatissæ Cœnobii Florentini Sancti Petri Majoris, et Abbati sanctæ Mariæ in Flumine; et anno 1196, ecclesiæ Sancti Petri de Muti-

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis (62).

Ego Petrus, sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconus cardinalis (63).

Et inferius consequenter erat sic scriptum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Raynaldi, domini Papæ Notarii, Cancellarii vicem agentis, III Idus Maii, indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno millesimo xxviii, Pontificatus vero domini Innocentii Papæ III anno primo.

A-TOUTS CEULX QUI CES PRÉSENTES LETTRES VERRONT : Guillaume de la Salle, Docteur en Décret et Licencié en Loix, Lieutenant-Général de Noble et Puissant Seigneur, Messire Josselin du Boys, Chevalier, Seigneur de Chabanet, Conseiller et Chambellan du Roi notre Sire, et son Bailly des Montaignes d'Auvergne, Salut. Savoir faisons que aujourd'hui, date des Presentes, nous avons veu, tenu et leu de mot à mot, et par les Notaires soubzscriptz et signés fait veoir et visiter, certaines Lettres-Patentes en forme de Bulles apostoliques, scellées-et plombées, à laz ou cordes de soye jaune et rouge, en la maniere de Court de Rome, saines et entières en scel et scripture, desquelles la teneur est telle qui s'en suit :

RANULFO, Abbati Aurelianensis Monasterii, ejusque Fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

« Cum universis sanctæ Ecclesiæ..., » etc.

Fait et donné en Jugement en la Court dudit C Bailliage séant à Orilliac, en forme de vidimus, et octroyé par nous, Lieutenant des susditz, Commissaire en cette partie, à très-Révérénd Père en Dieu, Messire César de Burgua (64-65), Cardinal de sainte Marie-Nefve, Abbé Commendataire de l'Abbaye d'Orilliac, ainsi le requérant par Maître Guillaume Couhse, son Procureur, à l'encontre de Frère Hugues de Malesses, et en son défaut et contumace, pour valoir et servir audit de Burgua, selon le contenu des Lettres Royaulx de notre Commission, le xxviiie jour de Janvier, l'an mil quatre cens quatre-vingtz-quatorze; et le iiie jour de Février ensuivant se comparut en Jugement en ladite Court pardevant nous, Lieutenant et Commissaire susdit, Maître Etienne Maubert, au nom, et comme Procureur deument fondé dudit de Malesses, requérant être oy, veoir l'original, et être présent à la collation, nonobstant ladite procédure, en présence duquel Parties oyes, ce présent

A vidimus de rcchef a été octroyé audit Impétrant comme dessus.

(Ainsi signé.) G. DE LA SALLE, locum tenens et Commissarius prædictus.

Collation est faite par nous Lieutenant et Commissaire susdit, ensemble les Notaires cy subscriptz, présent Maître Etienne Maubert, Procureur dudit de Malesses, et octroyé audit Impétrant, pour lui valoir contre icelui de Malesses, selon le contenu ès dites Lettres en notre Commission contenues.

(Ainsi signés.) P. CLERICI ad ce présent.

P. DE PODIO ad ce présent.

Collationné par nous, Jean-Charles Vacher de Bourg l'Ange, Seigneur de Bourg-l'Ange, Avocat au Parlement, chargé des ordres de Monseigneur le B Garde-des-Sceaux de France, à l'original étant dans les Archives de l'Abbaye d'Aurillac, en un parchemin de treize pouces et demi de long, sur vingt pouces et demi de large, auquel il ne demeure plus aucun fragment de sceau, mais seulement la queue taillée dans le parchemin, à laquelle il étoit attaché. A Aurillac, le 12 Novembre 1786.

Signé J. C. VACHER DE BOURG-L'ANGE.

VIII.

Ad Robertum (66) abbatem S. Germani Parisiensis ejusque fratres. — Recipit eos sub protectione, et bona ac possessiones ipsis confirmat. Præterea, compositionem inter ipsos et Guidonem, archiepiscopum Senonensem, intam, auctoritate apostolica confirmat. Inseriturque compositionis instrumentum.

(Anno 1198. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 14.)

[Ibid., p. 1070, ex Apographo, quod ad fidem autographi, in Archivis Monasterii S. Dionysii asservati, diligenter exscribi curavit D. Poirier.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, ROBERTO, abbati S. Germani Parisiensis, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula ad hoc sumus, licet immeriti, disponente Domino, constituti, ut justas petitiones debeamus libenter admittere, et eis studeamus effectum utilem indulgere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, monasterium D Beati Germani de Pratis, in quo divino mancipati estis obsequio, quod proprie beati Petri juris existit, ad exemplar felicis memoriæ Paschalis, Innocentii, Lucii, Eugenii, Anastasii, Alexandri, Lucii,

na. Subscripsit etiam Innocentii tertii litteris, scriptis anno 1199 Ecclesiæ Lateranensi. Obiit sub eodem Innocentio. *Oldoin. ad Ciacon.*, t. I, col. 1166.

(62) Vide Epistolam Libri quinti xxix, not.

(63) Vide Epistolam Libri tertii xx, not.

(64-65) Locus notatu dignissimus. Agitur hic de famoso illo Alexandri PP. VI filio, *Cæsare Borgia*, cognomento *Valentino*. Cæsarem, ex electo Archiepiscopo Valentino, tituli S. Mariæ novæ Diaconum Cardinalem, ab Alexandro PP. VI, anno 1493, xii Kal. Septembris, die Veneris, in secunda creatione, renuntiatum fuisse, scimus ex C aconio et aliis. At

eumdem Auriliacensi Abbatia, quocunque modo aut titulo, potitum fuisse, non adeo notum est. Certe, in illa quam nobis suppeditant *Novæ Galliæ Christianæ* auctores, Aureliacensium abbatum serie, cardinalis istius nomen nequaquam legitur. Immo, series illa, circa hæc de quibus agitur tempora, quoad chronologicas notas paulo intricatior videtur. Non est ex instituti nostri ratione, in conciliandis istiusmodi difficultatibus diutius immorari; vide *Gall. Christ. nov. II*, 445.

(66) Vide not. ad epist. 3, supra.

Urbani, Clementis et Cœlestini, prædecessorum nostrorum, Romanorum Pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti pagina communimus; in primis siquidem statuantes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste ac canonice possidet, aut in futurum, concessione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Per præsentis itaque privilegii paginam, vobis vestrisque successoribus in perpetuum confirmamus, ut quæcunque libertas, quæcunque dignitas, privilegio beati Germani, scriptis Childeberti, Clotharii, atque aliorum regum Francorum, vestro monasterio collata est, eidem permaneat illibata. Ad hæc, volentes te, dilecti filii, Roberte abbas, et monasterium honoris et gratiæ privilegio decorare, ad instar dictorum prædecessorum nostrorum, Alexandri et Cœlestini, usum mitræ et annuli atque sandaliorum tibi, et per te successoribus tuis, de consueta sedis apostolicæ benignitate, duximus indulgendum. Præcipimus autem, ut chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes, et quæcunque vobis vestrisque successoribus denegentur (67). Sanctas nissas, ordinationes, stationes, ab omni episcopo, vel clero Parisiensis Ecclesiæ, in eodem monasterio, præter voluntatem abbatis vel congregationis, fieri prohibemus; nec habeant potestatem aliquid ibi imperandi; sed nec divina officia ipsis interdiceret, nec excommunicare, nec ad synodum vocare, aut abbatem, aut monachos, aut presbyteros, aut clericos Ecclesiarum ipsius loci, tribuimus facultatem. Adjicimus etiam, ut in parochialibus Ecclesiis, quas extra burgum Beati Germani tenetis, presbyteri per vos eligantur, et episcopo præsententur, quibus, si idonei fuerint, episcopus animarum curam committat, ut ei, de plebis cura, de rebus vero temporalibus ad monasterium pertinentibus, vobis respondeant. Quod si facere forte noluerint, subtrahendi eis temporalia quæ a vobis

tenent, liberam habeatis auctoritate apostolica facultatem.

Auctoritate etiam apostolica statuimus, et vobis, de consueta clementia et benignitate sedis apostolicæ indulgemus, ut nullius legationi, nisi a latere Romani pontificis specialiter fuerit delegatus, subjacere vel subesse amodo debeatis: nec alicui liceat, obtentu legationis ab apostolica sibi sede indultæ, vos, vel successores vestros, seu monasterium vestrum, vel ecclesias quæ infra burgum Beati Germani sunt, ulla interdicti vel excommunicationis sententia prægravare, vel super vos, vel super dictas Ecclesias jurisdictionem aliquam exercere, nisi specialiter hoc fuerit a Romano pontifice illi mandatum. Præterea compositionem, quæ inter monasterium vestrum, et bonæ memoriæ Guidonem (68), quondam Senonensem archiepiscopum, super procurationibus, quas a vobis in quibusdam villis petebat, rationabiliter inter vos sit (69), sicut provide ac sine pravitate facta est et recepta, et hactenus observata, atque in instrumento exinde confecto plenarie continetur, ratam habentes, auctoritate apostolica duximus confirmandam. Ad majorem autem evidentiam compositionis ipsius, rescriptum illud de verbo ad verbum huic privilegio duximus inserendum, cujus tenor talis est:

(70) *In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Guido, Dei gratia Senonensis archiepiscopus, omnibus ad quos præsentis litteræ pervenerint, in Domino salutem. Notum fieri volumus universis, præsentibus pariter et futuris, quod discordia, quæ erat inter nos, et Falconem (71), sancti Germani de Pratis abbatem, et ipsam Ecclesiam, de procurationibus quas ab eis petebamus in Emam, a Balnerolo et Sancto Germano juxta Musteriolum, in præsentia Philippi, Francorum regis, ita terminata est. In hoc siquidem quittavimus abbati et Ecclesiæ Sancti Germani in perpetuum procurationes, quas in prædictis locis petebamus ab eis, tali modo quod abbas, et successores sui, nobis et successoribus nostris, vel nostris certis nuntiis, pro procurationibus illis reddent singulis annis octo libras Parisienses apud Emam in octavis Paschæ; et, si nos et successores nostri, non iverimus semel in anno ad Emam, vel ab Balnerolum, vel ad villam quæ dicitur Sanctus Germa-*

(67) Sic in Apogr., verum deest aliquid.

(68) Milone, domino de Nuceriis in Burgundia, parente satus Guido, matrem habuit Mariam de Castellione ad Matronam (ex *Sammarthanis*), nepotes vero Hugonem, episcopum Autissiodorensem (de quo vide Epistolam libri tertii xx, not.), et Angalonem, dominum de Silliniaco. Optimis studiis præclare instructus, ac rerum tam sæcularium quam ecclesiasticarum peritia clarus, ex præposito Antuerpiensi et Autissiodorensi, nec non Senonensi archidiacono, archiepiscopatum regendum suscepit anno 1176. Defunctus anno 1193, xii Kal. Januarii, sepultus fuit in Majori Ecclesia Senonensi pone majus altare. *Gall. Christ. nov.*, tom.

XII, col. 53

(69) Sic in Apogr.

(70) Instrumentum hoc legitur inter probationes Historiæ Abbatiae S. Germani de Pratis, part. 1, pag. 50, n. LXXIII, ubi subjectum est aliud instrumentum ejusdem generis, nempe confirmatio compositionis hujus a Capitulo Senonensi eodem anno emissa.

(71) Falco (seu potius Fulco), ex priore, abbas S. Germani reperitur in instrumentis jam ab anno 1181. Mortuus est (ex S. Germani Necrologio) d: e 2 Maii anno 1192. *Gall. Christ. nov.*, tom. VII, col. 445.

nus, abbas et successores sui, aut ille qui domum A tenebit, recipient nos, et successores nostros, et vivemus ibi nos, et successores nostri, nocte una, sumptibus nostris propriis, ita quod ille qui domum tenebit, non tenebitur aliquid dare nobis, vel successoribus nostris, præter hospitium, nisi hoc de gratia facere voluerit; et, si nos, vel successores nostri, semel recepti fuerimus in uno prædictorum locorum, non tenebuntur monachi recipere nos, sive successores nostros, in aliquo illorum trium in eodem anno. Nos autem, fecimus quittari jam dictæ Ecclesiæ et abbati, medietatem decimæ lancæ a presbyteris, qui sunt in Ecclesiis Sancti Germani, per archiepiscopatum Senonensem constitutis, scilicet Emam, Balnerolo, villa quæ dicitur Sanctus Germanus juxta Musteriolum matriolis, vel presbyteri B dictarum Ecclesiarum aliam medietatem ejusdem decimæ habebunt. Nuntii autem abbatis Sancti Germani, facient fidelitatem presbyteris qui in dictis ecclesiis erunt, et presbyteri per nuntios suos nuntiis abbatis, de dicta decima communiter et fideliter quærenda, et inter se dividenda; quod ne valeat alicujus oblivione deleri, vel malitiose perverti, sigillo nostro id fecimus confirmari, astantibus Ecclesiæ nostræ personis, Galone decano (72). Manasse archidiacono, Willelmo thesaurario, Gaufrido præcentore. Testes hujus rei sunt, Stephanus, abbas sanctæ Genovefæ (73), et canonici illius, Hugo, Almaricus; Milo, abbas Sancti Remigii Senonensis (74); magister C Ansellus de Cancellaria; Ogerius de Avons. Factum apud Fontem Blaudi, anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo nonagesimo primo.

Deinde prohibemus, ut vestri monasterii monachos, ubicunque de mandato abbatis habitaverint, nullus, præter Romanum pontificem, vel legatum ab ejus latere missum, absque speciali mandato apostolicæ sedis, vel præter abbatem, ad quem cura et custodia eorum pertinet, excommunicet aut interdicit. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Electus autem, vel D a Romano pontifice, vel a quo maluerit catholico episcopo, munus benedictionis accipiat. Sane, novarium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere

præsumat. Apostolica insuper auctoritate vobis duximus indulgendum, ut infra Parochias ecclesiarum, ad jam dictum monasterium pertinentium, nullus oratorium, capellam vel ecclesiam ædificare, aut cæmeterium facere, sine diocæsani episcopi et nostro consensu audeat, nisi forte Templarii vel Hospitalarii fuerint, quibus hoc apostolicæ sedis privilegii indultum fuisse noscatur. Paci quoque et tranquillitati vestræ pontificali volentes provisione prospicere, præsentis privilegio duximus statuendum, ut, si quis terras, ad vos de jure spectantes, in quibus portionem habetis, vel campos, donatione, vel venditione, seu quolibet alio alienationis titulo, in aliam ecclesiam vel religiosa loca transtulerit, ecclesiis aliis, locis religiosis, ultra annum et diem, eas sine assensu nostro non liceat retinere; sed juxta consuetudinem Gallicanarum ecclesiarum, talibus personis, pretio seu dono concedant, quæ vobis et monasterio vestro jura vestra cum integritate persolvant.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitati careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Hostiensis et Velletrensis episcopus (75).

D Ego Petrus, Portuensis episcopus (76).

Ego Petrus, tit. Sanctæ Cæcilie, presbyter cardinalis (77).

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis, Viterbiensis et Tuscanus episcopus (78).

(72) Galone. Sic diserte hoc legitur in Apographo, quod nobiscum communicavit D. Poirier. Verum, legendum procul dubio Salone; sic et in probationibus Historiæ abbatie S. Germani de Pratis, nec non in multis aliis instrumentis. Salonem, decanum Senonensem, ab anno saltem 1187, usque ad annum saltem 1196, agnoscunt *Novæ Gallie Christianæ* auctores, tom. XII, col. 110.

(73) Stephanus, ortu Aurelianensis, Tornacensis cognomen sortitus a Tornaco cujus postea fuit episcopus, jam ab anno 1175 S. Genovefæ abbas, us-

que ad annum 1192 huic monasterio præfuit. Vide *Gall. Christ. nov.*, tom. VII, col. 770.

(74) Milonem, S. Remigii Senonensis abbatem jam ab anno 1188, usque ad annum saltem 1192, in instrumentis reperiri, affirmant *Novæ Gallie Christianæ* auctores, tom. XII, col. 121.

(75) Vide epistolam libri tertii x, not.

(76) Vide epistolam libri quinti LXXIX, not.

(77) Vide epistolam libri tertii LXXII, not.

(78) Vide epistolam libri sexti CXXVII, not.

Ego Guido, S. Mariæ Transtiberim, tit. Calixti, A Presbyter cardinalis (79).

Ego Hugo, presbyter cardinalis S. Martini, tit. Ægidii (80).

Ego Joannes, S. Stephani in Cœlio Monte presbyter cardinalis (81).

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis (82).

Ego Gerardus, S. Adriani diaconus cardinalis (83).

Ego Gregorius, S. Gergorii ad Velum Aureum diaconus cardinalis (84).

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis (85).

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis (86).

Ego Vobo (87), Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Petrus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis (88).

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Rainaldi, domini papæ notarii, cancellarii vicem agentis, 11 Idus Maii, indictione prima, anno Domini millesimo centesimo nonagesimo octavo, pontificatus Innocentii I.

IX.

Ad abbatem Præmonstratensem (89); H. archidiaconum et magistrum R. Canonicum Laudunensem. — Causam, quæ inter abbatem monachosque S. Nicolai de Ribodi-Monte, ac W. diaconum, super Ecclesia de Villari Sicco vertebatur, dijudicandam C ipsis committit (90).

(Anno 1198. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 16.)

Ex Chartulario membranaceo monasterii S. Nicolai de Ribodi-Monte, f.º 47, v.º. BREQ. *ibid.*]

Venientibus ad præsentiam nostram dilectis filiis,

(79) Vide epistolam libri tertii xxviii, not.

(80) *Egidii*. Sic legitur in Apographo quod nobiscum communicavit D. Poirier. Legendum vero *Equitii*. Vide epistolam Appendicis hujus tertiam not.

(81) Vide epistolam libri quinti lxxiii.

(82) Vide not. 58, supra.

(83) Vide epistolam libri quinti lxxxiii, not.

(84) Vide epistolam libri septimi, lx, not.

(85) Vide not. 61, supra.

(86) Vide epistolam libri quinti xxix, not.

(87) *Vobo*. Sic legitur in Apographo quod nobiscum communicavit D. Poirier; *al.* Bobo. Bobo, Romanus, ex Canonico S. Petri, tituli S. Theodori diaconus cardinalis, a Cœlestino papæ III, in secunda ex Ciaconio, ex Panvinio vero in quarta, cardinalium creatione renuntiatus est. Scribunt aliqui, Bobonem hunc fuisse Cœlestini affinem, atque ex familia Ursinorum. Mortalem v. tam deseruit sub Innocentio papa III. *Oldoin. ad Ciacon.* tom. I, col. 1164.

(88) Vide epistolam libri tertii xv, not.

(89) Petrus I, abbas S. Justi, singularis doctrinæ, pietatis et humilitatis exemplar, Præmonstratensium votis, et quasi violenter, a suo monasterio avulsus, ad summam ordinis sedem ægre se promoveri passus est, pridie Non. Junii an. 1196. Abdicavit pridie Id. Octobris an. 1201. Illud vel maxime in tanto viro laudabile, quod, cum cæterorum Ordinum prælati,

A Stephano monacho et Jesse presbytero, nuntius dilectorum filiorum... abbatis et (91) et monachorum Sancti Nicolai de Ribodi-Monte, et W. diacono, qui se in ecclesia de Villari-Sicco asserebat per iudices delegatos auctoritate apostolica institutum, et super hoc petentibus audientiam vehementer, utrique parti dilectos filios, Robertum et Hugolinum, subdiaconos et capellanos nostros, concessimus auditores. In quorum præsentia constituta pars abbatis jam dicti proposuit, quod, cum Joannes, clericus, frater ipsius W. ad sedem apostolicam accessisset, falso suggestit quod capella Villari-Sicci redditus sufficientes haberet, unde posset presbyter sustentari; et, quia capella illa multum ab ecclesia matrice distabat, et quia presbyter Ribodi-Montis in parochiali ecclesia et capella illa congrue deservire non poterat, propter defectum ipsius multi decesserant intestati; sicque per hanc falsam suggestionem ad venerabilem fratrem nostrum... archiepiscopum (92), et dilectum filium... decanum Senonensem (93), a felicis recordationis C. papa prædecessore nostro litteras impetravit; sub eo tenore videlicet, ut ipsi presbyterum, appellatione remota, ibidem instituere non differrent: abbas vero litterarum illarum auctoritate citatus, licet in illis de ipso nulla mentio penitus haberetur, ad præsentiam ipsorum accedens, cum copiam litterarum habere non posset, ad extra provinciales et remotos iudices asseruit se, non nisi causa cognita et expressa, debere vocari; nec credens eas de conscientia summi pontificis emanasse, quod litteræ illæ iuribus carere deberent, se obtulit probare paratum; et quoniam nulla mentio facta erat quod in Ecclesia illa ipse abbas jus patronatus haberet; et quia litteræ veritate tacita fuerant impetratæ; et, si ibi presbyter necessarius videretur, sine ipsius tamen vel

ab Innocentio PP. III privilegia efflagitarent, ipse hoc unum a summo pontifice petiit, ut nec sibi, nec suis coabbatibus liceret, mitra, chirotecis, aut aliis pontificalibus ornamentis uti, ne forsitan utendo sibi viderentur sublimes. Vid. *Nov. Gall. Christ.*, tom. VI, col. 646.

(90) Ad apographum notulam istam apposuit D. Grenier quam hic referre lubet.

« Rescrit du pape Innocent III à l'abbé de Prémontré, à l'archidiacre de Laon, et à Maître Robert, chanoine de la même église, pour terminer un grand différend entre les religieux de Saint-Nicolas de Ribemont et un diacre, qui avait fait ériger en cure la chapelle de Villers-le-Sec. et s'en était fait pourvoir sur un faux exposé, et sans la participation du patron.

« Cette pièce est fort intéressante pour la manière de procéder au for ecclésiastique dans le douzième siècle. »

(91) Vide supra Epistolam 2, not.

(92) Michaellem de Corbolio, qui Senonenses infulas gessit ab anno 1194, ad annum 1199, quo obiit iv Kal. Decembris. Vide *Nov. Gal. Christ.* tom. XII, col. 55.

(93) Post Salonem, Senonensem decanum, quem anno 1196 defunctum esse dicunt, Hugo, primum archidiaconus Senonensis et decanus de Bray, dein decanus Senonensis, memoratur in instrumentis usque ad annum 1204. *Ibid.* col. 110.

diocesani seu metropolitani consilio, vel etiam, A quod majus est, de præcepto summi pontificis eum asseruit institui non debere. Judicibus autem nihilo minus in causa procedere volentibus, abbas, sibi scutiens imminere gravamen, sedem apostolicam appellavit. Qua videlicet appellatione facta, partes de consensu judicum in arbitros convenerunt. Pendente arbitrio, memoratus archiepiscopus, abbate non vocato, præfatum W., licet minus idoneum, in dicta capella pro sua instituit voluntate. Quo audito, abbas ad judices illos non valens propter nimiam distantiam locorum accedere, coram venerabilibus fratribus nostris..., archiepiscopo Remensi (94), Sanctæ Sabinæ cardinali, et... episcopo Laudunensi (95), appellationem prius interpositam innovavit, et quod taliter appellasset dicto Senonensi archie- B piscopo intimavit. Clericus autem jam dictus, de facto judicum, licet minus canonico, sic confisus, capellam illam per violentiam occupavit. Ipsum quoque abbatem, jure suo rationabiliter uti volentem, cum quibusdam complicibus suis tam turpiter quam irreverenter ejecit, manus præsumens injicere violentas. Hac vero de causa, pars ejusdem abbatis petebat, per nos quod factum fuerat irritari, et clericum ad satisfactionem de tanto excessu compelli. Contra rescriptum siquidem, quod super institutione proprii sacerdotis in capella jam dicta ad præfatos judices emanavit, sic fuit objectum; videlicet quod ipsum nullum debuit habere vigorem; sed, si quid ex eo secutum est, cassum et inutile reputari; in eo namque nulla mentio facta est de abbate, qui, ratione juris ab antiquo possessi, et apostolico privilegio sibi et suæ Ecclesiæ confirmati, in ecclesia, cujus appenditium erat memorata capella, debebat instituere sacerdotem (96), nec ad hoc per aliquem prælatorum suorum fuerat invitatus; ad quod probandum fuit paratus testes sufficientes ibidem inducere; sed quia id sibi non licuit, licet appellatio inhibita esset in litteris, ei merito licuit appellare. Cumque id pluribus aliis allegationibus et rationibus pars eadem affirmasset, rescriptum ipsum asseruit esse suspectum, quia nec stylo Romanæ Ecclesiæ consonabat, nec in exemplo ei exhibito capitula dicent continuata capitulis aliis videbantur; et ex eo specialiter, quia, licet adversa pars se facturam illius copiam permisisset, in D jure illud tamen in medium producere, vel etiam semel ostendere, non curavit. Item, multis rationibus pars abbatis rescriptum illud asseruit non valere, quia fuit falsis suggestionibus impetratum; cum redditus illius Ecclesiæ ad victum minus non possint sufficere sacerdotis, nec illa capella redditus aliquos obtineret, nec matricem ecclesiam ditissimam esse constaret. Pars siquidem memorati W.

diaconi contrario allegabat, quod, cum unus solus sacerdos in duabus ecclesiis valde a se distantibus, scilicet ecclesia Sancti Petri Ribodi-Montis, et ecclesia Beate Mariæ de Villario, quæ habet ab antiquo baptisterium et cœmeterium, ministraret, propter remotionem ecclesiarum, et quia castrum, in quo prædictus presbyter residebat, contingebat clausum sæpius inveniri, et maxime egredi de nocte non poterat, parochiani de Villario absque perceptione divinorum sacramentorum decedere cogebantur. Unde ad hoc periculum evitandum, prædictus C. prædecessor noster, ad conquestionem parochianorum de Villario, jam dictis judicibus suas litteras destinavit, ut, si eis constaret quod ecclesia de Villario decimas haberet, et redditus qui ad victum unius possent sufficere sacerdotis, et quod prædictus sacerdos Ribodi-Montis ab eadem ecclesia de Villario adeo remotus existeret, quod utrique Ecclesiæ prout expediret deservire non posset, pro quo plures sicut dicebatur decesserant intestati, in eadem Ecclesia de Villario auctoritate apostolica instituerent sacerdotem, assignantes ei de decimis et redditibus ad dictam ecclesiam pertinentibus, unde posset congrue sustentari, facientem etiam presbyterum ecclesiæ Ribodi-Montis de eadem Ecclesia quæ ditissima est manere contentum. Ipsi vero judices, mandatum apostolicum devote ac humiliter exsequentes, quos viderunt juxta formam mandati apostolici evocandos ad suam præsentiam evocaverunt. Et, quia, per testes idoneos facta diligenter inquisitione, ipsis constitit de præmissis, bonorum et prudentium usi consilio, memoratam ecclesiam de Villario prædicto diacono auctoritate apostolica contulerunt moderatam portionem, videlicet tertiam partem majoris decimæ ac minutæ ad ecclesiam de Villario pertinentis, et omnes oblationes totius anni, exceptis oblationibus in Nativitate, et Resurrectione Domini, et Assumptione beatæ Mariæ, percipiendis, ei juxta formam apostolicam assignantes, de quibus videlicet diaconus idem tertiam partem recipere debet, et dilecti filii . . . Abbas et monachi Sancti Nicolai de Pratis, duas alias portiones; et ita ipse diaconus ecclesiam apostolica sibi auctoritate concessam possedit. Postmodum, quia abbas, ejus perturbans possessionem indebite, in eadem ecclesia ipsi violentiam inferebat, imo etiam in eum manus violentas injecerat, et, per quatuor dies cum quasi incarceratum per laicalem potestatem faciens detineri, victum ei prohibuerat exhiberi, ut sic juri suo fame tandem renuntiaret afflictus (de qua captione per venerabilem fratrem nostrum . . . episcopum Laudunensem, vix tandem potuit liberari): quia etiam custodes eum ne posset exire ad ostium Ecclesiæ observabant, et

(94) Vide Epistolam libri tertii xiv, not.

(95) Rogerius I (de Rosoi) electus an. 1174, consecratus anno 1175, Laudunensi Ecclesiæ præfuit usque ad annum 1197. Vid. *Nov. Gall. Christ.* tom.

IX, col. 534.

(96) Confer enumerationem bonorum et possessionum monasterii S. Nicolai de Pratis de Ribodi-Monte, in epistola 2 supra citata.

rebus suis mobilibus per laicalem potentiam fecerat spoliari: postquam super his omnibus per testes idoneos iudicibus constitit supradictis, ab iisdem apostolica auctoritate suspensus fuit, sicut in authentico iudicium prospeximus contineri. Licet autem, eo quod propter injectionem manuum in diaconum abbas tenebatur excommunicatione ligatus, et per se vel aliam personam standi in iudicio facultatem non habebat; et quia ipsum diaconum et parochianos suos rebus suis violenter fecerat spoliari, ad respondendum adversæ parti prædictus diaconus se assereret non teneri, nisi facta restitutione plenaria ex parte abbatis; tamen, salvis ipsis exceptionibus, non ingrediendo litem, allegationes partis adversæ vacuas et inanes ostendere pluribus rationibus conalatur, asserens, coram iudicibus a parochianis per testes idoneos fuisse probatum, quod ad veri suggestionem prædictæ fuissent litteræ impetratæ. Præterea, constanter asseruit, quod ad querimoniam parochianorum de Villario dictus episcopus fuit admonitus, ut in ecclesia de Villario institueretur presbyter, qui in ea divina, prout expedit, celebraret. Post impetrationem etiam litterarum, iudices antedicti tam ipsum abbatem quam prædecessorem ejus, per se vel per ipsorum nuntios, ad hoc sæpius monuerunt, et quod rescriptum fuisset litteris citatoriis intersertum (cujus copiam pars adversa non potuit, ut assererat, habere), multis argumentis et rationibus sufficienter coram dictis auditoribus est ostensum; et, ut dicebat, cum in hoc consentire noluerit sæpe commonitus, absque consensu illorum hæc institutio fieri potuit auctoritate apostolica per iudices delegatos. Cumque ipsi auditores ea quæ præposita fuerant coram ipsis nobis fideliter retulissent, quia de præmissis omnibus plene non potuimus elicere veritatem, cum probationes ad assertionem multorum quæ proposita sunt utrique parti deessent, eandem vobis causam de communi assensu partium duximus committendam. Quocirca, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, partibus convocatis, super iis omnibus et aliis, si qua pertinentia ad causam duxerint proponenda, inquiratis diligentius veritatem, et, quod canonice videritis statuendum appellatione postposita statuentes, id faciatis per censuram ecclesiasticam a partibus firmiter observari, revocantes in irritum quidquid, post investituram præfato diacono a prædictis iudicibus auctoritate apostolica factam, contra eum noveritis indebite attentatum. Volumus tamen, ut ante litis ingressum memorato abbati, recepta prius ab ipso sufficienti cautione, quod debeat juri parere, absolutionis beneficium impendatis, nullis litteris obstantibus, si quæ apparuerint præter assensum partium a sede apostolica impetratæ. Quod si om-

(97) Apographo D. abbatis Grandidier subijciatur hæc notula : *ATBOLD était alors abbé de l'abbaye bénédictine de Gengenbach, encore existante dans l'Ortenau et dans le diocèse de Strasbourg. Ve-*

nes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, xvii Kalendarum Junii, pontificatus nostri anno primo.

X.

Ad abbatem (97) et conventum monasterii in Gengenbach, Argentinenensis dioceseos. — Confirmatio privilegiorum.

(Anno 1198, Jul. 3.)

[Ex Apographo, quod ad fidem autographi, in archivis monasterii de Gengenbach asservati, diligenter exscriptum communicavit bonæ memoriæ abbas Grandidier. *Ibid.*]

Innocentius, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati et conventui monasterii in Gengenbach, ordinis Sancti Benedicti, Argentinenensis dioceseos, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere Sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis petitionibus grato concurrentes assensu, omnes libertates et immunitates, a prædecessoribus nostris, Romanis pontificibus, sive per privilegia, vel alias indulgentias, vobis et monasterio vestro concessas, sive indultas, necnon libertates et exemptiones sæcularium exactionum, a regibus et principibus, ac aliis Christi fidelibus, rationabiliter vobis et monasterio vestro indultas, sicut eas juste et pacifice obtinetis, vobis et per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc.

Datum v Nonas Julii, pontificatus nostri anno primo.

XI.

Ad Danorum regem. — Ut contra Sueri tyrannidem accingatur.

(Anno 1198. Apud civitatem Castellanam, Octob. 6.)

[LILJEGREN, *Diplom. Suec., Holmiæ 1829, in-4º, I, 150.*]

INNOCENT. episc., illustri regi Danorum, etc.

Tam cleri quam populi Norwagiensis promerentibus culpis, permittente Domino, credimus accidisse quod usque adeo in vos et totum regnum Norwagiæ tyrannica Sueri crudelitas et violentia detestanda prævaluit, ut et regnum, nec electione principum, prout accepimus, nec ratione sanguinis, occuparit, et in viros ecclesiasticos ipse quondam ecclesiastico (sicut dicitur) functus officio debacchetur, ecclesias opprimat, clericos persequatur, affligat pauperes, et sæviat in potentes, ita ut divino credatur accidisse iudicio, ut qui secun-

rum *Novæ Galliæ Christianæ* auctores, Gengenbachi abbatem, circa hæc in quibus versamur tempora, Gerboldum memorant, tom. V, col. 871.

dum etiam suam assertionem illegitime natus, ad sacros non fuerat ordines promovendus, contra sanctiones canonicas assumptus ad eos, fortius in illos desæviat qui in ordinatione ipsius statuta canonum non servaverunt. Miramur autem, non de Deo, qui ad correctionem vestram ejus tyrannidem hactenus toleravit, nec de ipso cujus spiritus obstinatus in malum dediscere, assuetus iniquitati, non potest, sed de his qui apostatam, sacrilegum et nefandum adhuc etiam sacrilegæ temeritatis ausu sequuntur, et ei præbent auxilium et favorem cujus tyrannidem persequi potius pro viribus tenebantur. Licet autem ad edomandam ejus versutiam frequens manaverit ab apostolica Sede mandatum, nondum tamen sic ejus potuit perversitas refræniari, quin adhuc, quibusdam cum in suarum sequentibus perniciem animarum, in quadam parte Norwegiæ dominetur, et in ea rabiem superet aquilonis. Qui ut amplius vos et universum Norwegiæ populum circumveniret, et auctoritate apostolica regnum sibi ostenderet confirmatum, bonæ memoriæ Cœlestini papæ prædecessoris nostri Bullam falsare non timuit, qua varias litteras sigillavit. Sed is cui manifesta sunt omnia ejus falsitatem detexit. Ne autem ejus perversitas desæviat in insontes, serenitatem regiam rogamus, monemus et exhortamur in Domino, ac per apostolica scripta mandamus quatenus ad defendendas ecclesias, clericos in sua libertate tuendos, liberandos pauperes et potentes de manu persecutoris illius, imo etiam ad dejiendum monstrum illud, quod his solis parcit quibus nocere non potest, taliter accingaris, ut et a Deo retributionem æternam et nostram consequi gratiam specialius merearis; persecutoribus tantæ iniquitatis assistas, resistas sequacibus, ita quod membrum illud diaboli non possit in regno Norwegiæ denuo debacchari, aut persecutionem in ecclesiis ulterius suscitare.

Datum apud Civitatem Castellanam, ii Nonas Octobris.

XII.

Ad Petrum Arusiensem episcopum. — Sex primas præbendas Arusiensis ecclesiæ confirmat.

(Anno 1198, Laterani, Nov. 15.)

[LANGEBECK, *Script. rer. Dan.*, VI, 588.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri PETRO Arusiensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Officii nostri debitum et charitas ordinata requirit, ut quæ a fratribus et coepiscopis nostris acta laudabiliter fuerint, auctoritatis nostræ præsidio inconvulsam obtineant firmitatem et plenam in futuro agendi fiduciam tribuant potiora. Sicut autem ex parte tua, venerabilis in Christo frater, nostris est auribus intimatum, de bonis patrimonialibus et aliis, quæ rationabiliter acquisisti, ac de his, quæ commissa tibi ecclesia prius habuerat, sex præbendas provide statuisti canonicis assignandas, qui eidem ecclesiæ debeant deservire. Nos igitur statu-

tum ipsum dignis in Domino laudibus commendantes, ut firmiter omnibus temporibus futuris firmiter, prout circumspecte ac provide factum est, et in authentico scripto venerabilis fratris nostri Asgeri, Lundensis archiepiscopi, expressius continetur, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis paginæ patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum licitum sit hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani Idus Novembris, pontificatus nostri anno primo.

B

XIII.

Ad abbatem monasterii Nonantulani diocesis Mutinensis. — Concedit ut quosdam excommunicatos absolvat.

(Anno 1198, Laterani, Dec. 9.)

[TIRABOSCHI, *Storia della badia di Nonantola*, II, 348. Ex autogr. in archiv. Non.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio.... abbati monasterii Nonantulani ordinis Sancti Benedicti Mutinensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Exhibita nobis tua petitio continebat quod nonnulli monasterii tui monachi et conversi pro violenta injectione manuum in se ipsos, et quidem pro detentione proprii, alii etiam pro denegata tibi et prædecessoribus tuis obedientia, seu conspirationis offensa, in excommunicationis laqueum inciderunt, quorum monachorum quidam divina celebrant officia, et receperunt ordines sic ligati. Quare super his eorum provideri salutem a nobis humiliter postulasti. De tua itaque circumspectione taliter plenam in Domino fiduciam obtinentes, discretionis tuæ præsentium auctoritate concedimus ut eosdem excommunicatos hac vice absolvas ab hujusmodi excommunicationis sententiis juxta formam Ecclesiæ vice nostra, injungens eis quod de jure fuerit injungendum, proviso ut manuum injectores, quorum fuerit gravis et enormis excessus, mittas ad sedem apostolicam absolvendos. Cum illis autem, qui facti immemores vel juris ignari absolutionis beneficio non obtento receperunt ordines et divina officia celebrarunt, injuncta eis pro modo culpæ poenitentia competenti, eaque peracta liceat tibi de misericordia quæ superexaltat iudicio, prout eorum salutem expedire videris, dispensare. Si vero præfati excommunicati scientes, non tamen in contemptum clavium, talia præsumpserunt, eis per biennium ab ordinum executione suspensis, et imposita ipsis poenitentia salutari, eos postmodum si fuerint bonæ conversationis et vitæ, ad gratiam dispensationis admittas. Proprium autem si quid habent dicti monachi vel conversi, in tuis facias manibus resignari in utilitatem dicti monasterii convertendum.

Datum Laterani, v Idus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

D

XIV.

Ad patriarcham Jerosolymitanum. — Ut prior et canonici Sancti Sepulcri liberam habeant potestatem ordinandi domos et prioratus obedientiarum.

(Anno 1199. Laterani, Jan. 5.)

[Eug. de ROZIÈRE, *Cartulaire de l'église du Saint-Sépulcre de Jérusalem*, publié d'après les mss. du Vatican. Paris, imprimerie Nationale, 1849, in-4°; pag. 271.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Jerosolymitano patriarchæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum dilecti filii prior et fratres Dominici Sepulcri de indulgentia Sedis apostolicæ et assensu prædecessorum tuorum liberam huc usque rerum suarum, tam domorum quam prioratum, administrationem habuerint, et nos eorundem prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, id ipsum eis duxerimus confirmandum, sustinere nulla ratione debemus ut contra concessionem nostram ab aliquo temere veniatur. Hinc est quod fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus super administratione jam dicta præfatos priorem et fratres non velitis aliquatenus impedire, sed potius eos uti, quantum de jure licuerit, apostolica concessione permittas, nec eis in institutione canonicorum, quos utiles et idoneos ecclesiæ suæ cognoverint, contra indulgentiam nostram temere te opponas, cum in hoc jus tuum servari velimus modis omnibus illibatam.

Data Laterani, Nonis Januarii, pontificatus nostri anno secundo.

XV.

Ad abbatem, E. præpositum et C. canonicum S. Emmerami Ratisponensis. — Ut jura parochi in Riekofen contra cœnobium Walderbach tueantur.

(Anno 1199. Laterani, Martii 5.)

[RIED, *Cod. diplom. Ratisbon.*, Ratisbonæ 1816, in-4°; p. 281, ex originali.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... abbati Sancti Emmerami, E. præposito et C. canonico Ratisponen., salutem et apostolicam benedictionem.

Ex conquestione dilecti filii Wernardi plebani de Lentehoven (hodie Riekofen), nostro est apostolatu reseratum, quod... abbas et fratres de Walderbach Ratisponen. diocesis manserunt unum, qui dos capellæ suæ Tagmerengen (Taimering), in illis partibus nominatur, indebitè ipsi subtrahunt, et illum præsumunt contra justitiam detinere; cumque coram dilectis filiis, choro Ratisponen. plebanus ipse suam posuerit aliquando quæstionem, dicto abbate

ad appellationis subsidium convolante, quam non fuit sicut proponitur prosecutus, suam nondum potuit justitiam obtinere, unde ipse quoque ad octavam Epiphaniæ, quæ jam præterit, apostolicam sedem appellans terminum provocationis ab abbate interposito coarctavit: idem etiam abbas dicto plebano super decimis villæ præfatæ injuriosus existere dicitur et molestus; volentes autem, ut jura sua serventur singulis illibata, cum nobis non constiterit de præmissis, causam ipsam vobis duximus committendam, per apostolica scripta mandantes, quatenus vocatis ad præsentiam vestram, qui fuerint evocandi, et inquisita super præmissis diligentius veritate, quod canonicum fuerit, remoto appellationis obstaculo, statuatis, facientes quod statueritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari, nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Dat. Lateran., iii Non. Martii, pontificatus nostri anno ii.

Plumbum. INNOCENTII PP. III.

XVI.

Ad Gerbodonem (98), abbatem et Conventum S. Wulmari, Boloniensis dioceseos. — Sententiam in ipsorum favorem, ab episcopo Morinensi et judicibus, in causa, quæ inter ipsos ac abbatem Cluniacensem super libertate eligendi abbates vertebatur, latam confirmat.

(Anno 1199, Laterani, Mart. 21).

Transcripta ex Archivio Monasterii S. Wulmari, n. 24. BRÉQ. *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GERBODONI, abbati, et conventui Sancti Wulmari, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, sententiam venerabilis fratris nostri... Morinensis episcopi (99), et dilectorum filiorum... Sancti Vedasti (100) et Aquiscincti abbatum, contra Cluniacensem (1), super libertate in monasterio vestro eligendi abbates, in qua fratres monasterii vestri per quadraginta annos continue permansisse, legitime coram prædictis iudicibus est probatum, sicut rationabiliter lata est, nec legitima appellatione suspensa, ratam habentes,

(98) Vide Epistolam XII, infra, not.

(99) Vide Epistolam libri noni CLXXXII.

(100) Henricus III, ex Camerario, jam ætate gravis, in abbatem S. Vedasti anno 1194 adlectus est. Ob senium curam deposuit an. 1209. Vid. *Nov. Gall. Christ.*, tom. III, col. 385. Simon I, S. Vedasti monasterii asceta, mortui Alexandri abbatis partes excepit anno saltem 1175, e vivis excessit anno 1202, vel 1201, ex Locio. *Ibid.* col. 412.

(1) Erat is adhuc Hugo IV (*de Clermont*), Raynaldi, Comitum Claromontensis, in pago Bellovacensi, et Clementiæ de Barro filius, consanguineus Raginaldi episcopi Carnotensis; qui, primum abbas S. Geremari Flaviacensis, inde S. Luciani Bellovacensis, postremo Cluniacensis, ab anno 1183, renuntiatus est. Non obiit enim ante diem 6 Aprilis anni hujus 1199. Vide *Nov. Gall. Christ.*, tom. IV, col. 1143.

auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis A scripti patrocinio communimus.

Decernimus ergo, etc.

Datum Laterani, XII Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

XVII.

Ad Gerbodonem (2), abbatem Sancti Wulmari, ejusque fratres tam præsentibus quam futuros. — Recipit eos sub protectione B. Petri, et enumerantur bona ad ipsos spectantia.

(Anno 1199. Laterani, April. 5.)

[BREQUIGNY et LA PORTE DUTHEIL, *Regesta Innocentii III*, t. III, App., p. 1075, ex Apographo, quod ad fidem Autographi exscribi curavit D. Vacher de Bourg-Lange. Vid. ad calcem bullæ ipsius.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, GERBODON, abbati monasterii Sancti Wulmari, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et felicis recordationis Cælestini papæ, prædecessoris nostri, vestigiis inhærentes, præfatum monasterium Sancti Wulmari, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; inprimis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentia-um juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; villam Sancti Wulmari, cum mercato, theloneo, et omnibus ejusdem villæ jurisdictionibus et pertinentiis interioribus et exterioribus, ab ipsa villa usque ad feudum de Witra, quod de Comite descendit, et usque ad feudum de Dudelli villa, et feudum de Dales, et usque ad feudum de Tingri, et feudum de Werlinghetun, et usque ad rivum de Cresbere, et flumen Elnac; parochialem ecclesiam ipsius villæ, cum omnibus decimationibus et aliis pertinentiis suis; terram, cum nemore de feodo Roberti Rabel, a pede montis usque ad feudum Lamberti de Cors,

(2) c. XI. Gerbodo, seu Grebindus, aut Grebinus, S. Wulmari, nunc Boloniensis dioceseos monasterii abbas, cui minime nominato, ut ferunt, honorum et Ecclesiarum confirmationem Cælestinus PP. III anno 1195 indulxit, testis legitur anno 1192 in litteris Idæ comitissæ pro S. Bertino. Reperitur anno

et Balduini de Milestrec, quod possidelis ab eo sub annuo censu decem solidorum; villam de Hesding, cum ecclesia et omnibus aliis suis pertinentiis; villam Veteris Monasterii, cum ecclesia et omnibus aliis suis pertinentiis; villam Sancti Martini, cum ecclesia et omnibus aliis suis pertinentiis; villam Magnæ-Villæ, cum ecclesia et omnibus aliis suis pertinentiis; villam Colonæ, cum ecclesia et omnibus aliis pertinentiis suis, terris videlicet cultis, et omnibus .... piscariis, paludibus et marescis, apud Niuniel, dimidiam barcariam et piscariam; Cudentam; Richenacre; Berchem; Estruem; Fohem; Berneulas; Evelinghem; apud Stapes, mansos triginta; et in prædictis villis et viculis, omnem comitatum et jurisdictionem; altare de Frene, et duas carucatas terræ et amplius, et hospites quos habetis in eadem villa, cum omni jurisdictione et redditibus annuis, quos vobis debent, et in eadem villa, decimam de mota; altare de Tingri, cum omnibus decimationibus, et in eadem parochia, decimam clementorum; altare de Laires, cum tota decima; altare de Quarti, cum tota decima; altare de Verlinghetun, cum tota decima; altare de Wilra; altare sanctæ Geltrudis; altare de Boninghes; altaria de Auci et de Servin; in parochia de Kestreke, totam decimam mediatariorum comitis; et in eadem parochia, decimam Willelmi Camerarii, decimam de Businghehem, tertiam partem decimæ de Helbesessem, decimam de Dales, decimam de Sekieses, decimam de Berneulas, decimam de sarto Richeri, decimam de Wenegheval, decimam Sanctæ Gertrudis, tertiam partem decimæ de Verna, decimam de Welwinge, decimam de Alinghetun; apud Berebet, decimam de terris Balduini Bibuef, et Simonis Bustel, decimam de Bossin; apud Denebrac, decimam Castellani de Faukemberge, et in eadem villa decimam de terra Lambini: in parochia de Reclinghem, unam carucatam terræ cultæ, apud Capellam, allodia Oilardi de Businghehem, apud Wichinghem, allodia Giroldi de Buccoll, et Giroldi de Casroi, et Hugonis de Chestreka; apud Ledinghem, quamdam partem allodiorum ipsius villæ; apud Lustinghem, allodia Rogeri de Kacu, et Gillæ, sororis suæ, et duas partes molendini ex eorum dono; in parochia Novi Castelli, allodia Roberti Cringeth, et Walteri Crolle; apud Paningherum, allodia Faram; apud Huppem, dimidiam carucatam terræ; apud Hecout, allodia Hugonis de Collesberc, et Hugonis de Kestrehe; apud Helsinghem, duas carucatas terræ; apud Hokinghem, unam carucatam terræ; apud Hermarenghes, allodia Hugonis de Seles, et sororum suarum, et Petri, et Hugonis, et sororis suæ; apud Yseche, allodia Arnulfi de Longavilla; apud Ferchenes, allodia Atonis, et Joannis filii sui, et Balduini cognati

1196 in Chronico Andrensi. Quædam prædia vendidit monasterio Clarimaisi, approbante Lamberto, Morinensi episcopo, anno 1199. Occurrit adhuc anno 1210 in Chartulario S. Judoci. Gall. Christ. nov., tom. X, col. 1596

eorum; apud Hellenboun, allodia Raineri Caval; apud Hellinghehem, sex polchinos frumenti; apud Marchines, duos polchinos frumenti; apud Boloniani, septem solidos et dimidium; apud Camir, quinque solidos; apud Badingherun, quinque solidos; apud Malchesbere, quinque solidos; apud Alles, quinque solidos; apud Jorni, sex solidos; apud Bovelingehehem, quinque solidos; prioratum de Baileleth, cum omnibus suis pertinentiis; in Anglia, altare de Fobinghes, et decimam de Ruiwale. Sane, novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat.

Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos, e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in loco vestro professionem, fas sit, absque abbatis sui licentia, de eodem loco, nisi arctioris religionis obtentu, discedere. Discedentem vero absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. In parochialibus autem ecclesiis, quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere, et diocæsano episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint, episcopus curam animarum committat, ita quidem quod ei de spiritualibus, vobis vero de temporalibus, debeant respondere. Statuimus etiam ut infra lines parochiarum vestrarum nullus ecclesiam, vel sine diocæsani episcopi, et vestro assensu, de novo ædificare præsumat, salvis tamen privilegiis Romanorum pontificum. Auctoritate quoque apostolica .. .. mus, ne quis in vos, vel Ecclesiam vestram, excommunicationis vel interdicti sententiam, sine manifesta et rationabili causa, promulgare, seu novas et indebitas exactiones vobis et hominibus vestris imponat. Stationes .. .. acas a diocæsano episcopo in vestro monasterio fieri auctoritate apostolica inhibemus. Pro chrismate autem, oleo sancto, consecrationibus altarium seu basilicarum, ordinationibus monachorum seu clericorum vestrorum; qui ad sacros ordines fuerint promovendi * benedicendo seu deducendo ad sedem, vel quibuslibet ecclesiasticis sacramentis, nullus a vobis, sub obtentu consuetudinis, vel quolibet alio modo, palafredum, cappam sericam, vinum, sive quidquam aliud audeat postulare. Se.... quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut

eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, et beati Benedicti Regulam, providerint eligendum. Libertates præterea et immunitates, necnon antiquas et rationabiles consuetudines monasterio vestro concessas, et hactenus observatas ratas habemus, et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica iustitia. Ad iudicium autem perceptæ hujus a Sede apostolica protectionis, bizantium unum vos constituistis nobis nostrisque successoribus annis singulis soluturos. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus (3).

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus (4).

Ego Joannes, Albanensis episcopus (5).

(3) Vide Epistolam Libri tertii x, not.

(4) Vide Epistolam Libri quinti LXXIX, not.

(5) Joannes Albanensis episcopus. Hic idem est procul dubio ac ille qui ad bullam Appendicis huius VII Philippus, ad Bullam vero ejusdem Appendicis VIII Joannes, tituli S. Clementis diaconus cardinalis, simulque Viterbiensis ac Tuscanensis episcopus, subscribitur, de quo nos, in notis, tum ad eandem bullas, tum ad Epistolam Libri sexti cxvii egimus. Joannem enim, ex tituli S. Clementis diacono cardinale, episcopoque simul Viterbiensi ac

Tuscanensi, episcopum Albanensem hoc ipso, quo data dicitur hæc Innocentii PP. III bulla, anno nempe Incarnationis 1199, Innocentii vero Pontificatus 11, renuntiatum fuisse, unanimi voce tradunt historici. Notandum vero id quod legitur apud Oldoinum, ad Ciacon. tom. II, col. 19, nempe, Joannem ad Sedem Albanensem, anno quidem 1199, verum in Pentecoste translatum fuisse. Ex hac vero nostra Innocentii Epistola, Joannem jam ante mensis Aprilis Albanenses infulas adeptum fuisse, evincitur.

Ego Pandulphus, Basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis (6).

Ego Petrus, tituli Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis (7).

Ego Jordanus, Sanctæ Pudencianæ, tituli Pastoris, presbyter cardinalis (8).

Ego Guido, Sanctæ Mariæ Transtyberim, tituli Calixti, presbyter cardinalis.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini, tituli.... (9).

Ego Joannes, tituli Sancti Stephani in Cælio Monte, presbyter cardinalis (10).

Ego Soffredus, tituli Sancti Praxedis presbyter cardinalis (11).

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presbyter cardinalis, tituli Eudoxie (12).

Ego Joannes, tituli Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis (13).

Ego Gracianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis (14).

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis (15).

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis (16).

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis (17).

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis (18).

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis (19).

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardinalis (20).

Ego Cencius, Sanctæ Lucie in Orthea diaconus cardinalis (21).

Ego Hugo, Sancti Eustachii diaconus cardinalis (22).

Ego Girardus, Sancti Nicolai in Carcere Tull. diaconus cardinalis (23).

Datum Laterani, per manum Rainaldi, domni papæ notarii, cancellarii vicem agentis, Non. Aprilis,

indictione secunda, Incarnationis Dominicæ anno 1199, pontificatus vero domni Innocentii PP. III anno II.

Au bas de la Bulle ci-dessus transcrite, est attaché sur lacs de soie jaune et rouge, le sceau en plomb, portant d'un côté les effigies de saint Pierre et de saint Paul, avec ces lettres, S. PA. S. PE. et de l'autre, une empreinte pareille à celle qui suit.

INNO
CENTIVS
PP. III.

Collationné par nous, Jean-Charles Vacher de Bourg-l'Ange, seigneur de Bourg-l'Ange, avocat au parlement, chargé des ordres de Monseigneur le Garde-des-Sceaux de France, à l'original étant dans les archives de l'abbaye d'Aurillac, en un parchemin de vingt-neuf pouces et demi de long, sur vingt-deux pouces de large, percé de deux trous aux lieux indiqués par les astérisques, le premier de tous indiquant un mot effacé qu'on n'a pu lire. A Aurillac, le 12 novembre 1786. Signé J.-C. VACHER DE BOURG-L'ANGE.

XVIII.

Joanni (24), abbati Sancti Bertini, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris, in perpetuum. — De confirmatione privilegiorum.

(Anno 1199. Laterani, April. 9).

[Epistolam hanc, seu potius Bullam, ex Chartulario antiquo monasterii S. Bertini diligenter exscriptam in Chartophylacio nostro reposuit D. Ch. de Witte, cum ista notula. « Il est ainsi conforme à un ancien Chartulaire, tom. XVI, fol. 66, v.º anno 1785. » Integra, de verbo ad verbum, legitur in libro XII Regestorum Innocentii : ubi quo pacto inserta reperiatur nescimus (25), cum ad annum pontificatus II, evidenter pertineat. Desiderantur apud Baluzium nomina subscribentium cardinalium, quæ hic apponere operæ pretium duximus, eo quod sæpe, ad pleniorum historiarum intelligentiam, chronologicamque factorum seriem adstruendam, ex istius generis notitiis utilitas non parva emergat. BRÉQ. *ibid.*]

In eminenti sedis apostolicæ specula disponente Domino constituti, sicut imitari prædecessores, etc.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus (26), Hostiensis et Velletrensis episcopus.

rius ac procancellarius; postea ab Innocentio PP. III presbyter cardinalis SS. Joannis et Pauli, titulo Pammachii; demum, post Innocentii obitum, Romanus renuntiatus pontifex, dictus est Honorius III.

(22) Vide Epistolam Libri quinti LXX, not.

(23) Vide Epistolam libri noni CCXXII, not.

(24) Joannes III de Ipra (de quo etiam egimus ad Epistolam libri octavi XLV, not., « Laubiensis « monachus, de consensu, imo de consilio Simonis « (prædecessoris sui) electus, a Desiderio, Morinensi « episcopo, benedictionem percepit, die XI Julii an. « 1187. Biennio post a Clemente PP. III bonorum « omnium confirmationem impetravit; a Cælestino « 1198 (*leg.* 1197); ab Innocentio PP. III eodem « anno, vel sequenti. » *Nov. Gall. Christ.*, tom. III, col. 500. Confirmatio illa ab Innocentio PP. III impetrata, eadem est procul dubio ac Epistola nostra. Joannes e sæculo migravit an. 1230.

(25) Hanc epistolam ex notis chronologicis libro II restituimus; est nunc in libro citato ordine 58 bis. EDIT. PATR.

(26) De cardinalibus hic subscriptis vide supra, ad Epistolam Appendicis hujus II.

(6) Vide Epistolam Libri noni CXLV, not.

(7) Vide Epistolam Libri tertii XXXII, not.

(8) Vide Epistolam Libri quinti LXXIV, not.

(9) Supplendum *Equitii*. Vide notas ad Epistolam Appendicis hujus VII, not.

(10) Vide Epistolam Libri quinti LXXIII, not.

(11) Vide Epistolam Libri quinti VI, not.

(12) Vide Epistolam Libri quinti LXXIII, not.

(13) Vide Epistolam Libri tertii XV, not.

(14) Vide Epistolam Appendicis hujus VII, not.

(15) Vide Epistolam Libri quinti LXXIII, not.

(16) Vide Epistolam Libri octavi XXIX, not.

(17) Vide Epistolam Libri septimi LX, not.

(18) Vide Epistolam Appendicis hujus VII, not.

(19) Vide Epistolam Libri quinti XXIX, not.

(20) Vide Epistolam Appendicis hujus VIII, not.

(21) Cencius Sabellus, Romanus, teste Panvinio; ex canonico regulari Lateranensi, vel, scribente Ciaconio, ex Canonico S. Mariæ Majoris, a Cælestino PP. III, in secunda, ex Panvinio vero in quarta, cardinalium creatione, renuntiatus est diaconus cardinalis S. Lucie in Orthea (*sic enim legendum, non, in Orthea*), at. in Silice, et S. R. E. camera-

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Pandulphus (27), sola Dei permissione Basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Jordanus, Sanctæ Pudentianæ tituli Pastoris presbyter cardinalis.

Ego Joannes, titulo Sancti Clementis cardinalis, Viterbiensis et Tuscan. episcopus.

Ego Guido (28), Sanctæ Mariæ Transtiberim tituli Calixti presbyter cardinalis.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini titulo Equitii.

Ego Joannes, tituli Sancti Stephani in Cœliomonte presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus (29), Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Cencius, Sanctæ Lucie in Horthea diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Raynaldi, domini papæ notarii, vicem agentis cancellarii, v Idus Aprilis, indictione secunda, Incarnationis Dominicæ anno 1198 (50), pontificatus vero Domini Innocentii papæ III anno secundo.

XIX.

Ad Heliam abbatem et fratres S. Mariæ de Regniaco. — Privilegiorum confirmatio.

(Anno 1199. Laterani, Maii 5.)

[*Gall. Christ. Nov.*, XII, Instrum. 145.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HELIÆ abbati monasterii S. Mariæ de Regniaco, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium S. Mariæ de Regniaco in quo divino estis obsequio mancipati, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio confirmamus. Inprimis quidem statuantes ut ordo monasticus qui secundum [Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter conservetur. Præterea quascunque possessiones, quæ

cunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessionem pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum vineis, terris et omnibus suis pertinentiis; grangiam quæ est juxta abbatiam cum suis pertinentiis; grangiam de Essars cum pertinentiis suis; grangiam de Fontismo cum pertinentiis suis; grangiam de Ulduno cum pertinentiis suis; domum de Campo-Leniæ cum pertinentiis suis; grangiam de Cherbonere cum pertinentiis suis; grangiam de Lescheriis cum omnibus pertinentiis suis; cellarium de Clamecin cum pertinentiis suis; grangiam de Bellovidere cum omnibus pertinentiis suis; terras et prata de Vaureta cum earum pertinentiis; grangiam de Cosath cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Chatz cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Treclin cum molendino et omnibus aliis suis pertinentiis; cellarium de Vallibus cum omnibus pertinentiis, et cellarium de Chablie cum omnibus pertinentiis suis. Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus coëtis tam de terris cultis quam incultis, sive de hortis et de virgulis et piscationibus, seu de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quis forte retinere præsumpserit, licitum sit vobis in ipsos monachos sive conversos regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes ne terras seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari absque consensu totius capituli, vel majoris aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus ne aliquis monachus sive conversus sub professione domus vestræ astrictus, sine consensu et licentia abbatis et majoris partis et capituli vestri pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem. Quod si facere præsumpserit, non teneatur conventus pro his aliquatenus

(27) De Pandulpho, qui ad Epistolam II supra citatam subscriptus non reperitur, vide Epistolam libri noni cXLV, not.

(28) De Guidone, idem. Sed vide Epistolam libri tertii xxviii, not.

(29) De Gerardo idem; sed vide Epistolam libri quinti lxxxiii, not.

(30) Sic in Apographo quod in Chartophylacio nostro reposuit D. Ch. de Witte. Verum, ex synchronismis certo certius legendum est 1199.

respondere. Licitum præterea sit vobis in causis propriis sive civilem sive criminalem contineant quæstionem fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel alia quælibet persona ad synodos vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæculari de vestra propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat; nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel conventus publicos convocandi, venire præsumat; nec regularem electionem abbatis vestri impediatur, aut de instituendo vel removendo eo qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus in cuius parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione qua convenit requisitus substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent, vobis conferre renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere quæ a vestro fuerint indebite denegata. Illud adiacentes ut in recipiendis professionibus quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, easint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi salvo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus vero altarium vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet ecclesiastico sacramento, nullus a vobis aut sub obtentu consuetudinis, vel alio modo, quidquam audeat extorquere; sed hæc omnia gratis vobis episcopus diocesanus impendat. Alioquin liceat vobis quemcumque volueritis adire antistitem gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes diocesanæ episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere et absque contradictione possitis, sic tamen ut ex hoc nullum præiudicium in posterum propriis episcopis generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, gratiam atque communionem apostolicæ sedis habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum, auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro si episcopi, vel alii ecclesiarum rectores, in monasterium vestrum, vel personas iubi constitutas, suspensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo quod decimas non solvitis sive aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad

laborandum adjuverint in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolatam duximus irritandam, nec ullæ litteræ firmitatem habeant quas tacito nomine Cisterciensis ordinis et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Paci quoque ac tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ne infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum ullus rapinam seu furtum committere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, necnon libertates et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore, ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem locosua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Joannes Albanensis episcopus.

Ego Pandulfus presbyter cardinalis Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Petrus tituli S. Cecilie presbyter cardinalis.

Ego Jordanus presbyter cardinalis Sanctæ Pudencianæ et Pastoris.

Ego Guido S. Mariæ Transtiberim tituli Callixti presbyter cardinalis.

Ego Hugo presbyter cardinalis S. Martini tituli.....

Ego Joannes tituli S. Stephani in Celio monte presbyter cardinalis.

Ego Cinthius tituli S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Goffredus tituli Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Bernardus S. Petri ad Vincula presbyter cardinalis tit. S. Eudoxiæ.

Ego Joannes tituli S. Priscæ presbyter card.

Ego Girardus tituli S. Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Girardus S. Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquino diaconus cardinalis.

Ego Gregorius S. Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Gregorius S. Angeli diaconus cardinalis.

Ego Bobo Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Cencius S. Luciæ in Ouca diaconus cardinalis.

Ego Hugo S. Eustachii diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Rainaldi domni papæ notarii cancellarii..... gentis [forte Veronæ degentis] III Nonas Maii, indictione II, Incarnationis Dominicæ anno 1199, pontificatus vero domni Innocentii papæ III anno secundo.

XX.

Ad abbatem (51) et conventum S. Germani de Pratis. C
— Confirmat eis possessiones, quas nobilis mulier Philippa, eorum monasterio concesserat.

(Anno 1199. Laterani, Maii 15.)

[Bullam hanc edimus ex Apographo a nobis ipsis diligenter exscripto, ad fidem autographi in archivis monasterii S. Germani de Pratis asservati, quod nobiscum communicavit D. Poirier. Huic autographo appendet sigillum seu bulla Pontificis, optime conservata, ex filo bombycino rubro et lutaceo. BRÉQ. *ibid.*.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis..... abbati et conventui Sancti Germani de Pratis salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justam est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus inclinati, possessiones, quas nobilis mulier, Philippa nomine, monasterio vestro provida deliberatione concessit, sicut eas

(51) Vide Epistolam Appendicis hujus III, not.

(52) De Abbatibus Monasterii Altimontensis, circa hæc in quibus versamur tempora, pauca hæc apud autores Novæ Galliæ Christianæ, tom. III, col. 117.

« XVIII. Robertus an. 1185 contulit Ecclesiæ Nivensi omne jus quod habebat in Parochia de Xaintes, occurrit et anno sequenti.

« XIX. Radulphus, an. 1202 et 1209. Recensitus etiam anno 1212, etc. »

(53) Al. Grandi-Reniensi, uti annotatum est in Apographo. « Le village de Grantreing, Grandi-Renium, est situé à deux lieues et demie de Maubeuge, sur le chemin menant à Binch, dans le Brabant Autrichien. »

A juste ac pacifice possidetis, et in authentico facto exinde plenius continetur, vobis, et, per vos, Ecclesiæ vestræ, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, Idibus Maii, pontificatus nostri anno secundo.

XXI.

B Ad abbatem (52), et conventum monasterii Altimontensis.—Capellæ de Grantreing possessionem ipsis confirmat.

(Anno 1199. Laterani, Jun. 5.)

[Ex chartulario monasterii Altimontensis.

BRÉQ. *ibid.*.]

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere assensum, et vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, capellam de Grantreing (53), sicut juste ac pacifice possidetis, vobis et per vos Ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, Nonas Junii, pontificatus nostri anno secundo.

XXII.

Ad Joannem (54), abbatem S. Genovesæ Parisiensis. Concedit ei usum mitræ.

(Anno 1199. Laterani, Jun. 10.)

[Ex Apographo, quod ad fidem Autographi, in Archivis abbatiae S. Genovesæ asservati, diligenter exscriptum, nobiscum communicavit D. abbas Mongez, Regiæ Inscriptionum humaniorumque Litterarum Academiae Socius. BRÉQ. *ibid.*.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, JOANNI, abbati Sanctæ Genovesæ Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Illa specialis prærogativa dilectionis et gratiæ, quam ad Ecclesiam tibi commissam, et personam

Num idem ac *Rench*? Certe, jus in Ecclesiis *Reng* et *Chiveneis* olim a Capitulo Aquisgranensi Fratribus Altimontensibus traditum fuerat. Vide apud *Miræum*, tom. I, pag. 544, cap. LVII. Ecclesiæ autem illæ Capitulo Aquisgranensi concessæ fuerant, a Burchardo Cameracensi Episcopo anno 1122. Vide *ibid.* pag. 523, ubi hæc annotavit J. F. Foppens: « *Rench* et *Chivenis*, al. *Kuivei*, sunt vicus Hannoniæ, quorum Altaria seu prædia Canonici S. Mariæ Aquisgranensis Monachis Altimontensibus, prope Malbodiæ Hannoniæ oppidum, concesserunt. »

(54) Vide Epistolam libri tertii XLV, not.

tuam habuimus, dum in minori eramus officio constituti, et incessanter habemus, nos admonet et hortatur, ut honori et commodis tuis sollicitius intendere debeamus, et ea facere, quæ ipsius Ecclesiæ tuamque pariter utilitatem respiciant et profectum. Cum igitur operis exhibitio probatio dilectionis existat, in signum gratiæ, quam olim in nostris oculis invenisti, devotionem tuam ornamento mitræ, usuque ipsius, ad honorem Ecclesiæ tuæ, duximus personaliter decorandam; in proposito et voluntate gerentes, ut majora pro te in posterum, volente Domino, faciamus. Tu ergo, sicut vir providus et honestus, sic ea reverenter utaris ut nullus in te notari possit abusus.

Datum Laterani, quarto Idus Junii, pontificatus nostri anno secundo.

Sigillum.

XXIII.

Ad decanum et capitulum Sanctæ Mariæ et Sancti Theobaldi Metensis:— Recipiuntur sub protectione beati Petri, et confirmatur eis specialiter ecclesia Sanctæ Crucis, necnon capella S. Ferrucii.

(Anno 1199. Laterani, Jul. 30.)

[Ex Archivio Ecclesiæ Collegialis S. Theobaldi Metensis. BRÉQUIGNY *ibid.*]

INNOCENTIUS, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et capitulo Sanctæ Mariæ et Sancti Theobaldi Metensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit, et, ne pravorum hominum molestiis agitentur, tanquam pia mater, suæ protectionis munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Ecclesiam et personas vestras, cum omnibus bonis quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem ecclesiam Sanctæ Crucis, et capellam Sancti Ferrucii, cum omnibus pertinentiis suis, sicut eas juste ac pacifice possidetis, vobis, et per vos Ecclesiæ vestræ, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum licitum sit hanc nostræ paginam protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, III Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno secundo.

XXIV.

Leprosi S. Lazari Meldensis unam præbendam in ecclesia S. Stephani Meldensis confirmat.

(Anno 1199. Laterani, Aug. 18.)

[DUPLESSIS, *Hist. de Meaux*, II, 84.)

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-

lectis filiis Leprosi S. Lazari Meldensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Præbendam quam habetis in ecclesia Sancti Stephani Meldensis cum pertinentiis suis, sicut eam juste et rationabiliter possidetis. . . . auctoritate apostolica confirmamus, etc. . . .

Datum Laterani, xv Kalend. Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

XXV.

Ad universos Christi fideles in Saxonia et Westphalia constitutos — Ut pro fide Christiana viriliter accingantur.

(Anno 1199. Laterani, Octob. 5.)

[LILEJEGREN, *Diplom. Suecanum*, I, 115.)

INNOCENTIUS episcopus. . . . universis Christi fidelibus in Saxonia, et Westphalia constitutis, salutem, etc.

Sicut ecclesiasticæ lectionis censura compelli non patitur ad credendum invitos, sic sponte credentibus apostolica sedes, quæ mater est omnium generalis, munimen suæ protectionis indulget, et fideles ad defensionem eorum salubribus monitis exhortatur, ne si nuper conversis negatum fuerit defensionis auxilium, vel in primos revertantur errores, vel eos saltem pœniteat credidisse. Accepimus enim quod cum bonæ memoriæ M. episcopus Livoniensis fuisset provinciam Livoniensem ingressus in verbo Domini laxans prædicationis suæ retia in capturam, inter populos barbaros, qui honorem Deo debitum animalibus brutis, arboribus frondosis, aquis limpidis, virentibus herbis et spiritibus immundis impendunt, usque adeo, Domino concedente, profecit, ut multos a suis erroribus revocatos ad agnitionem perduceret veritatis, et sacris baptismatis unda renatos doctrinis salutaribus informaret. Verum inimicus homo, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, invidens conversioni eorum pariter et saluti, persecutionem paganorum adjacentium in eos iniquis suggestionibus excitavit, cupientium eos delere de terra et de partibus illis. Christiani nominis memoriam abolere. Ne igitur nostræ negligentiae valeat imputari, si hi qui jam crediderunt retro cogantur abire, nec præsumant aliqui fidem nostram recipere si hi qui jam receperunt a paganorum incursibus remanserint indefensi, universitatem vestram monemus, et exhortamur attentius, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus nisi pagani circa Livoniensem Ecclesiam constituti cum christianis treugas inire voluerint, et initas observaverint, ad defensionem Christianorum qui sunt in partibus illis potenter et viriliter in nomine Dei exercituum assurgatis. Nos autem omnibus de partibus vestris qui sanctorum limina voverunt, præsentium auctoritate concedimus ut in voti commutatione emissi, ad defensionem Livoniensis ecclesiæ ad partes illas pro reverentia nominis Christiani procedant. Omnes qui ad defendendam Livoniensem ecclesiam et Chri-

stianos in illis partibus constitutos divino zelo succensi duxerint transeundum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et eis apostolici patrocinii beneficium impertimur.

Datum Laterani, III Nonas Octobris.

XXVI.

Ad Odonem (55), Parisiensem episcopum, ejusque successores. — De confirmatione bonorum et privilegiorum.

(Anno 1199. Laterani, Nov. 11.)

[Ex Chartulario Episcopi Parisiensis, ms. in Bibliotheca Regia, n. 5185, pag. 67. BREQUIGNY *ibid.*]

Quanto nobil's et gloriosa Parisiensis Ecclesia pro sede regis Francorum existit famosior, et in amore et reverentia beati Petri et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, venerabilis frater Odo episcopo, manifestis argumentis extas devotior, tanto propensius, in iis quæ ad utriusque decus et emolumentum spectare noscuntur, optata suffragia impertimur. Ideoque, venerabilis frater in Christo Odo episcopo, rationabilibus postulationibus tuis gratum præbentes assensum, quæcumque Parisiensis Ecclesia in præsentem juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, liberalitate regum, largitione principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, tibi tuisque successoribus, et per vos Parisiensi Ecclesiæ, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicis memoriæ, Innocentii, Lucii, Eugenii, Alexandri, Clementis et Cælestini, Romanorum pontificum, apostolici muniminis privilegio communimus : in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Ecclesiam scilicet Sancti Marcelli; ecclesiam Sancti Clodoaldi, cum Villa et omnibus appenditiis suis; ecclesiam Sancti Germani Autissiodorensis; ecclesiam Sancti Eligii; ecclesiam quoque de Campellis, cum præbendis et tribus Parochiis, id est de Sancto Mederico, de Capella et de Kerris, eidem ecclesiæ pertinentibus, salvo nimirum censu duorum solidorum monetæ illius terræ, quæ in partibus illis expenditur, Senonensi ecclesiæ annualiter persolvendo, quæ videlicet supradictæ ecclesiæ ad jus et proprietatem Parisiensis ecclesiæ, et ipsius Episcopi pertinere noscuntur; jus etiam Episcopale in subscriptis Abbatibus et earum Parochiis, seu Parochianis omnibus; videlicet, in abbacia Latiniacensi, in abbacia Fossatensi, in abbacia Sancti Maglorii, in abbacia Sancti Victoris, in abbacia Vallis Sanctæ Mariæ, in abbacia de Sarucia, in abbacia Herivallis, in abbacia Hermeriarum, in abbacia Montis Estivi, in abbacia Sanctimonialium de Monte-Martyrum, in abbacia de Edera, in abbacia de Kala, in abbacia de Gif, in abbacia Canonorum regularium de Livriaco, et in abbacia Vallis profundæ, et in ecclesia insuper Argenteolii.

Pacem quoque et tranquillitatem Parisiensis ecclesiæ providere volentes, exactionem et talliam, quam,

post obitum prædecessoris tui Stephani, bonæ memoriæ Parisiensis episcopi, inclytæ recordationis Lodowicus, quondam rex Francorum, in terris ejusdem episcopatus fecit, de cætero fieri prohibemus, et ab aliquo exigere prohibemus, sed, sicut ab eodem rege prædecessori tuo, bonæ memoriæ Theobaldo, Parisiensi episcopo, ejusque successoribus in perpetuum, condonata est, et scripto firmata, per præsentis scripti paginam confirmamus. Præterea, pactum et conventiones inter prædecessorem tuum Stephanum, quondam prædictæ ecclesiæ episcopum, et supradictum Lodovicum, regem Francorum bonæ memoriæ, factas de loco in suburbio Parisiensi sito, qui Campellus nominatur, tibi nihilominus confirmamus; ita videlicet, ut tertia pars totius redditus fossalis illius terræ, sive in censu, sive in emptionibus, venditionibus, quæstibus, aut aliis quibuscunque modis inde processerit, tibi et successoribus tuis absque diminutione aliqua persolvatur, duæ vero reliquæ partes regali fisco reddentur. Quicumque vero fuerit præpositus regis super hoc, fidelitatem tibi tuisque successoribus faciat, et tuus regi et hæredibus suis, et unus sine alio de terra nihil suscipiat vel disponat. Statuimus etiam, ut si aliquis Parisiensis ecclesiæ canonicus ad episcopatus fuerit honorem promotus, ipsius præbenda ad Parisiensem ecclesiam libere revertatur. Auctoritate quoque apostolica interdiximus, ut suppellectilem decedentis episcopi Parisiensis nullus omnino deripiat, sed ad opus ecclesiæ et successoris sui illibata permaneat, sicut a supradicto Lodowico, illustri quondam Francorum rege, concessum est, et scripto suo firmatum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat, te vel successores tuos super hac nostra confirmatione temere perturbare, vel possessiones ecclesiæ Parisiensis auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva in omnibus sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire temptaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi, aliena fiat, atque in extremum oexamine districtæ ultioni subjaceat; cunctis autem eidem loco et Ecclesiæ sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani, per manum Raynaldi, Ache-

(55) Vide ad epistolam libri tertii, x, noj.

runtini archiepiscopi, cancellarii vicem agentis, A
 in Idus Novembris, indictione secunda, Incarna-
 tionis Dominicæ anno 1199, pontificatus vero Do-
 mini Ianocentii papæ III anno secundo.

XXVII.

Ad abbatem (56), et conventum Sancti Maximini Miciacensis. — Confirmatur eis possessio ecclesiæ Sanctæ Mariæ de Burgo.

(Anno 1199. Laterani, Dec. 30.)

[Ex Chartulario monasterii S. Maximini Miciacensis, f. 22, v. ch. 85. In Apographo legitur annotatio hæc gallice scripta. « Cette bulle, qui confirme à l'Abbaye de Saint-Mesmin le Prieuré de Notre-Dame du Bourg, doit être du Pape Innocent III, et du 29 Décembre 1199. Car ce Prieuré fut fondé environ l'an 1060, et depuis ce temps jusqu'à l'an 1270 que fut écrit le Cartulaire de cette Maison, par les soins de l'Abbé Adam, il n'y a eu que le Pape Innocent III qui se soit trouvé à Rome l'an 2 de son Pontificat, ce qui se vérifie par l'Histoire des Papes. » BREQUIGNY *ibid.*]

Justis petentium desideriis dignum est talem præbere consensum, et vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, Ecclesiam beatæ Mariæ de Burgo Monachorum, cum omnibus pertinentiis suis, sicut ea juste et pacificè possidetis, vobis et ecclesiæ vestræ auctoritate Apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, III Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno secundo.

XXVIII.

Ad fratres hospitalis Hierosolymitani. — In terris ab Ecclesia interdictis celebrare amplius non præsumant.

(Anno 1200, Laterani, Jan. 21.)

[VARIN, *Archiv. de Reims*, II, 435 Cart. G. du chap., fol. 68.)

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis magistro [et] fratribus Jerosolymitani hospitalis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ad universos viros ecclesiasticos aciem nostræ considerationis extendere debeamus, dilectis filiis nostris Remensis Ecclesiæ canonicis tanto specialius volumus et debemus adesse, quanto devotius clericalem honestatem observant, et tuentur liberius ecclesiasticam libertatem. Ex parte siquidem Remensis Ecclesiæ propositum noveritis coram nobis, quod cum terras nobilium virorum N. de Ruminiaco et R. de Roseto subicit interdico, vos

(56) Quis fuerit tunc temporis Miciacensis Abbas, pro certo statuere non possumus. In nova Gallia Christiana, Tom. VIII, col. 1534, Lancelinus, *al. Jancelinus*, *al. etiam Laurentius*, memoratur ex instrumentis an. 1183 usque adhuc ad annum

apostolicæ sedis indulgentiis abutentes, in eis præsumitis divina officia celebrare, et interdictis impenditis ecclesiastica sacramenta. Quia vero sicut vestris vos nolumus privilegiis defraudari, sic Ecclesiæ Remensis quæ magnum locum obtinet in ecclesia Gallicana, et aliarum per vos lædi nolumus rationem, discretionem vestræ mandamus et districtè præcipimus, quatenus in terris prædictis et in aliis quoad subjectæ fuerint interdicto, nihil amplius præsumatis quam quod vobis est privilegiis vel indulgentiis Ecclesiæ Remensis concessum.

Datum Laterani, XII Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

XXIX.

Ad N... — Ut sententiam interdicti adversus Philippum, regem Franciæ, latam, inviolabiliter observari faciat.

(Anno 1199. Laterani, Mart. 11.)

Quanto charissimum in Christo filium nostrum, Philippum, regem Francorum illustrem, etc. *Exstat inter Regesta Innocentii. Vide Patr. tom. CCXIV, col. 1014.*

XXX.

*Ad capitulum Lingonense. — De provisoria sustentatione episcopi Lingonensis episcopatum resig-
nantis.*

(Anno 1200. Laterani, Mart. 14.)

[Ex instrumentis in Gallia Christiana nova relatis, tom. IV, col. 195, ch. LXXXVI.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, capitulo Lingonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum venerabilis frater noster, quondam episcopus vester (57), episcopatum ipsum in manibus nostris resignavit, et nos ei pro sustentatione sua de quibusdam ipsius Ecclesiæ possessionibus fecerimus provideri; sic ejusdem Ecclesiæ volumus præcavere jacturis, quod super his, quæ ad provisionem et mandatum nostrum facta esse noscuntur, sustinere nequeat futuris temporibus læsionem. Inde est quod, volentes vobis et Ecclesiæ vestræ providere sollicitudine diligenti, auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne prædictus episcopus de omnibus illis, quæ pro sustentatione sua sibi a nobis fuerunt assignata, infeodare aliqua, seu alienare, vel alio modo distrahere, aut sub tributo ponere alicujus, qualibet temeritate præsumat. Quod si forte facere contra prohibitionem nostram tentaverit, factum ejus irritum decernimus et inane.

Datum Laterani, II Idus Martii, pontificatus nostri anno III.

XXXI.

Ad R. (58) abbatem et conventum S. Michaelis. — Confirmat eis quasdam possessiones.

(Anno 1200. Laterani, Mart. 26.)

[Ex Apographo, quod ad fidem Autographi, in Ar-
1198. Mox sed non nisi ab anno 1206, mentio habetur de Humbaldo, usque ad annum saltem 1212.
(57) Erat is, verisimiliter, Garnerius de Rochefort, de quo vide *Gall. Christ.* tom. IV, col. 591.

(58) De hoc S. Michaelis Vindunensis dioceseos

chivis Abbatiae monasterii S. Michaelis asservati, fascio B. 7. diligenter exscripsit D. Michel Calloz, S. Agerici, Verdunensis dioceseos, Subprior. Vide ad calcem Bullae. BRÉQUIGNY *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, R. abbati, et conventui sancti Michaelis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, villam de Condeio, cum ecclesia, et decimis, et altari, quæ ex dono Petri, et Odonis bonæ memoriæ, quondam episcoporum Tullensium possidetis; et hospitale Sancti Dionysii in Barro, cum ecclesia et appenditiis suis; similiter alodium de Gemelli curte et de Troium, quod a duobus fratribus, Pontio, et Hugone, militibus, laude et assensu hæredum suorum coemistis; et quindecim libras, Pruviniensis monetæ, quas Henricus comes quondam Barrensis, vobis concessit in villa Barro annuatim percipiendas, et ea quæ in præsentiarum juste et canonice possidetis, aut in futurum justis modis, Domino largiente, poteritis adipisci, sub protectione beati Petri et nostra suscipimus, et præsentis scripti testimonio seu patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, vii Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno tertio.

Je, soussigné, Sous-Prieur de l'Abbaye de S. Airy de Verdun, certifie que j'ai fait la présente copie sur l'original même, et qu'elle lui est entièrement conforme. Fait en l'Abbaye de Saint-Michel, de Saint-Mihiel, le 10 avril 1788. Signé D. Michel COLLOZ.

L'original est écrit sur un parchemin qui a huit pouces cinq lignes de largeur, sur six pouces une ligne de hauteur, non compris le replis, qui porte onze lignes; il est muni d'un sceau de plomb ordinaire, attaché et suspendu par un lac de soie jaune et verte.

XXXII.

Ad Thiemonem Bambergensem episcopum. — De canonizatione sanctæ Cunegundis.

(Anno 1200. Laterani, April. 5.)

[Fragmenta tantum damus. Exstat integra *Patrol.* t. CXL, col. 219, post Vitam S. Henrici imp.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri THEUMONI (58*) episcopo, et dilectis filiis capitulo Babenbergensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum secundum evangelicam veritatem, nemo, etc.

Abbate, pauca admodum apud novæ Galliæ Christianæ Auctores, tom. XIII, col. 1278 :

« XXVII. Robertus I, 1199, (immo 1200) Bullam ab Innocentio III impetrat. »

(58*) Thimo anno 1192 Popponi seu Pottoni successit, sedemque reliquit anno 1201.

Inter quos beatæ memoriæ Cunegundis, Romanorum imperatrix Augusta, quæ degens olim in mundo magnis meritis præpollebat, nunc vivens in cælo multis coruscat miraculis, ut ejus sanctitas certis indiciis comprobetur, etc.

Sane cum ad audientiam bonæ memoriæ Cælestini papæ, prædecessoris mei, merita et miracula præfatæ imperatricis, vobis referentibus, pervenissent, ut ipse de illis notitiam conciperet certior, inquisitionem eorum venerabilibus fratribus nostris Augustensi et Eistetensi et bonæ memoriæ Wirtzburgensi episcopis, et dilectis filiis Eboracensi, Lancheimensi, et Hailsbrunensi (59) abbatibus per apostolica scripta commisit : post cujus obitum usque adeo manifestari cœperunt et multiplicari miracula, etc., ipsam beatam virginem Cunegundem catalago sanctorum ascripsimus, ejusque memoriam inter sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter, etc.

Datum Laterani III Nonas Aprilis, pontificatus nostri anno tertio.

XXXIII.

Ad plebanos et universum clerum Castellanus episcopatus. — Ut nomen Joannis patriarchæ Gradenensis nomini ducis Venetiarum in benedictione cerei juxta antiquam consuetudinem ac dignitatem Gradenensis patriarchæ, præferatur.

(Anno 1200. Laterani, April. 21.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, V. 1153.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis plebanis, et universo clero Castellanus episcopatus, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad conquisitionem venerabilis fratris nostri patriarchæ Graden., qui se querebatur in hoc a vestro episcopo prægravari, quod contra consuetudinem antiquam, quam etiam ipse hactenus observaverat, nomen patriarchæ nolebat in benedictione cerei nomini ducis præferre, sibi recolimus apostolicas litteras destinasse, ut matris suæ Gradenensis Ecclesiæ, aliorumque coepiscoporum suorum vestigiis inhærendo, ipsi patriarchæ honorem debitum non negaret. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus vos ipsi quemadmodum consuevistis hactenus, et in aliis Gradenensis patriarchatus Ecclesiis observatur, patriarchæ nomen pronuntietis antiquo more, ne hominem videamini Deo præferre, cujus idem patriarcha minister existit: attentius provisuri, ut super his, quæ præmisimus, non referatis ulterius quæstionem, alioquin quantumcunque præfato duci, prout cum Deo possumus, deferre velimus, quem sincera diligimus in Domino charitate, quam grave sit superio-

(59) Eboracum vulgo *Ebrach*, nobilissimum Franciæ monasterium ordinis Cisterciensis, in diocesi Herbipolensi situm. Ejusdem ordinis est *Lanchheimb*, sed in ipsa diocesi Bambergensi. Conditum fuit a beato Otrone episcopo Bambergensi, sicut et sequens *Heilbrunnem*, item ordinis Cisterciensis.

rum nolle obedire præceptis, sequentia vos docerent.

Datum Laterani, xi Kalendas Maii pontif. nostri anno III.

XXXIII bis.

Ad abbatem (40) et conventum Dervense.—Confirmatio ecclesiarum et jurium in diœcesi Trecensi.

(Anno 1200. Laterani, April. 26.)

[Ex Chartulario II Monasterii Dervensis, pag. 6. BREQ. *ibid.*]

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, omnes ecclesias, cum libertatibus, justitiis et pertinentiis earum, redditus, terras, obventiones et jura quæ Dervense monasterium, concessione Pontificum aliorumque largitione fidelium, in Trecensi diœcesi est adeptum, sicut ea omnia juste possidet et quiete, et in bonæ memoriæ Manassæ (41), Trecensis episcopi, authentico confecto exinde continentur (42), vobis, et per vos eidem monasterio, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Kalendas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

XXXIII ter.

Ad eosdem.—Privilegium de Gigneio, et de Ecclesiis in diœcesi Catalaunensi.

(Anno 1200. Laterani, April. 26.)

[Ex Chartulario II Monasterii Dervensis, pag. 91. BREQ. *ibid.*]

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id pro sollicitudine officii nostri ad debitum perducat effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, omnes Ecclesias cum libertatibus, justitiis et pertinentiis earum, redditus, terras, obventiones, et jura quæ Dervense monasterium, concessione pontificum, aliorumque largitione fidelium, in Catalaunensi diœcesi est ade-

ptum, ecclesiam etiam de Gigneio eidem monasterio vestro pietatis intuitu elargitam, sicut ea omnia juste possidet et quiete, et in Catalaunensium episcoporum, et venerabilis fratris nostri, Remensis archiepiscopi, Sanctæ Sabinæ cardinalis (45), authenticis attentius confectis exinde continetur, vobis, et per vos eidem monasterio vestro, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Kalendas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

XXXIV.

Ad universos archiepiscopos, episcopos, abbates, etc.—Ut privilegia, abbati et conventui Fusniacensi concessa tueantur ac defendant.

(Anno 1200. Laterani, Maii 26.)

[Ex Apographo, quod ad fidem Autographi, in Archivis Abbatiae Fusniacensis, Laudunensis diœceseos, asservati, D. Jeannin, S. Michaelis Virdunensis diœceseos Monachus, diligenter descripsit. Vide ad calcem Epistolæ. BREQUIGNY. *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis, episcopis, et dilectis filiis, abbatibus, prioribus, archidiaconis, decanis, presbyteris, et aliis Ecclesiarum prælati, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem. Audivimus, et audientes mirati sumus, quod, cum dilectis filiis nostris,..... abbati (44), et conventui Fusniacensi, sicut et omnibus Cisterciensis ordinis fratribus, a patribus et prædecessoribus nostris concessum sit, et a nobis ipsis postmodum indultum et confirmatum, ut de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nemini decimas solvere teneantur, quidam ab eis nihilominus, contra indulgentiam apostolicæ sedis, decimas exigere et extorquere præsumunt, et, prava ac sinistra interpretatione pervertentes apostolicorum privilegiorum capitulum, asserunt de novalibus debere intelligi, ubi de laboribus noscitur esse inscriptum: Quoniam igitur manifestum est omnibus qui recte sapiunt, interpreta-

(40) De Abbatibus Monasterii Dervensis, circa hæc in quibus versamur tempora, pauca hæc apud auctores *Novæ Galliæ Christianæ*, tom. IX, col. 920. c. XXIX. Evrardus, reperitur anno 1197.

c. XXX. Nicolaus, de quo nudum nomen.

c. XXXI. Rainaudus II, litem composuit anno 1250 cum Clara-valle.

(41) Manasses II, a Toparcharum de Pougeio in diœcesi Tricassina satus, Manassis, episcopi Lingonensis consanguineus, à teneris unguiculis in Ecclesia Trecensi educatus, ex archidiacono ejusdem ad dignitatem pontificiam eVectus anno 1181, obiit circa annum 1190. *Ibid*, tom. XII, col. 502.

(42) De hoc sanè intrumento intelligi debent ea

quæ leguntur apud auctores *Novæ Galliæ Christianæ*, tom. IX, col. 290, ubi de Witero, xxvii abbati monasterii Dervensis. c. Anno vero 1185, Guillelmus, archiepiscopus Remensis, confirmavit omnia quæ Dervenses habebant in Archiepiscopatu Remensi, et Manasses, episcopus Trecensis, ea quæ in Trecensi episcopatu possidebant.

(45) De Guillelmo Archiepiscopo Remensi, vide ad Epistolam Libri tertii-xiv, not. Confer etiam Epistolam xxx, supra.

(44) Gislebertus, ex Abbate Boheriarum factus Abbas Fusniaci, in instrumentis innotescit, ab anno saltem 1187, usque ad annum saltem 1211. *Gall. Christ. nov.* Tom. IX, col. 650.

tionem hujusmodi perversam esse et intellectui sano contrariam, cum, secundum capitulum illud, a solutione decimarum, tam de terris illis quas deduxerunt vel deducunt ad cultum, quam de terris etiam cultis quas propriis manibus vel sumptibus excolunt, liberi sint penitus et immunes, ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel quomodolibet ipsos contra justitiam molestandi, vobis per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus omnibus parochianis vestris auctoritate apostolica prohibere curetis, ne a memoratis fratribus de laboribus, vel de aliis terris quas propriis manibus vel sumptibus excolunt, seu de nutrimentis animalium, ullatenus decimas præsumant exigere, vel quomodolibet extorquere. Nam, si de novalibus tantum vellemus intelligi, ubi ponimus de laboribus, de novalibus poneremus, sicut in privilegiis quorundam aliorum apponimus. Quia vero non est conveniens vel honestum, ut contra instituta Sedis apostolicæ veniatur, quæ obtinere debent inviolabilem firmitatem, mandamus vobis firmiterque præcipimus, ut, si qui canonici, clerici, monachi vel laici, contra privilegia sedis apostolicæ, prædictos fratres decimarum exactione gravaverint, laicos excommunicationis sententia percussis, canonicos, et clericos, sive monachos, contradictione, dilatione, et appellatione cessante, ab officio suspendatis, et tam excommunicationis quam suspensionis sententiam faciatis, usque ad dignam satisfactionem, inviolabiliter observari. Ad hæc præsentium vobis auctoritate præcipiendo mandamus, quatenus, si quis in prædictos fratres manus violentas injecerit, cum, accensis candelis publice excommunicatum denuntietis, et faciatis ab omnibus excommunicatum cautius evitari, donec congrue satisfaciatur prædictis fratribus, et cum litteris diocæsani episcopi, rei veritatem continentibus, apostolico se conspectui repræsentet.

Datum Laterani, vii Kalendas Junii, pontificatus nostri anno tertio.

Je, soussigné, délégué de Monseigneur le Gardes-Sceaux, pour la recherche et transcription des monuments historiques de la Tiérache, et partie du Laonnois, certifie la présente copie conforme à l'original. Ce 18 avril 1788. Signé D. R. N. JEANNIN, Religieux de S. Michel.

XXXV.

Ad Sandionysianos. — Ut dum terra Philippi regis Francorum interdicto subjaceat, liceat eis « suppressa voce, januis clausis » divina officia celebrare.

(Anno 1200. Laterani, Jun. 22.)

[DOUBLET. *Histoire de l'abbaye de Saint-Denys en France*, Paris, 1625, 4°, p. 536.]

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis conventui Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

A nobis fuit ex parte vestri monasterii postulatum, ut vobis nunc interdictum impositum in terram clarissimi in Christo filii nostri Philippi illustris regis Francorum devote ac humiliter observan-

tibus, cum satis periculosum videatur in tanta congregatione a divinorum penitus celebratione cessare, daremus vobis licentiam suppressa voce, januis clausis, divina officia celebrandi. Nos igitur vestris in hac parte petitionibus, de solita benignitate sedis apostolicæ annuentes ut in monasterio vestro duo vel tres vestrum simul Horas Canonicas legere valeatis, potius quam cantare divina officia, januis clausis, interdictis exclusis, et voce ita demissa quod exterius non possitis audiri devotioni vestræ auctoritate præsentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, decimo Kalend. Julii, pontificatus nostri anno tertio.

XXXVI.

B Ad conventum S. Germani de Pratis. — Indulget eis, ut, tempore interdicti, duo vel tres eorum simul horas canonicas legere valeant.

(Anno 1200. Laterani, Jun. 22.)

[Bullam hanc diligenter excrpsimus ad fidem Autographi in Archivis Monasterii S. Germani de Patris asservati. Sigillum seu bulla Pontificis, optime conservata, pendet ex filo bombycino rubro et lutaceo. BRŒQ., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, conventui Sancti Germani de Patris, salutem et apostolicam benedictionem.

A nobis fuit ex parte monasterii vestri postulatum, ut vobis, nunc interdictum impositum in terram charissimi in Christo filii nostri, Ph. illustris regis Francorum, devote ac humiliter observantibus, cum satis periculosum videatur in tanta congregatione a divinorum penitus celebratione cessare, daremus vobis licentiam, suppressa voce, januis clausis, divina officia celebrandi. Nos igitur, vestris in hac parte petitionibus, de solita benignitate sedis apostolicæ, annuentes, ut in monasterio vestro duo vel tres vestrum simul horas canonicas legere valeatis, potius, quam cantare divina officia, januis clausis, interdictis exclusis, et voce ita demissa, quod exterius non possitis audiri, devotioni vestræ auctoritate præsentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ concessionis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, x Kalendas Julii, pontificatus nostri anno tertio.

XXXVII.

Ad archiepiscopos et episcopos per regnum Angliæ constitutos. — Varia privilegia concedit.

(Anno 1200. Laterani, Aug. 5.)

[RYMER, *Fœdera*, etc., ed. 1816, I, 81.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per regnum Angliæ constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Vestra meretur devotio ut vos apostolica sedes

opportuno favore muniat, et gratia privilegio effe-
rat speciali : hinc est quod nos vestris supplicatio-
nibus inclinati, volentes jura vestra illæsa servari,
universitati vestræ, ut beneficia ecclesiastica ad
collationem vestram spectantia, cum ea vacare con-
tigerit, conferre personis idoneis, quæ velint et
possint in eis utiliter deservire, absque cujuslibet
contradictionis obstaculo, libere prout ad vos per-
tinet, valeatis, auctoritate præsentium indulgemus.

Nulli ergo hominum fas sit hanc nostræ conces-
sionis paginam infringere, aut ei ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpse-
rit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum
Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incur-
surum.

Datum Laterani, III Non. Augusti, pontificatus
nostri anno tertio.

XXXVIII.

*Ad nobilem mulierem Gelam (45). — Confirmat fun-
dationem monasterii Beatæ Mariæ de Sparmalia
in Honkeuliet (46).*

(Anno 1200. Laterani, Aug. 4.)

[Excerpta ex instrumentis Tomo 1°. Galliæ Chri-
stianæ relatis, col. 560, ch. 14.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectæ in Christo filiæ, nobili mulieri, GELÆ, salutem
et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos faci-
lem præbere consensum, et vota, quæ a rationis
tramite non discordant, effectu prosequente com-
plere. Eapropter, dilecta in Christo filia, tuis justis
postulationibus annuentes, capellam, quam in ho-
nore beati Petri, de assensu venerabilis fratris no-
stri, episcopi Tornacensis (47), in cujus diœcesi sita
est, propriis expensis de novo fundasti, in qua pro-
posuisti, relicto mundanæ vanitatis errore, sub re-
ligionis habitu Domino famulari, cum omnibus
bonis quæ in præsentiarum eadem capella rationa-
biliter possidet, aut in futurum justis modis, Deo
propitio, poterit adipisci, sub beati Petri et nostra
protectione suscipimus. Nulli ergo omnino homi-
num licitum sit hanc nostræ paginam protectionis
infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis
autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem
omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apo-
stolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, II Nonas Augusti, pontificatus
nostri anno tertio.

XXXIX.

*Ad decanum et capitulum Remense. — Ut canonici
Remenses communi convictui adhæreant.*

(Anno 1200. Laterani, Dec. 7.)

[D. MARLOT, *Metropolis Remensis*, II, 455.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis decano et capitulo Remensi, salutem et
apostolicam benedictionem.

A Licet frigescente charitate quorundam, et diei
superexcrecente malitia pene penitus universi pau-
latim, ac successive ab illorum perfectione cecide-
rint, quibus cor unum et anima una fuisse legitur
in Ecclesia primitiva, et fragilitas nostri temporis
tantæ charitatis non admittat ardorem, et si non in
omnibus peccatorum nostrorum sarcinis prægra-
vati velimus, aut valeamus tantæ perfectionis pro-
positum imitari, debemus saltem a remotis, et in
quibus possumus illorum quasi adorare vestigia, et
vel illud in humilitate servare, quod ab eis ad nos
est per prædecessorum nostrorum inviolabilem ob-
servantiam successione quasi hæreditaria derivatum.
Sicut enim terminos a nostris Patribus constitutos
transgredi scriptura prohibente vetamur, sic præci-
puum eorum in sacræ religionis amore, ac forma ec-
clesiasticæ honestatis, quantum possumus, tenemur
sequi propositum, et laudabiles consuetudines, et
traditiones eorum reverenter et inviolabiliter custo-
dire; ne si aliter, quod absit! egerimus, degene-
rasse videamur a Patribus nostris, et non in voto
eis, et desiderio bono, sed loco solummodo succes-
sisse. Id autem etsi sit generaliter omnibus, et sin-
gulariter universis, subtiliter ac sollicitè providen-
dum, illi tamen qui majorem in Ecclesia Dei locum
obtinent, et quorum mores et actus sumuntur ab
aliis in exemplum, tanto id debent accuratiori dili-
gentia et subtiliori meditatione pensare, quanto
turpius esset super candelabro, quam sub modio
fumigare lucernam, et nequam oculus deformius,
quam membrum aliquod latitans, et deformaret
corpus, et redderet tenebrosum. Sane cum inter
universas fere mundi provincias, tam dote scientiæ,
quam virtutum odore, gravitate morum polleat pro-
vincia Gallicana, et in ea Remensis Ecclesia me-
tropolitica fulgeat dignitate, tanto decet nos amplio-
rem servare tam verbis quam operibus honestatem,
quanto locus sublimior minus tutum inhonestati
vestræ latibulum exhiberet, et vos a prædecesso-
rum vestrorum proposito turpius caderetis, cum
nævus manifestior sit in corpore nitido, et homo in
facie deformius mutiletur.

Accepimus autem quod in eadem Ecclesia hæc
fuit antiquitus consuetudo servata, quod universis
D canonicis et unum erat refectorium, et mensa com-
munis, in quo, etsi non omnes diebus singulis,
omnibus tamen diebus canonici eorum aliqui co-
medebant, omnes pariter usque adeo pictatis ope-
ribus insistentes, et pauperibus, et infirmis hospita-
litas impendentes affectum, ut non solum eis per
alienos necessaria ministrarent, sed decanus, et
canonici certis temporibus ad hospitale quoddam
huic operi deputatum personaliter accedentes lotis,
et extersis pauperum tum manibus, tum pedibus
osculatis etiam in humilitatis exemplum, propina-

(46) De hoc monasterio, ad diœcesim Brugensem
pertinente, vid. Gall. Christ. loc. cit.

(47) Vide Epistolam Libri tertii xli, not.

(45) De Gela, seu Ghela, Parthenonis, de quo hic
agitur, conditiæ, vid. Gall. Christ. tom. V, col.
295.

rent singulis sumptus suos, et ad Ecclesiam postmodum cum processione redirent. Dicitur etiam quod in coercendis, et puniendis excessibus tantus rigor servabatur, ut si falso etiam alicujus levitatis aliquis argueretur canonicus, non prius se præsumeret excusare, quam flexis coram decano et capitulo genibus, et terra deosculata, veniam humiliter postulasset. Licet autem adhuc in eadem Ecclesia satis honeste prædicta serventur, in frequentatione tamen mensæ communis vos exhibetis non modicum negligentes, cum nec omnibus e vobis, nec omnibus diebus, sed certis aliquibus in communi refectorio ministretur; factumque sit per negligentiam vestram interpolatum, quod esse continuum prædecessorum vestrorum temporibus consueverat. Gratium igitur, et acceptum habentes quod apostolati nostro de vobis generaliter est relatam, discretionem vestram monemus, et exhortamur in Domino, et per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus piis operibus insistentes prædecessorum vestrorum adhæreatis vestigiis, mensam communem sicut olim assidue frequentantes, solliciti super exhibendo pauperibus hospitalitatis obsequio, et ferventes in excessibus corrigendis

Tu quoque, fili decane, sic in delinquentes rigorem exerceas ecclesiasticæ disciplinæ, ne aliorum excessus, si remanserit incorrectus, tuæ negligentiae rationabiliter imputetur, et si neglexeris perturbare perversos, quos cohibere potes, et debes ex collato tibi officio decanatus, convincaris eos in sua perversitate fovere. Noveritis autem quod dilectum filium Ja.... et canonicum vestrum, quem nobis per litteras vestras commendare curastis, benigne recepimus, qui laudabiliter et honeste apud sedem apostolicam commoratur.

Datum Laterani, vi Idus Decem., pontificatus nostri anno iii

XXXIX bis.

Armachanensi et Tuamensi archiepiscopis (48), universis episcopis, abbatibus, prioribus, et canonicis, ordinem Arroasiensem in Hibernia professis. — Ut, secundum statuta ordinis Arroasiensis, ad annum capitulum ejusdem loci unus saltem vel duo eorum accedere non postponant.

(Anno 1200, Laterani, Dec. 9.)

[Epistolam hanc, seu potius Bullam, edimus ad fidem Apographi, quod ex archivis abbatæ Arroasiensis transcriptum in chartophylacio nostro reposuit D. Quinsert, apposita ad apographum hac Gallica notula, quam hic referre operæ pretium duximus. « Cette bulle, très-lisible et entière, est d'Innocent III, datée du 5 avant les ides de Décembre, la troisième année de son pontificat. Le plomb, par une face duquel on voit les effigies ordinaires de S. Pierre et S. Paul, et sur l'autre le nom d'Innocent III, *Innocentius Papa III*, est

(48) Confer epistolam libri tertii XLII.

(49) De statuto isto conferenda est bulla Alexandri PP. III, GALTERO, ABBATI ARROASIENSI, et fratribus

attaché à la bulle par une double queue de ficelle, Elle est adressée aux archevêques et évêques d'Irlande, dans les diocèses desquels il y avait des maisons de chanoines réguliers de la congrégation d'Arrouaise. Il ne sera pas inutile de rapporter ici un passage d'un manuscrit écrit de la main de Gaultier, abbé d'Arrouaise, en l'année 1179. Du temps de Gervais, dit-il, qui fut abbé l'an 1121, *Sanctæ memoriæ Malachias, Hiberniensium archiepiscopus, per nos iter faciens, inspectis consuetudinibus nostris et approbatis, libros nostros et usus Ecclesiæ transcriptos suam in Hiberniam detulit, et fere omnes clericos in episcopali-bus sedibus et in multis aliis locis per Hiberniam constitutos, ordinem nostrum et habitum et maxime divinum in Ecclesia officium suscipere et observare præcepit,* » etc. Hactenus D. Quinsert in notula sua; cui belle admodum concinunt ea quæ de Gervasio, primo Arroasiensi abbate, leguntur apud auctores novæ Galliæ christianæ, *Tom. III, col. 454.* « IV. Gervasius, patria Bononiensis, al. Boloniensis, primus abbas (antea præpositi monasterio Arroasiensi præerant) consecratur a Roberto, Atrebatensi episcopo, anno 1121. Ille diversis in locis cœnobîa construxit, eoque cœnobîi sui alumnos ad plantandam religionem Arroasiensem transmisit, quam et nonnulli aliorum ordinum canonici, ordini suo renuntiantes, amplectari gestierunt. » *BRÉQUIGNY ibid.*]

Ad religionis observantiam, quam estis sponte professi, tota debetis intentione satagere, sicque ad augmentationem ipsius animo intendere diligenti, quod de virtute videamini proficere in virtutem, et gratum exhibere Deo jugiter famulatum. Cum igitur ad corroborationem et conservationem ordinis Arroasiensis deliberatione provida sit statutum, ut ad annum capitulum ejusdem loci fratres debeant convenire (49), devotionem vestram rogamus et hortamur in Domino, per apostolica scripta mandantes, quatenus unus saltem vestrum, vel duo, in festo beati Matthæi, apostoli et evangelistæ, ad capitulum apud Arroasiam accedere non postponant, ut confratribus suis qui præsentibus non fuerint generalis capituli statuta referant, et alia quæ pertinent ad augmentationem ordinis in Domino exsequantur.

Datum Laterani, v Idus Decembris, pontificatus nostri anno tertio

XL.

Forma in qua consulit dominus papa de divortio celebrando.

(Anno 1200.)

(BALUZ. *Miscell.* ed. in-fol., III, 21.)

Dominus papa consulit, ut utramque causam prætendat, scilicet causam affinitatis et maleficii. Unde si in causa affinitatis regina testes producere noluerit, domino papæ placebit. Sed si voluerit producere testes, non poterit ei denegare. Nec propter hoc timeat dominus rex, quia illos testes faciet papa recipi per suum procuratorem. Nec causatur

ejus directa, data VITERBII, v Kal. Augusti, quæ legitur apud auctores Novæ Galliæ Christianæ, *ibid. col. 456.*

rex moram, quia modo major mora est propter timorem. In causa maleficii sic parcat dominus papa domino regi, quia si rex in animam suam jurare fecerit quod reginam cognoscere tentavit et non cognovit, et ob aliam causam eam principaliter exosam non habet, credetur regi, si regina non juret se fuisse cognitam, et quod non juret dominus papa credit eam de facili posse induci. Unde si rex timet quod contra eum feratur sententia de prædictis, poterit differri ne feratur sententia. Et tunc rex erit in eo puncto in quo modo est. Unum quid est in quo dominus papa non posset parcere domino regi, quin tentaret iterum eam cognoscere, quia hujusmodi maleficia per orationes abolentur.

XLI.

Ad canonicos S. Trinitatis Londoniensis. — Eos et eorum possessiones sub sua protectione suscipit.

(Anno 1201. Laterani, Jan. 12.)

[RYMER, *Fœdera*, etc. I, 82 ex originali in thes. cur. Rec. Scaccarii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et canonicis Sanctæ Trinitatis Londoniensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Annueret consuevit sedes apostolica piis votis et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris precibus annuentes, ecclesiam vestram cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, vel aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus.

Specialiter autem, de Lesnes, de Braching, de Toreham, de Welcumstrove, de Bromfeld et Alfiswic, de Nutele, sancti Botulfi extra portam quæ Alegate vocatur, Omnium Sanctorum super muros civitatis Londoniensis, Sancti Michaelis in via quæ vocatur Alegate, et Bixle ecclesias cum omnibus earum pertinentiis, sicut eas juste ac pacifice possidet, vobis et per vos ecclesiæ vestræ, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus.

Auctoritate præsentium inhibentes ne quis in vos vel vicarios vestros, sine manifesta et rationabili causa excommunicationis audeat sententiam promulgare. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare.

Decernimus ut nulli hominum fas sit hanc paginam nostræ confirmationis, protectionis et inhibitionis infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, II Idus Januarii, pontificatus nostri anno III.

XLII.

Ad Thaddæum abbatem et fratres monasterii de Ferraria Theanensis diœcesis. — Eorum privilegia confirmat.

(Anno 1201. Anagninæ, Jan. 25.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VI, 565.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis THADÆO abbati in monasterio de Ferraria, ejusque fratribus tam præsentibus, quam futuris Regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur (quod absit!) sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Sanctæ Dei Genitricis, et Virginis Mariæ, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus. In præsens siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Regulam B. Benedicti, et institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis, ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste, et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, si a vobis, vestrisque successoribus, et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus suis pertinentiis in territorio Vagrani startias de perticella de Corneliano, et de Palmento; et quidquid ibidem rationabiliter possidetis. In territorio Theani startias de Fraxo et Pedis Montis et quidquid aliud ibidem habetis. In Alifia terram, quam habetis in cambio a notario Benedicto, et Molendinum, quod habetis in eadem terra in territorio castri Sancti Angeli de Rave Canina limitatam, quæ dicitur Perdita, et terram quæ dicitur Gironis, quam dedit vobis Robertus de Fossaceca Miles et quidquid aliud ibidem habetis. Possessiones cum Jure Molendini, quas dedit vobis Joannes de Miminiano in Alifia et quæcunque alia ibi rationabiliter possidetis. In civitate Suessæ integrum tenimentum possessionum, quas dedit vobis Tallacauzzus dominus Cajani, Oliveta, domum, et partem molituræ Olivarum omnium montanorum castri Miniani cum libertate molendi in eis olivas vestras, et si qua alia ibidem habetis juste. In territorio Calvi, et Silavimatam, quam habetis juxta flumen Vulturini in loco, qui dicitur S. Stephanus, et terras, quas habetis juxta flumina in gen. et Appia in loco qui dicitur Startia de Silice. In Capud

domos, et possessiones, quas dedit vobis Joannes de Ricc. Joannes Concarrus, Marcus de Raino, Sibilia uxorque Joannis fratris, Petrus de Alifia, et judex Alexander. In Telesia, et in V... Tenimenta, quæ vobis contulit comes de Caserta, quorum alterum fuit Joannis Bassi, alterum Joannis Forte. In Isernia Molendinum, quod dedit vobis Rogerius comes de Molisio, medietatem duorum Molendinorum, quam vobis ibidem contulit Petrus de Bruto cum vinea in loco, qui dicitur. . In monte Rodon, quod dedit vobis Landulphus de sino in... Terram, quam vobis contulit Matthia uxor quondam Roberti Licinii, et Molendinum cum folla, quod habetis ibidem. Terras cum Molendino et olivis, quas habetis in Pantanis Indracon. Terras, quas dedit vobis Enricus de Montefusculo in Albiniano, terram, quam contulit vobis Maria de Albiniano, et tenimenta, quæ dedit vobis ibidem Benedictus Calatia. Libertates insuper, quas habetis per regnum de Plateatrio, Passaggio, et Herbatico. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus, aut sumptibus colitis tam de terris cultis, quam incultis, sive de hortis et virgultis, et piscationibus vestris vel de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quis forte retinere præsumpserit, licitum vobis sit in ipsos monachos, vel conversos regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes, ne terras, seu quodlibet beneficium Ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari absque consensu totius capituli, vel majoris, aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes, aut alienationes aliter quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus ne aliquis monachus, sive conversus sub professione vestræ domus constrictus, sive consensu et licentia abbatis, et majoris partis capituli vestri pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat, ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem. Quod si facere præsumpserit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere: licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem, sive criminalem contineat quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne per defectum testium jus vestrum in aliquo valeat deperire.

Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus, vel qualibet alia persona ad synodos, vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæculari de vestra propria substantia, vel posses-

sionibus vestris subjacere compellat, nec domos vestras causa ordinis celebrandi, causas tractandi, vel conventus aliquos publicos convocandi venire præsumat, nec regularem electionem abbatis vestri impediatur, aut de instituendo, vel removendo eo qui pro tempore fuerit contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus, in cujus parochia domus vestra fundata est cum humilitate et benedictione qua convenit, requisitus substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent vobis conferre renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, quæ a vestro fuerint indebite denegata, illud adjicientes, ut in recipiendis professionibus, quæ a benedictis, vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma, et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi salvo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur; pro consecrationibus vero altarium, vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet ecclesiastico sacramento nullus a vobis sub obtentu consuetudinis, vel alio modo quidquam audeat extorquere; sed hæc omnia gratis vobis episcopus diœcesanus impendat. Alioquin liceat vobis quemcunque malueritis catholicum adire antistitem gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes diœcesani episcopi vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere, et absque contradictione possitis, sic tamen ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis per vos transire congerit, ab eo..... consecrationem altarium, ordinationes monachorum auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro si episcopi, vel alii ecclesiarum rectores in monasteria vestra, vel personas inibi constitutas, suspensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros pro eo quod decimas non solvitis, sive aliqua occasione eorum, quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros, pro eo quod aliqua vobis beneficia, vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint in illis diebus, in quibus vos laboratis, et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolatam duximus irritandam, nec litteræ illæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis, et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitu-

dine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra claustras locorum, seu grangiarum vestrarum nullus rapinam, seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates, et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessis, nec non et libertates, et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione ac gubernatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat. atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

FAC MECUM DOMINE SIGNUM IN BONUM.

S. Petrus S. Paulus.

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus Ostien. et Vellitren. episcopus.

Ego Joannes Albanen. episc.

Ego Gulielmus Reimen. archiepisc. S. Sabinæ presb. card.

Ego Petrus tit. Sanctæ Cæciliæ presbyter cardinalis.

Ego Jordanus S. Pudentianæ tit. Pastoris presb. card.

Ego Guido S. Mariæ Trans Tib. tit. Calixti D presb. card.

Ego Ugo presb. card. S. Martini tit. Equitii.

Ego Centius tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Goffridus tit. S. Præcedis presbyter cardinalis.

Ego Joannes tit. Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Cincius presb. card. D. Jo. et Pauli tit. S. Panmachii.

Ego Petrus tit. Sancti Marcelli presbyt. cardinalis.

A Ego Benedictus tit. S. Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Petrus Berrii S. Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum diaconus card.

Ego Gregorius Sancti Angeli diaconus card.

Ego Ugo S. Eustachii diaconus card.

Ego Matthæus Sancti Theodori diaconus cardinalis.

B Ego Joannes S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Anagninæ, per manum Blasii, S. R. E. subdiaconi et notarii, x Kal. Januar., indict. v; Incarn. Domini anno 1201, pontificatus vero Innocentii papæ III an. iv.

XLIII.

Ad fratres S. Remigii Remensis. — Confirmatio de piscatura de Courmonsteruel, et xx libris ceræ, et xx modis vini illis ab archiepiscopo relaxatis.

(Anno 1201. Anagninæ, Febr. 11.)

[VARIN, *Archiv. adm. de Reims*, II, 444, Cartul. de Saint-Remi, fol. 4, n° XIX.]

C INNOCENTIUS episcopus, etc....., concessionem quas vobis fecit venerabilis.... W. Remensis archiepiscopus super viginti modis vini et viginti libris ceræ in quibus ecclesia vestra singulis annis tenebatur eidem; piscaturam in Vidula juxta villam de Courmosteriolo, vobis ab ipso concessam, relaxationem etiam violentiæ quam piscatores in aqua de Folipene vobis assidue inferebant.... et omnia sicut in ejusdem archiepiscopi et charissimi.... Philippi regis.... authenticis continetur.... vobis confirmamus.... etc.

Datum Anagninæ, tertio Idus Februarii, pontificatus nostri anno quarto.

XLIV.

Ad .... Episcopum Argentinensem (50). — Ut Ottoni imperatori electo faveat.

(Anno 1201. Laterani, Mart. 1.)

[Ex apographo, ad fidem autographi in Ecclesiæ Argentinensis archivis asservati, a bonæ memoriæ D. abbate Grandidier diligenter collato. BRÉQ., *ibid.*—Exstat, sed minus integra, in Registro Innocentii de negotio Romani imperii, sub num. XLV. Vide *Patr.* t. CCXVI, col. 1046.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri, Argentinensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Certo jam pridem experimento didicimus, quod, etsi nobili viro, Philippo, duci Sueviæ, quadam quasi necessitate coactus, favere forsitan videaris, charissimotamen in Christo filio nostro, illustri regi Ottoni, in Romanorum imperatorem electo, et a nobis opportuno tempore, dante Domino, coronando,

(50, Vide Epistolam Libri octavi VIII, not

interius mente faves, utpote cui te adhæsisse ab initio, et fidelitatis juramentum intelleximus præstitisse. Quia vero, necessitate cessante, cessare debet pariter quod urgebat, fraternitati tuæ per apostolica scripta nostra præcipiendo mandamus, quatenus, cum nos, quia duobus ad imperium obtinendum favere non possumus, nec est tam persona in imperio, quam imperio in persona providendum, quia etiam ad hoc dignior reputatur, qui magis idoneus reperitur, personam prædicti ducis, quoad imperium, præsertim hoc tempore, obtinendum, penitus, propter impedimenta patentia, quæ per litteras generales exprimimus, reprobemus, et prædictum Ottonem recipiamus in regem, nonobstante juramento, si quod eidem duci ratione regni forsitan præstitisti, cum nos illud, eo reprobo, decrevimus non servandum, eidem regi publice non differas adhærere, ac fovere potenter et viriliter partem ejus: alioquin, cum ei, sicut prædiximus, fidelitatis præstiteris juramentum, si, quod non credimus, imo de quo nec etiam dubitamus, de cætero proprii fieres juramenti transgressor, in te procedere durius cogemur.

Datum Laterani, Kalendas Martii, pontificatus nostri anno IV.

XLV.

Ad Senonensem archiepiscopum. — Pro Clarembaldo Meldensis Ecclesiæ cancellario.

(Anno 1201. Laterani, Maii 22).

[DUPLESSIS, *hist. de l'Eglis. de Meaux. Ex tabul. Eccl. Meldens.*, II, 85.]

PETRUS, Dei gratia Senonensis archiepiscopus, omnibus ad quos litteræ præsentis pervenerint, in Domino salutem. Ad posterorum notitiam volumus pervenire nos recepisse papæ litteras in hunc modum:

« INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Senonensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

« Constitutus in præsentia nostra venerabilis noster Meldensis episcopus, coram nobis exponere procuravit, quod de cancellaria Meldensis Ecclesiæ, quam magistro Clarembaldo viro litterato, sicut dicebatur, et honesto concessit, ad honorem Dei et ipsius Meldensis Ecclesiæ disposuit consistere personatum, ita quod præfatus magister Clarembaldus et alii cancellarii qui succedent eidem, de cætero sint personæ Meldensis Ecclesiæ, et post alias ejusdem ecclesiæ personas obtineant tam in clero, quam in capitulo primum locum. Et quoniam cancellaria nullos habet redditus, ne contra canonum interdicta cancellarius pro regimine scholarum aliquid exigere compellatur, pia et provida deliberatione de redditibus propriis certos ipsi cancellariæ proposuit redditus assignare. Quoniam igitur ad augmentum ecclesiarum pertinet, ut honores et dignitates ad obsequium divini cultus pro-

A pensius exhibendum in ecclesiis statuatur, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus cum præfatus episcopus ad opus cancellariæ redditus assignaverit competentes, ut præfatus cancellarius et successores ejus obtineant de cætero in eadem ecclesia personatum et habeant primum locum post alias personas in choro et capitulo, sicut est supradictum, sublato cujuslibet contradictione et appellationis obstaculo, auctoritate fretus apostolica statuas; contradictores si qui fuerint, ecclesiastica censura percellens.

« Datum Laterani, XI Kalendas Junii, pontificatus nostri anno quarto. »

Accedentibus itaque nobis ad Meldensem Ecclesiam, decano et capitulo congregatis, medietatem totius decimæ de Quinciano, et LX solidos de pensione ecclesiæ S. Simeonis de Vana, et XL solidos de pensione ecclesiæ de Seinz, cancellariæ præfatus episcopus deputavit. Et nos, ut prædictus cancellarius et successores ejus obtineant de cætero in Meldensi Ecclesia personatum et habeant primum locum post alias personas in choro et capitulo, decani personatum, et canonicorum qui affuerunt, concurrente assensu, apostolica quaungebamur auctoritate statuimus, statum eidem et successoribus in choro et locum in capitulo assignantes. Ne igitur excommunicationis nostræ memoria tractu temporis obsolescat, aut quisquam in posterum contradictionis scrupulum præsumat opponere, acta nostra in scriptum redacta caractere sigilli nostri signavimus. Contradictores, si qui apparuerint, eadem auctoritate, excommunicationis sententia percellentes, ut os suum metu pænæ compellatur adversus hoc factum omnis iniquitas oppilare.

Datum Meldis, anno Verbi incarnati 1201, mense Augusto.

XLVI.

Ad Odonem Parisiensem episcopum et abbatem Latiniacensem (52 53) contra clericos Resbacenses.

(Anno 1201. Laterani, Maii 25.)

[D. DUPLESSIS, *Hist. de l'Egl. de Meaux*, II, 85. *Ex. Tabular. Ecc. Meld.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Odoni Parisiensi episcopo, et dilecto filio abbati Latiniacensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Conquerente venerabili fratre nostro Meldensi episcopo, nostris auribus est intimatum, quod clerici et laici Resbacenses, ei velut episcopo suo renuunt obedire. Ne igitur, si eorum inobedientia remaneat incorrecta, eis incentivum pariat delinquendi, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus præfatos clericos, ut super hoc memorato episcopo debitam satisfactionem impendant, et deinceps eidem episcopo suo, prout tenentur, obedientiam et honorem per districtiorem ecclesiasticam, sublato appellationis diffugio,

justitia mediante cogatis, etc. . . . .
 Datum Laterani, x, Kal. Junii, pontificatus nostri anno iv.

XLVII.

Ad Petrum Senonensem archiepiscopum et abbatem S. Columbæ. — De institutione decanorum ruralium in Ecclesia Meldensi.

(Anno 1201. Laterani, Maii 25.)

[DUPLESSIS, *Hist. de l'Egl. de Meaux*, II, 86, ex tabulario Meldensi.]

Petrus Dei gratia archiepiscopus. et S. Columbæ abbas Senonensis, omnibus ad quos litteræ præsentis pervenerint, in Domino salutem.

Ad omnium notitiam volumus pervenire nos recepisse domini papæ litteras in hunc modum:

« INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo et dilecto filio abbati S. Columbæ Senonensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

« Querela venerabilis fratris nostri Meldensis episcopi nobis exposita patefecit quod cum ad eum pertineat in Meldensi diœcesi decanos rurales instituere et destituere, sicut prædecessorum nostrorum temporibus est obtentum, archidiaconi Meldensis Ecclesiæ illi super hoc contradicunt, asserentes quod eis inconsultis non debeat aliquem instituere in decanum, et subventiones quas rectores ecclesiarum suæ diœcesis eisdem exhibere tenentur, in grave præjudicium ejus sibi non metuunt vindicare, duas partes messium ei tantummodo dimittentes; iidem etiam archidiaconi a presbyteris Meldensis diœcesis contra voluntatem et prohibitionem ipsius pecuniam per exactiones illicitas non dubitant extorquere. Præterea de decano Meldensi suam recitavit querelam, quod cum præbendas vacantes idoneis personis assignat, et eas mittit ad decanum et capitulum, ut ipsos in fratres et canonicos recipiant, et decanus eos corporaliter investiat de præbendis, sicut Ecclesiæ consuetudo requirit, decanus plerumque differt, et impedit receptionem illarum, et se hac occasione absentat, vel aliquas frivolas causas malitiose præterdit. Ut igitur quæ in Meldensi ecclesia præter rectitudinis ordinem attentantur, in statum debitum per officium nostræ sollicitudinis refoventur, discretionem vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus ad ipsam Meldensem ecclesiam accedentes, super his et aliis quæ vobis inde proposita fuerint inquiratis diligentius veritatem, et Dominum habentes præ oculis, quæ in ea corrigenda inveneritis, secundum Deum et justitiam sublato appellationis obstaculo, auctoritate apostolica corrigatis, facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari etc... Quod si non ambo, etc.

« Datum Laterani, decimo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno quarto. »

Accedentes itaque ad Meldensem ecclesiam, partibus convocatis, et in nostra præsentia constitutis de

A consensu episcopi et archidiaconorum pro bono pacis, talem ordinationem fecimus: Quod rurales decanos Meldensis episcopus archidiaconis inconsultis possit eligere, instituere et mutare, salva tamen fidelitate quam de conservando jure archidiaconorum consueverunt præstare. In hoc etiam archidiaconi amicabiliter consenserunt, ut de succursu ecclesiarum tam in messe quam aliis obventionibus donec per episcopum instituantur personæ, duas partes episcopus, et tertiam archidiaconi recipiant et per decanos rurales debeat succursus ecclesiarum vacantium procurari. Super conferendis autem ecclesiis parochialibus archidiaconi recognoverunt quod nunquam vexaverunt ipsum, nec unquam in vita sua vexabunt, nec ei contradicent. Quia etiam conquerebatur episcopus quod idoneas personas quibus præbendas conferebat vacantes, decanus pro sua voluntate investire differret, hoc itaque de assensu partium temperavimus, ut decanus si præsens fuerit, sine dilatione investiat canonicum sibi ab episcopo missum, et in capitulo canonicum loco sui instituet, qui denuntiabit decano si absens fuerit, et investituram canonici ab episcopo missi facturus accedat. Et si infra octo dies decanus non venerit, substitutus a decano canonicus auctoritate decani investiat personam ab episcopo præsentatam.

Quod si canonicus quem vicarium suum decanus elegerit, infra octo dies quocumque modo etiam præsens, investituram requisitus non fecerit, vel ipsum abesse contigerit, hanc prior in ordine sacerdotum canonicorum, qui præsentis fuerint, nomine ipsius decani implebit. A petitione autem tertiæ partis demandæ quam episcopus fecerat, ad nostrum consilium archidiaconi destiterunt. Ipsi autem archidiaconi nullam in suis archidiaconatibus demandam facient, nisi episcopo assensum præbent. Quod ut ratum permaneat, præsens scriptum sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari.

Actum Meldis, anno Verbi Incarnati 1201.

XLVIII.

Ad Raymundum Nonantulanum abbatem. — Ejus electionem confirmat.

(Anno 1201. Laterani, Jun. 20.)

[Tiraboschi, *Storia della badia di Nonantola*, II, 354, Autogr. ex archiv. Nonant.]

D INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio RAYMUNDO abbati Nonantulano, salutem et apostolicam benedictionem.

Audito quondam quod monasterium Nonantulanum per B. quondam abbatis ejus incuriam et in temporalibus diminutum fuerat, et in spiritualibus dissolutum, provisionem et correctionem ipsius venerabili fratri nostro.... Ferrariensi episcopo duximus committendam, ita ut si abbatem inutilem inveniret, removeret eum ab officio abbatæ. Ipse autem licet multipliciter visus fuerit indemnitati ejus monasterii providere, tandem intelligens quod sub eodem abbate status ejus non poterat in melius reformari, eum repertum inutilem ab administratione curavit juxta tenorem mandati apostolici

removere. Cumque propter hoc prædicti abbatis nuntii ad sedem apostolicam accessissent, nos volentes Ecclesiæ providere potius quam personæ, quod a delegato nostro factum fuerat non duximus revocandum, sed ratum potius id habentes conventui Nonantulano mandavimus, ut de consilio ejusdem episcopi personam idoneam per electionem canonicam sibi præficerent in abbatem. Ipsi ergo ad vocationem ejusdem episcopi convenientes in unum te in abbatem sibi unanimiter elegerunt. Unde cum dilecti filii A. prior ejusdem monasterii, G. subdiaconus noster et nobilis vir Jacobus de Fontana, advocatus ipsius monasterii nuntii cum litteris tam ejusdem episcopi quam conventus ad nostram præsentiam accedentes prædicta nobis per ordinem retulissent, dilectus filius W. Nonantulanus monachus, supervenit tam ex sua quam quorundam aliorum monachorum parte proponens, quod dilectum filium Ph. Pomposianum monachum sibi elegerant in abbatem, contra electionem de te factam opponens, quod in ea non fuerat forma mandati nostri servata. Nam cum nos eidem episcopo dederimus in mandatis, ut ad locum accederet, ipse ad monasterium non accessit, sed monachos ad suam præsentiam convocavit, et coram se fecit electionem hujus modi celebrari. Objecit etiam quod idem episcopus litteras nostras eis noluit exhibere, licet sæpius requisitus, adjiciens tertio quod in electione ipsa Simoniaca pravitas intervenit. Ad hæc autem fuit ex adverso responsum, quod cum dictus abbas post depositionem suam administrationi monasterii ambitiosius incumberet, vel potius incubaret, episcopus consanguineorum ejus potentiam veritus et multitudinem vassalorum, et quod eo præsentem monachi eligere libere non auderent, eos non vocavit ad locum extraneum, sed ad quemdam ejusdem ecclesiæ prioratum. Præterea idem episcopus, sicut prædictus monachus postea recognovit, fecerat monachis petentibus copiam litterarum: sed cum ipsi eas sibi dare peterent ad monasterium deferendas, intelligens ipsos delationes frivolas et occasiones quærere malignandi, eorum malitiæ non consentit. Idem quoque monachus diligentius requisitus postmodum est confessus, quod in electione tua intervenisse nesciebat simoniacam pravitatem. Sed in eo tantum credebat esse delictum quod in monasterio Nonantulano non fuerat juxta consuetudinem celebrata. Objicientibus quoque adversariis iterum est confessus, quod a quinque, qui ab episcopo recesserant memorato et quibusdam aliis

A qui cum dicto abbate remanserant in monasterio supradicto, prædictus Ph. post electionem tuam in abbatem fuerat nominatus. Nos igitur intellectis quæ fuerant hinc inde proposita, nominationem prædicti Ph. tanquam frivolum, irritam decernentes, electionem de te factam auctoritate apostolica confirmamus et transeundi ab ecclesia tua ad Nonantulanum monasterium facultatem liberam indulgemus per apostolica tibi scripta mandantes; quatenus curam ejus assumens taliter ei studeas providere, ut per tuæ sollicitudinis studium et spiritualibus proficiat institutis et temporalibus auxiliis augmentetur. Volumus etiam nihilominus et mandamus ut juxta formam quam prædicto episcopo sub bulla nostra dirigimus tam supra fidelitate nobis et Ecclesiæ Romanæ præstanda, quam indemnitate monasterii exhibeas in ejus manibus jurementum.

Datum Laterani xii Kalendas Julii, pontificatus nostri anno quarto.

XLIX.

Ad decanum (54), et archidiaconum Ambianenses. — Ut sententiam excommunicationis latam contra Burgenses sancti Audomari, pro injusta detentione cujusdam aquæ atque quarundam paludum, ad ecclesiam sancti Bertini de jure spectantium, faciant usque ad condignam satisfactionem inviolabiliter observari.

(Anno 1201. Signiæ, Julii 11.)

[Ex Archivio Sancti Bertini, capsula *Papalia*. n°52. BRÉQUIGNY. *Ibid.*]

C Significarunt dilecti filii, abbas (55) et conventus Sancti Bertini, quod venerabilis frater noster.... episcopus (56), et dilectus filius... archidiaconus Atrebatensis, iudices a sede apostolica delegati super quadam aqua et quibusdam paludibus ad ecclesiam Sancti Bertini de jure spectantibus, in Burgenses castri Sancti Audomari pro contumacia excommunicationis sententiam canonicè protulerunt, quam ipsi burgenses negligunt observare. Ideoque, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus, quatenus eandem sententiam, sicut rationabiliter lata est, faciatis usque ad condignam satisfactionem inviolabiliter observari; nullis obstantibus litteris, veritati et justitiæ præjudicantibus, a sede apostolica impetratis.

Datum Signiæ, v Idus Julii, pontificatus nostri anno quarto.

L.

Ad abbates S. Petri (57), Sanctæ Mariæ (58), et de

(54) Vide ad Epistolam Libri tertii xli, not.
 (55) Vide ad Epistolam xviii Appendicis hujus.
 (56) Vide ad Epistolam Libri tertii xlv, not.
 (57) Quis fuerit tunc temporis Abbas Monasterii S. Petri in Nigra-Silva, prorsus ignoratur. Vide *Gall. Christ.* nov. t. V, c. 1054, ubi pauca hæc tantummodo leguntur:
 « VII. Marquardus moritur anno 1183.
 « VIII. Bertholdus I superstes ad annum 1220. »
 (58) De cujus Monasterii Abbate hic agatur, non

adeo perspicuum est. D. Abbas Grandier in notula, quæ Apographo suo Gallice expressa subjiciebatur: *Il s'agit ici des Abbés de S. Pierre dans la Forêt-Noire, de l'Ordre de S. Benoît; de Sainte-Marie, de l'Ordre de S. Augustin; et de Tenebach, de l'Ordre de Cîteaux.* Verum, quid sit Monasterium S. Mariæ, Ordinis S. Augustini, ad cujus abbatem dirigi potuerit hæc Innocentii Epistola, nos ignorare profiteremur. Certe, nullum S. Mariæ, Ordinis S. Augustini, Monasterium, nec in Moguntina, ad quod

Tenebach, (59). — *Ut sententiam, in favorem monachorum de Cella Vilmari latam observari faciant.*

(Anno 1201. Signiæ, Sept. 4.)

[Ex Apographo, ad fidem Autographi, in Archivis Abbatia S. Petri in Nigra silva asservati, a bonæ memoriæ D. Abbate Grandidier diligenter collato. Br. *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, S. Petri, S. Mariæ, et de Tenebach, abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii, pauperes monachi de Cella-Vilmari, Cluniacensis ordinis (60), sua nobis insinuatione monstrarunt, quod, cum venerabilis frater noster (61), Argentinensis episcopus (62), jus patronatus ecclesiarum de Cella-Vilmari et de Selden (63), quod ad eos pertinere dignoscitur, de dono dilecti filii, nobilis viri, B. comitis Novi-Castri (64), recepisset injuste, præfati monachi episcopum ipsum coram dilectis filiis (65), S. Blasii in Nigra-Silva, B. (66), de Alpersbarch, et M. (67), de Peris, abbatibus, iudicibus a sede apostolica delegatis, super eodem negotio convenerunt. Qui, tandem cognoscentes de causa, diffinitivam pro ipsis monachis sententiam promulgarunt, prædicto episcopo super jure patronatus ecclesiarum ipsarum perpetuum silentium imponentes. Demum vero sæpèdictus episcopus asserens ex prædicta sententia se fuisse gravatum, per Litteras suas, ad eosdem iudices destinatas, nostram super hoc audientiam appellavit. Quam appellationem adversa parte, statuto termino, prosequente, idem episcopus non est per se, vel per nuntium, prosecutus. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, de appellationis causa diligentius inquirentes, sententiam ipsam; sicut justum fuerit, confirmare vel infir-

diversa illa, de quibus hic agitur, Monasteria pertinere videntur, nec in vicina Trevirensi provincia, agnoscunt novæ Galliæ Christianæ Auctores, t. V et XIII. In provincia quidem Moguntina, de B. Mariæ ad S. Urbanum, Constantiensis dioceseos, Monasterio agunt, t. V. c. 1086; cujus tunc temporis Abbas erat Conradus I, *de Biethertan*, notus in instrumentis ab anno saltem 1197, usque ad annum 1212, quo defunctus est. At cœnobium illud ad Ordinem Cisterciensem, nequaquam ad Ordinem S. Augustini pertinet.

(59) De Abbatibus Monasterii de Tennenbach, *al. de Portacæli*, Ordinis Cisterciensis, Constantiensis dioceseos, circa hæc in quibus versamur tempora, nihil certi, in imperfecta hujus Monasterii Abbatum serie apud auctores novæ Galliæ Christianæ. t. V, c. 1089.

(60) Le Monastère de Vilmarcel, dans le Brisgau et le diocèse de Constance, de l'Ordre de Cluny, fut uni en 1560, à l'Abbaye de S. Pierre. GRANDIDIER.

(61) Vide Epistolam Libri octavi VIII, not.

(62) Conrad, Evêque de Strasbourg, obtint en 1200, de Berthold, Comte de Neubourg, le droit de patronage et l'advocatie des deux Monastères, l'un d'hommes, à Vilmarcel, et l'autre de femmes, à Selden. GRANDIDIER.

(63) Le Monastère de Selden, de l'Ordre de Cluny, dans le diocèse de Constance, fut uni en 1595, à l'Abbaye de S.-Pierre. Id.

mare, nullius contradictione vel appellatione obstante, curetis, eundem episcopum nihilominus, eo quod appellationem non est, quam interposuit, prosecutus, in expensis legitimis parti condemnantes adversæ, nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Signiæ, II Non. Septembris, pontificatus nostri anno quarto.

LI.

Ad Andreām Lundensem archiepiscopum. — Ejusque Ecclesiæ privilegia confirmat.

(Anno 1201. Anagniæ, Nov. 23.)

[LILJEGREN, *Diplom. Suecan.*, I, 141.]

B INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ANDRÆ Lundensi archiepiscopo, suisque successoribus canonicè substituendis in perpetuam memoriam.

In eminenti sedis apostolicæ specula, disponente Domino, constituti, salubriter injuncti officii prosequimur actionem, si ea quæ per antecessores nostros ad salutem fidelium instituta noscuntur, consensu nostro firmamus, et ne cujuslibet temeritatis quatiantur intentu exactam diligentiam adhibemus. Cum enim Ecclesiæ suæ promisit Deus dicens: *Pro patribus tuis, etc., nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram*, illi bene videntur patribus successisse atque utiliter impositum gerere principatum qui non potestate sed utilitate lætantur, et ad salutem eorum, qui gubernandi sunt, cum timore ac tremore creditæ potestatis auctoritatem exercent, studentes semper antecessoribus suis in bonis actibus conformari, et quæ laudabiliter ab eis acta sunt ea

(64) Berthold, Comte de Neubourg. Id.

(65) Supplendum M. Mangoldus enim, *al. Magnoldus, de Halweil*, splendida exortus familia, Monasterium S. Blasii tunc temporis regebat, quod paterna ex hæreditate plurimum locupletavit. Ille a Cœlestino PP. III, anno ejus pontificatus septimo, vi Id. Aprilis, privilegium obtinuit, quo hymnus *Gloria in excelsis*, et *Sequentia*, in festivitibus B. M. Virginis, et S. Blasii, etiam post Septuagesimam cantari possent. Fatis concessit an. 1204, xiv Kal. Maii. *Gall. Christ. nov. t. V, c. 1028.*

(66) De Alpersbarchensis, *al. Alpirsbacensis, al. Alberspacensis* monasterii, dioceseos Constantiensis, abbatibus, pauca admodum apud auctores novæ Galliæ Christianæ, t. V, c. 1064:

« II. Conradus abbas, tempore Wernheri abbatis Solitariorum, seu Einsildendis, circa 1150. Idem fortasse Conradus, quem Tithemius auctor est istuc ex Hirsaugia missum fuisse Abbatem.

« III. Bertholdus congruam sibi jurisdictionem in Dornheim adversus Volmarum de Brandeckec coram Ludovico, Duce de Teckhe, propugnavit an. 1251. »

Cum, hic, Abbas Alpersbarchensis, initiali B. designetur, num existimandum est eundem esse ac Bertholdus ille, quem anno 1251 superstitem fuisse probant instrumenta?

(67) Agitur hic de Abbatia de Pairis (*al. Latin. Parisium*), Ordinis Cisterciensis, dioceseos Basiliensis.

servare in semetipsis et aliis nihilominus servanda monstrare. Hac itaque nos consideratione diligenter inducti, felicis memoriæ Adriani papæ antecessoris nostri vestigiis inhærentes, quod ipse de consummatione regni Sueciæ cum fratrum suorum consilio et voluntate constituit, nos etiam firmum et illibatum perpetuis temporibus decernimus permanere. Constituit enim quod Lundensis archiepiscopus, qui pro tempore fuerit, super regnum illud primatum semper obtineat, et ordine qui sequitur, debeat illi præesse, qui tanto frequentius illi terræ et utilius quæ ad salutem fidelium pertinent ministrabit, quanto necessitatem eorum atque defectum e vicinio plenius poterit intueri. Pallium enim antecessori tuo tribuit ut archiepiscoporum in regnum Sueciæ, quanto citius oportunitas occurreret, ordinaret, et pallium quidem apostolica ei auctoritate referret, eo quidem ordine observato, ut videlicet is qui per Lundensem episcopum metropolitanus ibi fuerit institutus, gratiam consecrationis per manum archiepiscopi Lundensis adeptus, ipsi et Lundensi Ecclesiæ, salva fidelitate Romanæ Ecclesiæ, et obedientiam jramento promittat. Pallium sane taliter consequetur:

Nuntius Lundensis Ecclesiæ cum nuntio illius Ecclesiæ pro impetrando pallio ad Ecclesiam Romanam accedant, et cum illud a Romano pontifice impetraverint, ad Lundensem Ecclesiam reportabunt. Lundensis autem archiepiscopus illud accipiens, archiepiscopo Sueciæ tribuet, et fidelitatem et obedientiam Romanæ Ecclesiæ jurejurando promittet; metropolitano vero ibi ad honorem Dei et decorem domus suæ salutemque fidelium constituto, Lundensis archiepiscopus ei dignitate primatus in perpetuum præsidebit, et ipse obedientiam et reverentiam ei tanquam suo primati humiliter exhibere curabit. Quod utique in bonæ memoriæ Stephano quondam Upsalensi archiepiscopo, qui a prædecessore tuo piæ recordationis Eschillo, tempore felicis memoriæ Alexandri papæ, eo præsentem, senii ratione jam dictæ institutionis gratiam consecrationis accepit, et sub antecessoribus nostris bonæ memoriæ Lucio, Clemente, Cœlestino, ac nobis secundum præscriptum ordinem, in felicis recordationis Joanne et Petro ac venerabili fratre nostro Q. Upsallensibus archiepiscopis quos Absalon prædecessor tuus piæ memoriæ consecravit, et pallium vice ipsorum antecessorum contulit, cognoscitur adimpletum. Quoniam et hoc sicut a prænominato Adriano antecessore nostro statutum est, ita sub Eschillo et Absalone antecessoribus tuis effectum accepit. Nos memorati Adriani et felicis recordationis Alexandri, Lucii, Urbani, Clementis et Cœlestini prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum vestigiis, in tam laudabili opere inhærentes, nostro et futurorum fratrum nostrorum favore prosequimur, et firmum et illibatum perpetuis temporibus decernimus permanere, salva nimirum apostolicæ sedis auctoritate.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum confessus fuerit, potestatis et honoris sui careat dignitate, ream se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes Albanensis episcopus.

Ego Petrus Sanctæ Ecclesiæ presbyter cardinalis.

Ego Jorot. S. Prudent. pastor et presbyter cardinalis.

Ego Hugo presbyter cardinalis Sancti Martini Equirii.

Ego Linger Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Sofredus Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Joannes Sosprises presbyter cardinalis.

Ego Cinthius Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis.

Ego Petrus Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Benedictus Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Gratus Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Geraldus Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Datum Anagninæ, per manum Blasii sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, ix Kalendas Decembris, indictione iv, Incarnationis Dominicæ anno 1201, pontificatus vero domni Innocentii papæ III anno quarto.

LII.

Ad Andream Acheruntinum archiepiscopum. — Ecclesiæ Acheruntinæ privilegia confirmat.

(Anno 1201. Anagninæ, Dec. 10.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VII, 36.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ANDREÆ Acheruntino archiepiscopo ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

Fratres et coepiscopos nostros tam vicinos quam longe positos ex injuncto nobis apostolatus officio sincero charitatis affectu debemus diligere, et Ecclesiis, in quibus Domino militare noscuntur, suam

dignitatem et justitiam conservare. Eapropter, venerabilis in Christo frater archiepiscopus, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et Acheruntinam Ecclesiam cui Deo auctore præesse dignosceris, præsentis decreti auctoritate munimus, tibi tuisque successoribus confirmantes quæcunque ad ipsam metropolitano jure pertinere noscuntur, videlicet Venusium, Gravinum, Tricaricum, Potentiam, Tursum. Ut tu, tuique legitimi successores potestatem habeatis canonice ac decretaliter, sicut eorum archiepiscopus, in eis episcopos confirmandi ac consecrandi: præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesiam S. Angeli de Oblano, cum omnibus pertinentiis suis; in omnibus insuper oppidis, villis, monasteriis, et Ecclesiis quæ infra fines parochiæ tuæ consistunt, tibi, et per te Acheruntinæ Ecclesiæ jus episcopale sancimus habendum, his nimirum exceptis quæ ad Ecclesiam Romanam spiritualiter pertinere noscuntur. Usus quoque pallii pontificalis, scilicet officii plenitudinem tibi de sedis apostolicæ dignitate concedimus, sicut tuis prædecessoribus a nostris noscitur antecessoribus fuisse concessus, ut videlicet ipso utaris in festivis diebus, et temporibus aliisque quæ in privilegiis tuæ ecclesiæ continentur. Admonemus igitur ut ita te circa subjectos debeas exhibere placabilem, ut rectitudinem tuam diligere provocentur potius quam timere, quorum si culpa forte poposcerit, ita eorum excessus emendare procures, ut paternum affectum de animo nullo modo relinquant: esto in custodia commissi gregis, vigilaque sollicitus disciplinæ zelo districtus, ut lupus insidians nec ovile turbare Dominicum, nec ovibus aliqua fraudis occasione prævaleat. In lingua tua vitam esse aliam plebs commissa cognoscat: sit illis fraternitatis tuæ doctrinæ gratus cohortationis stimulus, et vita imitationis exemplum. Quid enim diligere et timere debeant charitatis tuæ sermo prædicationis aperiat, fructum efficacia tua æternæ hujusmodi retributionis acquirat.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam Acheruntinam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata atque integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt omnibus omnimodis profutura, salva nimirum in omnibus sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire forte tentaverit, secundo te tione communita, nisi reatum suum

A congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat; cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Vellitrensis episcopus.

Ego Joannes Albanen. episcopus.

B Ego Petrus tituli Sanctæ Cæciliæ presbyter cardinalis.

Ego Jordanus Sanctæ Pudencianæ tituli Pastoris presbyter cardinalis.

Ego Guido presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ Trans Tiberim tituli Calixti

Ego Hugo presbyter cardinalis Sancti Martini tituli Equitii.

Ego Gofredus tituli Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Joannes tituli Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Petrus tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

C Ego Gregorius Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus Sancti Adriani Diaconus card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis

Ego Gregorius Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Hugo Sancti Eustachii diaconus cardinalis.

Ego Joannes Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Anagninæ, per manum Blasii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, iv Idus Decembris, indictione v, Incarnationis Dominicæ anno 1201, pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno quarto.

LII.

Ad Odonem Parisiensem episcopum. — Litem inter ipsum Odonem et abbatem Sanctæ Genovefæ Parisiensis de possessione juris parochialis in parochia de Monte diu agitatam dirimit, præfiniendo jura utriusque partis.

(Anno 1201, Anagninæ, Dec. 23.)

[D. FÉLIBIEN, *Hist. de Paris*, v, 597.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fra'tri ODONI Parisiensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Olim inter te, nomine Parisiensis Ecclesiæ, et dilectum filium abbatem Sanctæ Genovefæ pro abbacia super possessione juris parochialis in paro-

chia de Monte, quæstione suborta, et venerabili fratre nostro P. archiepiscopo Senonensi tunc Parisiensi canonico, procuratore tuo pro te, dicto vero abbate nomine Ecclesiæ suæ, accedentibus ad apostolicam sedem, venerabilem fratrem nostrum J. Albanensem episcopum et dilectum filium G. S. Mariæ in Aquiro diaconum, nunc vero tit. S. Vitalis presbyterum cardinalem dedimus auditores, in quorum præsentia dictus proposuit procurator, quod idem abbas super possessione juris parochialis in parochia de Monte gravem tibi molestiam ingerebat, cum eam potestatem usque ad tempora tua Parisiensis episcopus habuerit in parochianos de Monte, ac presbyterum qui eis divina pro tempore ministrabat, quem etiam si esset canonicus regularis in curam parochiæ committebat, et sacerdos post curam susceptam de manu episcopi, parochianos ad nutum ejus ligabat pariter et solvebat, et si quis excommunicatus esset ab episcopo, vel etiam interdictus, presbyter eum non admittebat aliquatenus ad divina, qui etiam benedictiones sponsarum, purificationes de partu surgentium, et publicas pœnitentias non assumebat sibi, nisi de mandato episcopi speciali, et si forte sacerdos talis esset qui non posset populo ministrare, ipsius excessum abbati Sanctæ Genovefæ et fratribus episcopus nuntiabat, qui cognita veritate, amoto indigno, ad animarum curam recipiendam alium episcopo præsentabat. Cum ergo novissime tu præmonuisses abbatem ut capellanos suos qui parochiis debebant deservire, ad suscipiendam curam animarum tibi præsentare curaret, hoc se facturum respondit, aliquos præsentavit; sed requisitus quod præsentaret illum qui debebat in præfata de Monte parochia deservire, dixit tunc eum non posse propter absentiam præsentari; cumque hoc sæpius monitus facere non curaret, tu sub pœna excommunicationis parochianis inhibuisti de Monte, ne in ecclesia Sanctæ Genovefæ, vel audirent divina, vel aliqua reciperent sacramenta, nisi ab illo presbytero qui animarum curam ab episcopo suscepisset; quæ sententia in eadem ecclesia fuit præsentate parochia publice recitata, eamque parochiani de Monte, sicut solebant, jamdiu servaverant, donec facientibus canonicis Sanctæ Genovefæ populo convocato, in verbo sacerdotis et in periculo animæ, per venerabilem fratrem nostrum Tornacensem episcopum ipsius ecclesiæ quondam abbatem, fuit publice prædicatum quod secure poterant audire divina, cum in eos nec archiepiscopus nec episcopus vel archidiaconus posset excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare, sicque ab eo inducti spiritualia receperunt. Te igitur, quemadmodum præmissum est, spoliato obedientiâ parochiæ memoratæ, petebat dictus procurator tuus tibi ante omnia quasi possessionem juris parochialis restitui, adversariis tuis super his quæ adversus te proponenda ducerent, postea, plenarie responsuro, cum nec ante restitutionem respondere deberes adver-

sariis spoliatus, et quod episcopus Tornacensis et canonici sæpe dicti de præmissis excessibus punirentur, causa postmodum coram delegatis iudicibus ordine debito pertractanda, in quorum præsentia de jure Parisiensis ecclesiæ plenius probaretur, quod tunc temporis propter probationum inopiam fieri non valebat.

Cæterum præfatus abbas versa vice, novam injuriam inferri sibi per te nunc novum episcopum proponebat, asserens ecclesiam suam cum burgo a primo foundationis tempore liberam existisse, nec alicui unquam in spiritualibus, nisi Romano pontifici fuisse subjectam, quod per rescriptum bonæ memoriæ Cœlestini papæ prædecessoris nostri ad cautelam ostendere nitebatur, qui piæ recordationis Alexandri, Lucii et Clementis prædecessorum suorum Romanorum pontificum exempla secutus, ecclesiam præfatam inter alia libertate donavit, ut nullus ipsam, canonicos vel burgum interdicto vel excommunicationi posset supponere, nisi summus pontifex vel legatus ab ejus latere destinatus; contra quam libertatem tu venire præsumens, in alienam messem falcem mittere, quod nullus unquam prædecessorum tuorum fecerat, præsumpsisti, canonicum ipsius qui hominibus burgi spiritualia ministrabat, ut a te curam animarum reciperet, tibi postulans præsentari, quod cum obtinere non posses, post appellationem interpositam, et iter arreptum ad sedem apostolicam veniendi, omnes qui in ecclesia Sanctæ Genovefæ missam parochialem audirent, et communicantes eis, excommunicationis vinculo subjecisti, cujus timore motus populus tanquam rudis ex ignorantia vel humilitate abstinuit aliquandiu a divinis, sed per jam dictum Tornacensem episcopum olim abbatem ejusdem ecclesiæ, illuc postmodum accedentem, veritate cognita, qui sicut jurisperitus eis asseruit incunctanter quod sententia tua de qua præmisimus, tanquam a non suo iudice lata, nullius obtinebat roboris firmitatem, ad proprium rediit populus sacerdotem, quem si etiam ex certa scientia irritasset, ut sic jure suæ Ecclesiæ privaretur, ei non sic posset, sicut nec per colonum domino inscio vel invito, præjudicium generari, quando et si tu aliquid juris haberes in eos, quod penitus negabatur. Cum ex eo quod appellationi minime detulisti, in leges commiseris, per eas non debebas beneficium obtinere, quia is frustra leges invocat, qui committit in eas, præsertim cum fueris nunquam destitutus, unde restitutionem petere non valebas.

Quod autem eadem ecclesia esset in possessione instituendi canonicum qui spiritualia populo ministraret, et quod super hominibus burgi utramque jurisdictionem haberet, et prædecessorum tuorum temporibus habuisset, paratum se abbas ex abundanti dicebat incontinenti probare. Postulabat proinde quidquid a te de facto fuerat post appellationem interpositam attentatum, irritum judicari, teque, ne de cætero similia præsumeres coerceri.

Prædictis igitur et aliis rationibus per dictos auditores, qui et petitiones et allegationes partium in scriptis, redditas nobis et fratribus prudenter et fideliter retulerunt, plenius intellectis; non attendentes quod jam ex eo solo quod populus dictæ parochiæ timore ipsius sententiæ per aliquot dies abstinuit a divinis, nullam in eos juris parochialis possessionem fueris assecutus, nec fuit aliquo modo probatum quod eo tempore quo sententiam protulisti, possessionem in ipsos juris parochialis haberes, vel prius etiam habuisses, restitutionem tibi adjudicare de jure nequivimus, cum non constiterit te fuisse aliquatenus spoliatum. Verum quia super aliis quæ proponebantur ex parte tua, nobis non potuit fieri plena fides, causam ipsam dilectis filiis Vizeliacensi et sancti Petri Antissiodorensis abbatibus et decano Aurelianensi sub ea forma duximus committendam, etc. Tandem ad nos gesta omnia munita sigillis judicum sunt remissa per dilectum filium M. N. procuratorem tuum et jam dictum abbatem, ad nostram de hoc præsentiam accedentes. Nos ergo præsentibus fratribus nostris gesta ipsa fecimus aperiri, quorum continentiam pleno concepimus intellectu, etc.

Cum igitur testes tui parochianos de Monte ad examen Parisiensis Ecclesiæ accessisse, testes vero partis alterius, eos in foro abbatis referant litigasse, ut non videantur adversa dixisse, dicta tuorum de parochianis illius partis parochiæ quæ sita est extra burgum, quem tibi dictus abbas nunc etiam recognoscit, aliorum vero dicta de parochianis partis alterius quæ burgus dicitur, quam dictus abbas sibi vindicare conatur, possunt intelligi competenter, etc. Nos ergo attestationibus, rationibus et aliis hinc inde propositis diligentèr auditis et plenius intellectis, quoniam in duobus articulis, institutionis videlicet et destitutionis, capellam de Monte, et libertatis interdictum Parisiensis ecclesiæ in præfata parochia non servandi de possessione abbatis legitime constitit, cujus etiam ecclesiæ rescripto apostolico indulgetur ut nulli nisi Romano pontifici vel legato ab ejus latere destinato liceat in burgum Sanctæ Genovefæ interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare, unde rem illicitam et tibi prohibitam attentasse videris, abbate possessionem libertatis suæ auctoritate apostolica defendente, nec per sententiam a te latam nova tibi fuerit possessio acquisita, cum sic non debeat constitui servitus, sed constituta potius declarari, nec in his articulis quidquam præ tua fuerit parte probatum, abbatem ipsum et ecclesiam suam ab inspectione tua et Parisiensis ecclesiæ, de communi fratrum nostrorum consilio, super his sententialiter duximus absolvendum. Licet autem in aliis capitulis ab utraque parte productiones inductæ fuerint variæ ac di-

A versæ, quia tamen plenius et expressius est pro tua parte probatum, et judex credere debet quod naturæ negotii convenit, ut confirmet motum animi sui ex argumentis et testimoniis quæ rei aptiora esse compererit et vero proximiora, et quibus potius lux veritatis assistit secundum legitimas sanctiones, nec solum petebas quasi possessionem juris parochialis tibi restitui, sed abbatem et canonicos de præmissis puniri excessibus, quos super possessione juris parochialis in parochia de Monte gravem molestiam ingerere querebaris, communicato fratrum consilio, in cæteris ad possessionem juris episcopalis vel parochialis in tota parochia de Monte spectantibus (illis duntaxat exceptis super quibus pro parte altera est absolutio) prolata sententia, sæpeditos abbatem et ecclesiam Sanctæ Genovefæ pro parochia sæpedita tibi et ecclesiæ Parisiensi, per sententiam definitivam condemnamus. Ex his tamen quæ super possessorio in præsentem sunt judicio provide definita, nullum tuæ vel alteri parti circa quæstionem proprietatis volumus præjudicium generari. Ne vero sententia nostra, si effectu careat, irrisoria videatur, etc.

Datum Anagninæ, ix Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno iv (68).

LI

Domestico Guillelmi Monspelienensis sacello privilegia concedit.

(Anno 1201. Signiæ.)

[*Gall. Christ. nov.*, VI, Instr., 362.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro GUILLELMO Montispessulani domino, salutem et apostolicam benedictionem.

Monet et movet nos tuæ devotionis sinceritas et sollicitudo continua qua, sicut accepimus, ferves in operibus pietatis, ut in his quæ Dei sunt favorem tibi apostolicum non denegemus. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis precibus inclinati, capellam quam in domo tua inclytæ recordationis progenitorum tuorum devotione fundatam in pluribus ampliasti, cum omnibus bonis, quæ nunc rationaliter possides, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communitimus, auctoritate præsentium indulgentes, ut cum generale interdictum terræ tuæ fuerit, liceat capellani ipsius, dum tamen ipsi excommunicati, aut interdicti non fuerint, clausis januis, exclusis excommunicatis, et te quoque, si te forsan, quod absit! excommunicari contingat, non pulsatis campanis, suppressa voce officia celebrare divina.

Datum Signiæ, pontific. nostri an. iv.

LV.

Ad universos archiepiscopos, episcopos, pælatos, etc. per Franciam constitutos.— Pro monasterio Fusniacensi (69).

(Anno 1202. Anagninæ, Jan. 17.)

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, ve-

(69) Vide notas ad Epistolam Appendicis hujus XXXIV.

(68) Vide epistolam 100 libri v, t. I, col. 1097, et *Acta varia* ad eandem controversiam spectantia, col. 1185.

neradibus iratribus, archiepiscopis et episcopis, A et dilectis filiis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, et universis Ecclesiarum praelatis, ad quos litterae istae pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Non absque dolore cordis et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissolvitur, et canonicæ sententiæ severitas enervatur, ut viri religiosi, et hi maxime, qui per sedis apostolicæ privilegia majori donati sunt libertate, passim a malefactoribus injurias sustineant et rapinas, dum vix invenitur qui congrua illis protectione subveniat, et pro fovenda pauperum innocentia murum se defensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii nostri... Abbas (70) et Fratres Fusniacenses, Cisterciensis ordinis, tam de frequentibus injuriis, quam de ipso quotidiano defectu justitiæ conquerentes, universitatem vestram litteris petierunt apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent et pressuris, vestro possint præsidio respirare. Ideoque, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus illos, qui possessiones, vel res, seu domos prædictorum fratrum, vel hominum suorum, irreverenter invaserint, aut ea injuste detinuerint, quæ prædictis fratribus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in ipsos fratres, contra apostolicæ sedis indulgentiam, sententiam excommunicationis aut interdicti præsumpserint promulgare, vel decimas laborum seu nutrimentorum ipsorum, spretis apostolicæ Sedis privilegiis, extorquere, ammonitione præmissa, si laici fuerint, publice, candelis accensis, excommunicationis sententia percèllatis; si vero clerici, vel canonici regulares, seu monachi fuerint, eos, applicatione remota, ab officio et beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec prædictis fratribus plenarie satisfaciant, et tam laici, quam clerici sæculares, qui pro violenta manuum injectione anathematis vinculo fuerint innotati, cum diocesanis Episcopis litteris ad sedem apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi. De monachis vero et canonicis regularibus id servetur, ut, si ejusdem claustrum fratres manus in se injecerint violentas, per abbatem proprium; si vero unius claustrum frater in fratrem alterius claustrum hujusmodi præsumpserit violentiam exercere, per injuriam passi et inferentis abbatis, absolutionis beneficium assequantur, etiamsi eorum aliqui, priusquam habitum receperint regularem, tale aliquid commiserint, propter quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrisent, nisi excessus ipsorum esset difficilis et enormis, utpote, si esset ad mutilationem membri, vel

sanguinis effusionis processum, aut violenta manus in episcopum vel abbatem injecta, cum excessus tales et similes sine scandalo nequeant præteriri; si vero in clericos seculares manus injecerint, pro vitando scandalo, mittantur ad sedem apostolicam absolvendi. Villas autem, in quibus bona prædictorum fratrum, vel hominum suorum, per violentiam detenta fuerint, quandiu ibi sunt, interdicti sententiæ supponatis.

Datum Agnaniæ, XVI Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno quarto.

Je soussigné, délégué de Monseigneur le Gardes-des-Sceaux, pour la recherche et transcription des monuments historiques de la Tiérache et partie du Laonnois, certifie la présente copie conforme à l'original. Ce 19 avril 1788.

Signé D. R. N. JEANNIN, Religieux de S. Michel.

LVI.

Ad abbatem (71), et canonicos S. Genovesæ Parisiensis. — Compositionem inter ipsorum et S. Victoris Ecclesias super aqua Beviæ initam, auctoritate apostolica confirmat (72).

(Anno 1202. Laterani, Jan. 25.)

[BRÉQUIGNY, *ibid.*, p. 1090.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati et canonicis sanctæ Genovesæ Parisiensis Ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolam impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, compositionem factam inter Ecclesias, vestram et sancti Victoris Parisiensis, super aqua Beviæ (*Bievre*), quæ fluit ad molendinum de Copel, sub certis mensuris, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, et hactenus observata, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communitimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Agnaniæ, decimo Kalendas Februarias, pontificatus nostri anno quarto.

Sigillum.

LVII.

Ad Gualterum Lunensem episcopum. — Ejus conventiones et permutationes cum canonicis Lunensibus, juraque omnia et possessiones Lunensis ecclesiæ confirmat.

(Anno 1202. Laterani, Mart. 7.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, I, 850.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri nostro GUALTERO Lunensi episcopo, suisque

(70) Vide *ibid.*

(71) Vide notas ad Epistolam Appendicis hu-

jus XXII.

(72) Vide *ibid.*

successoribus canonice substituendis in perpetuum.

In eminenti sedis apostolicæ specula, etc. Eapropter, ven. frater in Christo Gualtere episcopo, tuis justis postulationibus debita benignitate gratum impertientes assensum, B. Dei Genetricis semperque virginis Mariæ Ecclesiam Lunensem, cui Deo auctore præesse dignosceris, ad exemplar felicis recordationis Eugenii PP. prædecessoris nostri sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuente, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis nominibus duximus exprimenda.

Plebem S. Stephani de Unsilia cum capella de Vallechia, et aliis capellis suis, plebem S. Viti de castello Aginulfi, plebem de Massa, plebem de S. Vitale, plebem S. Laurentii de Monte libero, plebem de Carraria, plebem S. Mariæ de Serzana, plebem S. Andreae de Serzana, plebem S. Stephani de Cereto, plebem de Amelia, plebem de Treblano, plebem de Arcula, plebem de S. Venerio, plebem de Ceula, plebem de Rubiano, plebem de Coraja, plebem de Piguone, plebem S. Andreae de Castello, plebem de bollano, plebem S. Petri de Castello, plebem S. Laurentii, plebem de Oflano, plebem S. Cypriani de capite pontis, plebem de Viano, plebem de Soleria, plebem S. Pauli, capellam S. Mariæ de Pugnano, ecclesiam S. Margaritæ de castello Verucula, Ecclesiam S. Michaelis de Saxo albo, plebem de Crispiano, plebem de Venelia, plebem de Bagno, plebem de Vico, plebem de Turrano, plebem S. Cassiani de Urteola, plebem S. Alexandri ad Ponte Trenusio, plebem de Vignola, cum omnibus capellis quas juste et canonice possidetis, burgum de Aventina cum capellis et aliis pertinentiis suis. Ad hæc conventiones et permutationem tam in Ecclesiis, quam aliis inter te, et dilectos filios canonicos Lunenses initam..... sine pravitate provide factas, et ab utraque parte sponte receptas, et pacifice hactenus conservatas in scripto authentico continentur auctoritate apostolica confirmamus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur etc. Amen, amen, amen.

(73) Vide not. ad Epistolam Appendicis hujus xviii.
(74) Erat is nomine Erardus, notus in instrumentis ab anno 1201, usque ad annum saltem 1208. Defunctus dicitur 15 Septembris 1211. Vide novam Galliam Christianam. Tom. X, col. 1591.

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.
Octavianus Ostiensis et Velletrensis episc.
Petrus Portuensis et S. Rufinæ episc.
Joannes Albanensis episc.
Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diacon. cardin.
Gregorius S. Georgii ad Velum aureum diacon. card.
Hug. Sancti Eustachii diacon. card.
Matthæus Sancti Theodori diacon. card.
Petrus tit. Sanctæ Cecilie presb. card.
Jordanus S. Pudencianæ, tit. Pastoris, presb. card.
Guido S. Mariæ Transt. Tit. S. Callixti presb. card.
Ugo presb. card. Sancti Martini Equitii.
Cinthius tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.
Joannes tit. Sanctæ Priscæ presb. card.
Gregorius tit. Sancti Vitalis presb. card.
Benedictus tit. Sanctæ Susannæ presb. card.
Datum Laterani, per manum Blasii archiepiscopi Turritani, Nonis Martii, indict. vi, Incarn. Dom. anno 1202, pontificatus vero D. Innocentii PP. III anno vi

LVIII.

Ad abbatem (73) et conventum S. Bertini. Ut nullus in eos, vel ecclesias suas, aut capellanos suos servientes in eis, absque manifesta et rationabili causa, interdicti suspensionis vel excommunicationis sententiam audeat promulgare.

(Anno 1202. Laterani, Mart 8.)

[Ex Archivio sancti Bertini, capsula Papalia, n° 55. BRÉQ. Ibid.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis.... abbati et conventui Sancti Bertini, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domini filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut nullus in vos, vel ecclesias vestras, aut capellanos vestros servientes in eis, absque manifesta et rationabili causa, interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententiam audeat promulgare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ concessionis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum

Datum Laterani, viii Idus Martii, pontificatus nostri anno quinto.

LIX.

Ad abbates de Blangeio (74) et de Alciaco (75), et priorem de Hesdin. Ut sub minis censurarum ecclesiasticarum prohibeant canonicos Sancti Audomari divina celebrare, præsentibus burgensibus Sancti Audomari, excommunicatis ratione inju-

(75) Si qua auctoribus novæ Galliæ Christianæ fides, Monasterio Alsiacensi tunc temporis præerat vel Johannes I de Bethunia, vel Simon II; sic enim apud illos legitur, Tom. X, col. 1597 :
c X. Simon II, monachus Bertiniensis, ab anno

riarum illatarum abbati et conventui Sancti A
Bertini.

(Anno 1202. Laterani, April. 4.)

[Ex Archivio S. Bertini, capsâ *Papalia*, n° 57.
BRÉQ. *Ibid.* p. 1122.]

Querelam dilectorum filiorum... abbatis (76) et
conventus Sancti Bertini suscepimus continentem,
quod, cum, propter injurias quas burgenses villæ
Sancti Audomari eis intulerant, auctoritate sedis
apostolicæ, idem burgenses excommunicationis et
villa ipsa, interdicti sententiæ subjacerent, Cano-
nici Sancti Audomari dioceseos Morinensis præ-
sentibus excommunicatis divina celebrare tenere
præsumperunt, ideoque discretioni vestræ per
apostolica scripta mandamus, quatenus, si res ita
se habet, dictos canonicos, ut super hoc debitam
fratribus ipsis satisfactionem impendant, et a tam-
temeraria præsumptione desistant, monitione præ-
missa, per censuram Ecclesiasticam, appellatione
postposita, compellatis. Quod si non omnes his
exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea
nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, secundo Nonas Aprilis, pontifi-
catus nostri anno quinto

LX.

Ad Willelmum, archiepiscopum Remensem, Sanctæ
Sabine cardinalem (77), A. S. L. abbatem (78)
S. Remigii, et decanum (79) Remenses.— Et ex-
communicationis sententiam contra burgenses
Sancti Audomari juste latam, occasione ablata-
rum quarundam paludum ad Bertinianos per-
tinentium, publicari faciant et observari (80),

(Anno 1202. Laterani, April. 8.)

[Ex Archivio S. Bertini, capsâ *Papalia*, n° 58.
BRÉQ. *Ibid.*]

Ad audientiam nostram, significantibus dilectis
filiis... abbate et conventu S. Bertini, noveritis
pervenisse, quod, cum inter eos et burgenses
Sancti Audomari, super quibusdam paludibus quæ
ad monasterium ipsum pertinere noscuntur, et
multiplicibus damnis et injuriis quæ burgenses ipsi
eidem monasterio irrogarunt, causa fuisset venera-
bili fratri nostro... episcopo (81), et dilecto filio...
archidiacono Atrebatensi, ab apostolica sede com-
missa, propter burgensium contumaciam, Abbas et
conventus prædicti fuerunt in possessionem palu-
dum ipsarum, causa ei reservandæ (82), per iudices
delegatos inducti; super qua, quoniam burgenses
eos molestare postmodum præsumperunt, senten-

1198 gubernavit. In abbatem de Marchianis as-
sumptus, (ex Iperio) alteri locum cessit.

« XI. Johannes I de Bethunia, monachus S. Ber-
tini, vir honestus et sanctæ vitæ, Simoni datus suc-
cessor. Paulo post, *al.* post annos tres (id est
an. 1202), Simonis revertentis in gratiam renun-
tiavit.

« XII. Simon, ad Alciacum iterum assumptus,
quinquennio, præfuit, ac mortuus est Kalendis
Maii 1207. Hactenus auctores supra citati. Verum,
in serie abbatum Marchianensium (Tom. III, col.
597) non sibimetipsis constare videntur.

tia fuerunt excommunicationis astricti, et, quia
per annum et amplius in sua pertinacia perseve-
runt, iudices veram possessionem assignarunt fra-
tribus antedictis, in præfatos injuriatores excom-
municationis sententiam innovantes. Volentes igitur
monasterio Sancti Bertini pastoralis sollicitu-
dine providere, discretioni vestræ per apostolica
scripta præcipiendo mandamus, quatenus, prædic-
tam excommunicationis sententiam, sicut rationa-
biliter lata est, publicari facientes et inviolabiliter
observari, sæpe dictos burgenses singulis diebus
Dominicis et festivis, pulsatis campanis et cande-
lis accensis, usque ad satisfactionem congruam
faciatis, appellatione remota, excommunicatos per
provinciam nuntiari Remensem, et mandatis ab
omnibus arctius evitari. Taliter autem mandatum
apostolicum impleatis, quod idem abbas et mona-
chi suam per vos justitiam consequantur, et nos
devotionem vestram possimus in Domino commen-
dare. Quod si non omnes his exsequendis potueritis
interesse, tu, frater archiepiscopo, cum eorum al-
tero nihilominus exsequaris.

Datum Laterani, vi Idus Aprilis, pontificatus
nostri anno quinto.

LXI.

Ad Rothomagensem archiepiscopum et ejus suffraga-
neos. — Ut abbatiam de Lucerna adversus male-
factores defendant et succurrant ei in angustiis.
— « Datum Laterani iv Kal Nov. (Oct. 29),
pontificatus anno v (1202).

C (Neustria pia, p. 797, ubi hujus bullæ mentio
tantum exstat.)

LXII.

Ad capitulum Arusiense. — Institutionem præbenda-
rum confirmat.

(Anno 1203. Anagninæ, Jan. 3.)

[LANGEBECK, *Script. rer. Dan.*, VI, 388.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei,
dilectis filiis capitulo Arusiensi, salutem et aposto-
licam benedictionem.

Quæ ad decorem domus Domini provide statuun-
tur, tanto volumus firmiter observari, quanto ad
Ecclesiarum honorem intendimus amplius et pro-
fectum. Vestris ergo et venerabilis fratris nostri
Arusiensis episcopi precibus inclinati institutionem
præbendarum et beneficiorum per eum in ecclesia
vestra provide factam, et per bonæ memoriæ Lun-
densis archiepiscopum, tunc legatum sedis apo-
stolicæ, confirmatam, sicut in eorum authenticis

(76) Vide ad Epistolam Appendicis hujus xviii not.

(77) Vide ad Epistolam Libri tertii xiv, not.

(78) Petrus de Ribaudimonte, genere nobilis, ab-
bas S. Remigii Remensis innotescit ab instrumen-
tis ab anno 1197 usque ad annum 1203, quo diem
obit supremum iii Kal. Augusti. Nov. Gall t. IX,
234.

(79) Vide ad epistolam libri quinti cxlix, not.

(80) Videsupra ad epistolam appendicis hujus xlix.

(81) Vide ad epistolam appendicis hujus xviii.

(82) *Causa ei reservandæ*: sic in Apographo, men-
dose.

litteris continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Anagninae, III Non. Januarii, pontificatus nostri anno sexto.

LXIII.

Ad praelatos Bremenses. — Interfectores C. episcopi Wursburgensis anathematizat.

(Anno 1205. Laterani, Jan. 25.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, Hamburgi 1842, in-4°, p. 295. Ex originali in archivio Stadensi, B caps. II, n. 14.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Bremensi archiepiscopo et suffraganeis ejus, dilectis filiis, abbatibus, prioribus et aliis ecclesiarum praelatis in Bremensi provincia constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Innovatur quasi jugiter Ecclesiae sanctae dolor, nec ei conceditur ad tempus modicum a jugibus suspiriis respirare. Laborat enim in gemitu suo, lavat per singulas noctes lectum lacrymis, sed nondum deprecationem ejus ad plenum Dominus exaudivit. Nondum siquidem exterserat genas suas, sed erant lacrymae ejus in maxillis ipsius, nec voluerat consolari (*Thren.* II), cum sanguis sanctae memoriae A. Leodiensis episcopi (85), adhuc recens de terra clamaret: *Et ecce de novo vox audita est in Rama, ploratus et ululatus multus (Matth. II)*, cum sicut accepimus, filii Belial in christum Domini manus sacrilegas injecerunt, bonae memoriae C. Erbpolensem episcopum, imperialis aulae cancellarium, nequiter occiderunt. Condixerant quidem ad invicem, ut injuste virum justum occiderent et haereditate sanctuarium Domini possiderent. Et quia dolorem conceperant, iniquitatem protinus pepererunt. Ne quid autem eorum fraudi deesset, sed osculo traderent Filium hominis sicut Judas, vultus deposuerunt hostiles et praconceptam diutius cordis malitiam, quam exercere non potuerant inimici, simulatae pacis et amicitiae fictae vellere velaverunt. Sicque in vestimentis ovium lupi rapaces intrantes, ovile surrexerunt protinus in pastorem, sanguinem quem diu sitiverant, effuderunt. Nec suffecit hoc ipsis, sed ut sanguis sanguinem tangeret et abyssus invocaret abyssum, in corpus jam exanime saevientes, amputata, ut dicitur, ejus dextra, qua frequenter signaverat panem et vinum in corpus Christi et sanguinem convertendum, et capite destruncato, coronam etiam, quam in Dominicalis religionis indicium ad imitationem apostolorum Principis deferebat, a reliqua parte capitis strictis gladiis amputarunt, non attendentes quod et in caput ejus et manus unguentum effusum fuerat sacratissimae unctionis. Aliter, etiam

(85) Alberti, anno 1192 occisi.

A corpus ejus conciderunt in frusta, quasi vellent id quod mactaverant manducare ac exponere quod ceperant tam impia venatione venale. vel ponere morticinum ejus escas volatilibus caeli et terra bestiis carnes ejus.

Attendite ergo et videte, si est dolor similis sicut dolor Ecclesiae, cujus filios, imo sponsos mactant sicut oves occisionis iniqui et veluti impune sanguinem praelatorum ejus effundunt. Si ergo in viridi hoc praesumunt, in arido quid audebunt? Si in virum tanta nobilitate conspicuum, tanta praeditum dignitate, tanta honestate praclarum, tanta ornatum scientia et eloquentia praepollentem scelus tam nequissimum commiserunt, quid creduntur de caetero in minores ecclesiarum praelatos et saeculares principes commissuri? Quae potentia, quae justitia, quae auctoritas a talibus de caetero tuta erit? Si enim in christum Domini et per eum in Christum dominum tam nefaria praesumpserunt, quid facient in minores? Nunquid inferioribus membris parcent, qui tantae crudelitatis audaciam ausi sunt in caput etiam exercere?

Porro quod deterius est et ex eo amplius formidandum, quod jam his ministeriales imperii tam immane facinus perpetrarunt, ad consequentiam trahitur scelus istud et tantae malignitatis exemplum ad alios derivatur. Prius enim Otto de Barchisten praedictum Leodiensem episcopum in exilio positum interfecit, et nunc sequaces ipsius tantum episcopum tam enormiter trucidarunt. Nolite igitur flere solummodo super illos, qui quae desunt passionum Christi, juxta quod de se testatur Apostolus, in suo corpore compleverunt, sed super vos ipsos etiam defleatis, quibus de caetero timendi sunt familiares ut hostes et amici velut inimici cavendi, ne magis familiaris noceat inimicus et inimici hominis domestici ejus (*Matth. x*) fiant. Fugite igitur a facie arcus, ut liberentur electi, et quia non est principiis obviatum, saltem mediis obviante, ne sero medicina varetur, si expectantibus vobis finem causa aegritudinis invalescat. Nos enim, quicumque monarchiam imperii obtineret, in tanto ei crimine nullatenus parceremus, sed ejus obviarem conatibus pro ecclesiastica libertate, si etiam propter hoc ponere nos animam oporteret.

Ne autem impunitas criminis aliquibus audaciam tribuat delinquendi, ex parte Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus sancti, auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli et ex ea, quam Dominus nobis licet indignis ligandi et solvendi contulit, potestate, anathematizamus eos qui praefatum episcopum occiderunt, et omnes illos, quorum favore, assensu, auxilio vel mandato expresso vel tacito est occisus, et etiam universos qui eis post facinus perpetratum auxilium, consilium aut receptaculum praestiterunt vel praestare de caetero attentarint. Ideoque universitati vestrae per apostolica scripta mandamus et in virtute sancti Spiritus sub obe-

dientiae debito, quo nobis tenemini, districte praecipimus, quatenus sententiam nostram singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis publice ac solemniter omnes et singuli nuntietis, tam homicidarum nomina, quam eorum, quos in mortem ejusdem episcopi verbo vel opere consensisse constiterit, publicantes. Terras autem homicidarum ipsorum et omnium, qui eis super hoc praestiterunt vel praestitere favorem aut etiam modo praestant, denuntietis subjectas sententiae interdicti, sic quod praeter baptismum parvulorum et poenitentias morientium nullum in eis ecclesiasticum sacramentum aut divinum officium celebretur, nec decedentium corpora tradantur ecclesiasticae sepulturae. Ab ipsorum quoque familiis nihil in oblationem vel eleemosynam admittatur, nec impendatur eis aliquod sacramentum nisi baptismum puerulis et poenitentia laborantibus in extremis. Praeterea quocumque devenerint, sub eodem tenore, quandiu fuerint praesentes, prohibeatis celebrari divina.

Haec autem statim post receptos rumores sub hac duximus districtione scribenda, sed cum plene didicerimus veritatem, longe districtius procedemus. Nec erit apud nos acceptio personarum, quin et magnos et parvos, cujuscunque dignitatis vel ordinis, indifferenter excommunicatos expressis nominibus nuntiemus et mandemus ab aliis nuntiari. Speramus praeterea et quasi pro certo tenemus, quod is qui nullum bonum inremuneratum dimittit, nullumque malum deserit impunitum, sicut jam de interfecto Leodiensis episcopi dignam sumpsit sua potentia ultionem, sic in occisores istius eorumque fautores severius ulciscetur. Praeterea volumus et sub eadem districtione mandamus, quatenus, omni gratia et timore postpositis, inquiratis de singulis diligentissime veritatem et quod inveneritis non tardetis nobis fideliter intimare. Tu autem, frater archiepiscope, mandatam nostrum, omni gratia et timore postpositis, fideliter exsequaris, et ab aliis facias per districtionem ecclesiasticam appellatione remota, executioni mandari.

Datum Laterani VIII Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno v.

LXIV.

Ad Engelbergensem et Murensem abbates. — Ut milites, bona Ecclesiae Beronensis invadentes, ad damni illati compensationem adigant.

(Anno 1203. Laterani, Jan. 28.)

[NEUGART, *Cod. diplom. Aleman.*, typis S. Blasii, 1795, in-4°, p. 121, ex L. B. de Zurlauben *Miscel. Helveticae Historiae msc.*, t. III, p. 812.]

(84) Mons Angelorum, vulgo *Engelberg*, abbatia O. S. B. in Helvetia ad pedem montis *Tittlisberg*.

(85) Abbatia Murensis O. S. B. floret in Argovia.

(86) Berona, *Bernmünster*, ecclesia collegiata in pago Lucernensi.

(87) Buttickon in inferiore Argovia libera prope *Hilpken* parochiae *Vilmergen* seu *Vilmaringen*.

(88) Electus est Innocentius III, die 8 Januarii an.

A INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Montis angelorum (84) et Murense (85) abbatibus, Constantiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Significantibus dilectis filiis canonicis Beronensibus (86) nos noveritis accepisse, quod E. H. de Büttikon (87) et alii milites Constantiensis diocesis, possessiones eorum invadere et quoddam castellum in eis aedificare per violentiam praesumpserunt, ideoque discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus milites ipsos, ut super his satisfaciant, monitione praemissa per censuram ecclesiasticam, sicut justum fuerit appellatione postposita compellatis.

B Datum Laterani, v Kalend. Februarii, pontificatus nostri anno v (88).

LXV.

Ad abbatem S. Columbæ, M. archidiaconum Senonensem et magistrum scholarum Aurelianensium. — Super procuracionibus et visitacionibus episcopi Parisiensis.

(Anno 1205. Laterani, Mart. 28.)

[*Chartular. Ecclesiae Paris.*, III, 185.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati Sanctae Columbæ, et M. archidiacono Senonensi, et magistro scholarum Aurelianensium, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad audientiam nostram venerabili fratri nostro Parisiensi episcopo significante, pervenit, quod cum Parisiensem diocesim aliquando eum oportuerat visitare, sicut ad officium ejus spectat, quidam priores et capellani ejusdem diocesis procuracionem sibi debitam denegant exhibere, ad suae negationis defensionem hoc solummodo allegantes, quod nec ipsi, nec ipsius praedecessoribus procuracionem ejusmodi exsolverunt. Nos igitur praemissam allegationem eorum frivolum reputantes, cum subditus non possit procuracionem contra praetatum praescribere quae ratione visitationis debetur, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus praemissis allegationibus nequaquam obstantibus, si nihil aliud obstet, de canonicis institutis faciatis eidem episcopo, appellatione remota, procuracionem hujusmodi exhiberi, contradictores, si qui fuerint, vel rebelles a sua D praesumptione desistere per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellentes. Quod, si non omnes his exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, v Kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno sexto.

LXVI.

Venerabili fratri, Ruthenensi episcopo (89), et dilec-

1198, consecratus vero 22 Februarii, a qua die anni pontificatus numerandi.

(89) Ruthenensis Episcopus, Hugo (*de Rhodex*) memoratur in instrumentis ab anno saltem 1162, usque ad annum saltem 1210. Vitam produxisse dicitur usque ad annum 1214; at prius abdicaverat Episcopatum. Vide *Gall. Christ. nov.* Tom I col. 208.

tis filiis, Ippolito de Monte-Salvio, et priori sancti Antonini, Ruthenensis diœceseos, salutem et apostolicam benedictionem. — Ut controversiam inter capitula S. Cecilie et S. Salvii Albiens. super ecclesiam S. Marcianæ diffiniant.

(Anno 1203. Ferentini, Maii, 22.)

[Epistolam hanc edimus ex codice manuscripto Bibliothecæ regie signato n° 7592, f.º ultimo. vº. Eadem est penitus ac illa quæ legitur apud Baluzium, *Miscellan. Tom. III, pag. 20, col. 1, nov. Edit. in-fol. BRÉQ., ibid.*]

Ex parte dilectorum filiorum, capituli sanctæ Cecilie Albigensis, gravem accepimus quæstionem, quod, cum ecclesiam beatæ Marcianæ canonicè fuerint assecuti, canonici beati Salvii Albiensis pensionem viginti solidorum, quam ab eadem ecclesia nomine procurationis percipere consueverant, augmentare volentes, ipsos tam super hoc quam super ecclesiam memoratam contra justitiam molestare præsumunt. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus dictos canonicos, ut ab indebita eorum molestatione desistant, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis, nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a Sede apostolica impetratis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, tu ea, frater episcope, cum eorum altero nihilominus exsequaris.

Dat. Ferent., XI Kal. Junii, pontificatus nostri anno VI.

LXVII.

Ad Ruthenensem episcopum, præpositum de Monte-salvio et priorem S. Antonini, Ruthenensis diœcesis. — Contra canonicos B. Salvii Albiensis.

(Anno 1203. Ferentini, Maii 22.)

[BALUZ., *Miscell. ed. in-fol., II, 20.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Ruthenensi episcopo, et dilectis filiis præposito de Montesalvio et priori Sancti Antonini Ruthenensis diœcesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex parte dilectorum filiorum capituli Sanctæ Ecclesiæ Albigensis gravem accepimus quæstionem, quod cum ecclesiam Beatæ Marcianæ canonicè fuerint assecuti, canonici Beati Salvii Albiensis, etc., ut supra.

LXVII bis.

Pelagii cardinalis tituli Sanctæ Cæcilie epistola ad Guillelmum episcopum Albiensem. — Ejusdem argumenti.

(Ibid.)

Venerabili in Christo fratri G. Dei gratia Albiensi episcopo, P. eadem gratia tituli Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis, salutem et sinceræ dilectionis affectum.

(90) Vide epistolam libri tertii XLV, not.

A Intelligentes quod canonici Albiensis sedis acquisierunt ecclesiam Beatæ Marcianæ a quibusdam laicis, qui non consueverunt dare pro refectione quam debebant canonicis Beati Salvii nisi viginti solidos, et iidem canonici modo petant refectionem sibi et omnibus quos secum ducunt, per quod Albiensis ecclesia plurimum dicitur gravari, dignum videtur et rationi consentaneum ut intendatis quod viginti solidos recipiant a canonicis sicut a laicis recipere consueverunt. Rogamus ergo dilectionem vestram, de qua plenam spem et fiduciam tenemus, quatenus Albiensem ecclesiam, quam nostram reputamus, quia ad honorem Beatæ Cæcilie est constructa, gravari non permittatis, sed ut præfati canonici sint contenti nisi viginti solidis, taliter operam detis ut vobis gratiarum actiones referre teneamur. Nos enim et capitulum Ecclesiæ nostræ ipsos in nostris orationibus recipimus, et eorum negotiis, quæ velut nostra reputamus, modis omnibus cum Deo et honestate volumus adesse.

LXVIII.

*Ad abbatem (90) et conventum S. Dionysii Parisiensis. — Ut clericorum villæ S. Dionysii, non obstante appellatione ab ipsis emissa, temeritatem compe-
scant.*

(Anno 1203. Ferentini, Maii 22.)

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis monasterii S. Dionysii Parisiensis asservati, diligenter exscripsimus. BRÉQUIGNY, *ibid.* — Hanc bullam jam dudum ediderat DOUBLET in *Hist. de l'Eglise de Saint-Denys*, p. 538. EDIT. PATR.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... abbati et conventui Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod clerici quidam, in villa Sancti Dionysii commorantes, non timentes abuti privilegio clericali, noctu fores muliercularum effringunt, in domos earum per violentiam irruentes, et cum filiis burgensium suscitantes seditiones et rixas, eo quod villæ præpositi et justitarii, propter clericalis ordinis libertatem, ad eorum correctionem manus extendere pertimescunt; si autem tu, fili abbas, eorum velis temeritatibus obviare, statim ad appellationem confugiunt, ut, sub nostræ invocationis præsidio, et declinent animadversionem canonicam et sumant audaciam delinquendi. Cum igitur, ex officio nobis injuncto, teneamur temeritatem reprimere perversorum, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus clericos ipsos, prout ad officium vestrum spectat, a præsumptionibus et excessibus antedictis, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, sublato appellationis impedimento, desistere faciatis.

Datum Ferentini, XI Kal. Junii, pontificatus nostri anno sexto.

LXIX.

Fundationem collegiatæ ecclesiæ de Mirabello confirmat.

(Anno 1203. Anagninæ, Oct. 5.)

[*Gau. Christ.*, Nov. II, Instrum., p. 538.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis et canonicis B. Mariæ de Mirabello salutem et apostolicam benedictionem.

Cum nobis petitur quod justum et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus grato concurrentes assensu, personas vestras et ecclesiam ipsam B. Mariæ de Mirabello, in qua estis per venerabilem fratrem nostrum Mauricium Pictaviensem episcopum diocesanum constituti canonice, in omnibus pertinentiis suis, et aliis bonis, prout in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis Deo propitio poterit adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscepimus. Præterea de donatione ejusdem episcopi ecclesiam ipsam, et ecclesiam S. Hilarii de Mirabello, et oblationes S. Andreae et ejusdem castri, quas idem episcopus percipere in certis festivitibus consuevit, cum possessionibus et proventibus aliis, quos tam per ipsius episcopi quam fidelium largitionem estis adepti, necnon libertates et immunitates ab eodem episcopo vobis et ecclesiæ vestræ concessas, sicut in ejusdem scripto authentico plenius continetur, et vos et ea omnia quæ juste et pacifice possidetis, vobis et per vos eidem ecclesiæ, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Anagninæ, III Nonas Octobris, pontificatus nostri anno IV.

LXX.

Gerungo, præposito ecclesiæ Omnium Sanctorum in Nigra-Silva, ordinis Præmonstratensis, Argentinensis dioceseos, ejusque fratribus in perpetuum. — Recipit eos sub protectione, et enumerantur bona ad ipsos spectantia (91).

(Anno 1204. Anagninæ, Febr. 5.)

[Ex apographo, ad fidem autographi, in archivis abbatiæ Omnium Sanctorum, dioceseos Argentinensis, asservati, diligenter exscripto, quod nobiscum communicavit bonæ memoriæ D. abbas Grandidier. BRÉQUIGNY, *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, GERUNGO, præposito ecclesiæ Omnium Sanctorum in Nigra-Silva (92), ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

(91) Conferenda omnino hæc Innocentii epistola cum iis quæ de abbatiæ Omnium Sanctorum referuntur, apud auctores novæ Galliæ Christianæ, tom. V, col. 890.

(92) Le monastère de la Toussaint, de l'ordre de Prémontré, existe encore aujourd'hui dans la Forêt-

A Quoties a nobis petitur quod religiosum fuerit ac honestum, animo Nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Omnium Sanctorum, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; imprimis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Domini et beati Augustini regulam, atque institutionem Præmonstratensium Fratrum, in eodem loco institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; mansum de Rincum; mansum de Haselbach; nemus quoddam in Elisweiler, ad plantandam vineam, a termino Henrici usque ad terminum Erpheiad; item, in palude, duos mansos sine censu, et quartam partem piscationis in Bustric, a bonæ memoriæ Welfone duce, et Uta, uxore ipsius, ducissa de Scowenburg (95), Hugone, duce de Ulemburch, et nobili viro, Bertholdo, duce de Zahringen (94), fundatoribus loci ejusdem, ecclesiæ vestræ pia liberalitate concessa, et ab Henrico imperatore postmodum confirmata; item jugera terrarum, et curtes in Appenvilre et in Ufholtz, quæ dederunt Conradus Keseman, Henricus Gertine, et Conradus Meisterlin; prædium vero in Grisebora, quod bonæ memoriæ Conradus, Argentinensis episcopus, ecclesiæ vestræ pietatis intuitu contulit, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis et pascuis, in bosco et plano, in aquis et molendinis, in viis et semitis, et omnibus aliis libertatibus et immunitatibus suis. Sane, novalium vestrorum, etc.

Datum Anagninæ, per manum Joannis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, Nonis Februarii, Indictione septima, Incarnationis Dominicæ anno 1205, pontificatus vero domini Innocentii papæ tertii anno VI.

LXXI.

Ad præpositum, decanum et custodem Mindensem. — Pro canonicis S. Willehardi Bremensis.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Febr. 5.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 303, ex

Noire, et dans le diocèse de Strasbourg, maintenant de Fribourg (duché de Bade).

(95) Utha de Schawenbourg, épouse de Welfon, duc de Bavière.

(94) Berthold, duc de Zeringen.

originali in archivio Stadensi, caps. II, n. II, cum sigillo plumbeo Innocentii III.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito, decano et custodi Mindensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Oblata nobis dilectorum filiorum, Wald. et aliorum canonicorum ecclesie Sancti Willehardi de Bremen, querela monstravit, quod H. præpositus eorum, fructus cujusdam præbendæ pertinentis ad ecclesiam supradictam, injuste sibi per decem jam annos usurpans, super stipendiis suis injuriatur eisdem cellerariam ipsius ecclesie, cujus donatio de jure spectat ad ipsos; A. clerico Bremensi, post appellationem ad nos legitime interpositam, pro suæ conferens arbitrio voluntatis. Quia igitur nobis non constitit de præmissis, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis audiatis causam et appellatione remota, mediante justitia terminetis, reducentes in statum debitum quidquid post appellationem ad nos legitime interpositam temere constiterit attentatum. Nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Nonis Februarii, pontificatus nostri anno VII.

LXXII.

Ad episcopum, præpositum et decanum Hildesheimensem. — Ut Bremenses canonicos ad exhibitionem privilegiorum ipsorum compellant.

(Anno 1204. Laterani, April. 5.)

[Ibid. † Liber copialis Capituli. Fol. 7 b. N°. XIII. Cum hac inscriptione: *Super ablatione furtiva et detractio privilegiorum ecclesie Hamburgensis facta per Bremenses.* †]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri, episcopo et dilectis filiis, præposito et decano Hildesemiensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Conquerentibus dilectis filiis, canonicis Hamburgensibus, nostris est auribus intimatum, quod Bremenses canonici Hamburgensis ecclesie privilegia detinentes et supprimentes in eorum præjudicium et gravamen, unionem, quæ inter Bremensem et Hamburgensem ecclesias per bonæ memoriæ Benedictum et Sergium, prædecessores nostros, instituta fuerat et per quamplures successores eorum postmodum confirmata, rumpere temeritate propria moliantur. Volentes igitur eidem ecclesie providere, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus Bremenses canonicos ad exhibitionem privilegiorum ipsorum, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellentes, super his, convocatis partibus et auditis hinc inde propositis, quod justum fuerit statuatis, facientes quod decreveritis per districtiorem eandem firmiter observari. Testes autem qui

fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, districtione simili, appellatione remota, cogatis veritati testimonium perhibere: nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, tu, frater episcopo, cum eorum altero ea nihilominus exsequaris.

Datum Laterani, Nonis Aprilis, pontificatus nostri anno VII.

LXXIII

Ad episcopum Paderbornensem. — Ut bona Ecclesie Bremensis, ab H. comite palatino Rheni invasa, archiepiscopo Bremensi restitui curet.

(Anno 1204. Laterani, April. 5.)

[Ibid., p. 304. † Originale citatur in Registr. Stad. Caps. XVII. N°. 10.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili episcopo et dilecto filio, præposito Paderbornensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Lacrymabilis venerabilis Bremensis archiepiscopi ad nos querela pervenit, quod cum pleno corde et fide non ficta devote ad fidelitatem regiam accessisset, et a rege ipso fuisset deliberatione provida constitutum et per venerabilem fratrem nostrum, Ernestum episcopum, legatum sedis apostolicæ, confirmatum, ut tempore ministeriales Bremensis Ecclesie ac alii, qui ad fidelitatem regis redierant, ea quæ usque ad tempus illud quiete possederant, de cætero pacifice possiderent, donec dirimeretur iudicio, si quid esset super his inter aliquos quæstionis. Licet idem archiepiscopus universa, quæ ad Bremensem Ecclesiam pertinebant, defensionem nostræ ac regie commisisset, dilectus tamen filius noster, nobilis vir H. comes palatinus Rheni, quidquid idem archiepiscopus, canonici, presbyteri et ministeriales ipsius in terra Stadensi ac Athelena (95) possidebant, præter ordinem juris invasit, nec voluit ea, tam a rege ipso quam legato nostro et venerabili fratre nostro, Coloniensi archiepiscopo, et multis aliis rogatus sæpius, resignare. Idem ergo Bremensis, cum apud ipsum nec precibus nec monitis in aliquo profecisset, excommunicationis in eum et in terram suam, quam violenter invaserat, interdicti sententiam promulgavit, quam licet legatus noster ratam habuerit et præcepit observari, tamen comiti plus debito defrens, quoniam quæ obtulerat ad certum terminum restituere promittebat, ita quod nisi restitueret, in sententiam incidere memoratam, fecit per eundem archiepiscopum relaxari. Cumque pro jam dicto comite, quia ea quæ promiserat, non fuerit exsecutus, ad illa in posterum exsequendum legatus noster semel, secundo et tertio inducias postulaverit et acceperit postulas, ipse tamen nihil horum quæ acceperat, voluit restaurare, propter quod archiepiscopus in eum iterum excommunica-

tionis sententiam promulgavit. Et licet legatus ipse archiepiscopo per litteras promississet, quod apud eum de cætero pro ipso non interponeret partes suas, suæ tamen promissionis oblitus, mutato consilio, in ejus absentia ipsum absolvit et ad examinationem negotii certum diem et locum in Verda utrique partium assignavit. Cæterum cum archiepiscopus legati se conspectui præsentasset, quia eum sibi sensit adversum, utpote qui eum inducere ac cogere videbatur, ut ipsum de his quæ abstulerat infeudaret, ad sedem apostolicam appellavit.

Sane quantumcunque præfatum comitem in Domino diligamus, quia tamen ecclesiis et viris ecclesiasticis in jure suo deesse nec volumus nec debemus, non voluntati suæ, sed utilitati et saluti potius consulentes, eidem per apostolica scripta mandavimus et sub ea qua possumus districtione præcepimus, ut omni excusatione cessante, archiepiscopo ipsi ablata restituat universa et ab ipsius de cætero molestatione desistat. Contra eum tamen de jure suo poterit ordine judiciario, si voluerit, experiri. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus si sæpe dictus comes palatinus quod mandavimus neglexerit adimplere, vos revocato in statum debitum quidquid post appellationem ad nos legitime interpositam inveneritis attentatum, ipsum, sublato appellationis obstaculo, excommunicationis sententia percellatis, terram quam invasit, auctoritate nostra suffulti, interdicto ecclesiastico supponentes et utramque sententiam usque ad satisfactionem congruam singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, solemniter publicantes, mandetis inviolabiliter observari. Nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis. Quod si non ambo his exsequendis poteritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exsequatur.

Datum Laterani, Nonis Aprilis, pontificatus nostri anno VII.

LXXIV.

Ad priorem de Charitate. — Approbat consuetudinem orandi pro malefactoribus.

(Anno 1204. Laterani, April. 12.)

[MARTEN. *Thesaur. Anecd.*, I, 795, ex ms. Charitatis.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui de Charitate, salutem et apostolicam benedictionem.

Si justa filii hominum judicarent, et animadvertent diligenter impensam sibi gratiam Redemptoris, qui pro nobis tradidit semetipsum, usque ad mortem factus obediens, ut nos de inimici faucibus liberaret, sanctam Ecclesiam, sponsam ejus, quam ipse proprio sanguine dedicavit, et in ea famulantes studerent propensius honorare, atque a læsione ipsorum suas retraherent penitus voluntates. Verum quod dolentes referimus, tanta est, peccatis exigentibus, nunc malitia hominum super terram, et in

tantum exerevit audacia malignantium, quod non solum ad res ecclesiasticas avidas manus extendunt, et pro suo diripiunt arbitrio voluntatis, imo etiam ecclesias et possessiones earum quasi signum ad sagittam ponentes, viros religiosos odio execrabili prosequuntur, sanctum eorum otium nequiter perturbantes. Et quoniam hujusmodi homines licet censeantur nominis christiani, a Christi tamen operibus sunt alieni, lætantes cum male fecerint, et in rebus pessimis exultantes, et admoniti sæpius, a sua nolunt desistere pravitate, nolentes intelligere ut bene agant; sed iniquitatem in suis cubilibus meditantes, cum malefactoribus ipsis, sicut vestra relatione didicimus, per vos resistere non possitis; mos in vestra ecclesia inolevit, ut cum aliquis malefactor res monasterii vestri occupat per violentiam, vel diripit per rapinam, et monitus vobis satisfacere non procurat, vos in missarum solemnibus, cum Patri Filius pro mundi reatibus immolatur, ecclesiæ pavimento prosternitis, et pro persequentibus exoratis, oculos levantes ad Dominum, et humiliter supplicantes, ut vestri misereri dignetur, quæ prope est invocantibus ipsum in veritate, timentium se peragit voluntates, et orationes exaudit eorum, faciens eos salvos. Cum igitur orare pro persequentibus non solum præcepto, verum etiam exemplo Dominico instruamur, nos præmissam consuetudinem piam esse credentes, præsentium vobis auctoritate concedimus, quatenus eam minime deseratis, sed ipsam humiliter ac devote servetis: ita quod orationibus vestris a malo revocentur iniqui, vos optata pace fruamini ac quiete.

Datum Laterani II Idus Aprilis, pontificatus nostri anno VII.

LXXV.

Ad Adelam reginam Franciæ. — Ut possit sepeliri apud Pontiniacum.

(Anno 1204. Laterani, April. 24.)

[MARTEN. *Thes. anecd.*, III, 1254.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimæ in Christo filiæ... illustri reginæ Francorum, salutem et apostolicam benedictionem.

Consuevit annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, charissima in Christo filia, devotionem quam erga monasterium Pontiniaci et fratres qui jugiter Domino famulantur ibidem, habere dignosceris, attendentes, tuis piis postulacionibus clementer annuimus, auctoritate præsentium inhibentes, ne quis post obitum tuum fratribus ipsis impedimentum aliquod inferre præsumat, quin corpus tuum in eorum monasterio juxta tuam dispositionem liberam habeat sepulturam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, VIII Kalendas Maii, pontificatus A nostri anno septimo (95*).

LXXVI.

Ad regem Anglorum. — Prædicatoribus cum rege transfretantibus, equitandi facultatem concedit.

(Anno 1204. Lugduni, April. 30.)

[RYMER, *Fædera*, etc. I, 91, ex originali in thes. cur. Recept. Scaccarii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio .... regi Angliæ illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

Celsitudinis tuæ precibus benignum impertientes assensum, fratribus prædicatoribus et minoribus, quos tecum duxeris ultra mare, equitandi, quoties a te requisiti fuerint, non obstante contrario statuto suorum ordinum, liberam concedimus facultatem. B

Dat. Lugdun. (96), II Kal. Maii, pontificatus nostri anno VII.

LXXVII.

Ad Amelinum Cenomanensem episcopum et abbatem de Persegnia, etc. — De reformatione Ecclesiæ S. Martini Turonensis.

(Anno 1204. Laterani, April. 30.)

Défense de l'Egl. de S. Martin de Tours, 28.)

Amelinus, Dei gratia Cenomanensis episcopus, et Adam abbas de Persegnia, universis Christi fidelibus ad quos præsens pagina pervenerit, salutem in Domino. Noveritis nos suscepisse mandatum apostolicum in hunc modum :

« INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Cenomanensi et dilectis filiis abbati de Persegnia Cenomanensis diocesis, et magistro Guarino Angeli canonico Cenomanensi, salutem et apostolicam benedictionem.

« Ex relatione dilectorum filiorum subdecani et quorundam canonicorum Beati Martini Turonensis nostris est auribus intimatum quod cum olim ecclesia ipsa inter alias Ecclesias Gallicanas rerum ubertate et libertate nobilior haberetur, nunc faciente importunitate guerrarum in cinere jacet incendio desolata : spreverunt enim eam domestici ejus, quia illi qui majores in ea tam in honoribus quam in beneficiis percipiendis existunt, sicut priores, capicerii atque præpositi, raro intrant ipsam ecclesiam. cum juramento teneantur corporaliter præstito residentiam facere et ligiam mansionem : simplices vero canonici cum propter defectum reddituum, tum propter majorem absentiam se circa ecclesiæ statum et Dei servitium exhibent negligentes, a majoribus sumentes exemplum cum eadem negligantur ab illis, qui ea ex emolumento majori propensius procurare tenentur. Quia igitur reformatio status istius ecclesiæ, quæ apostolicæ sedis est filia specialis, specialiter nobis incumbit, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus quatenus personaliter ad ipsam descendentes ecclesiam, inquiratis quæ circa statum ipsius ac personarum

(95*) Quod tam devoto concupierat animo piissima regina, impetravit duobus post annis apud Pontificum 1206, sepultura donata.

conversationem fuerint inquirenda, et auctoritate nostra suffulti, nullius contradictione vel appellatione obstante, quæ corrigenda videritis corrigatis in ea, et statuatis tam circa residentiam personarum, quam alia quæ ad utilitatem Ecclesiæ et clericalem expediant honestatem ; et faciatis quod statueritis firmiter observari. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, tu, frater episcope, cum eorum altero ea nihilominus exsequaris.

« Datum Laterani, II Kal. Maii, pontificatus nostri anno septimo.

Hujus igitur auctoritate mandati accedentes ecclesiam, inquisito diligenter ecclesiæ statu, et personarum conversatione, habito consilio priorum ecclesiæ et aliorum prudentium, divino corroborati auxilio, ea quæ ad decorem domus Domini et statum ecclesiæ reformandum in melius pertinere cognovimus primo duximus proponenda, circa ecclesiam igitur et servitium e'us ita statuimus : Si presbyter hebdomadarius qui missam celebrare tenetur, per incuriam vel negligentiam defuerit, singulis diebus hebdomadæ quam facere debet duobus solidis puniatur. Si diaconus similiter defuerit 14 denariis ; si subdiaconus 12, si acolythus 6. Hoc autem dicitur de illis qui residentes sunt, foranei vero presbyteri in 12, diaconus in 8, et subdiaconus in 7, etc.

LXXVIII.

De episcopatu Carleolensi, ad instantiam Innocentii III papæ archiepiscopo Ragusino concesso.

(Anno 1204. Ferentini, Maii 15.)

[RYMER, *Fædera*, etc., Londini, 1816, fol., t. I, p. 190. Pat. 5. Joh. n. 11, in Turre London.]

Rex, etc., venerabili Patri in Christo et fratri charissimo GAUFRIDO, Dei gratia Eborum archiepiscopo, JOANNES eadem Dei gratia rex Angliæ, Dominus Hyberniæ, dux Normanniæ, et Aquitaniæ, et comes Andegaviæ, salutem. Litteras domini papæ suscepimus in hæc verba :

« INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio JOANNI, illustri regi Angliæ, salutem et apostolicam benedictionem.

« Ad supplicationem instantem venerabilis fratris nostri archiepiscopi Ragusini eum a cura et a sollicitudine qua tenebatur, Ecclesiæ Ragusinae duximus absolvendum, eo videlicet quod ibi non poterat secure morari, et si accessum habet ad illam, mortis sibi periculum imminerat.

« Ne vero idem archiepiscopus in vituperium ministerii nostri defectum in temporalibus patiat, episcopatum Karleolensem et ecclesiam de Meleburn, cum omnibus pertinentiis eorum, de munificentia ac liberalitate tua ac concessione venerabilis fratris nostri Gaufridi Eborum archiepiscopi, ei benigne collatis, de sedis apostolicæ benignitate concedimus ad ipsius indigentiam subveniendam. Serenitatem regiam monentes et hortantes quatenus eundem archiepiscopum, nostrarum precum

(96) Legendum *Laterani*, vel epistola ad Innocentium IV referenda.

obtentu, et officii pontificalis intuitu, recom-
mendatum velis habere, ejus necessitati compati-
aris, et ipsius subvenias paupertati, et dona præ-
sentia per illustrem munificentiam reddatis am-
pliora, ut per hæc regi regum, qui sacerdos est in
æternum, videaris obsequium exhibere; cum illud
quod ministris ejus impenditur, sibi protestatur im-
pendi.

« Datum Ferent. Idus Maii, pontificatus nostri
anno sexto. »

Nos autem juxta petitionem domni papæ præ-
scriptam, ipsi archiepiscopo Ragusino prædictum
episcopatum Karleolensem de munificentia et libera-
litate regia ei concessimus, mandantes vobis quate-
nus ei tanquam pastori et episcopo vestro in omni-
bus intendatis. Teste Domino Cantuariensi archi-
episcopo, apud Merlesb. decimo die Januarii.

LXXIX.

Ad abbatem Fusniacensem ejusque fratres in perpe-
tuum. — Recipit eos sub protectione, et privilegia
ipsis confirmat (96*).

(Anno 1204. Laterani, Maii 21.)

[BRÉQUIGNY, *ibid.*, p. 1092.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis, abbati Fusniacensi, ejusque fratribus,
tam presentibus quam futuris, regularem vitam
professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum conve-
nit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temerita-
tis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur,
quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter,
dilecti in Domino filii, vestris justis postulacioni-
bus clementer annuimus, et præfatum monaste-
rium sanctæ Dei genitricis et virginis Mariæ, in quo
divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et
nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti
privilegio communimus; inprimis siquidem sta-
tuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum
et beati Benedicti Regulam, atque institutionem
Cisterciensium fratrum, in eodem monasterio in-
stitutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem tempo-
ribus inviolabiliter observetur. Præterea, quas-
cunque possessiones, quæcunque bona idem mo-
nasterium in præsentiarum juste et canonice possi-
det, aut in futurum, concessione pontificum,
largitione regum vel principum, oblatione fidelium,
seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit
adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et
illibata permaneant. In quibus hæc propriis duxi-
mus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium
situm est, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam
de Sparseio, cum pertinentiis suis; grangiam
de Gactinise, cum pertinentiis suis; domum de
Landosvilla, cum pertinentiis suis; grangiam de
Landosilecort, cum pertinentiis suis; grangiam de
Abentonlecort, cum pertinentiis suis; pratium de

Veagis; grangiam, quæ Mare dicitur, cum perti-
nentiis suis; grangiam de Villecell, cum pertinen-
tiis suis, grangiam de Focutis, cum pertinentiis
suis; cellarium de Curpett, cum pertinentiis suis;
grangiam de Hevercagna, cum pertinentiis suis;
quidquid habetis in villa sanctæ Crucis; grangiam
de Hercusot, cum pertinentiis suis; domum de
Marla; decimas, quas habetis in villa Mascotz;
decimas, quas habetis in villa de Cella; quidquid
habetis apud civitatem Laudunensem, et prata de
Streca, cum terris, vineis, pratis, nemoribus, usua-
giis et pascuis, in bosco et plano, in aquis et mo-
lendinis, in viis et semitis, et in omnibus aliis li-
bertatibus et immunitatibus suis. Sane, laborum
vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus
colitis, tam de terris cultis quam incultis, sive in
hortis, et virgultis, et piscationibus vestris, vel de
nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis
decimas exigere vel extorquere præsumat.

Liceat quoque vobis clericos, vel laicos, liberos
et absolutos, e sæculo fugientes, ad conversionem
recipere, et eos absque contradictione aliqua reti-
nere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum ve-
strorum, post factam in monasterio vestro profes-
sionem, fas sit absque abbatis sui licentia de eo-
dem loco discedere; discedentem vero, absque
æommunium litterarum nostrarum cautione, nullus
audeat retinere; quod si quis forte retinere præ-
sumpserit, licitum vobis sit in ipsos monachos
vel conversos regularem sententiam promulgare;
illud districtius inhibentes, ne terras, seu quodlibet
beneficium Ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui
personaliter dari, seu alio modo alienari, absque
consensu totius capituli, vel majoris aut sanioris
partis ipsius. Si quæ vero donationes vel alienatio-
nes aliter, quam dictum est, factæ fuerint, eas fir-
mitas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus, ne
aliquis monachus sive conversus, sub possessione
vestræ domus astrictus, sine consensu et licentia
abbatis et majoris partis capituli vestri, pro ali-
quo pecuniam mutuo accipiat, ultra pretium capi-
tuli vestri prudentia constitutum, nisi propter ma-
nifestam domus vestræ utilitatem. Quod si facere
præsumpserit, non teneatur conventus pro his ali-
quatenus respondere. Licitum præterea sit vobis
in causis propriis, sive civilem, sive criminalem
contineant quæstionem, fratrum vestrorum testi-
moniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in
aliquo valeat deperire.

Insuper, auctoritate apostolica inhibemus, ne
nullus episcopus, vel quælibet alia persona, ad syno-
dos vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæ-
culari de propria substantia vel possessionibus
vestris subjacere compellat, nec ad domos vestras
causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel
conventus aliquos publicos convocandi, venire
præsumat, nec regularem electionem abbatis ves-
tri impediatur, aut de instituendo aut removendo eo

(96*) Videnotas ad epistolam appendicis hujus xxxiv.

qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis, se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus, in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione, qua convenit, requisitus, substitutum abbatem benedicere et alia, quæ ad officium episcopale pertinent, vobis conferre renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia, quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis, omnia ab alio episcopo percipere quæ a vestro fuerint indebite denegata; illud adjicientes, ut in recipiendis possessionibus, quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea, sine episcopi forma et expressione contenti (97), quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi, salvo ordine suo, profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus vero altarium vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet ecclesiastico sacramento nullus a vobis, sub obtenta consuetudinis, vel alio modo, quidquam audeat extorquere, sed omnia gratis vobis episcopus diocesanus impendat; alioquin, liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate, vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes diocesanæ episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere et absque contradictione possitis, sic tamen, ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro, si episcopi, vel alii ecclesiarum rectores, in monasteria vestra vel personas inibi constitutas, suspensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo quod decimas non solvitis, sive aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta seu in benefactores vestros, pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus vos laboratis, et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam, tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolata duximus irritandam, nec litteræ illæ firmitatem habeant, quas, tacito nomine Cisterciensis ordinis, et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constituit impetrari. Paci quoque et tranquillitati vestræ paternæ in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ne infra clausuras locorum, seu grangiarum ves-

trarum, nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea, omnes libertates et immunitates, a prædecessoribus nostris, Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non et libertates et exemptiones sæcularium exactionum, a regibus et principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam, sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Hostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Joannes, Albanensis episcopus

Ego Petrus, tituli Sanctæ Cæciliæ presbyter cardinalis.

Ego Guido, S. Mariæ infra Tyberim tituli Calixti, presbyter cardinales.

Ego Hugo, presbyter cardinalis sancti Martini et Equitii.

Ego Joannes tituli Sancti Stephani in Coelio Monte presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tituli Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Cencius, sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tituli Pamachii.

Ego Gregorius, tituli Sancti Vitalis presbyter cardinalis.

Ego Benedictus, tituli Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Gracianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

(97) Sic legitur in Apogr., mendose, ut videtur.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad velum aureum A
diaconus cardinalis

Ego Hugo, Sancti Eustachii diaconus cardinalis.

Ego Matthæus, Sancti Theodori diaconus cardi-
nalis.

Ego Joannes, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaco-
nus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Joannis, sanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, XII Kalendas
Junii, indictione VII, Incarnationis Dominicæ anno
1204, pontificatus domini Innocentii papæ III anno
septimo.

*Je soussigné, délégué de Monseigneur le Garde des
Sceaux, pour la recherche et transcription des monu-
ments historiques de la Tiérache et partie du Laon-
nois, certifie la présente copie conforme à l'original. B
Ce 10 avril 1788. Signé D. R. N. JEANNIN, religieux
de S. Michel.*

LXXX.

Aa electum (97*), decanum (98), et archidiaconum
Atrabatenses.—Ut nobilem virum, Philippum, comi-
tem Namurcensem, et ballivos Balduini, Flan-
diæ comitis, per censuram ecclesiasticam com-
pellant, ad, juxta promissionem eorum, conservan-
das libertates abbatis et conventus S. Bertini, et
ad satisfactionem impendendam de damnis et inju-
riis illatis dictis abbati et conventui, occasione
excommunicationis burgensium Sancti Audomari.
(Anno 1204. Romæ, ap S. Petrum, Sept. 23.)

Ex Archivo S. Bertini, capsula *Papalia*, n° 59. Ad
calcem Apographi hanc notulam adfixit D. C. de
Witte. « Baudoin, comte de Flandres et de Hai-
naut, étant parti pour la Terre-Sainte, en 1202,
comme il en a été ci devant parlé aux titre et
notes 299, Philippe, comte de Namur, et frère C
dudit comte de Flandres, ainsi que plusieurs
baillis dudit comte de Flandres, profitèrent de
cette absence pour faire des dégâts et des inva-
sions dans les biens et courtils de l'abbaye de S.
Bertin, situés dans le diocèse de Téroouane; sur
quoi les abbé et religieux de S. Bertin ayant
porté leurs plaintes à Rome, en conséquence, le
souverain pontife, Innocent III, donna ce pré-
sent mandement apostolique aux doyen et archi-
diacre d'Arras, pour obliger lesdits comtes de
Namur et baillis du comte de Flandres, sous peine
de censure ecclésiastique, à indemniser et à sa-
tisfaire à tous les dommages et injures causées
par eux auxdits abbé et religieux de Saint-Bertin. »
BRÉQ., *ibid.*, p. 4423.]

Proposita nobis dilecti filii, ... abbas et conven-
tus Sancti Bertini (98*), conquestione monstrarunt,
quod, cum burgenses Sancti Audomari, Morinensis D
dioceseos, propter offensas quas illis intulerant,
auctoritate nostra fuissent excommunicationi sub-
jecti, nobilis vir, (99) comes Namurcensis, et ballivi
nobilis viri (99*) ... comitis Flandriæ, Morinensis
dioceseos, bona et curtes eorum occasione hujus-
modi per violentiam invadentes, tot et tanta sibi

(97*) Vide ad Epistolam Libri octavi XLV, not.

(98) Erat ille, Johannes III, qui in instrumentis,
jam ab anno 1200, subscriptus reperitur. Ipsi vi-
ces suas commisit Octavianus, A. S. L. ad dirimen-
dam litem inter Ecclesias sancti Bertini et S. Au-
domari ex una parte, et Guidonem de Coci ex
altera, qui jus advocatiæ sibi arrogabat in Villa de
Caumont, an. 1201. Occurrit in charta 1209, pro
erectione duarum Ecclesiæ Cathedralis Capellania-

et monasterio suo damna et gravamina irrogarunt,
quod ipsi, exsilium metuentes, de consilio venera-
biles fratris nostri, episcopi Morinensis (100), dice-
cesani sui, et aliorum prudentum virorum, cum
eisdem diem accipere sunt coacti, ubi prædicti
ballivi, ad hoc, ut excommunicationis sententia re-
laxaretur ad tempus, congruam satisfactionem in-
juriarum pariter et damnorum, nec non conserva-
tionem libertatum suarum, eisdem, sicut ipsorum
et eorum qui interfuerunt testantur litteræ, promi-
serunt; super quibus se queruntur defraudatos
fuisse turpiter et delusos. Quocirca, discretioni
vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus
memoratos comitem et ballivos, ut juxta promi-
sionem suam memorati monasterii libertates con-
serventur, et de damnis et injuriis congruam eis
satisfactionem impendant, monitione præmissa,
per censuram ecclesiasticam, appellatione remota,
sicut justum fuerit, compellatis; nullis obstantibus
litteris, veritati et justitiæ præjudicantibus, a sede
apostolica impetratis. Quod si non omnes his ex-
sequendis potueritis interesse, duo vestrum ea ni-
hilominus exsequantur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, IX Kalen-
das Octobris, pontificatus nostri anno VII.

LXXXI.

Ad Joannem (1), Abbatem S. Bertini. — Conceditur
ei facultas benedicendi pallas altarium, et sacer-
dotalia indumenta.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Oct. 5)

[Ex Archivo S. Bertini, capsula *Papalia*, n° 161. Ad
calcem hujus apographi hanc affixit notulam D.
C. de Witte. « Comme le droit de bénir ce qui
sert à l'autel, pour le saint Sacrifice de la messe,
appartenait aux évêques, Jean, abbé de S. Ber-
tin, pour éviter toutes difficultés à ce sujet, sup-
plia le souverain pontife (eu égard au grand
nombre d'autels dont il était chargé), de vouloir
bien lui accorder la faculté d'en bénir les paves
ou linges qui servent à couvrir l'autel, ainsi que
les habits sacerdotaux; ce que le pape Inno-
cent III accorde favorablement, par la présente
bulle, audit Jean, ainsi qu'à tous ses successeurs
abbés de S. Bertin. » BRÉQ. *ibid.*]

Justis petentium desideriis dignum est nos fa-
cilem præbere assensum, et vota, quæ a rationis
tramite non discordant, effectu prosequente com-
plere. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis
postulationibus grato concurrentes assensu, bene-
dicendi pallas altarium et sacerdotalia indumenta
tibi et successoribus tuis concedimus auctoritate
apostolica facultatem. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam nostræ concessionis infrin-
gere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem

rum; sedebat adhuc anno 1212.

(98) Vide ad Epistolam Appendicis hujus XVIII,
not.

(99) Vide supra, not. C. de Witte.

(99*) *Ibidem.*

(100) Vide ad Epistolam Libri noni CLXXXII, not.

(1) Vide ad Epistolam Appendicis hujus XVIII,
not.

hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, III Nonas Octobris, pontificatus nostri anno septimo

LXXXII.

Ad Petrum priorem et fratres S. Reparatae Lucensis. — Eorum jura possessionesque confirmat.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Oct. 7.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, VI, 445.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO, priori Sanctæ Reparatae, quæ in civitate Lucana sita est, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum, etc.

Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris videlicet postulationibus inclinati, præfatam ecclesiam Sanctæ Reparatae, quæ in civitate Lucana Plebis vocabulo fungitur, in qua divino mancipati estis obsequio, ad instar prædecessorum, nostrorum beatæ recordationis Eugenii, Anastasii, Adriani, et Cælestini, Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, etc. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; hospitale S. Reparatae situm juxta præfatam ecclesiam, cum omni jure et pertinentiis suis; ecclesiam S. Cassiani cum omni jure ac pertinentiis suis; ecclesiam S. Michaelis de Contesora, cum omni jure et pertinentiis suis. Item jus, quod habetis in ecclesia Sancti Justi ad Arcum, et in ecclesia Sancti Laurentii de Piciorano. Universam etiam parochiam vestram et parochianos, atque decimas, quas habetis, vobis auctoritate sedis apostolicæ confirmamus. Statuimus autem, ut in illis Dominicis diebus, et præcipue solemnitatibus, in quibus canonici Majoris Ecclesiæ ad jam dictam ecclesiam cum processione venire consueverunt, si forte aliqua pravitate inducti ad locum ipsum prout antiqua consuetudo est, venire noluerint, majorem missam, ac vespers, et alia divina officia, quæ ipsi celebrare debuerant, per vos ipsos auctoritate nostra solemniter celebretis. Liceat præterea vobis clericos litteratos et honestos, undecunque sint, cum episcoporum suorum commendatitiis litteris, si forte ignoti fuerint, absque alicujus contradictione, in fratres cum assensu episcopi vestri suscipere. Quod si episcopus ipse contra jus malignari, et rationabilem noluerit occasionem prætere, clericos ipsos nihilominus suscipiatis. Sepulturam quoque loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia

A illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Prohibemus autem, ut nec episcopo, nec alicui facultas sit novas consuetudines contra voluntatem vestram in ecclesiam ipsam inducere, ac exactiones indebitas exercere, aut parochianos vestros quibuslibet modis vobis auferre. Prohibemus insuper, ut nemini liceat parochianis vestris, vobis inconsultis, pœnitentiam dare, nisi forte in tanto necessitatis articulo fuerint constituti, quod ad vos nequeant habere recursum, etc

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

B Ego Joannes Albanensis episcopus,.

Ego, etc.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Joannis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii. Nonis Octobris, indictione VII, Incarnationis Domini anno 1204, pontificatus vero domni Innocentii papæ III anno septimo.

LXXXIII.

Ad abbatem (2), et conventum S. Bertini. — Confirmat eis quasdam possessiones suas.

(Anno 1204, Romæ, ap. S. Petrum, Oct. 10.)

[Ex Archivio S. Bertini, capsâ *Papalia*, n. 62. Bæfq. *ibid.*, p. 1123.]

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, terram quam a Nicolao de Clarkes, in Villa de Woerema, et comitatum ejusdem quem a Gisleberto, Castellano Bergensi, legitime acquisistis; terram quoque, tam in parochia de Longanessa, quæ Stapleveld vulgariter appellatur, per concambium a (Gerardo) præposito Sancti Audomari (3), de cujus feodo erat, obtentam; possessiones etiam quas Baldwinus, Flandriæ et Hannoniæ comes, et Wilhelmus castellanus Sancti Audomari, in feodo suo, pia vobis liberalitate donarunt, sicut in eorum authenticis continetur; terras insuper et redditus in Casletensi et Broburgensi castellaniis, ac in omnia (4) in Sancti Audomarii, et Sancti Folquini ecclesiis, vobis et monasterio vestro concessas; præterea, de Trulleia et de Chillam ecclesias cum capellis et omnibus pertinentiis suis; villam insuper de Calmunt, cum fundo et comitatu, sicut in authenticis scriptis exinde confectis plenius continetur; portionem quoque possessionum, quam in eadem villa per Ecclesiam Sancti Audomari habetis, sicut ea juste ac pacifice possidetis; compositiones insuper inter vos et . . . presbyterum de Stenkerke, super decima d^a

(2) Vide ad epistolam XVIII appendicis hujus, not.

(3) Gerardus II, Comitis Flandriæ frater, præpositus S. Audomari, notus est in instrumentis, jam ab anno 1180. Successor autem ejus, Petrus de Collemedio, non nisi anno 1227 memoratur apud

auctores *Nov. Gall. Christ. Tom. III, col. 475.*

Conferendæ insuper Litteræ Gerardi, præpositi ecclesiæ S. Audomari, apud J. F. Foppens *Supplem. ad Miræum, tom. VI, pag. 216, cap. LII.*

(4) Ac in omnia: sic in Apographo.

Avencapella et parochianos de Merch, super decimis allecium initas; sicut sine pravitate provide factæ sunt, et ab utraque parte sponte receptæ, et hactenus pacifice observatæ, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, vi Idus Octobris, pontificatus nostri anno septimo.

LXXXIV.

Ad abbatem S. Vincentii (5), archidiaconum et succentorem Silvanectenses. — Ut controversiam inter capitulum S. Frambaldi, comitem Domni Martini, et alios, dirimant.

(Anno 1204. Romæ ap. S. Petrum, Oct. 25.)

[Ex Archivio ecclesiæ S. Frambaldi. BRÉQ. *ibid.*, p. 1126.]

Ex conquestione dilectorum filiorum, Decani (6), et capituli Sancti Frambaldi Silvanectensis, nostris auribus est relatam, quod nobilis vir (7)... comes Domni Martini, et uxor ejus (8)... abbas Resbancensis (9) et quidam alii, tam monachi quam clerici et laici, Silvanectensis, Meldensis et Belvacensis dioceseon, super rebus mobilibus et immobilibus eis et eorum Ecclesiæ graves præsumunt injurias irrogare. Quocirca, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus, quatenus, vocatis quos propter hoc noveritis evocandos, causam super his, appellatione remota, sine debito decidatis, facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari; nullis obstantibus litteris, veritati et justitiæ præjudicantibus, a sede apostolica impetratis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, x Kalendas Novembris, pontificatus nostri anno septimo.

LXXXV.

Ad Lundensem archiepiscopum. — Concedit ut villicum quemdam absolvat.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 13.)

[LIESEGREN, *Diplom. Suec.* I, 150.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Lundensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

(5) Petrus I, abbas S. Vincentii Silvanectensis, occurrit in instrumentis ab anno saltem 1203, usque ad annum saltem 1242. De ipso hæc leguntur apud auctores Novæ Galliæ Christianæ, *Tom. X, col. 1497*: « Cum Stephano, archidiacono, et S. succentore Silvanectensis ecclesiæ, delegatus est iudex controversiæ inter ecclesiam S. Frambaldi, etc. anno 1207; » quæ quidem ad hanc nostram Innocentii epistolam spectare videntur.

(6) Hermerus, qui fratres habuit Hugonem, Radulfum, et Galterum milites, Canonicus B. M. subdiaconus et Cantor S. Frambaldi, an. 1180 reperitur. Anno 1185, S. Regulis Decanus in charta quadam dicitur. Mox, occurrit Hermerus, Canonicus

Ex parte tua nostris est intimatum, quod quidam sacerdos dum consuesceret cum uxore ejusdum tui villici nefariam rem habere, captus fuit a villico, qui ei nasum abscidit, et læsit ipsum in lingua, nec tamen loquelam amisit. Unde presbyter ipse ad otium se transtulit monachorum, ut suam salvare posset animam inter eos. Verum cum villicus ipse super hujusmodi facto sibi petat absolutio-nem impendi a nobis, ut eum possis absolvere, postulasti. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus si res ita se habet, villicum ipsum, qui tanquam excommunicatus vitatur, communioni restituas, ita quod expensas, quas esset facturus in itinere ad sedem propter hoc apostolicam veniendo, mittat in subsidium Terræ Sanctæ, vel in Christianorum auxilium, qui laborant in partibus illis contra perfidiam paganorum et nihilominus laborem itineris redimat juxta proprias facultates.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Idibus Novembris, pontificatus nostri anno septimo.

LXXXVI.

Ad Stephanum (9) abbatem monasterii de Los, ejusque fratres. — Recipiuntur sub protectione beati Petri, et enumerantur bona ad ipsos spectantia.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 17.)

[Epistolam hanc, seu potius bullam, edimus ad fidem apographi, quod ex Archivio monasterii de Laude Beatæ Mariæ (*al. de Loz*), Tornacensis dioceseos, diligenter transcriptum in Chartophylacio nostro reposuit D. Queinfert. Eamdem legere est in supplemento Joannis Francisci Foppens ad Miræi opera diplomatica (*Aub. Mir. oper. diplom. Tom. II, cap. 1*), verum non sine aliqua discrepantia, quam hic notare non postposuimus; desunt præsertim apud J. F. Foppens cardinalium subscriptorum nomina. BRÉQ. *ibid.*, p. 1126.]

Religiosam eligentibus vitam apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus elementer annuimus, et monasterium sanctæ Dei Genitricis, et Virginis Mariæ de Los in quo divino estis mancipati obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis si quidem statuentes, ut ordo monasticus qui secundum Deum, et beati Benedicti Regulam, atque institutionem Cisterciensium fratrum, in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter

B. M. Diaconus, et S. Frambaldi Decanus, anno 1187; uno quidem nomine adhuc subscriptus reperitur in instrumento anni 1207. Vid. *Nov. Gall., Tom. X, col. 1474*.

(7) Vide ad Gesta Innocentii, § LXXXIV, not.

(8) Vide ad epistolam libri octavi CLXXXVIII, not.

(9) Post Simonem, in itinere Palestino, an. 1204, 8 Id. Julii, defunctum, monasterii de Laude B. Mariæ regimen suscepit Stephanus, vir (ut aiunt Novæ Galliæ Christianæ auctores (*Tom. III, col. 504*), animo fortis ac strenuus adversus bonorum monasterii invasores. Sedit annis quatuor, ac deinde e vita excessit die 7 Martii, anno 1207.

observetur. Præterea, quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis (10); grangiam abbatiae, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Marcha, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Duremort (11), cum omnibus pertinentiis suis (12); grangiam de Esquelio, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Antonio, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Rogirfart, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Templonio, cum omnibus pertinentiis suis. Sane, laborum vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis tam de terris cultis quam incultis, sive de hortis et virgultis et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nullus fratrum vestrorum, post factam in monasterio vestro professionem, fas sit absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere. Discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quis forte retinere præsumperit, licitum vobis sit in ipsos monachos, vel conversos, regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes ne terras seu quodlibet beneficium Ecclesiae vestrae collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari, absque consensu totius capituli vel majoris, aut sanioris partis ipsius; si quæ vero donationes aut alienationes, aliter quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus, ne aliquis monachus sive conversus, sub professione vestrae domui adstrictus, sine consensu et licentia abbatis et majoris partis capituli vestri, pro aliquo fidei iubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat, ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestrae utilitatem; quod si facere præsumperit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere.

Licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem, sive criminalem contineant questionem, Fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro

(10) Confer, apud Miræum, t. I, pag. 750, cap. 99, *Diploma Theoderici comitis*.

(11) Confer apud Miræum, t. I, pag. 699, Chartam qua Theodericus Alsatiae comes, et Sibilla uxor ejus, benefaciunt, anno 1252, abbatiae Laudensi. Ibi sic legitur: « Ecclesiae namque et abbatiae de Los Claravallensis Ordinis, terram quam Walterus de Du-

A defecju lestium jus vestrum in aliquo valeat deperire.

Insuper, auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel alia quæcunque persona, ad synodos, vel conventus forenses, vos ire, vel iudicio sæculari de propria substantia, vel possessionibus vestris, subjacere compellat, nec ad domos vestras causa ordinis celebrandi, causas tractandi, vel conventus aliquos publicos convocandi, venire præsumat, nec regularem electionem vestri abbatis impediat, aut de insituendo, vel removendo eo qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate et devotione qua convenit requisitus substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent vobis conferre, renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere quæ a vestro fuerint indebite denegata; illud adjicientes ut in recipiendis professionibus quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta. Ut scilicet abbates ipsi salvo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur.

C Pro consecrationibus vero altarium, vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet alio ecclesiastico sacramento, nullus a vobis, sub obtentu consuetudinis, vel alio quolibet modo, quidquam audeat extorquere; sed hæc omnia gratis vobis episcopus diocæsanus impendat. Alioquin, liceat vobis quemcunque malueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes episcopi diocæsanus forte vacaverit, interim omnia Ecclesiae sacramenta a vicinis episcopis accipere libere, et absque contradictione possitis, sic tamen, ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum, Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum, auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis.

Porro, si episcopi vel alii Ecclesiarum rectores,

remort de nobis tenuit, de Galtero vero Stephanus de Primeka, prece Stephani, et salute nostra compulsi, sub censu duorum solidorum, in perpetuum possidendam, etc. Annuimus. »

(12) Apud Miræum additur: *Grangiam de Brebart cum omnibus pertinentiis suis.*

in monasteria vestra, vel personas imbi constitutas, suspensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo quod decimas non solvitis, sive aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros, pro eo quod aliqua vobis beneficia, vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus, in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam postulaverint, ipsam, tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolatam, duximus irritandam; nec litteræ illæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis, et contra tenorem apostolicorum privilegiorum, constiterit impetrari.

Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuram locorum, vel grangiarumstrarum, nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea, omnes libertates et immunitates, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, necnon et libertates, et exemptiones sæcularium exactionum, a regibus et principibus, vel ab aliis fidelibus, rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione concessa sunt, usibus omnibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate.

(15) Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redem-

pitoris nostri Jesu Christi, aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat; cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus (14), Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus (15), Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Joannes (16), Albanensis episcopus.

Ego Petrus (17), tituli Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis.

Ego Jordanus (18), Sanctæ Pudencianæ, tituli Pastoris, presbyter cardinalis.

Ego Guido (19), Sanctæ Mariæ Transtiberim tituli Callixti, presbyter cardinalis.

Ego Hugo (20), presbyter cardinalis Sancti Martini, tituli Æquitii.

Ego Joannes (21), tituli Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Cencius (22), Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tituli Pammachii.

Ego Gregorius (23), tituli Sancti Vitalis presbyter cardinalis.

Ego Benedictus (24), tituli Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus (25), Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius (26), Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Hugo (27), Sancti Eustachii diaconus cardinalis.

Ego Matthæus (28), Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Joannes (29), Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Joannis (30), sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, xv Kalendas Decembris, indictione vii, Incarnationis Dominicæ 1204, pontificatus vero Domini Innocentii papæ III anno septimo.

(13) Hæc apud Miræum desiderantur.

(14) Vide ad epistolam libri tertii x, not.

(15) Vide ad epistolam libri quinti Lxix, not.

(16) Vide ad epistolam libri sexti cxvii, not.

(17) Vide ad epistolam libri quinti xxxii, not. et ad epistolam i appendicis hujus not.

(18) Vide ad epistolam libri quinti Lxxiv, not.

(19) Vide ad epistolam libri tertii xxviii, not.

(20) Vide ad epistolam libri tertii xli, not. et ad epistolam vii Appendicis hujus not.

(21) Vide ad epistolam libri tertii xv, not.

(22) Vide ad epistolam xvii Appendicis hujus xvii not.

(23) Vide ad epistolam libri quinti Lx, not.

(24) Vide ad epistolam libri tertii liv, not.

(25) Vide ad epistolam hujus appendicis vii, not.

Notandum vero, quod apud Oldoinum, quo tempore obiit Gratianus, tituli sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis, ignorari dicitur. Verum, videndum num erui possit ex epistola appendicis hujus mox exhibenda, ubi Joannes, ejusdem sanctorum Cosmæ et Damiani tituli diaconus cardinalis, subscriptus reperitur.

(26) Vide ad epistolam libri septimi Lx, not.

(27) Vide ad epistolam libri quinti Lxv, not.

(28) Vide ad epistolam libri tertii liv, not.

(29) Vide ad epistolam libri septimi Lxxvii, not.

(30) Vide ad epistolam libri septimi clxxxiv, not.

LXXXVII.

Ad abbatem (31), S. Germani de Pratis. — Sententiam, qua Cælestinus PP. III concessionem quarundam ecclesiarum non vacantium certis clericis factam declaraverat irritam, auctoritate apostolica confirmat.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Dec. 1.)

[Ex Apographo, quod ad fidem Autographi, in archivis Monasterii S. Germani de Pratis asservati, diligenter exscripsimus. BRÉQUIGNY, *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio..... abbati Sancti Germani de Pratis, salutem et apostolicam benedictionem.

Licet monasterii tui profectibus et augmentis eo specialius teneamur intendere, quod ad nos nullo pertinet mediante, tamen, pro devotione ac fidei puritate, quam tu et prædecessores tui Ecclesiæ Romanæ hactenus exhibere curastis, ad exaudiendas petitiones tuas et monasterii tui efficacius provocamur. Sane, sicut ex tenore rescripti felicis recordationis C. PP. prædecessoris nostri, nobis innotuit, cum R. prædecessor tuus, ad ejus audientiam pertulisset, quod tam ipse quam antecessores ipsius, quasdam non vacantes Ecclesias, ad instantiam quorundam nobilium, contra Lateranensis statuta concilii, quibusdam Clericis concessissent, et propter pensiones, quas Ecclesia Sancti Germani Clericis eisdem annis singulis exsolvere tenebatur jacturam sustinet non modicam et gravamen, dictus prædecessor noster, attendens id esse sacris canonibus inimicum, prædictas concessionem in irritum revocavit, et Ecclesiam tuam absolvit ab hujusmodi pensionibus persolvendis. Nos igitur, tuis justis postulationibus gratum impertientes assensum, quod ab ipso prædecessore nostro super hoc statutum est, ratum habemus, et præcipimus inviolabiliter observari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno septimo.

LXXXVIII.

Ad Oddonem abbatem et fratres monasterii S. Joannis in Venere. — Eorum privilegia confirmat.

(Anno 1204. Romæ, ap. S. Petrum, Dec. 2.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VI, 715].

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ODDONI, abbati monasterii Sancti Joannis in Venere, ejusque fratribus, tam præsentibus, quam futuris regularem vitam profitentibus in perpetuum.

(31) Robertum, Monasterii S. Germani de Pratis abbatem, de quo ad epistolam Appendicis hujus III, not., jam egimus, vitam usque ad annum saltem 1204 produxisse asserunt, successoremque Roberti Johannem, non nisi anno 1207, ex instrumentis memorantur aut novæ Galliæ Christianæ auctores,

A *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini rectas facite semitas Dei nostri: movet nos iter re-ctitudinis ingredi, quoniam fortitudo simplici via Domini recta. Ergo petentibus non est denegandus auditus, quia servorum Dei quieti pro nostro est officio providendum quatenus a sæcularibus tumultibus liberi, in via Domini simplicibus animis fortiter prævaleant ambulare. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium quod ad honorem Dei Genitricis et Virginis Mariæ sanctique Joannis Baptistæ constructum esse dignoscitur ad exemplar fel. rec. Leonis, Victoris, Nicolai, Urbani, Alexandri, prædecessorum nostrorum, Romanorum Pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuente ut Ordo monasticus, qui secundum Deum ac B. Benedicti Regulam in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste ac canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, sive aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:*

C Locum ipsum in quo prædictum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, possessiones, et alia bona omnia quæ in Teatino, Pennen. Apertien. Firmian. et Termulan. comitatibus obtinetis. In comitatu Theatin. has cellas, videlicet Sancti Joannis in Maltraverso, s. Zacchariæ, s. Benedicti, s. Romani, s. Severini, s. Mariæ ad capellam secus Ortonam, s. Pauli et s. Petri cum burgo ex latere ejus, Ecclesias s. Georgii, s. Philippi de Palatio, s. Angeli cum tertia parte portus Ortonæ, s. Mariæ juxta rivum qui dicitur Grivus, in curte Antean. Sanctarum martyrum Leguntiani et Domitiani cum mille modis terræ juxta se, in curte de Agrame s. Calixti, sanctorum martyrum Aureæ et Petronillæ, s. Ambrosii, s. Martini, s. Stephani in collem, in Gitti, s. Crucis cum duodecim marnatis hominum, s. Angeli juxta oppidum Septem. In curte s. Nicolai, cellas s. Joannis in Rocca cum oppido suo, s. Thomæ cum oppido suo, s. Farmani, s. Eusanii cum castello suo, s. Apollinaris cum castello suo, s. Nicolai cum castello suo, s. Viti, s. Mariæ in caldaria cum castello suo, s. Mariæ in Gripta feninea, s. Mariæ de Trodio cum cellis suis, s. Angeli in Pesulo, s. Angeli in Ochreca cum oppido suo, s. Marci, s. Quirici, s. Luciæ in Argelli,

tom. VII, eol. 447. Robertum, si annum 1204 attingit ante Kalendas Decembris obiisse; Joannem vero, eodem anno 1204, ipsius loco suffectum fuisse, ex hac nostra Innocentii epistola, quæ huc usque inter anecdota delituerat, abunde probatur.

s. Pantaleonis, s. Crucis in Alveto oppido Mucela, s. Ansuini, s. Joannis in Ragio, s. Pauli in Piscaria cum oppido s. Laurentii in Piscaria, cum quarta parte de transverso ejusdem fluminis, et quarta portus ejusdem s. Nicolai cum oppido Sagro. Sanctæ Cansionæ cum castello Pallito, s. Martini de filiis Thebaldi, s. Petri in Banniario cum fara sua et cellis, videlicet s. Bartholomæi de Varanna, s. Blasii de Monte nigro, et s. Nicolai de Plazzano, ecclesiæ s. Agathæ, s. Pancratii, s. Justini de Casulo, s. Petri in Lauro, s. Delinara cum castello suo, s. Petri cum castello Resse, s. Petri in Parlari, s. Mariæ in Valle, s. Mariæ in Heremo, s. Pauli, s. Mariæ de Rota, s. Quirici de Rivo plano, s. Mariæ in Basilica, s. Viti in Fortulæ. Oppida vero hæc: Fossam cæcam, castellum muratum, Roccham de Schavis, Giruli, Laternum, Lentiscum montem Octaviani, Guastum Meruli, Porcile, Milianica, Castellum vetus, Ballenianum, faram Benedicti filii Uberti, faram filiorum Boderocchi, montem s. Silvestri, Perranum, Senellam, Castellionem, Guastum Aymonis, Turricellam, medietatem Collis Martini, Ilicem, Divum Justum, Mucellam Scoreiosam, Casale s. Benedicti, Morum, Rivum Petri, Pescorum.

In comitatu Pennen. Cellas s. Mariæ in Rosano cum castello Casa vetere, s. Michaelis in Boccacetto cum fara et cellis suis, et fara de Saratico s. Michaelis, in fine cum fara et podio s. Petri in Campo rotundo, s. Mariæ in Lochiano cum podio suo, s. Joannis in Rivosonuli, s. Joannis in Aquaviva cum casali suo, s. Pelini, s. Joannis ad Ponticulum, s. Autini, s. Mariæ in Rivulo, s. Salvatoris in Casa nigra, s. Margaritæ in Legoniano, s. Joannis in Carpeneto, s. Angeli in Rivo turbido, s. Mariæ in Valle, s. Nicolai in Plomba, s. Laurentii juxta Gomanum, s. Joannis ad casam combustam, castellum ad mare speltore, Turricam, Cosenzam, montem Silvani, civitatem sancti Angeli, Ilicem s. Crucis casam laute, Ilicem Titilianum, Tezzanum, Scuranum, montem Gualterii, Motulam, Spatulam, Ruptam, Arsetam, Biferrum, Avianum, Ranchi Silvo, Mitiilianum, Casole, Murum altum, castellum Vedum, montem Petritum et ecclesiam s. Joannis in Gomanum cum castello suo, Carrum, Bifulcum ecclesiam Sancti Cæsarei, s. Donati in Salinello cum castello Palmei, et s. Stephani ad Mura, ecclesiam s. Angeli, Montem Pagani, et Casale s. Martini in Gomanum; Gassianum, Ripam filiorum Azzonis, Poggium Felicis Morelli, curtem, de Padoniano totam, curtem totam de Buceliano, tertiam partem curtis de Semproniano. In comitatu Firman. cellam s. Petri cum castello paterno, Monteronem, medietatem curtis de supportica, integram curtem de Aquaviva, montem Bovarium, castellum Rodectarisci, Caprilla, Colmari, ecclesiam s. Pastoris. In comitatu Asculan. totam curtem de Salviano. In comitatu Camerinen. terras cum suis cultoribus. In curte-Cesapalumbi mediam curtem de Castelliano, quartam partem curtis de Iano. In comitatu Termulan. cellas s.

A Martini, s. Mariæ in Coronule, cum castello de Olivastro, ecclesias s. Januarii, s. Victorini, s. Laurentii, sextam partem proventus ecclesiæ s. Salvatoris, apud Lesinam cellam s. Archangeli, in suburbio Ferrariæ cellam s. Nicolai. In civitate Ravennæ ecclesiam s. Mariæ ad vineam Talliottam. In principatu Beneventano ecclesias s. Mariæ s. Joannis. In Mursia cellam s. Anastasii. In civitate Ernian. hæreditatem Leonis Prinnini integram. In Dalmatia apud Bellumgradum cellam s. Thomæ similiter, et Talleoneum mercatorum, et pontium, decimasque, et oblationes mortuorum ex omnibus, et absque contradictione aliqua teneatis.

B Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes monachorum et clericorum cæterorum, qui ad sacros sunt ordines promovendi, a quocunque volueritis catholico accipiatis episcopo: intra totius abbatie terminos nullus episcopus, nisi a te invitatus, synodum audeat celebrare, vel clericos constringere, ut intelligas curam hanc ad tuam sollicitudinem pertinere specialiter tibi ab apostolica sede indultam. Ob eunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia vel violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Deum, et beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Electus autem ad Romanum pontificem benedicendus accedat. Vos autem, filii, oportet collatam vobis gratiam in omnibus custodire, et tantis sedis apostolicæ beneficiis dignis operibus respondere, ne libertate hac in occasionem carnis, et velamen malitiæ abutamini, sed quanto a sæcularibus tumultibus liberiores estis, tanto amplius placere Deo totis mentis et animi viribus procuretis.

D Decernimus ergo ut nulli hominum omnino liceat prædictum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de patrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostien. et Veliternen. episcopus.

Ego Petrus, Portuen. et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Joannes, Albanensis episc.

Ego Petrus, tit. Sanctæ Cæciliæ presbyt. card.

Ego Jordanus, S. Pudentianæ tit. Pastoris presb.

card.

Ego Ugo presbyt. card. S. Martini tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Priscæ presbyt. card.

Ego Centius, S. Joannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Gregorius, tit. S. Vitalis presbyter card.

Ego Benedictus, Ecclesiæ S. Susannæ presb. card.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Ugo, S. Eustachii diaconus card.

Ego Matthæus, S. Theodori diac. card.

Ego Joannes, S. Mariæ in Cosmedin diacon. card.

Datum Romæ apud S. Petrum per manum Joannis S. R. E. subdiaconi et notarii, iv Nonas Decembris, indict. viii, Incarnationis Dominicæ anno 1204, pontificatus vero Domini Innocentii papæ tertii, anno septimo.

LXXXIX.

Electionem Ecberti episcopi Bambergensis rejicit, eumque propria auctoritate consecrat.

(Anno 1204. Anagninæ, Dec. 22.)

[USSERMANN, *Episcopatus Bambergensis*, typis Sanblasianis, 1802, in-4°; pag. 159, ex apographo.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo Babenbergensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum dilecti filii Gundelous decanus, Syboto archidiaconus, Gotfridus et Hertnidus canonici cum Ottone, Marcualdo et Chunrado ministerialibus ecclesiæ Babenbergensis pro electione, quam de venerabili nostro Eckenberto episcopo, tunc vestro præposito feceratis, ad nostram præsentiam accessissent, coram nobis et fratribus nostris humiliter exponere curaverunt, quod cum ipsa ecclesia sicut Domino placuit-esset viduata pastore, vos non solum malitiam temporis sed personæ nobilitatem et prudentiam attendentes, et considerantes quod per ejus posset industriam et potentiam ipsa Ecclesia relevari et suscipere tam in spiritualibus quam in temporalibus incrementum, cum jam bona ejus per maleficia plurimorum, qui diabolo instigante in bona non cessant ecclesiastica debacchari, data essent in direptionem et prædam, divino zelo ipsum in pastorem unanimiter elegistis, et a nobis supplicatione humillima postulastis, ut electionem ejus dignaremur auctoritate apostolica confirmare.

Nos vero formam electionis et personam electi, sicut moris est, per fratres nostros examinari fecimus diligenter, et intelligentes, quod nondum ad triginta annorum pervenisset ætatem, innitentes institutioni Lateranensis concilii, quæ tradit expresse, ut nullas nisi qui jam ætatis annum tricesimum egerit, in episcopum eligatur, et clerici, qui contra formam eandem quæquam elegerint,

eligendi tunc potestate privati, et ab ecclesiasticis beneficiis triennio sint suspensi: auctoritate hujus decreti electionem ipsius irritam denuntiavimus et inanem, quidquid ex ea vel ob eam secutum est cassum et invalidum decernentes, et electores similiter pronuntiavimus ejusdem auctoritate decreti usque ad triennium ab ecclesiasticis beneficiis manere suspensos et eligendi tunc potestate privatos; quoniam de rigore justitiæ aliter procedere minime poteramus.

Sed quoniam Babenbergensis ecclesia nostra est filia specialis, et specialiter sollicitudini nostræ incumbit ejus necessitatibus cum debita vigilantia providere, ad multæ supplicationis instantiam prædictorum, qui super metuendo casu ipsius ecclesiæ pro periculis instantis temporis aures nostras assidua non cessabant sollicitatione pulsare, ipsam respeximus oculo pietatis, et habito fratrum nostrorum consilio propter urgentem necessitatem et evidentem utilitatem dispensando cum ipso super ætatis defectu eum auctoritate nostra vobis concessimus in pastorem, recepto prius ab eo et tam a prædictis decano et archidiacono quam aliis canonicis vestris corporaliter juramento, quod Constantiensem episcopum neque sciebant neque credebant excommunicationis vinculo innodatum, quando ipsum electum in diaconum ordinavit: et sic postmodum eum fecimus per venerabile nostrum Portuensem episcopum in presbyterum ordinari, et nos ipsi manum imponentes eidem munus consecrationis duximus impendendum; et pallium, plenitudinem videlicet pontificalis officii, ipsi curavimus assignare, ut eo certis diebus utatur, prout in privilegio nostro sibi concesso apertius continetur. Ut autem non solum cum ipso sed vobiscum etiam misericordiam faceremus, suspensionis sententiam, quam sicut prædictum est incurristis, de benignitate sedis apostolicæ duximus relaxandam.

Nos igitur eundem episcopum vestram ad vos cum nostræ gratiæ plenitudine remittentes, per apostolica vobis scripta mandamus atque præcipimus, quatenus ei sicut patri spirituali et pastori animarum vestrarum devote curetis et humiliter obedire, in necessitatibus Ecclesiæ Babenbergensis eidem fideliter et viriliter assistentes, ut adminiculo vestræ devotionis et fidelitatis adjutus vestris et ipsius Ecclesiæ efficacius intendere valeat incrementis.

Datum Anagninæ, xi Kal. Januarii, pontificatus nostri anno vi[vii].

LXXXIX bis.

Ad Ecbertum Bambergensem episcopum. — Pallium illi concedit.

(Anno 1204. Anagninæ, Dec. 24.)

[*Ibid.*, p. 140.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ECBERTO Babenbergensi episcopo

[et successoribus canonice promovendis in perpetuum.]

Magisterium totius ecclesiasticæ disciplinæ beato Petro apostolorum principi specialiter fore collatum illa Dominicæ allocutionis verba declarant, quibus ad eundem cœlorum clavigerum dicitur: *Si diligis me, pasce oves meas* (Joun. XXI); et alibi: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (Luc. XXII). Hac igitur ratione sacrosancta Romana Ecclesia, quæ super omnes alias cœlesti privilegio obtinet principatum, quæque non solum terrena sed cœlestia quoque dijudicat, filios suos, quos pabulo divinæ legis maternis affectibus replet, diversis etiam adornare prærogativis pariter consuevit, et membris suis honorem debitum consueta clementia impertiri.

Hujus rei gratia, venerabilis frater Ecberte episcopo, quem utique cooperante Domino propriis tanquam beati Petri manibus in episcopum consecravimus; personæ tuæ pallium, pontificalis scilicet officii plenitudinem, humilitatis et justitiæ signum, ad sacra missarum solemnia celebranda concedimus, ut videlicet eo diebus infra ecclesiam tantummodo perfruaris, quæ in præsentis scripti pagina continentur: id est, Cœna Domini, Pascha, Pentecoste, Nativitate Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi: in natalitio beatorum apostolorum Petri et Pauli; in solemnitate sancti Dionysii sanctique Georgii martyrum, in Epiphania et Ascensione Domini, in Purificatione B. et semper virginis Mariæ, in festivitate S. Michaelis archangeli, in festivitibus quoque B. Henrici regis et Chune-gundis reginæ, quorum corpora in eadem ecclesia requiescunt: in anniversario quoque tuæ consecrationis die, et in dedicationibus ecclesiarum, atque in solemnibus ordinationibus clericorum.

Cujus profecto pallii te volumus per omnia genium vindicare, et personam tuam Deo propitiâ talem in omnibus exhibere, ut et boni dulcem et mali te pium sentiant correctorem. In qua nimirum correctione hunc esse ordinem noveris observandam, ut personas diligas et vitia persequaris, ne ei aliter agere forte volueris, transeat in crudelitatem correctio, et perdas quos emendare desideras. Sic enim vulnus debes abscindere, ut non possit ulcerare quod sanum est, ne si plus quam res exigit ferrum impresseris, noceas cui prodesse festinas. Ipsa quoque dulcedo in te cauta sit non remissa. Correctio vero diligens sit non severa, sed sic alterum condat ex altero, ut et boni habeant amando quod caveant, et pravi metuendo quod diligant. Hanc igitur, frater charissime, suscepti pallii dignitatem si sollicite servaveris, quod tibi accepisse dignosceris, intus habebis. Fraternitatem tuam gratia divina custodiat, et ab omnibus semper tuatur adversis.

Quia vero bona Babenbergensis Ecclesiæ in diversis episcopatibus vel parochiis sita sunt, et qui-

dam episcopi in coercendis malefactoribus vel turbatoribus earundem possessionum, prout accepimus, negligentes existunt, statuimus ut si iidem malefactores canonice moniti ablata restituere et a sua præsumptione cessare noluerint, episcopi quoque, in quorum parochiis degunt, in eorum correctione negligentes exstiterint, liceat vobis in eos canonicam sententiam promulgare.

Nihilominus etiam abbatiam quæ Munster dicitur, cum ecclesia S. Syxti in eadem villa sita, ecclesiam etiam Sancti Leonardi in Gamenare, itemque Sancti Petri, Sancti Jacobi et Sancti Martini de Villaco et eas quæ in Canali sunt, et generaliter omnes ecclesias et decimas, quas Babenbergensis ecclesia in aliis parochiis hactenus habuit canonice vel posthac juste habitura est, ad exemplar felicitis recordationis prædecessorum nostrorum Alexandri et Coelestini Romanorum pontificum eidem Ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus, et ad majoris insuper familiaritatis et gratiæ argumentum infra terminos Babenbergensis Ecclesiæ ante faciem tuam crucem portari concedimus, salva sedis apostolicæ auctoritatæ, et Maguntinensis metropolis debita reverentia. Ad indicium autem, etc.

Datum Anagninæ per manum Joannis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, viii Kal. Januarii, indictione viii, Incarnationis Dominicæ anno 1203 [1204], pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno sexto [septimo].

XC.

Ad abbatem Massiliensem. — Usum mitræ concedit.

(Anno 1204. Romæ. ap. S. Petrum, Dec. 25.)

[*Antiquité de l'Eglise de Marseille*, III, 27.]

INNOCENTIUS episcopus etc., dilecto filio abbati Massiliensi etc.

Devotionem et fidei puritatem quam monasterium Massiliense, cui præesse dignosceris hactenus ad Romanam Ecclesiam habuit attendentes, personam tuam in quibus cum Deo possumus, duximus honorandam. Ut ergo devotius et studiosius officiis debeas esse divinis intentus, usum mitræ tibi duximus personaliter indulgendum, etc.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, viii Kalend. Januarii, pontificatus nostri anno septimo.

XCI.

Epistola P., sedis apostolicæ legati, ad canonicos Lingonenses. — De reliquiis Sancti Mamantis martyris.

(Circa annum 1204.)

[MARTEN., *Thesaur. Anecd.*, I, 798, ex autographo.]

Venerabili in Christo Patri et amico charissimo... Dei gratia episcopo, et dilectis in Christo fratribus capitulo Lingonensi, P. divina permissione tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, salutem et apostolicam benedictionem.

Eo zelo et charitatis affectu Ecclesiam vestram diligimus, ut ea velimus et affectemus agere, quæ

ad ipsius honoris exaltationisque augmentum, ad A laudem Dei ac sanctorum possint gloriam pervenire. Vestrae itaque fraternitati presentibus innotescat, quod inter alias sanctorum reliquias, quae fuerunt in manibus bonae memoriae Trecensis episcopi a peregrinis in captione Constantinopolis resignatae, caput gloriose Mammetis martyris ad ipsius Trecensis manus pervenit. Quod cum dilectus in Christo filius Gualo de Damna-Petra devotus filius, et utile Ecclesiae vestrae membrum, vir vitae honestae et boni testimonii in exercitu Latinorum per relationem ejusdem episcopi comperisset, post ipsius decessum, sicut frequenter antea laboraverat, et requisierat diligenter a nobis, cum multa instantia et precum supplicatione quaesivit reliquias memoratas ad vestram ecclesiam, quae in honore B praenominati fabricata est martyris, deferendas. Nos autem ut de ipsis reliquiis plene certificari possemus, accedentes ad domum episcopi in qua erant eadem reliquiae, cum multis aliis titulum subscriptum Graecis litteris in argento ipsi capiti circumducto, per quemdam monachum familiarem nostrum, peritum Graecis litteris, coram nobis legi fecimus diligenter, et comperto in veritate quod ipsius martyris essent reliquiae, praefato Gualoni presbytero, pro ecclesia vestra concessimus et dedimus laeta manu, utpote qui ad ipsius honoris augmentum inveniri cupimus promptiores. Idem etiam Gualo se ipsum et nos volens magis super eo certificare, quemdam presbyterum N. nomine, C boni testimonii virum, ad praesentiam nostram duxit, qui in verbo veritatis coram nobis asseruit, quod cum quidam abbas et monachi Graeci, qui erant in quodam monasterio sub vocabulo ipsius martyris fabricato, caput sancti Mammetis vidissent, cum magna reverentia lacrymantes ante ipsas reliquias prociderunt, supplicantes ipsi G. presbytero, ut eas in ecclesia sua mererentur habere, pro ipsis multam pecuniam promittentes. Ad hujus etiam rei majorem inquisitionem, quemdam clericum familiarem nostrum cum ipso G. et presbytero memorato, ad idem monasterium curavimus destinare, qui nobis veridica relatione narravit, quod abbas et fratres praedicti monasterii sibi dixerunt, quod illae reliquiae quas presbyter G. penes se habebat, beati martyris Mammetis erant, quae per quemdam calogerum, id est bonum senem, monachum videlicet de terra illa in qua martyr ipse passus fuerat, cum aliis reliquiis quatuor sanctorum Constantinopolim fuerant deportatae. Cui calogero cogitanti ubi posset ipsas reliquias honorifice collocare, ipsis monachis asserentibus datum est in somno responsum, ut ad ecclesiam B. Mammetis, quae sumptibus Ysachii imperatoris Constantinopolitani de novo tunc fabricabatur, eas portaret, nec laboraret aliam ecclesiam fabricare. Qui etiam monachi coram praedicto clerico nostro, ipsi G. attentius supplicarunt, ut ipsas reliquias portaret ad suam novam ecclesiam, quia parati

erant magnam commutationem pro ipsis sibi facere, vel pecuniae, vel rei alterius magis charae promittentes, etiam se ipsum G. perpetuum dominum habituros, si reliquias sibi daret. Cum itaque saepedictus G. tam pro inquirendis et habendis praenominatis reliquiis, quam pro exaltatione et honore vestrae ecclesiae semper fuerit sollicitus et attentus, et post ipsas habitas relinquens quidquid honoris et boni habebat Constantinopoli, qui profecto custodiam cantoriae in ecclesia sanctorum XL martyrum, quae una est de majoribus triginta praepositis, et custodiam alterius praepositurae quam de triginta in ipsa urbe habebat, multosque alios postponens honores, ut posset tantum obsequium ecclesiae vestrae impendere, ad eam ipsas praecclaras reliquias deferendo ad vos, omnibus omissis, cum gaudio et tanto patrono vestro studuerit remeare, ipsum autem devotum filium et ecclesiae vestrae membrum utile fraternitati vestrae duximus pro suae devotionis ac probitatis merito propensius commendandum, quatenus eundem pro tanto in posterum utili ac memorando ecclesiae nostrae per ipsum collato obsequio affectuosius diligentes, taliter ejus laborem et studium remunerare curetis, ut idem ex devoto fiat devotior, ac alii ejus animati exemplo ad obsequiorum ecclesiae vestrae portanda onera fortius accingantur. Nos vero secundum ea quae vidimus et audivimus, veritati testimonium perhibentes, rogamus in Domino, ut praenominatas reliquias cum honoris reverentia et omnimoda devotione suscipientes, inter caetera quae pretiosa erga vos habentur, velit habere praecipue chariora, gratum Deo et ipsi acceptum praebentes martyri famulatum, nobis quoque, qui pro exaltatione vestrae ecclesiae semper solliciti fuimus et intendimus laborare, participium orationum vestrarum reddatis, et ad memoriam nostri habendam nomen nostrum in vestro Calendario subscribatis.

XCII.

Ad abbatem et fratres monasterii Loci-Dei. — Eorum privilegia confirmat.

(Anno 1205. Romae, ap. S. Petrum, Jan. 21.)

[LANGEBECK, *Script. rer. Danic.* VIII, 182.]

D INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati monasterii Loci-Dei, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem vitam professis, etc.

Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse praesidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacrae religionis infringat. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et praefatum monasterium Loci-Dei, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et beati

Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste ac canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus vocabulis exprimenda :

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam de Logum cum omnibus pertinentiis suis, quam idem monasterium antequam Cisterciensium fratrum instituta susciperet, possidebat. Donationes factas vobis a Radulpho Ripensi episcopo fundatore loci ejusdem, Stephano et Omero successoribus ejus. Quidquid videlicet pertinebat in possessionibus ad episcopatum Ripensem in parochia Loegum et Seem. Possessiones etiam, quas Ómerus Ripensis episcopus in Ginnegardth monasterio vestro concessit, cum terris, nemoribus, pratis, aquis, molendinis, pascuis et aliis libertatibus et immunitatibus suis. Decimas de Logumherret. Concessionem factam vobis a Ripensi episcopo quidquid pertinebat ad eum in decimis in Gramherret, et de Ravenstorpherret : decimas quoque de Buldorp vobis a Walpemaro Slessuicensi episcopo assignatas. Et tres mansos terræ in Harghby. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus et sumptibus colitis, tam de terris cultis, quam incultis, sive de hortis et virgultis, et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit sine sui abbatis licentia de eodem loco discedere. Discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Quod si quis forte retinere præsumpserit, licitum vobis sit in ipsos monachos vel conversos regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes, ne terras, seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari absque consensu totius capituli, vel majoris aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes aut alienationes, aliter quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus, ne aliquis monachus sive conversus sub professione vestræ domus astrictus, sine consensu et licentia abbatis et majoris partis capituli vestri pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam accipiat mutuo, ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter mani-

A festam domus vestræ utilitatem. Quod si facere forte præsumpserit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem, sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel alia quælibet persona, ad synodos, vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæculari de vestra propria substantia, vel possessionibus vestris subjacere compellat, nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel conventus aliquos publicos convocandi, venire præsumat, nec regularem electionem vestri abbatis impediat, aut de instituendo vel removendo eo, qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis, se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus, in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione, qua convenit requisitus, substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent vobis conferre renuerit, licitum sit eidem abbati si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, quæ a vestro fuerint indebite denegata. Illud adjicientes, ut in recipiendis professionibus, quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi, salvo ordine suo, profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus vero altarium, vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet ecclesiastico sacramento, nullus a vobis sub obtentu consuetudinis, vel alio modo quidquam audeat extorquere, sed hæc omnia gratis vobis episcopus diœcesanus impendat. Alioquin liceat vobis quemcunque malueritis catholicum adire antistitem, communionem et gratiam apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate, vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes diœcesani episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere, libere et absque contradictione possitis, sic tamen, ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis (ut diximus) communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro si episcopi, vel alii ecclesiarum rectores in monasterium vestrum, vel personas inibi constitutas suspensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo quod decimas non solvitis, sive

aliqua occasione eorum, quæ ab apostolica benignitate sunt vobis indulta, seu benefactores vestros, pro eo quod vobis aliqua beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eamdem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra apostolicæ sedis indulta prolata duximus irritandam, nec litteræ illæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis, et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Præterea cum commune terræ interdictum fuerit, liceat vobis nihilominus in vestro monasterio, exclusis excommunicatis et interdictis, divina officia celebrare. Paci quoque ac tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum, seu grangiarum vestrarum, nullus rapinam, seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, necnon et libertates et exemptiones sæcularium exactionum, a regibus et principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura. Salva sedis apostolicæ auctoritate, et in prædicta Ecclesia diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum, ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Romæ apud S. Petrum per manum Joannis Sanctæ Mariæ in Cosmedyn diaconi cardinalis, S. Romanæ Ecclesiæ cancellarii, xii Kal. Februarii, indictione vii, Incarnationis Dominicæ anno 1205, pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno octavo.

A Subscripsit papa cum episcopis suis et cardinalibus.

XCIII.

Ad abbatem (32) S. Vincentii Silvanectensis, ejusque fratres. — Ecclesiæ de Alvers possessionem ipsis confirmat.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 25.)

[Ex Archivio monasterii S. Vincentii Silvanectensis, absque numero. BRÉQ. *ibid.*, p. 1129.]

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Ecclesiam de Alvers cum pertinentiis, libertatibus et immunitatibus suis, sicut eam juste ac pacifice possidetis, auctoritate vobis apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, x Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno septimo.

XCIV.

Ad archiepiscopos, episcopos, etc., ad quos litteræ istæ pervenerint. — Ut abbates et fratres Præmonstratensis ordinis adversus malefactores et molestatores tueantur ac defendant.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 24.)

[Epistolam hanc, seu potius bullam, edimus ad fidem apographi, quod ex archivio abbatiæ Capellæ ad Plancas diligenter exscriptum in Charthophylacio nostro reposuit D. Brincourt. Ad calcem apographi notulam istam adscripsit : « Ladite bulle sur parchemin, en assez mauvais état, portant huit pouces de hauteur sur neuf pouces quatre lignes de largeur, repliée par le bas de dix lignes pour recevoir un lacs de soie rouge et jaune après lequel est attaché un plomb de quinze lignes en tous sens représentant, d'un côté, les apôtres saint Pierre et saint Paul, et de l'autre est écrit : INNOCENTIUS PP. III. » — « Je soussigné, religieux, bénédictin, archiviste de l'abbaye de Monstier-Ramey, député à la recherche des chartes et monuments concernant le droit public et l'Histoire de la monarchie française, certifie la présente tirée du chartier de l'abbaye de la Chapelle-aux-Planches, par moi collationée, être conforme à son original. A ladite chapelle, le 7 février 1789. Signé : D. Brincourt. » Et hoc quidem viri doctissimi testimonium hic referendum nobis esse censuimus, eo magis quod bulla ista cæterorum hujusmodi ab Innocentio concessorum

(32) Vide ad Epistolam Appendicis hujus LXXIV, not.

privilegiorum stylum sapere forsitan non videbitur. Bréq. *ibid.*, p. 1150.]

Non absque dolore cordis, et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissolvitur, et canonicæ sententiæ severitas enervatur, ut viri religiosi, et hi maxime, qui per sedis apostolicæ privilegia majori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis injurias sustineant et rapinas; dum vix inveniatur! qui congrua illis protectione subveniat, et pro fovenda pauperum innocentia se murum defensionis opponat. Specialiter autem, dilecti filii, abbates et fratres Præmonstratensis ordinis, tam de frequentibus injuriis quam de ipso quotidiano defectu justitiæ conquerentes, universitatem vestram litteris petierunt apostolicis excitari, ut ita videlicet pro eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent, et pressuris nostro possint præsidio respirare. Itaque, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus illos qui possessiones, vel res seu domos prædictorum fratrum, vel hominum suorum irreverenter invaserint, aut ea injuste detinuerint quæ prædictis fratribus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in ipsos fratres, contra apostolicæ sedis indulta, sententiam excommunicationis, aut interdicti præsumpserint promulgare, vel decimas laborum seu nutrimentorum ipsorum, spretis apostolicæ sedis privilegiis, extorquere, monitione præmissa, si laici fuerint, publice candelis accensis excommunicationis sententia proferatur; si vero clerici, vel canonici regulares, seu monachi fuerint, eos, appellatione remota, ab officio et beneficiis suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec prædictis fratribus plenarie satisfaciant, et tam laici quam clerici sæculares, qui anathematis vinculo fuerint innodati, pro injectione manuum violenta, cum litteris diœcesani episcopi, ad sedem apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi. De monachis vero et canonicis regularibus id servetur, ut si ejusdem claustrum fratres manus in se injecerint violentas, per abbatem pro-

prium; si vero unius claustrum frater in fratrem alterius claustrum hujusmodi præsumpserit violentiam exercere, per injuriam passi et inferentis abbates absolutionis beneficium assequantur, etiamsi eorum aliqui, prius quam habitum reciperent regularem, tale aliquid commiserint, propter quod, ipso actu, in sententiam excommunicationis incurrisent, nisi excessus ipsorum esset difficilis et enormis, utpote si esset ad mutilationem membri, vel sanguinis effusionem processum, aut violenta manus in episcopum, vel abbatem injecta, cum excessus tales et similes, sine scandalo nequeant præteriri. Si vero in clericos sæculares manus injecerint, pro vitando scandalo mittantur ad sedem apostolicam absolventi. Villas autem in quibus bona prædictorum fratrum vel hominum suorum per violentiam detenta fuerint, quandiu ibi sunt, interdicti sententiæ supponatis.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, ix Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno septimo.

XCIV.

Ad abbatem (35), et conventum S. Vincentii Laudunensis. Confirmatio bonorum

(Anno 1205. Romæ ap. S. Petrum, Jan. 26.)

[Ex Archivio monasterii S. Vincentii Laudunensis, Fascicul. *Bullæ et Privilegia* 20, ch. 8. Bréq., *ibid.*, p. 1151.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati et conventui monasterii Sancti Vincentii Laudunensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolam impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, altare de Bavi (34), cum appendiciis suis; altare et medietatem Casæ de Marli (35), cum appendiciis suis: ecclesiam de Lescheriis (36); villam quæ dicitur Tile (37); furnos, medietatem molendinorum, et nundinas annuas (38) de Lescheriis; altare et modium frumenti, in decima de Yrun (39); altare de

(35) Erat ille Hugo, qui monasterio S. Vincentii Laudunensis præfuit, ab anno 1174, usque ad annum 1205. quo obiit xvi Kalendas Septembris. Vid. *Gall. Christ. Nov.*, tom. IX, col. 580.

Gallica locorum in hac bulla recensitorum nomina, prout a cl. D. Grenier, ad calcem Apographi quod in Chartophylacio nostro reposuit, affixa sunt, hic adjungere operæ pretium existimavimus; nonnulla vero, ex Nova Gallia Christiana, adjunximus.

(34) *Bavi*, village du côté de Guise, qui est inconnu.

(35) *Marli*, village du même côté, sur la rive gauche de l'Oise, en Thiérache.

Balduinus (*de Retest*, seu *de Retel*), dictus piæ memoriæ in tabulis, obtinuit anno 1146, ab episcopo (Laudunensi, Bartholomæo) altare de Marla, cum decimis Montis-æuti, Loisiaci et Berniaci. *Nov.*

Gall. Christ., tom. IX, col. 578.

(36) *De Lescheriis* (Leguielles), village sur la gauche du chemin de Guise à Câteau-Cambrésis.

Anno 1152, Burcardus de Guisia, cum Adelide uxore, filia Balduini de Suppeio, castri Lescherii domino, loci hujus collegium mutavit in Cellam S. Vincentii subjectam. *Nov. Gall. Christ.*, tom. IX, col. 578.

(37) *Tiles*, village du même côté, inconnu.

(38) Anno 1171, Galterus (Abbas S. Vincentii Laudunensis XIII) octiduanas nundinas Leschetiis instituit, in festo S. Joannis Baptistæ, et Jacobum de Guisia loci advocatum emolumentum fecit participem. *Nov. Gall. Christ.*, tom. IX, col. 579.

(39) *Yrun* (Yron), autre village sur un petit ruisseau, qui traverse le chemin de Guise à Landrecies.

Dulcelon (40); altare Sancti Germani (41), et vas unum in decima, cum illis parochianis qui talliam et furcam in pratis debent domino Lescheriensi; apud Fasti (42), censum septuaginta solidorum bonæ monetæ; apud Vileires (43), redditus villæ, et in terragio vasa quinque, in decima vero duo; ecclesiam Sancti Joannis de Vendolio (44), et totam ejusdem villæ decimam cum ecclesia parochiali de Linifonte (45), et capella Leprosorum; decimam Sancti Nicolai de Bosco, sub constituto trecensu (46); capellam Sancti Petri; decem solidos bonæ monetæ in molendinis de Vendolio; terram de Buschoitt, cultam et incultam; somarium unum quotidie de nemore mortuo, cum uno serviente, de nemoribus domini de Vendolio, Wionagium per totam ejus terram liberum; apud Mayoc (47), duos modios frumenti in decima; decimam culturarum et terrarum vestrarum de Lambesch (48), et Cirisi (49); villam Dormicurt (50), cum omnibus appendiciis suis; in eadem villa, decimam quam ab ecclesia Sancti Petri, sub censu sexdecim denariorum, tenetis; Casam de Orgival, cum appendiciis suis; ecclesiam Santi Juliani de Nova Villa (51), duo vasa in decima casæ ejusdem villæ, molendinum, vetus vivarium, pratum sub eodem vivario situm, et plantam super idem vivarium, cum decima quarumdam terrarum et vinearum; decimam culturarum quarumdam Simonis, apud Camoliam (52), et apud Vileirs (53), ante turris Castrum, cum portione decimæ ejusdem villæ, medietatem caponum, quos idem Simon, apud Ploiart et Arenci (54), percipiebat in redditu; apud Novam Villam, campum unum,

quem idem Simon dedit pro dote altaris ejusdem Villæ, terram quam idem Simon emit apud Cerni (55) ab hæredibus Odonis Laudunensis, somarium unum quotidie in Bosco de Bruni, ad usum monachorum de Nova Villa (56), totam terram, quam Clarembaldus de Oilli, apud Dormicurt possidebat, ad terragium decimæ garbæ, in perpetuum vobis concessam; ecclesias de Firmitate, cum appendiciis suis, tredecimum omnium bonorum ejusdem castri, sex modios frumenti in molendinis ipsius castri, unum modium frumenti, et duos modios vinatici, et decem capones de redditibus Goberti junioris, de Firmitate (57), a parochianis curtis de Ferrieres, cum minuta decima, et parte majoris quæ vos contingit; apud Moncels (58), tres modios frumenti pro molendinis, censu, terragio, et nemore, quæ vos, et dominus Villæ communia habetis in eadem villa; censum quinque solidorum, apud Montiniacum (59); septem modios frumenti, pro terra vestra, quam tenet hæres quondam Arnulfi militis apud Chevesne; unum modium frumenti, apud Moncels super Seram (60); allodium Sancti Quintini (61), sub censu triginta solidorum; apud Meschuman (62), terram Joannis Pietæ, quam a monasterio Humolariensi, sub censu quatuor solidorum, tenetis, et terram quæ dicitur Vallis Sanctæ Mariæ, quam ad sextam garbam tenetis; in curte Mechumæ, vicecomitatum, cum omnibus pertinentiis suis; majoriam de Acheri (63); unum modium frumenti in eadem villa; apud Tumbellam (64), unum modium frumenti, et unum avenæ; apud Hortincort (65), exclusam, sicut a molendino

(40) *Dulcelon* (inconnu).

(41) *Sancti Germani* (Saint-Germain), village au-dessus de Guise, entre le chemin de Bohain et la rivière d'Oise.

(42) *Fasti* (Fati), autre village à l'est de Guise, sur la rive gauche de l'Oise.

(43) *Vileires* (Villiers-lès-Guise), autre sur la droite du chemin de Landiecy.

(44) *De Vendolio* (Vendeuil), bourg dont il a été parlé ailleurs.

Anno 1088, Ratbodus, episcopus Noviomensis, altare S. Joannis Baptistæ, situum ante castrum Vendolium ad Isaram amnem, concessit, ut Fratres sub norma S. Benedicti Deo militaturos ibi constitueret. *Nov. Gall. Christ.*, tom. IX, col. 576.

(45) *De Linifonte* (Liffontaine).

(46) Anno 1165, Galterus (XIII), S. Vincentii Laudunensis Abbas, Montis-acuti molendinum cessit in feodum, comparavitque decimam de Vendolio sub quodam censu ab ecclesia S. Nicolai in Silva. *Ibid.*, col. 579. C.

(47) *Mayoc*, autre village entre la rivière d'Oise et le chemin de la Fère à Ribemont.

(48) *Lambesch* (Lambais), ferme sur la gauche du chemin de la Fère à Saint-Quentin.

(49) *Cirisi* (Cerisy) *ibid.* au-dessus de Liffontaine.

(50) *Dormicurt* (Dormicourt), ferme près Marle.

Anno 1147, Balduinus de Retest, seu de Retel (XI) S. Vincentii Laudunensis Abbas, obtinuit alodium domicuriæ, ad terragium nonæ garbæ, a Bartholomæo quodam equite. *Nov. Gall. Christ.*, tom. IX, col. 578.

(51) *Nova-villa*, Neuville, près Chamouille.

(52) *Apud Camoliam* (Chamouille), village du Laonois, dont il a été parlé dans d'autres notices.

Anno 1140, Gualterus comes dedit mansum in villa Camoliæ; ejusdemque loci vicariam, seu vicecomitatum concessit Walbertus de Asci. *Nov. Gall. Christ.*, tom. IX, col. 570.

(53) *Vileirs* (Villers) inconnu.

(54) *Ployart et Arency*, deux villages peu éloignés de Chamouille.

(55) *Cerni* (Cerny en Laonois), *ibidem*.

(56) Cellam Novæ-villæ, versus Axonam, ab Heluino Tyrio creatam legimus tempora Guillelmi I, duodecimi abbatis S. Vincentii Laudunensis, qui obiit pridie Kal. Octobr. an. 1156. (*ibid. B.*)

(57) *De Firmitate* (la Ferté-sur-Péron), village sur la rive gauche du Péron.

(58) *Moncels* (Mouceaux-le-Neuf), vers la source de cette rivière.

(59) *Apud Montiniacum* (Montigny sur-Crécy), dont il a été parlé ailleurs.

(60) *Moncels super Seram* (Monceaux-les-Loups), en deçà de la rivière de Sères, du côté de la Fère.

(61) *Allodium Sancti-Quintini* (Anguillecourt Saint-Quentin), village sur la droite du chemin de la Fère à Ribemont.

(62) *Mechumam* (Méchame), ferme au-dessus de Anguillecourt.

(63) *Achery* (village sur la rivière d'Oise), entre la Fère et Vendeuil.

(64) *Apud Tumbellam* (la Tombelle), hameau en deçà de Marle.

(65) *Hortincort*, inconnu; mais ce lieu doit être au-dessus de Marle.

vestro usque ad molendinum de recta extenditur, ad libitum vestrum firmandam; Majoriam Villaris sicci (66), cum duobus modis frumenti, dimidia domo lapidea, medietate fumi, et aliis pertinentiis suis; majoriam de Hatencort (67); majoriam de Curbis (68), cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam Altimontis (69), cum appendiciis suis; ecclesiam Sancti Thomæ (70), cum appendiciis suis; vineam de Colomam; allodium de Bucy (71) et de Riu (72), quod dicitur Guidonis castellani; decem et octo modios frumenti ad mensuram de Marla, quos vobis annuatim debet ecclesia Thenoliensis (73); altare de Chivi (74), cum appendiciis suis; altaria de Morenis (75), Cortesis (76), Fussenis (77) et Cocci (78), cum appendiciis suis; Furnum de Camolia; duas partes decimæ de Cuverni (79), tam majoris, quam minoris; tertiam partem, tam majoris, quam minoris decimæ de Bievre (80); altare de Besni (81), cum appendiciis suis; duodecim denarios, quos vobis annuatim canonici Laudunenses in recognitione antiquæ consuetudinis, et in recompensationem cœmeterii debent; sicut ea omnia iuste et pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ

confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, vii Kalendarum Februarii, pontificatus nostri anno septimo.

XCVI.

Ad abbatem (82) et conventum S. Vincentii Silvanectensis. — Compositionem inter ipsos et capitula S. Reguli ac Frambaldi, super redditibus quibusdam, a Petro quondam Atrebatensi episcopo et conjudicibus in vitam auctoritate apostolica confirmat.

(Anno 1205. Romæ, apud S. Petrum, Febr. 1.)

[Ex archivio monasterii S. Vincentii Silvanectensis, absque numero. BRÉQ., *ibid.*, p. 1154.]

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolam impertiri. Ex vestra nimirum relatione accepimus, quod, cum dilecti filii, canonici beatæ Mariæ Silvanectensis, in quorum ecclesia præbendam certam, et vacantium annualia præbendarum percipitis ab antiquo (83), vos super quibusdam provenitibus præbendæ vestræ et annualium, et dilecti filii, Willelmus quondam Sanctæ Mariæ cantor, et Sancti Frambaldi thesaurarius (84), et Ivo Sancti

(66) *Villaris sicci* (Villers-le-Sec), inconnu.

Confer supra, not. ad epistolam 2 appendicis hujus. Adde, si vis, ea quæ apud auctores Novæ Galliæ Christianæ leguntur, tom. IX, col. 576. « Eodem circiter tempore (anno circiter 1097), Anselmus de Ribodimonte, ad sacram expeditionem profecturus, ad S. Vincentii monasterium accessit, malorum pœnitens quæ monachis intulerat, et in capitulo, nudatis scapulis, in piaculum se flagellari fecit. Anselmo socium se adjunxit Nethelinus miles, qui prædium Simon Villare-Siccum non longe a Ribodimonte concessit, Helinando (episcopo Liugonensi) morti proximo confirmante. »

(67) *Hatencort* (Attencourt), ferme entre Pierre-Pont et Marle.

(68) *De Curbis* (Courbes), village sur la rive droite de l'Oise, du côté de la Fère.

(69) *Altimontis*, village inconnu.

Anno 1095, Rainaldus, archiepiscopus Remensis, ecclesiam S. Goberti, apud Altum-montem in pago Registensi, concessit, ejectis inde, assentiente Hugone I comite, clericis qui loci curam neglexerant: quam donationem postea confirmarunt Manasses, Remensis archiepiscopus, et comites Registenses, Hugo III, an. 1200, Joannes, an. 1249, Galcherus, an. 1262.

(70) *Sancti-Thomæ* (Saint-Thomas), autre village entre Corbéry et Laon.

Anno 1081, locum S. Thomæ, nuncupatum subtus vetus Laudunum, Adalberto (VIII S. Vincentii abbas) accepit ab Helinando (Laudunensi episcopo) convertendum in cellam. *Nov. Gall. Christ.*, tom. IX, col. 576.

(71) *Allodium de Bucy* (Bucy-lès-Pierre-Pont), village au delà de ce bourg.

(72) *Riu*, près Bucy, lieu inconnu dans la nouvelle carte de France.

(73) Anno 1164 et sequentibus, Galterus (XIII abbas S. Vincentii Laudunensis) quædam permisit in censum canonicis Thenoliensibus. *Ibid.*, col. 579. C.

Anno 1174, Hugo (XIV abbas) erga canonicos Thenolienses sincerum probavit affectum, censis non semel eorum monasterio prædiis sub annuo censu.

(74) *Chivi*, village au delà de Cerny en Laonois.

(75) *Morenis* (Mauregus), village entre Corbeny et Laon.

(76) *Cortesis* (Courtisis), autre près Mauregus.

(77) *De Fussenis* (Fussigny), du même côté

(78) *Cocci* (Cousy-les-Aippes), au-dessus.

(79) *Cuverni*, village inconnu.

(80) *Bievre*, village au-dessus de Bruières.

(81) *Besni*, village inconnu.

(82) Vide ad epist. appendicis hujus, not. LXXXIV.

(83) Ecclesia S. Vincentii Silvanectensis fruitur quatuor præbendis, quas, an. 1119, Callixtus PP. II ei confirmavit, in ecclesiis scilicet B. Mariæ Silvanectensis, S. Reguli, S. Frambaldi, et S. Evremundi Ciedoliensis. Anniversaria quoque, seu annualia præbendarum in ecclesiis B. Mariæ et S. Reguli, Clarembaldus, episcopus Silvanectensis, eis concessit; sicut et canonici S. Frambaldi, in ecclesia sua; quæ quidem firmata a Ludovico VI, an. 1129, jam dudum evanuerunt. Vide *Gall. Christ.*, t. X, col. 1494. Et inter *Instrum.*, col. 210 et 428, chart. XIV et LXIII.

(84) Guillelmus I (*de Chartres*) qui, annis 1197 et 1202, B. Mariæ cantor, simul ac S. Frambaldi thesaurarius, hoc ipso ultimo anno 1202, cum Fulcone, Aurelianensi decano, a Philippo Augusto, ratione ipsius conjugii cum Ingelburge, deputatus est ad Innocentium III, summum pontificem. Et hæc quidem tradunt auctores Novæ Galliæ Christianæ, t. X, col. 1479. Mox addunt: « Guillelmus, factus episcopus Noviomensis, memoratur in Necrologio S. Frambaldi, xi Kal. Martii. » Verum si bimet ipsis non constant auctores doctissimi; nam huic nostro Guillelmo inter Noviomenses episcopos, *ibid.*, t. IX, col. 1005, et sqq., nullam omnino locum dedere.

Reguli decanus (85), super annualibus præbendarum, quæ ad cantoriam Beatæ Mariæ, et thesaurariam Sancti Frambaudi, et decanatum Sancti Reguli, pertinent indebite molestarent, tandem venerabilis frater noster, Silvanectensis episcopus (86), et dilecti filii, Hermerus (87), Sancti Frambaudi decanus, Joannes Poeta, et Reinerus, quondam Sanctæ Mariæ succentor, Bartholomæus Sancti Frambaudi cantor, et Willelmus Rot. compromissarii, et bonæ memoriæ Petrus (88), Atrebatensis episcopus, et conjudices sui a sede apostolica delegati, sicut in ipsorum iudicum et adversariorum authenticis continetur, prædictas controversias, compositione amicabili sopierunt. Nos igitur, vestris precibus inclinati, compositionem ipsam, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte accepta, et hactenus pacifice observata, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Kalendis Februarii, pontificatus nostri anno septimo.

XCVII.

Ad abbatem (89), priorem et cantorem S. Germani de Pratis Parisiensis. — Ut monasterii S. Dionysii molestatores compescant.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Febr. 10.)

[Ex Apographo, quod ad fidem Autographi, in monasterii S. Dionysii archivis asservati, diligenter exscriptum nobiscum communicavit D. Poirier. BRÉQ., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati, priori, et cantori Sancti Germani de Pratis Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii, abbas (90), et conventus beati Dionysii nobis conquerendo monstrarunt, quod P. de Pauceio et W. Cordelin, milites, Morant de Carlou, et quidam alii Parisiensis, Carnotensis et Aurelianensis dioceseon, eis super decimis, hominibus, et rebus aliis non cessant graves injurias irrogare. Quocirca, discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, partibus convocatis, et auditis hinc inde propositis, quod canonicum fuerit,

(85) c. VII. Ivo I, ex præcentore (S. Reguli) decanus, annis 1195 et 1197. Ivonis primi, vel secundi, pie meminit S. Frambaldi necrologium: Idus Martii: obiit Elisabeth regina, quæ dedit nobis scrinium valde honorabile, et pallium unum, et laudabilem consuetudinem de palliis reddendis in unoquoque partu reginarum huic ecclesie renovavit, pro quo beneficio distribui solent solidi..... quos dedit Ivo, decanus S. Reguli.

c. VIII. Stephanus II reperitur decanus anno 1201, x Kal. Augusti, de quo forte sic obituarium S. Frambaldi: vi Kal. Septembris, obiit Stephanus B. Reguli decanus, et noster canonicus.

c. IX. Ivo II, quo decedente Garinus episcopus

A appellatione postposita, decernatis; facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, cogatis censura simili, appellatione remota, veritati testimonium perhibere, nullis litteris veritati et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica expectatis. Et, si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, iv Id. Februarii, pontificatus nostri anno septimo.

XCVIII.

Commissorium papale contra episcopum Ratisbon. Conradum IV super molestatione domus feudalis.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Martii 5).

B [RIED, *Cod. diplom. Ratisp.*, p. 286, ex originali].

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati Sancti Hemmerami, decano, et scholastico veteris capellæ Ratisponen., salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut dilectus filius W. archidiaconus Ratispon. ecclesie sua nobis insinuatione monstravit, dilectus filius . . . electus Ratispon. ipsum super quadam domo, quam ab ecclesia Ratispon. in beneficium dicitur possidere, contra justitiam aggravat multipliciter et molestat. Quocirca discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus dictum electum, ut ab ipsius super hoc gravamine indebito conquiescat, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ apud S. Petrum, v Non. Martii, pontificatus nostri anno octavo.

Plumbum: INNOCENTIUS PP. III.

XCIX.

Ad Guillelmum Remensem archiepiscopum. — Privilegium de alienationibus revocandis monasterio S. Remigii concessum.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Martii 21.)

C [VARIN, *Archives adm. de Reims*, Paris, 1859, 4°, t. II, p. 457. — Cartul. de Saint-Remi, f° 5, n. XXII.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri GUILLELMO Remensi archiepiscopo, sanctæ Romanæ Ecclesie cardinali, salutem et apostolicam benedictionem.

Sollicitudini pastoris incumbit ut taliter provi-

dimidiam præbendam, quam in ecclesia B. Mariæ habebat Ivo, Willelmo nepoti domini Bartholomæi de Roga, contulit an. 1219, mense Maio. »

Hactenus auctores Novæ Gallie Christianæ, *ibid.*, col. 1466. De Ivone I, an de Ivone II, agatur in hac nostra Innocentii epistola, dijudicare difficile est.

(86) Vide ad epistolam libri quinti cxlv, not.

(87) Vide supra, not. ad epistolam lxxxiv appendicis hujus.

(88) Vide ad epistolam libri tertii xxv, not.

(89) Vide Epistolam Appendicis hujus lxxxiv, not.

(90) Vide Epistolam libri tertii xxv, not.

deat juri suo quod ipsum per alios non detineatur injuste, ne ibi sit negligens ubi sedulus esse debet, cum incrementum sedulitas, et negligentia detrimentum importet. Eapropter, venerabilis in Christo frater, auctoritate presentium indulgemus, ut altaria, decimas, redditus, jurisdictiones et alia quae bonae memoriae N. praedecessor tuus, tuae et successorum tuorum dominationi ac potestati subtraxit, ea ecclesiis et monasteriis in perpetuum, et quibusdam personis tam ecclesiasticis quam saecularibus illicite concedendo, tibi liceat, nullius contradictione vel appellatione obstante, ad potestatem et manum tuam canonice revocare.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum apostolorum Petri et Pauli se noverit incursum.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, XII Kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno octavo.

C.

Ad priorem Grandimontensem. — Ut illi liceat fratres absolvere qui ante assumptum religionis habitum excommunicationis sententiam incurserunt (91).

(Anno 1205. Romae, ap. S. Petrum, Mart. 26.)

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio priori Grandimontensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Nimirum ex parte tua fuit a nobis humiliter postulatum ut absolvendi fratres tuos qui ante habitum in domo tua religionis assumptum se commisisse tale aliquid confiterentur, propter quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, et alios quos in eadem domo habitum religionis assumere sub simili casu continget, ne dum forte pro absolutionis obtinendo beneficio ad sedem apostolicam mitterentur, evagandi materia tribueretur, eisdem licentiam concedere dignaremur. Ea propter, dilecte in Domino filii, tuis justis postulationibus gratum impertientes assensum, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut eosdem fratres tuos quos taliter pro violenta manuum injectione excommunicationis vincula constiterit innodatos, tibi absolvere liceat, nisi excessus eorum fuerit difficilis et enormis, utpote si fuerit ad mutilationem membri vel sanguinis effusionem processum, aut in episcopum vel abbatem violenta manus injecta, cum excessus tales et similes sine scandalo nequeunt praeteriri. Nulli ergo hominum liceat hanc nostrae paginam concessionis infringere; vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et

(91) De hac epistola, huc usque inedita, vide infra quae ad epistolam 170, priori Grandimontensi anno 1212, Maii 1, directam, adnotavit D. ARBELLOT,

A beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, VII Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno octavo.

CI.

Ad procuratores et fratres ecclesiae Dominici Sepulchri. — De canonicis obedientiam tenentibus.

(Anno 1205. Romae, ap. S. Petrum, Jun. 16.)

[Eug. de ROZIERE, *Cartulaire de l'église du Saint-Sépulchre de Jérusalem*, publié d'après les mss. du Vatican. Paris, Imprimerie nationale, 1849, in-4°, pag. 272.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis procuratoribus domorum et prioratum ecclesiae Dominici Sepulchri et fratribus suis, salutem et apostolicam benedictionem

Dilecti filii, prior et capitulum Dominici Sepulchri sua nobis conquestione monstravit quod vos, cis denegantes debitam obedientiam et reverentiam exhibere, ipsis et eorum nuntiis in multis ostenditis rebelles. Eapropter universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus quatenus eisdem priori et capitulo debitam et obedientiam et reverentiam de caetero impendatis; alioquin sententiam, quam in vos propter hoc rationabiliter duxerint promulgandam, ratam habebimus et eam faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari.

Data Romae, apud Sanctum Petrum, XVI Kalendas Julii, pontificatus nostri anno octavo.

CII.

C *Ad clerum S. Mariae Massiliensis. — Capellam quamdam illis asserit.*

(Anno 1205. Romae ap. S. Petrum, Jul. 11.)

[*Antiquité de l'église de Marseille*, Marseille 1747, in-4°, II, 29.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis clericis capellae Sanctae Mariae Massiliensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum et nos facilem praebere consensum, et vota quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris postulationibus grato concurrentes assensu auctoritate presentium districtius inhibemus, ne quis de bonis capellae vestrae quam dilectus filius Hugo Ferus, civis Massiliensis, suis sumptibus dicitur construxisse ac multa possessione dotasse, temere quisquam distrahere seu alienare audeat.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae inhibitionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, v Idus Julii, pontificatus nostri anno octavo.

canonicus Lemovicensis, qui utramque nobiscum perhumaniter communicavit. EDIT. PATR.

CIII.

Ad Henricum Argentinnensem (92) electum. — Confirmat ei jus patronatus in cella Vilmari.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum. Oct. 8.)

[Ex Apographo, quod ad fidem alterius Apographi, in vetusto quodam majoris Capituli Argentinnensis Chartulario inserti, diligenter exscriptum, nobiscum communicavit bonæ memoriæ D. Abbas Grandidier. BRÉQ., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, HENRICO, Argentinnensi episcopo electo, salutem et apostolicam benedictionem.

Annueret sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis postulationibus grato concurrentes assensu, jus patronatus in cella Vilmari (93), cum pertinentiis suis, a comite (93*) Bertoldo, et filio ejus, Ecclesiæ Argentinnensi concessum, sicut illud eadem Ecclesiæ juste possidet et quiete, tibi, et, per te, ipsi Ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc. etc.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, viii Idus Octobris, pontificatus nostri anno octavo.

CIV.

Ad fratres hospitalis S. Joannis Hierosolymitani. — Eorum possessiones in Bohemia et Moravia confirmat.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 5.)

[BOCZEK, *Cod. diplom. Moraviæ*, Olomucii 1856, 4º, t. II, p. 35, ex originali in archivio Melitenensi Pragæ.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... priori et fratribus hospitalis Jerusalem in Bohemia constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati personas vestras et possessiones quæ in Bohemia et Moravia vobis pia sunt liberalitate collatæ; vel quas in posterum, Deo propitiante, justis modis poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, Nonis Novembris, pontificatus nostri anno octavo.

CV.

Ad Bonaccursium præpositum et fratres S. Ginesii Lucanæ diæcesis. — Eorum privilegia confirmat.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Dec. 5.)

[BALUZ. *Miscell.* ed. MANSI, III, 426.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-

(92) Vide Epistolam Libri octavi VIII, not.

(93) Vide Epistolam Appendicis hujus L.

A lectis filiis BONACCURSIO præposito S. Ginesii, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, canonicè constituendis in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Quia igitur, o filii in Christo charissimi, vos per divinam gratiam aspirati mores vestros cohærere et sub vitæ canonicæ disciplina et communiter secundum sanctorum Patrum institutionem disposuistis omnipotenti Domino servire, nos votis vestris paterno congratulamur affectu; unde etiam prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Alexandri II, Paschalis, Eugenii, Anastasii, Alexandri, Lucii, Clementis et Cœlestini Romanorum pontificum instituta sequentes, vitæ canonicæ ordinem, quem estis professi, præsentis privilegii auctoritate firmamus, et ecclesiam vestram sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus; statuantes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesiæ in præsentiarum juste et canonicè possidet, et largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus vocabulis exprimenda:

Locum ipsum in quo plebs ipsa sita est cum omnibus pertinentiis suis, quartam partem decimarum totius vestræ plebis, et omnia quæ felicis memoriæ Joannes episcopus canonicus vestræ concessit ecclesiæ, domum, et leprosorum cum ecclesia S. Lazari juxta eandem plebem cum pertinentiis suis; universa etiam quæ a Longobardis de S. Miniato vobis legitime data sunt ac chirographis confirmata, eleemosynarum etiam quæ pro defunctis alicubi intra plebis spatia sepultis offeruntur tertiam partem, quemadmodum a bonæ memoriæ Paschalis prædecessoris nostri vobis concessum est et scripto suo firmatum. In Burgo quoque ecclesia S. Ægidii cum pertinentiis suis, ecclesia S. Christophori et S. Justi et S. Angeli supra burgum cum omnibus pertinentiis suis. In eodem etiam burgo ecclesiam S. Petri, et in castro Sancti Miniatis ecclesiam S. Mariæ cum pertinentiis suis, in quibus duabus per eos qui ibi fuerint per nostram providentiam ordinati divina semper officia celebrentur; et quidquid juris habetis in eadem ecclesia S. Mariæ per ecclesiam Sanctæ Christinæ, item ecclesiam S. Bartholomæi cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Blasii, ecclesiam S. Stephani, ecclesiam S. Laurentii de Nocida, ecclesiam S. Petri supra Fontem, ecclesiam S. Andreæ juxta Castrum Ciculum, ecclesiam S. Michaelis infra muros, ecclesiam S. Jacobi et S. Lucie, ecclesiam S. Donati de Faugnagna, ecclesiam S. Martini de Castillonè, ecclesiam S. Hippolyti de Marzana, ecclesiam S. Mariæ de Calenzano. ecclesiam S. Quintini, Ecclesiam

(93*) Cette concession fut faite l'an 1200, par Henri, Comte de Neubourg

de Colle. ecclesiam de Capriano, ecclesiam de Caneto, ecclesiam S. Mariæ de Montaiso, ecclesiam de Monterotundo, ecclesiam de Planatole, ecclesiam de Brusiano, ecclesiam S. Stephani de Turre, ecclesiam S. Petri de Marcigrana, ecclesiam S. Dorati de Insula, ecclesiam S. Angeli de Rophia, ecclesiam S. Philippi de Pinu, ecclesiam S. Prosperi de Montalprandi cum omnibus pertinentiis earum, et si quis in posterum infra unius plebis spatium ædificare contigerit. Quidquid etiam juris habetis in curte Sanctiminiatis de Empulo de Monterappoli, et in curte de Marrignana.

Ad hæc, ad exemplar Cœlestini papæ prædecessoris nostri, adjiciendo statuimus, ut nulli omnino liceat præfatas ecclesias ab ecclesiæ vestræ solita obedientia et debita subjectione subtrahere. Nec ulli unquam fas sit in parochia vestra de novo ecclesiam seu oratorium vel xenodochium sine Lucani episcopi et vestra successorumque vestrorum conniventia et assensu aliqua temeritate construere, vel constructam sine ipsius episcopi et vestro consensu alicujus subicere potestati, salvis privilegiis pontificum Romanorum. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui a sacro ordine fuerint promovendi, et cætera ecclesiastica sacramenta per diocesanum episcopum sine juramenti exactione vel qualibet pravitate vobis præcipimus exhiberi. Porro sepulturam ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Constituimus etiam, ut si aliquis parochianorum vestrorum apud aliam ecclesiam elegerit et receperit sepulturam, canonica vobis in testamento, quæ matribus debetur ecclesiis, portio reservetur. Cum autem generaliter interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Apostolica quoque auctoritate sancimus, ut in ecclesiis vestris absque vestra conscientia et consensu, nullus pastor audeat ordinare, sed eorum ordinatio juxta sanctiones canonicas, sicut hactenus mansisse dignoscitur, in vestra semper maneat potestate: præterea tibi et successoribus tuis corrigendi subditos tuos, filii præposite, sicut prædecessores tui consueverunt habere, liberam concedimus facultatem; jura vero, antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ hactenus observatas, sicut jam juste et canonice habetis, vobis nihilominus confirmamus. Prohibemus insuper ne episcopus vester in vos vel in ecclesias vestras interdicti sententiam absque justa et manifesta causa promulgare præsumat: compositionem autem quam bonæ memoriæ Lanfrancus Fesulanus episcopus de mandato felicis memoriæ Alexandri papæ prædecessoris nostri cognoscens super ecclesiam S. Christophori fecisse

A dignoscitur inter B. antecessorem tuum et magistrum Guidonem ab abbate S. Petri in Cœlo-aureo constitutum sicut rationabiliter facta est, et ab utraque parte sponte recepta et in scripto, authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus. Prohibemus insuper ut nullus laicus audeat aliquam ecclesiam vestri plebatus alicui presbytero assignare, vel etiam in sede ponere, et nulli fas sit presbytero ecclesiam de laica manu recipere vel aliquatenus retinere. Diffinitionis autem sententia, quam felicis recordationis Paschalis papa super controversia promulgavit, quæ inter bonæ memoriæ Anselmum Ficeclensem abbatem et Guidonem prædecessorem tuum, filii præposite, super ecclesia de Grimagneto et aliis quibusdam ecclesiis vertebat, sicut hactenus est servata et scripto authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus; obeunte vero te ejusdem loci præposito vel tuorum quolibet, successorum nullus ibi qualibet, subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel major pars consilii sanioris, secundum Dei timorem providerint eligendum: electus vero Lucano episcopo præsentetur, et ei, sicut prædecessores sui consueverunt, promittat obedientiam, patronis loci solo justæ defensionis patrocinio permanente.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, imminuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quibus gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodo profuturas, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocesanæ ipsius canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, a sanctissimo corpore et sanguine Domini et Dei Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Romæ, apud S. Petrum, per manus Joannis S. Mariæ in Via Lata diaconi card., Nonis Decembris, indict. viii, Incarnationis Dom. 1205, pontificatus vero domini Innocentii papæ III an. viii.

CV bis.

Ad abbatem Casinensem. — Concedit ut alienationes a prædecessore ipsius factas illi liceat, sublato appellationis obstaculo, revocare.

(Anno 1205. Romæ, ap. S. Petrum, Dec. 9.)

[D. Tosti, *Storia dell' Abadia Casin.*, t. II, p. 284. Originale, caps. dipl. 5, n. 78.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-

lecto filio R. tituli SS. Marcellini et Petri presbytero cardinali, Casinensi abbati, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto monasterium Casinense specialius ad Romanam Ecclesiam nullo pertinet mediante, tanto suis volumus sollicitius indemnitatibus præcavere. Cum igitur quidam prædecessorum tuorum possessiones nonnullas, et alia bona monasterii Casinensis perperam alienasse dicantur, et in grave ipsius monasterii præjudicium distraxisse, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut alienationes ipsas, quas in tui monasterii dispendium noveris attentatas, tibi liceat, sublato appellationis obstaculo, legitime revocare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, v Idus Decembris, pontificatus nostri anno octavo.

CVI.

Ad Olomucensem episcopum. — Litteras quibus Premyslaus, rex Bohemorum, ecclesiæ Olomucensis libertates et immunitates adauxit, redditusque præposituræ assignavit, confirmat.

(Anno 1206. Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 8.)

[Boczek, *Codex diplomat. et epistolaris Moraviæ*, Olomucii 1856, 4°; t. II, p. 41, ex originali mutilo in arch. capituli Olomucensis; apographum in cod. chart. I, 1° 154.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri... episcopo et dilectis filiis capitulo Olomucensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, venerabilis in Christo frater, et dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, libertates et immunitates ecclesiæ vestræ et ejusdem hominibus a charissimo in Christo filio P. Bohemorum rege illustri concessas, cancellariam quoque regiam et alios redditus præposituræ Olomucensis Ecclesiæ assignatos ab ipso, sicut juste et pacifice possidetis, et in ejusdem regis privilegio plenius continentur, vobis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem evidentiam privilegium ipsum de verbo ad verbum huic nostræ paginæ duximus inserendum.

† C. † In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Ego Premysl, Dei gratia rex Bohemorum tertius, venerabili episcopo Olomucensi Ruberto suisque successoribus et Olomucensi Ecclesiæ in perpetuum.

† Cum regis dignitati cedat ad gloriam quoties sanctam veneratur et sublimat Ecclesiam, nostræ placuit serenitati ejus providere necessitati, ita ut nostræ benignitatis experiatur beneficia et nobis

A inde proveniant divini muneris emolumenta. No-
verit itaque tam præsens ætas quam futura posteritas, quod antiqua Olomucensis Ecclesiæ renovantes privilegia, omnes possessiones ejus habitas vel habendas, sive sint in Bohemia sive in Moravia, ab omni genere tributorum, vectigalium, collectarum, aliarumque omnium exactionum esse absolutas decernimus, adjicientes ut nullus pro castrorum ædificatione vel reædificatione, sive pro aliqua ingructi expeditione secundum quod in antiquis continentur privilegiis, homines episcopatus et ecclesiæ audeat inquietare. Jus quod datur pro capite sive pro fure, vel pro Swod principi, vel ejus inbeneficiatis, venerabili patri nostro Ruberto episcopo et ejus successoribus et ecclesiæ concessimus perpetuo obtinendum. Hoc statuente de fure si in maleficio fuerit deprehensus manens in prædiis ecclesiæ, sive capiatur, et coram judicio vincatur, ejus bona furis (*sic*) remaneant, ipse vero secundum quod placuerit principi puniatur. Si vero homines episcopatus et ecclesiæ in aliquo coram judicio culpabiles inveniantur, nec nobis, nec iudicibus nostris curialibusque vel inbeneficiatis aliquid inde proveniat utilitatis, sed apud episcopum et ejus successores culpæ perseveret satisfactio, nisi in quo tenetur satisfacere adversario. Cætera ut omnia breviter comprehendamus, omne jus quod spectat ad versus principum eis remittimus, ut plena et perfecta gaudeant libertate, nec ullus eis novas condiciones audeat imponere, vel eorum jura mutare. Villam Cromezis cum foro et omni jure suo, quam quasi episcopo Olomucensi obligatam præcedentium principum fatebatur invidia, cum felicis memoriæ Joannes episcopus a reverendo Patre nostro Ruberto, qui in præsentiarum est decimus a principe Moraviæ Ottone Nigro, pro ccc marcis emerit, ab omni impetitione nostra et successorum nostrorum absolvimus; sancientes quod episcopus Olomucensis et ejus successores plenam in eam habeant omni impedimento remoto pro velle suo disponendi facultatem. Cum autem omni juri divino contraria inoleverat consuetudo quod decedente episcopo bona illius in usus principum vindicabantur, visum fuit nostræ pietati istam abolere abusum, hoc decernendo quod ultima fata decedentis episcopi ecclesiæ non cedant ad detrimentum, cum ejus patroni beatus Petrus apostolus et Paulus, et felix martyr Wenceslaus apud Deum vivant in æternum. Decedente ergo episcopo omnia episcopatus et ecclesiæ bona sub manu decani, et præpositi ecclesiæ illius integra ejus successoribus reserventur, nec aliquis ea audeat occupare, et minuere, vel in usus principum vindicare. Contigit etiam quod ab antiquis temporibus ecclesia illa præposito carebat, inde visum fuit Patri nostro Ruberto in ea præpositum ordinare qui fratribus illius ecclesiæ debito modo provideret et eorum necessitati responderet. Sed cum deceat regiam manum ubique pluere beneficia, præposituræ illi cancellariam nostram cum villa quæ vocatur Vherchi ad quam

decimus denarius cum decima aratrorum nostrorum spectat et omnium rerum ad utilitatem nostram pertinentium contulimus, interdicientes ut nullus hæc audeat immutare. Libertatem etiam in episcoporum electione, quam quidam principes impedire solebant, canonicis ipsius ecclesie secundum jura canonum libere et absolute concedimus, et ne in posterum irritetur prohibemus.

Ut autem hæc omnia rata et inconcussa permaneant, hanc nostræ serenitatis paginam nostro sigillo fecimus roborari, et a venerabili Patre nostro Ruberto in die Paschæ publice excommunicari. Si quis autem contra hanc nostram venerit constitutionem, rerum suarum gravi multetur dispendio et Deum cum sanctis suis sibi adversum in extremo sentiat iudicio. Hujus rei sunt testes: Walterius decanus Olomucensis et archidiaconus Znæmensis, Radoslaus archidiaconus Olomucensis, Bosko archidiaconus Pierowensis, Esau archidiaconus Brecizlavensis, Hermannus abbas Gradiscensis, Arnust camerarius, Willalmus Ussich, Zlauko, Bogusslaus Odoleni, Boguta et Heimicus frater ejus judex Olomucensis, Medlo castellanus Olomucensis, Sudomirus, Petrus Ross, Predbor Hebký, Sdislaus Grutowich, Sadiwoy, Donatas, Salizlaus cum filio Slawata, Joannes cum fratre Preren, Odolen, Rohhehe, Radoslaus, Hibirlaw, Swarovich cum fratre Sdzizlao, Semizlaus cum filiis, Kohonus, Budisslaus, Pomnen Jarognewich, Bludo, Doben cum fratre ejus Nedamiro, Jacobus, Lutek, Zbrazlaw, Weliz, Velen, Buz, Bicen, Rathmir, Predbor, Cenakowich, Voysslaw, Sezenca, Luder, Neplah, Skyrben, Sudek, Sobehyrd de Clobuch, Voyteh, cum fratre Doncamiro, Smil, cum fratre Andrea, Gron, Ondreick, Boruth filius Wok, Rehor filius Bun, Stanimir, filius Wlassin, canonici Olomucenses: Wratek, Vlessin, Shignew, Andreas, Chuzeray, Bogusslaus, Petrus, Jacobus Ziffridus, Stephanus.

Acta sunt hæc in Olmuse, anno ab Incarnat. Domini 1207, datum per manus Rappotonis notarii.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, vi Idus Januarii, pontificatus nostri anno nono.

CVII.

Ad fratres S. Joannis Hierosolymitani.—Immunitates eis a Wladislao marchione in Moravia concessas, una cum possessionibus in Kaunice et capella in Hrusowan confirmat.

(Anno 1206. Romæ, ap. S. Petrum, April. 24)

[BOCZEK, *Cod. diplom. Moraviæ*; Olomucii 1856, 4°; t. II, p. 36. ex fasciculo copiarum diplomatum in archivo Melitensium Pragæ.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-

lectis filiis... fratribus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est facilem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis et devotis postulationibus gratum impertientes assensum, libertates et immunitates hospitali vestro et hominibus ejusdem a charissimo in Christo filio Wladislao illustri marchione Moraviæ in terra ipsius concessas, sicut in ejusdem marchionis privilegio plenius continetur, nec non novas vestras possessiones vobis a comite Adalberto in Cunici collatas, cum capella in Grussowane, hospitali auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, viii Kalend. Maii, pontificatus nostri anno nono.

CVIII.

Ad Hermannum abbatem et fratres ecclesie Beatæ Mariæ in Sayna ordinis Præmonstratensis.—Eorum privilegia confirmat.

(Anno 1206. Laterani, Maii 4.)

[HONTHEIM, *Hist. Trevir. diplom.*, I, 644.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HERMANNO abbati et fratribus ecclesie Beatæ Mariæ in Sayna, tam præsentibus quam futuris.

Regularem vitam professis, religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacre religionis infringat.

Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sanctæ Mariæ in Sayna, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; imprimis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum, et beati Augustini regulam, atque institutionem Præmonstratensium fratrum in eodem loco constitutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; capellam in castro

Seynæ, cum quibusdam vineis in valle, et decimas in Mettriche, et in Mensvelden, cum omnibus aliis pertinentiis suis, et decimas novalium in Grisnake, et Strumberg, quas bonæ memoriæ Henricus et Everhardus comites de Seyne, de consensu diocesanæ episcopi, ecclesiæ vestræ pietatis intuitu contulerunt: silvam, quæ dicitur Burgholtz, et allodium in Wittersberg; allodium in Engershe; allodium in Heimbach; allodium in parochia de Valendere; allodium in Thuere; allodium in Ormuntke, et allodium in Hemmingishoven. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus, aut sumptibus colitis, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos et laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes, ad conversionem accipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in ecclesia vestra professionem fas sit sine abbatis sui licentia de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quis retinere forte præsumpserit, licitum vobis sit, in ipsos fratres vel conversos regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes, ne terras, seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dare, sive alio modo alienare, absque consensu totius capituli, vel majoris, vel sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes vel alienationes aliter, quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam inhibemus, ne cui episcopo vel alii plus a vobis pro vestris decimis petere, et recipere liceat, quam fuerit a prædecessoribus eorum usque ad hæc tempora requisitum. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesanæ episcopo, si quidem catholicus fuerit, et gratiam et communionem sacrosanctæ Romanæ sedis habuerit, et ea vobis voluerit sine pravitate aliqua exhibere, alioquin liceat vobis, quemcumque malueritis, catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis, quod postulatur, impendat. Quod si sedes diocesanæ episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere, libere et absque contradictione possitis; sic tamen, ut ex hoc in posterum episcopis propriis nullum præjudicium generetur. Prohibemus etiam, ut infra fines parochiæ vestræ nullus sine assensu diocesanæ episcopi, et vestro capellam, seu oratorium de novo construere audeat; salvis privilegiis Romanorum pontificum. Ad hæc novas, et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconibus seu decanis, aliisque

A omnibus ecclesiasticis sæcularibusque personis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decimas præterea et possessiones ad jus ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ a laicis detinentur, redimendi, et legitime liberandi de manibus eorum, et ad ecclesias, ad quas pertinent, revocandi, libera sit vobis de nostra auctoritate facultas. In parochialibus autem ecclesiis, quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere, et diocesanæ episcopo præsentare, quibus si idonei fuerint, episcopus curam animarum committat, ut ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus debeant respondere. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars majoris, vel sanioris consilii secundum Deum et beati Augustini Regulam, providerint eligendum. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum, seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, hominem temere capere, vel interficere, sanguinem fundere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non libertates, et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus et aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione, et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocesanæ episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore, et sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Cuith., tit. S. Laurentii in Lucina, presb. card.

Ego Goffred., tit. Sanctæ Praxedis, presbyter card.

Ego Cericius Sanctorum Joannis et Pauli presb., card. tit. Pamachi.

Ego Benedictus, tit. S. Susannæ presb. card.

Ego Leo, Sanctæ Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Rogerius, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Petrus, Sanctæ Pudentianæ, tit. Pastoris, presb. card.

Ego Petrus, Portuensis et Rufinæ episcopus.

Ego Joannes, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Sabinensis episcopus.

Ego Nicolaus, Tusculanus episcopus.

Ego Guido, Prænestinus episcopus.

Ego Hugo, Hostiensis et Welletrensis episcopus.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Guido, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Joannes, Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Guala, Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Petrus, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Joannes, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Pelagius, Sanctæ Lucie ad Septa solis diac. card.

Datum Laterani, per manum Joannis Sanctæ Mariæ in Cosmidin diaconi cardinalis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, iv Nonas Maii, indictione ix, incarnationis Dominicæ anno 1206, pontificatus vero domini Innocentii papæ III, anno ix.

CIX.

Ad archiepiscopum et capitulum Narbonense. De consecratione Fulconis episcopi Tolosani.

(Anno 1206. Romæ ap. S. Petrum, Maii 11.)

[BALUZ., *Miscell.* ed. Luc., III 21.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo et dilectis filiis capitulo Narbonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum constet Tolosanam Ecclesiam ad jurisdictionem Narbonensis Ecclesiæ jure metropolitico pertinere licet dilecti filii abbas Cisterciensis et magister Petrus de Castronovo ac frater Radulfus, apostolicæ sedis legati, electionem de Tolosano episcopo canonice factam admiserint, et eum a venerabili fratre nostro Arelatensi archiepiscopo fecerint consecrari, nolumus tamen omnino quod propter hoc possit in posterum Narbonensi Ecclesiæ præjudicium generari quin Ecclesia Tolosana eidem Ecclesiæ Narbonensi tanquam metropoli suæ debitum honorem impendat et reverentiam exhibeat consuetam. Nos igitur super hoc indemnitati ec-

(94) Non è inverosimile, che questo canonico Guido da Bagnolo fosse reggiano, e uno degli antenati di quel Guido da Bagnolo amico del Petrarca di cui si

clesiæ vestræ in futurum cavere volentes præsentibus, litteras in tuitionis vestræ subsidium vobis duximus concedendas.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, v Idus Maii, pontificatus nostri anno nono.

CX.

Monasterii S. Petri Carnotensis libertates immunitatesque confirmat, et jus eligendi abbatis solis ejusdem monasterii fratribus, vel certe saniori illorum parti concedit.

(Anno 1206. Maii 27.)

[GUÉRARD, *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Pierre de Chartres*, Paris 1840, in-4°, t. II, p. 672.]

CXI.

Abbati et monachis S. Petri Carnotensis licentiam indulget ea in eorum jus revocandi quæ ab ipsorum dominio illicite abalienata esse constiterit.

(Anno 1206. Maii 27.)

[*Ibid.*] -

CXII.

Ad archipresbyterum et Guidonem de Bagnolo canonicum Bononiensem. — Petitionem abbatis Nonantulani de primario lapide ad constructionem oratorii a pontifice mittendo, illis committit examinandam.

(Anno 1206. Ferentini, Julii 16.)

[TIRABOSCHI, *Storia di Nonant.*, II, 359. Autographum in archivio Nonantulano.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis archipresbytero et GUIDONI DE BAGNOLO (94) canonico Bononiensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectus filius abbas de Nonantula nobis humiliter supplicavit, ut in quodam loco qui ad monasterium suum pleno jure noscitur pertinere, ad oratorium construendum primarium sibi lapidem mittere dignaremur. Quia vero nobis plene non constat, quod hoc fieri possit sine juris præjudicio alieni, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus inquisita super hoc diligentius veritate, si locum illum exemptum esse constiterit, primarium sibi lapidem ad oratorium construendum nostra freti auctoritate, appellatione postposita, concedatis.

Datum Ferentini, xv Kalend. Augusti, pontificatus nostri anno nono.

CXIII.

Ad episcopum (95) et archidiaconum Atrebatenses. — Ut de injuriis, a domino de Ardes abbati et conventui S. Bertini illatis, cognoscant.

(Anno 1207. Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 25.)

[Ex archivio monasterii Sancti Bertini, fasciculo *Papalia sig. Innocentius III*, n° 26. *Bréq. ibid.*, p. 1155.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri..... episcopo, et dilecto filio..... archidiacono Atrebatensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad aures nostras, dilectis filiis, abbate (96) et conventu Sancti Bertini, conquerentibus, est dela-

è parlato in Letteratura Italiana (t. V, p. 214).

(95) Vide ad Epistolam, libri octavi XLV, not.

(96) Vide ad Epistolam appendicis hujus XVIII, not.

tum, quod nobilis vir... comes Boloniensis (97), Morinensis dioceseos, quamdam terram quam nobilis vir... dominus de Arde, ejusdem dioceseos, nomine feudi possedit, pro ecclesia S. Bertini, occasione guerræ quam habet cum ipso, in ipsius monasterii præjudicium et gravamen, detinet occupatam. Propter quod idem dominus de Arde, terram ipsam a monasterio repetendo, eis multipliciter injuriosus et molestus existit. Quocirca, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, partibus convocatis, et auditis hinc inde propositis, quod justum fuerit appellatione postposita statuatis, facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per districcionem eandem, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere, nullis obstantibus litteris, veritati et justitiæ præjudicantibus, a sede apostolica impetratis.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, x Kalend. Febr., pontificatus nostri anno nono.

CXIV.

Ad abbatem (98) et conventum Compendiensem. — Compositionem, super parochia S. Germani Compendiensis, et aliis, inter ipsos et episcopum ac capitulum Suessionense auctoritate episcopi Parisiensis factam, confirmat (99).

(Anno 1207. Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 26).

[Ex archivio monasterii S. Cornelii Compendiensis, capsâ, *Jurisdictio spiritualis*, fasciculo VI, n° 5. BRÉQ., *ibid.*]

Cum apostolica sedes ab ipso pacis et unitatis auctore privilegium receperit principatus, nos, qui eidem licet immeriti præsidemus, ex injuncto nobis officio servitutis astringimur, ea quæ sunt concordia terminata ne in iteratæ quæstionis scrupulum reducantur, in suo robore confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum tribuentes assensum, compositionem super divisione parochiæ Sancti Germani Compendiensis, et quibusdam capitulis constitutis ratione compositionis ipsius, inter vos ex parte una, et venerabilem fratrem nostrum, N. episcopum (100), et dilectos filios capitulum Suessionense ex parte altera, auctoritate venerabilis fratris nostri O. (1) Parisiensis episcopi, et dilecti filii H. abbatis Sancti Dionysii (2), judicum delegatorum a nobis, rationabiliter iutam, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte recepta, et hactenus observata, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beato-

(97) Vide Gest. Innoc. § LXXXIV, not.

(98) Vide ad epistolam, libri septimi cxc, not.

(99) De Argumento hujus Epistolæ, conferenda est Epistola libri primi LIII, EPISCOPO SUESSIONENSI, ut Capellam sibi a Præposito Compendiensi collatam dedicare valeat, et de divisione unius Parochiæ in

rum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, vii Kal. Februarii, pontificatus nostri anno nono.

CXV.

Ad capitulum Arusiense. — Confirmatio x præbendarum tertiæ partis decimarum Gias et juris in spiritualibus et aliis.

(Anno 1207. Laterani, Mart. 24.)

[LANGEBECK, *Script. rer. Dan.*, VI, 588.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Arusiensi capitulo, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Cum igitur bonæ memoriæ Petrus, episcopus vester, in ecclesia vestra, quæ a prædecessoribus suis fuerat quasi neglecta, de bonis suis patrimonialibus instituerit x præbendas, et dilectus filius S. electus vester successor ipsius ecclesiæ vestræ omnes fundos, quos infra ambitum civitatis Arusiensis ad communem usum vestrum, et ad quarundam prædictarum præbendarum augmentum de mansionibus de Thorp, de Waslof, de Ostorp, de Cattorp et Fiarstorp, de Thorstentorp et Ech, tertiam partem contulerit decimarum, concessis etiam vobis Gias et omni jure exactionis tam in spiritualibus quam in aliis de universis vestris tam villicis quam colonis vobis et per vos ecclesiæ vestræ, sicut ea omnia juste et pacifice possidetis, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani ix Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno decimo.

CXVI.

Ad decanum et majorem archidiaconum Parisiensem, et O. scholasticum. — Concessio altarium de Driencourt, et de Villari in Silva, et de Lupivivia.

(Anno 1207, Laterani, Mart. 26).

[VARIN, *Archives de Reims*, II, 461, Cartul. de Saint-Remy, C., fol. 4, v°, n. XX].

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei . . . decano, et majori archidiacono Parisiensi, et O. scholastico majoris ecclesiæ Coloniensis Parisius commoranti, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectis filiis D. Remensi canonico, et N. monasterii S. Remigi procuratore, in nostra præsentia constitutis, dilectum filium nostrum J. Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconum cardinalem, eis deditres. Dat. Laterani, viii Kal. Aprilis. Vide etiam *ibid.* Epistolam LIV, EPISCOPO ATREBATENSI, de eodem negotio. Dat. ut supra.

(100) Vide ad Epistolam libri tertii xi, not.

(1) Vide ad Epistolam libri tertii xi, not.

(2) Vide ad Epistolam libri octavi ccviii, not.

mus auditorem in cujus presentia canonicus pro- A
posuit memoratus; quod bonæ memoriæ G. Re-
mensis archiepiscopus ad petitionem decani et capi-
tuli Remensis Ecclesiæ, auctoritate indulgentiæ ab
apostolica sibi sede indultæ, ut scilicet altaria, de-
cimæ, redditus et alia quæ bonæ memoriæ W.
prædecessor ipsius monasteriis et quibusdam per-
sonis minus licite duxerat concedenda ad manum
et potestatem suam canonicè revocaret, altaria de
Lovois, de Driencurte, et de Villari in Silva, ad
Remensem ecclesiam de jure spectantia, quæ dictus
W. prædecessor ipsius, præter Remensium canoni-
corum assensum, ecclesiæ S. Remigii pro sua vo-
luntate contulerat, de prudentum virorum consilio
revocavit, quæ cum idem G. archiepiscopus, dicto
canonico ejusdem fidelitate ac devotione pensatis
postmodum concessisset, supradicti monasterii mo-
nachi ad nostram audientiam appellantes fructus
ad altaria prædicta spectantes contra justitiam oc-
cuparunt, unde canonicus supradictus donationem
de ipsis altaribus sibi factam, auctoritate aposto-
lica confirmari, et fructus medio tempore perceptos
ex eis sibi restitui postulavit. Procurator vero mo-
nasterii ex adverso respondit: Quod cum memora-
tus W. quondam Remensis archiepiscopus eidem
monasterio canonicè contulerit altaria supradicta,
et ipsa donatio postea fuerit auctoritate sedis apo-
stolicæ confirmata, eadem altaria fere usque ad hæc
tempora monasterium ipsum sine alicujus contra-
dictione possedit, propter quod procurator ipse
sollicite postulabat, ut monasterium ab impetitione
canonici supradicti absolvere dignaremur. Nos igitur
[causam istam?] vestro duximus examini com-
mittendam, per apostolica scripta mandantes qua-
tenus tam super præmissis altaribus quam super
aliis altaribus et rebus aliis, de quibus inter D. ac
monasterium quæstio agitari dignoscitur, inquiratis
plenius veritatem, et quod canonicum fuerit,
appellatione apostolica postposita, statuatis; facien-
tes quod decreveritis, per censuram ecclesiasticam
firmiter observari. Testes autem qui nominati fue-
runt, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, per
eamdem districtiorem, appellatione cessante, co-
gatis veritati testimonium perhibere, nullis litteris
obstantibus, præter assensum partium a sede apo-
stolica impetratis. Quod si non omnes his exse-
quendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilo-
minus exsequantur.

Datum Laterani, vii Kalend. Aprilis, pontificatus
vero nostri anno decimo.

(3) Ludovicus I, Alberti de Hircis Viridunensis
episcopi, germanus, vir gratia et moribus prædi-
tus, Stephano subrogatus fuit anno 1197. Monaste-
rium reperit ære alieno ita gravatum, ut maxima
pars proventuum in solutionem cederet usurarum.
Cum ætate juvenis illius curam suscepisset, pau-
pertatem in se sustinuit, vitatisque superfluis sum-
ptibus, ad bonum statum, divino cooperante adju-
torio, reduxit. Senio confectus, ab administratione
cessit viii Id. Martii, anno 1257, et insequenti anno,
xvi Kal. Julii acquievit. *Nov. Gall. Christ.*, t. XIII,

CXVII.

Ad Ludovicum (3), abbatem monasterii S. Vitonis
Viridunensis, ejusque fratres.— Recipit eos sul-
protectione B. Petri, et enumerantur bona at-
ipsum spectantia.

(Anno 1207. Viterbii, Jun. 22.)

[Bullam hanc edimus ad fidem apographi quod ex
originali, in archivio monasterii S. Vitoni Viridu-
nensis, fideliter transcriptum in Chartophylacio
nostro reponi curavit D. Michael Colloz, abbatix
S. Agerici Viridunensis subprior. Ad calcem apo-
graphi notulam hanc affixit D. Colloz. « L'origi-
nal est écrit sur un parchemin, qui a un pied
huit pouces de largeur, sur un pied dix pouces
et demi de hauteur. Le sceau est perdu: il ne
reste que des fils de soie, mi-partie rouge et
jaune, après lesquels il pendait. » Verum in notis
chronicis difficultas inest, quam declarabimus.
Bréq. ibid., p. 1156.]

B Monet nos apostolicæ sedis, cui licet immeriti
præsidemus, auctoritas pro Ecclesiarum statu sat-
agere; et, ne malignitate quorumlibet perturben-
tue, apostolico debent patrocinio communiri. Qua-
propter, dilecti in Domino filii, vestris justis po-
stulationibus clementer annuimus, et præfatum
monasterium, in quo divino mancipati estis obse-
quio, ad exemplar felicitatis recordationis Alexandri
papæ, prædecessoris nostri, sub beati Petri et no-
stra protectione suscipimus, et præsentis scripti
privilegio communimus. Inprimis si quidem sta-
tuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum,
et beati Benedicti Regulam, in monasterio vestro
institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem tem-
poribus inviolabiliter observetur. Præterea, quas-
cunque possessiones, quæcunque bona idem mona-
sterium in præsentiarum juste et canonicè possidet,
aut in futurum, concessione pontificum, largitione
regum, vel principum, oblatione fidelium seu aliis
justis modis, præstante Deo, poterit adipisci, firma
vobis vestrisque successoribus, et illibata perma-
neant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda
vocalibus:

D Locum ipsum in quo præfatum monasterium si-
tum est, cum omnibus pertinentiis suis; quidquid
juris habetis apud Novum Villare, apud Mancerias,
apud Muceriolas, apud villam ubi sal fit; capellam
apud ipsum Novum Villare, cum appendiciis suis,
ex dono Wilrici et Theoderici; allodium de Igneis;
quidquid juris habetis, apud Gaudini Villam; ec-
clesiam de Walemeis, et de Mainis, cum pertinen-
tiis suis; ecclesiam de Bailvet, ecclesiam de Bul-
leinvilla, ecclesiam Montis S. Martini, cum perti-
nentiis earum; decimam de Moinavilla, in ea inte-
gritate in qua bonæ memoriæ Arnulfus (3*), Viridu-
col. 1298.

(3*) Arnulfus (*de Chiny*), filius Alberti comitis, et
Agnæ sororis Rainaldi Barri comitis, ex Viridu-
nensis Ecclesiæ thesaurario, uno cleri consensu,
populique plausu proclamatus est Episcopus anno
1172. Hic in tractandis negotiis erat exercitatissi-
mus, omni doctrinæ genere, et eloquentia admo-
dam præditus, ita etiam optimis moribus pruden-
tiæque et ingenio prædicandus. Obiit anno 1181, 14
Augusti, nondum consecratus. *Ibid.*, col. 1206.

nensis episcopus, rationabiliter noscitur contulisse; allodium ante vicum Sancti Amantii, infra bannum vestrum situm, ex dono Goberti, Raineri de Asperomonte, et Walteri, et Warneri, et hæredum suorum; carratam feni in Rambaldi prato, de dono eorundem virorum Walteri et Warneri; cellam montis Sancti Martini, cum omnibus appendiciis suis, et allodium de Braz, de dono Lamberti de Si-piencort. Nihilominus etiam monasterium de Luceleburg, sicut ipsum de concessione bonæ memoriæ Arnoldi (4), Trevirensis archiepiscopi, rationabiliter possidetis, et in authentico scripto ipsius archiepiscopi continetur, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus (5). Sane, novallium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce, non pulsatis campanis, divina officia celebrare. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos e sæculo fugientes liberos et absolutos, ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia, præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars sanioris consilii, secundum Dei timorem, et S. Benedicti Regulam providerent eligendum. Sepulturam etiam ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum Ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum li-

(4) Agitur hic de Arnaldo I, qui in archiepiscopum Trevirensis electus fuit anno 1169. Extremum diem obiit viii Kal. Junii 1183, ob amorem in Ecclesiam et benevolentiam in subditos maxime laudatus. *Nov. Gall. Christ.* tom. XIII, col. 452.

(5) Diploma Arnoldi de unione abb. S. Mariæ Luxemburgi, *al. B. Mariæ Munsteriensis prope Luxemburgum*, habetur apud D. Calmet, *Hist. de Lorraine*, tom. II, in *Prob.* pag. 378, ubi datum dicitur, Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXVIII, indictione XI, concurrente VI, epacta nulla, regente et gubernante sanctam Romanam Ecclesiam domino Alexandro, summo Pontifice, et univèrsali PP. anno Papatus ejus XIV (potius XIX), regnante Serenissimo domino Friderico imperatore, anno quoque pontificatus nostri (Arnoldi scilicet) viii feliciter.

Illud supposititium credidit Bertholetus (*Hist. de Luxembourg*, tom. IV, pag. 206).

Honthemius vero ipsius legitimitatem defendere conatur (*Hist. Trevir. Diplom.* tom. I, pag. 606) in notis: « Hanc chartam quidem supposititiam prætendit Bertholetus, sed talibus argumentis, quæ aliud non arguunt, quam quod hæc unio, sic concepta, et jam decreta, ipsum non fuerit sortita effectum, eo quod continua deinceps et certa habeatur Luxemburgensium abbatum series a Virdu-

ceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu, aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant.

Ego Joannes (6), Albanensis episcopus.

Ego Joannes (7), Sabinensis episcopus.

Ego Nicolaus (8), Tusculanus episcopus.

Ego Guido (9), Prænestinus episcopus.

Ego Joannes (10), tituli Sancti Stephani in Cælio monte presbyter cardinalis.

Ego Centhius (11), tituli Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Gregorius (12), Sancti Vitalis, tituli Vestinæ, presbyter cardinalis.

Ego Rogerius (13), tituli Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Gregorius (14), Sancti Georgii, ad Velum Aureum, diaconus cardinalis.

Ego Guido (15), Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis.

nensibus S. Vitonis distinctorum. »

Non ad nos pertinet hanc litem componere, nec diplomatis istius legitimitatem ad examen revocandi hic locus est. Verum, ex notis sequentibus intelliget lector eruditus, cur hæc silentio prætermittere non debuimus.

(6) Vide ad Epistolam Libri sexti cxvii, not.

(7) Vide ad Epistolam Libri tertii xv, not.

(8) Vide ad Epistolam Libri noni liv, not.

(9) Vide ad Epistolam Libri tertii xxviii, not.

(10) Vide ad Epistolam Libri quinti lxxxiii, not.

(11) Vide ad Epistolam Libri tertii xxxi, not.

(12) Vide ad Epistolam Libri quinti ix, not.

(13) Vide ad Epistolam Libri octavi xxxi, not.

(14) Vide ad Epistolam Libri septimi lx, not.

(15) Guido, seu Wido, Romanus, e Perleonea familia, non Regulus Urbevitanus ex nobilibus de Bisontio, primo ab Innocentio PP. III (anno nostræ salutis 1205, Pontificatus vii, mense Martio, ex Panvinio, vel ex Ciaconio, mense Decembri, Romæ in quarta creatione), tituli S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis, deinde ab Honorio PP. III Episcopus Prænestinus, renuntiatus est. Extremum spiritum effudit sub Gregorio IX, ex Aubery, an. 1227, ex Ughellio vero anno 1228, viii Kal. Maii. *Oldoin. ad Ciacon.* Tom. II, col. 13.

Ego Joannes (16), Sanctæ Mariæ in via Lata diaconus cardinalis.

Ego Guala (17), Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Joannes (18), Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Datum Viterbii (19), per manum Joannis, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, x Kalendas Julii, indictione VIII, Incarnationis Dominicæ anno 1206, pontificatus vero domni Innocentii papæ III anno decimo.

CXVIII.

Ad abbatem (20), et conventum S. Bertini.—Congratulatur eis quod generose receperint priorem et monachos Cantuariensis Ecclesiæ, quos crudelis persecutio propriis sedibus exsulare coegerat (21).

(Anno 1207. Viterbii, Sept. 25.)

[Ex Chartulario antico monasterii S. Bertini, t. XIX, f° 64, verso. BRÉQ. *ibid.*, p. 1159.]

Gratum gerimus et acceptum, ac devotionem

(16) Vide ad Epistolam Libri septimi CLXXXIV, not.

(17) D. Jacobus Guala de Bicheriis, seu Becaria, qui ab aliis Gualo vocatur, patria Vercellensis, Canonicus regularis monasterii S. Petri in Cælo aureo Papiæ, utriusque juris Doctor, episcopus Vercellensis, Ecclesiam illam rexit, post Albertum Cribellum ad Mediolanensem translatus, ab anno 1173, usque ad annum 1185. Ab Innocentio PP. III, primum (an. nostræ salutis 1205, Pontificatus VII, mense Martio, ex Panvinio, vel, ex Ciaconio, mense Decembri, Romæ in quarta creatione) tituli S. Mariæ in Porticu diaconus, deinde (anno nostræ salutis 1211, Pontificatus XIV, in septima creatione) SS. Sylvestri et Martini, titulo Equitii, presbyter cardinalis renuntiatus est. Cum Albigensium hæresis in Aquitania in dies augetur, occiso Petro de Castironovo, Pontifex Guallam hunc, virum prudentia, doctrina, et vitæ integritate clarum, insignem Jurisconsultum, ac maximum fidei zelatorem in Gallias legavit. Extremis Innocentii PP. III annis Legatus in Angliam, longo tempore ibidem, sub Honorio PP. III etiam, permansit. E vita excessit S. R. E. archipresbyter sub Gregorio IX. *Oldoin. ad Ciaconium*, tom. II, col. 25.

Et ista quidem hic referre tanto magis operæ pretium duximus, quod perperam ea quæ in Ep. Libri octavi XXIX, de G. tituli S. Mariæ in Porticu diacono cardinali dicuntur, ad Gregorium Galganum, qui eodem titulo a Clemente PP. III, an. 1488, insignitus, usque ad Innocentii PP. III tempora vitam produxit, referenda esse existimavimus. Confer ea quæ ibi annotavimus. Ex illis enim, necnon de iis quæ in notis ad Epistolam ejusdem Libri octavi XXVI, de Rogerio, tituli S. Anastasiæ presbytero cardinali, ex Oldoino retulimus, magna oritur difficultas, quam hic solvere nequaquam conabimur.

(18) Joannes, ex Pontificii Sacelli Sacerdote, ab Innocentio PP. III (anno reparatæ salutis 1205, Pontificatus VIII, potius IX, mense Decembri, Romæ, in quinta creatione) tituli SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis renuntiatus est. Excessit e vita sub Honorio PP. III. *Oldoin. ibid.* col. 27.

(19) Diversa in hisce notis chronicis occurrunt, ex quibus gravissimæ oriuntur difficultates,

1° Indictio octava colligatur cum die 22 mensis Junii, anni Incarnationis Dominicæ 1206. Verum tunc certo certius currebat indictio nona.

vestram digna gratiarum in Domino prosequimur actione, quod, sicut accepimus, dilectos filios priorem et monachos Cantuariensis Ecclesiæ, quos crudelis persecutio a propriis sedibus exsulare coegit, pio recipientes affectu, eis in suis necessitatibus tam libenter quam liberaliter subvenistis, per hoc evidentius judicantes, vos et eorum passionibus compati, et doloribus condolere. Quia igitur Apostoli vos vere imitatores ostenditis, si aliorum onera charitatis humeris supportatis, universitatem vestram monemus attentius et hortamur, per apostolica scripta mandantes, quatenus quod circa memoratos priorem et monachos laudabiliter incepistis, studeatis laudabiliter consummare, ut, præter retributionis æternæ præmium, obtinere possitis nostræ gratiæ incrementum.

Datum Viterbii, xvii Kalendas Octobris, pontificatus nostri anno decimo.

2° Eadem dies 22 mensis Junii, anni Incarnationis Dominicæ 1206, colligatur cum anno Innocentiani Pontificatus x. Atqui annus Innocentiani Pontificatus x, mense Junio, concurrebat cum anno Incarnationis Dominicæ 1207.

3° Annus Innocentiani Pontificatus x, Incarnationis vero Dominicæ 1207, mense Junio, non nisi cum indictione decima colligari potest.

Error igitur inest, tum in indictione, tum in anno Incarnationis, tum in anno Innocentiani Pontificatus.

Ne ad annum Innocentiani Pontificatus ix, Incarnationis 1206, indictione ix, remandetur Epistola, obstat nota topica, *Dat. Viterbii*. Nam hoc anno 1206, Pontificatus ix, die 10 Kal. Julii, Innocentius *Ferentini*, non *Viterbii* degebat. Vide Epistolam Libri noni, *Abbatissæ Monasterii SS. Innocenti et Anastasii de Gandersheim, ejusque Sororibus, etc. De confirmatione Privilegiorum, dat. Ferentini*, per manum Joannis, S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, S. R. E. Cancellarii, 10 Kal. Julii, indictione octava, Incarnationis Dominicæ anno 1206, Pontificatus vero domini Innocentii PP. III nono.

Anno equidem Pontificatus x, die 10 Kal. Julii, Innocentius *Viterbii* degebat, prout eruitur ex diversis Libri decimi Epistolis. Verum, tunc legendum foret, *indictione decima, non indictione octava, et, Incarnationis Dominicæ 1207, non Incarnationis Dominicæ 1206.*

Nunc, si quis attenderit, 1° in hac Innocentii Bulla specialem fieri mentionem de Diplomate, ab Arnaldo, Trevirensi archiepiscopo, pro unione Monasterii S. Mariæ Luxemburgi cum Monasterio S. Vitonis Virdunensis emisso; 2° Diploma istud Bertholeto valde suspectum fuisse; 3° in notis chronicis Bullæ errores diversos, eisdemque gravissimos manifeste deprehendi; forsitan et de ipsius Bullæ legitimitate aliquam suspicionem oriri posse latebitur. Adde, quod in ipsis verbis *nihilominus etiam*, quibus confirmatur unio, etiam si notissima et usitatissima sit alibi formula, tamen inesse aliquid videri potest, quod Innocentianum stylium non omnino redoleat; sed de his fortasse et nos accuratius alias disseremus.

(20) Vide ad Epistolam Appendicis hujus, not. XVIII.

(21) Conferendæ sunt diversæ Libri octavi et Libri noni Epistolæ.

CXIX.

Ad Joannem (22), abbatem Sancti Germani de Pratis, ejusque fratres, in perpetuum.— Recipit eos sub protectione apostolica, et enumerantur bona ad ipsos spectantia.

(Anno 1207. Corneti, Nov. 8.)

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis monasterii S. Germani de Pratis asservati, diligenter exscripsit, ac nobiscum communicavit D. Poirier, BRÉQUIGNY, *ibid.*, p. 1097.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, JOANNI, abbati Sancti Germani Parisiensis, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Monet nos apostolicæ sedis, cui, licet immeriti, præsidemus, auctoritas, ut de statu omnium Ecclesiarum generalem debeamus sollicitudinem gerere, et circa tuitionem earum præcipue vigilare, quæ specialiter beati Petri juris existunt, et ad nostram jurisdictionem, nullo mediante, pertinent, et tutelam. Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et monasterium vestrum, quod Romanæ Ecclesiæ specialiter adhærere dignoscitur, ad exemplar piæ recordationis Alexandri papæ, prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus; et presentis scripti privilegio communicamus; statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permanent; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

In episcopatu Senonensi, ecclesias de Emant, ecclesiam Montis *Macheu*, ecclesiam de Matricolis, ecclesiam Beati Germani juxta Musteriolum, ecclesiam de Laval, ecclesiam Sancti Petri de veteribus Matiolis, ecclesiam de Balneolis; in episcopatu Parisiensi, ecclesiam Sancti Germani-Veteris infra urbem, ecclesiam Villæ Novæ, ecclesiam de Crona, ecclesiam de Valenton, ecclesiam de Thodasio, ecclesiam de Perodio, ecclesiam D Antoniaci, ecclesiam de Verrariis, ecclesiam de Aureinvilla, ecclesiam de Surisnis; in episcopatu Carnotensi, ecclesiam Sancti Martini de Drois, ecclesiam Sanctæ Mariæ Magdalænæ de Monte Calvulo, ecclesiam Domini Martini, ecclesiam Laoniarum, ecclesiam de Neclleta, ecclesiam de Septulia; in episcopatu Rothomagensi, ecclesiam Leodegarii, ecclesiam de Vilers, ecclesiam de Longuersa; in Suessoniensi episcopatu, ecclesiam de Novigento; in Meldensi episcopatu, ecclesiam de Colli, ecclesiam Beatæ Mariæ de Remainvillare, ecclesiam de Monteri, ecclesiam de Abeli; in Eduensi epi-

A scopatu, ecclesiam de Gillis, ecclesiam de Vilerbichet, ecclesiam de Marri; in Bituricensi episcopatu, ecclesiam de Britimaco, ecclesiam Novævillæ, ecclesiam de Lemauso; in Pictavensi episcopatu, ecclesiam de Naintriaco, ecclesiam Sancti Joannis de Foro Castri-Eraudi.

Prædictas autem ecclesias, cum omnibus ad eas pertinentibus, sicut eas canonice possidetis, vobis et monasterio vestro, auctoritate apostolica confirmamus, presentis scripti pagina statuentes, ut in iis repræsentationes presbyterorum sine contradictione qualibet habeatis, sicut prædecessores vestri, et vos ipsi, ab antiquo noscuntur habuisse. Si vero presbyteri, qui ad repræsentationem vestram in vestris ecclesiis fuerint instituti, de temporalibus vobis respondere noluerint, subtrahendi eis temporalia, quæ a vobis tenent, liberam habeatis auctoritate apostolica facultatem.

Decernimus ergo, et nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata et integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Sabinensis episcopus.

Ego Nicolaus, Tusculanensis episcopus.

Ego Guido, Prænestinus episcopus.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Guido, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis.

Ego Joannes, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Guala, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Joannes, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Pelagius, Sanctæ Lucie ad Senta Solis diaconus cardinalis.

(22) Vide supra not. ad epistolam LXXVII.

Ego Cinthius, tituli Sancti Laurentii in Lucina A presbyter cardinalis.

Ego Benedictus, tituli Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Rogerius, tituli Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Data Corneti, per manum Joannis, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, vi Id. Novembris, indictione xi (23-26), Incarnationis Dominicæ anno 1207, pontificatus vero domini Innocentii PP III anno x.

CXX.

Ad abbatem (27) et conventum Sancti Bertini. — Divisiones cantoriarum et personatum de Calais, et aliarum parochiarum, factas per iudices ab apostolica sede delegatos, confirmat.

(Anno 1207. Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 20.)

[Ex archivio monasterii S. Bertini, capsula Papalia, n° 64. BRÉQ. *ibid.*, p. 1140.]

Annueret consuevit sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, divisiones cantoriarum et personatum de Calais, et aliarum parochiarum vestrarum, factas per iudices a sede apostolica delegatos, sicut rationabiliter ac provide factæ sunt, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si C quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, xii Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

CXXI-CXXII.

Privilegium quod procuratio prælatorum non transcendat valorem iv marcarum.

(Anno 1208. Laterani, Febr. 29.)

[VARIN, *Arch. adm. de Reims*, II, 466. Cartul. de Saint-Remi, A., 45.]

INNOCENTIUS episcopus... ad memoriam et observantiam perpetuam.

Contra gravamina quæ in procurationibus ratione visitationis debitis, inferebantur subditis a prælatis, providerant salubriter canonica instituta circa evectionum et personarum multitudinem, epularumque immoderantiam aliasque superfluitates statuendo modestiam debitam observari, ut nec exigendo nimium prælati excederent, nec in exhibendo su-

(23-26) *Indictione xi*. Sic diserte legitur in Apographo; sed mendose procul dubio. Legendum esse videretur *indictione x*; constat enim indictionem decimam cum decimo Innocentii PP. III pontificatus anno concurrere. Verum, cum ex Regesto anni ejusdem pontificatus decimi, prout videre est l. II Regest., manifeste colligatur, talem inter scriptores apostolicos invaluisse errorem, ut per totum illum annum pontificatus Innocentii decimum,

perflue subditi gravarentur, fieretque visitatio ad salutem animæque lætitiā et non ad afflictionem et tedium subjectorum. Verum quia nonnullæ adhuc de hujusmodi procurationibus querimoniæ audiuntur, nos volentes pastorali sollicitudine providere, taliter in hac parte, quod tollatur omnino gravandi occasio, et cesset prorsus materia murmurandi, apostolica auctoritate statuimus ut archiepiscopis, episcopis, archidiaconis aliisque prælatis personaliter visitantibus, ab ecclesiis et locis visitatis exhibeantur procurationes in victualibus et aliis necessariis moderate, ita quod hæc secundum communem rerum æstimationem singulorum locorum vel sumptus qui pro his fiunt, summam seu valentiam quatuor marcarum argenti in nulla procuratione transcendant; proviso tamen quod secundum majorem vel minorem evectionum et personarum numerum pro majoritate, vel minoritate prælatorum in concilio Lateranensi taxatum, fiant usque ad summam ipsam vel infra hujusmodi procurationum expensæ, sed in locis in quibus major fertilitas vel copia rerum habetur, et ubi minores sunt redditus, seu ecclesiasticæ facultates, minus secundum ampliorem necessariorum ubertatem et parvitatem proventuum, in ipsis procurationibus expendatur. Si autem amplius in hujusmodi procurationibus fuerit expensum, prælati recipientes restituere in utilitatem ecclesiarum a quibus eas receperint, et illi qui eos exhibuerint erogare de suo proprio pauperibus duplum ejus quod taliter ultra expensum exstiterit, compellantur; alia nihilominus poena multandi si visum fuerit expedire. Cæteris nihilominus quæ pro hujusmodi visitationibus et procurationibus generaliter statuta esse noverunt, manentibus semper salvis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis et confirmationis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, ii Kalend. Martii, pontificatus nostri anno undecimo.

CXXIII.

D Abbatem (28) Sancti Evurtii, decano Sancti Aviti, et archidiacono Aurelianensi. — Ut episcopum Cenomanensem (29), ad conservanda instrumenta pacis inter abbatem et conventum S. Dionysii ac vicecomitem Castroduni celebratæ, cogant.

(Anno 1208. Laterani, April. 4.)

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis monasterii S. Dionysii in Francia asser-

cum Incarnationis Dominicæ 1207 indictio ix conjungeretur, in hac etiam nostra epistola, scriptum fuisse credimus *Indictione ix*.

(27) Vide ad epistolam Appendicis hujus xviii, rot.

(28) S. Evurtii abbatem Vulgrinum, jam ab anno 1200, mense Octobri, usque ad annum 1225, ex instrumentis agnoscunt novæ Galliæ Christianæ auctores, tom. VIII, col. 1576.

(29) Vide ad epistolam libri quinti lxxii, not.

vati, diligenter exscripsit, ac nobiscum commu-
nicavit D. Poirier.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati Sancti Evurtii, decano Sancti Aviti, et... archidiacono Aurclianensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Significantibus dilectis filiis, abbate (30) ac conventu Sancti Dionysii, ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod venerabilis frater noster... Cenemaucensis episcopus (31), instrumenta pacis inter eos, et vicecomitem Castridunensem, super ecclesia de Cergiaco solemniter celebrata, prout prædecessores ipsius tenuisse dicuntur, conservare recusat; unde, eidem dedimus in mandatis, ut instrumenta ipsa, prout prædecessores ejus servasse noscuntur, diligenti cura conservare procuraret. Quocirca, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus, quatenus, si dictus episcopus quod mandavimus neglexerit adimplere, vos eum ad id, ut tenetur, monitione præmissa, districtione qua convenit, appellatione remota, cogatis; et si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

CXXIV.

Ad abbatem et fratres Welegradenses. — Confirmat foundationem monasterii Welegradensis, juraque et regulas fratrum ejusdem stabilis.

(Anno 1208. Laterani, April. 31.)

[BOCZEK, *Cod. dipl. Moraviae*, II, 45. E codice chart. ms. Welehrad. sæc. ineuntis XV, in-fol., f. 94.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... abbati Welegradensi ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacræ religionis infringat. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et monasterium Velicardi in quo divino mancipati estis obsequio sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuendo, ut Ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

(30) Vide Epistolam libri tertii XLV, not.

Locum ipsum, in quo prædictum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis, grangias cum pertinentiis, cum pratis, vineis, teris, nemoribus, usuagiis et pascuis in bono et plano, in aquis et molendinis, in viis et semitis, et omnibus aliis libertatibus et immunitatibus suis. Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis tam de teris cultis quam incultis, sive de hortis et virgultis, et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem vestram recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in monasterio vestro professionem, fas sit sine abbatis sui licentia de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere; quod si quis retinere præsumpserit, licitum vobis sit in ipsos monachos vel conversos regulares sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes ne terras seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dare seu alio modo alienare absque consensu totius capituli vel majoris aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus ne aliquis monachus sive conversus sub professione vestræ domus astrictus sine consensu et licentia abbatis et majoris partis vestri capituli pro aliquo fide jubeat vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem; quod si facere præsumpserit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel alia quælibet persona ad synodos vel conventus forenses vos ire vel iudicio sæculari de propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat, ne ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel conventus aliquos publicos convocandi venire præsumat, nec regularem abbatis vestri electionem impediatur, aut de instituendo vel removendo eo, qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis Ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione qua convenit, requisitus substitutum abbatem benedicere et alia quæ ad officium episcopale pertinent, vobis conferre renueret, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad

(31) Vide Epistolam libri quinti LIII, not.

officium suum pertinent, exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, quæ a vestro fuerint indebite denegata. Illud adjicientes, ut in recipiendis professionibus quæ a benedictis vel a benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi episcopo salvo ordine suo profiteri debeant et contra statuta Ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecratione vero altarium vel ecclesiarum, sive pro obtentu consuetudinis, vel alio modo quicquam audeat extorquere, sed hæc quæcunque malueritis (51*), catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fides auctoritate vobis quod postulatis impendat. Quod si sedes diocesanæ episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere et absque contradictione possitis, sic tamen, ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum priorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro si episcopi vel alii ecclesiarum rectores in monasterium vestrum vel personas inibi constitutas, suspensionis, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros pro eo quod decimas non solvitis, sive aliqua eorum, quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum advenerint in illis diebus in quibus vos laboratis, et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolata duximus irritandam. Nec litteræ ullæ firmitatem habeant quas tacito nomine Cisterciensis Ordinis, et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Præterea cum commune interdictum terræ fuerit, liceat vobis nihilominus in vestro monasterio exclusis excommunicatis et interdictis divina officia celebrare. Paci quoque ac tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus ut infra clausuras locorum vestrorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas auctoritate apostolica confirma-

(51*) Dcest aliquid.

mus, et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hæc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate carcat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani per manum Joannis, S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, II Kalendas Maii, indictione XI, Incarnationis Dominicæ anno 1208, pontificatus vero domini Innocentii papæ III, anno undecimo.

CXXV.

Ad Petrum (52) abbatem monasterii Sanctæ Mariæ Novi-Castri, [al. Novi-Burgi], ejusque fratres. — Recipit eos sub protectione, et enumerantur bona ad ipsos spectantia.

(Anno 1208. Laterani, Maii 5.)

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis monasterii S. Mariæ Novi Castri asservati, diligenter exscriptum nobiscum communicavit bonæ memoriæ D. abbas Grandidier. BREQUIGNY, *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, PETRO, abbati monasterii Sanctæ Mariæ Novi Castri, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et monasterium Sanctæ Mariæ Novi-Castri, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; imprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam, atque institutionem Cisterciensium fratrum, in eodem monasterio institutus esse dignoscatur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quæcunque posses-

(52) Vide Epistolam lili octavi VIII, not.

siones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus vocabulis exprimenda :

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis; grangiam Tochendorf, grangiam Hitendorf, grangiam Lobach, grangiam Harthusen, grangiam Dunnenheim, grangiam Dalheim, grangiam Bathenheim, grangiam Wilre, grangiam Erengersvilre, grangiam Selboven, grangiam Sconeuvelt, grangiam Mullenbach, grangiam Bretenbach, grangiam Paphenburnen, grangiam Lachen, grangiam Vilenbach, grangiam Honocheit, cum Vinchinhoven, grangiam Suveldheim et grangiam Heckenheim, cum omnibus pertinentiis suis, agris scilicet, pratis, aquis, silvis cultis et incultis, etc., etc.

Datum Laterani, per manum Joannis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, 11 Nonas Maii, indictione undecima, Incarnationis Dominicæ anno 1208, pontificatus vero, domini Innocentii papæ III anno undecimo.

CXXVI.

Ad abbatem et conventum Westmonasteriensem. — Omnibus qui annuatim ad Sancti Edwardi ecclesiam Westmonasterii accesserint, unius anni et quadraginta dierum indulgentiam concedit.

(Anno 1208. Asisii, Maii 31.)

[RYMER, *Fœdera, Litt.*, etc., I, 401, ex originali in Turri London.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Westmonasterii London., ordinis Sancti Augustini, salutem et apostolicam benedictionem.

In sanctorum festivitibus, quæ a Christi fidelibus votiva celebritate coluntur, dignis laudibus glorificatur Omnipotens, sanctis ipsis debitus honor impenditur, et animarum profectus devotione congrua procuratur.

Unde nos, qui fidelium ipsorum curam gerimus generalem, cum præ omnibus quæ nostræ incumbunt sollicitudini ad illorum salutem intendere teneamur, multo desiderio cupimus, ut illorum memoriam quos exutos jam corpore stola gloriæ induit Rex cælestis venerabiliter recolentes, ipsorum festa et celebri agant observantia, et solemnitate annua prosequantur, ac ut tanto accuratius ad eorum cultum se præparent quanto plus ipsum animabus senserint profuturum, cum nonnunquam insigniis quibusdam spiritualibus, indulgentiis videlicet et remissionibus, magnificare studemus ipsos devote illum exsequentibus benignitate apostolica largiendo.

Hinc est quod cum ecclesia vestra in honore beati Edwardi constructa esse dicatur, nos ipsum coli

reverentia debita cupientes, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad eandem ecclesiam in illius festo pura intentione accesserint annuatim, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus.

Datum Asisii, 11 Kalend. Junii, pontificatus nostri anno XI.

CXXVII.

Ad burgenses S. Remigii Remensis. — Privilegium de assisia.

(Anno 1208. Anagninæ, Junii 2.)

[Varin. *Archiv. adm. de Reims*, II, 472, ex chartulario S. Remigii.]

B INNOCENTIUS ...., dilectis filiis civibus de burgo S. Remigii Remensis.

.... Gratum gerimus et acceptum, ac devotionem vestram plurimum in Domino commendamus, quod, sicut est nostris auribus intimatum, constitutionem quamdam quæ a vobis assisia vulgariter appellatur, provida pietate fecistis, ut de bonis vestris certam annualiter quantitatem monasterio B. Remigii conferatis. Nos igitur, qui ex injuncto nobis apostolatus officio, pietatis tenemus operâ fervere, constitutionem ipsam sicut provide facta est approbantes, universalitatem vestram monemus . . . quatenus eam universaliter observetis . . . abbati S. Germani de Pratis, decano et archidiacono Parisiensibus dedimus in mandatis ut, si quis malitiose hoc impedire præsumpserit, præsumptionem eorum per censuram ecclesiasticam, sublato appellationis obstaculo, justitia mediante, compescant.

Datum Anagninæ, 14 Non. Junii, pontificatus nostri anno XI.

CXXVIII.

Ad abbatem de Gerstyn, Henricum de Witin et Tutonem de Heiburch, plebanos Pataviensis diœcesis. — Causam quamdam monasterii Medlicensis, in qua ab episcopo Olomucensi minus æqua sententia prolata esse perhibebatur, de novo inquiri mandat.

(Anno 1208. Viterbii, Aug. 21.)

[BOCZEK, *Cod. dipl. Moraviæ*, II, 48].

D INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati de Gerstyn et magistro Henrico de Witin et Tutoni de Heiburch plebanis Pataviensis diœcesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Accedens ad præsentiam nostram filius abbas Medlicensis gravi nobis conquestione monstravit, quod venerabilis frater noster episcopus Olomucensis et dilecti filii abbas de Sancta Cruce, et decanus de S. Agatha, Pataviensis diœcesis, ipsius conjudices delegati a nobis contra eum, licet aliqua causa, quæ ipsum tangere videretur, commissa eis, sicut dicitur, non fuisset, iniquam sententiam protulerunt, per quam monasterium ante dictum incurrisse dignoscitur non modicum detrimentum. Cum igitur nemo debeat injuste gravari, discretioni vestræ per apostolicæ scripta mandamus quatenus vocatis quos propter hoc videritis evocandos et in-

quisita super his diligentius et cognita veritate, quod A justum fuerit, appellatione postposita, statuentes, faciatis quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Nullis litteris veritate et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum nihilominus exsequantur.

Datum Viterbii, xii Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno decimo.

CXXIX.

Ad Bartholomæum Theatinum episcopum.—Privilegia omnia Ecclesie Theatinæ a Rom. imp. et summis pontificibus indulta confirmat..

(Anno 1208. Oct. 19.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VI, 745.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri BARTHOLOMÆO Theatino episcopo, ejusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

In eminenti sedis apostolicæ specula disponente Domino constituti, ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio fratres nostros episcopos sincera charitate diligere, et Ecclesiis sibi commissis suam debemus justitiam conservare, pro ipsorum quoque statu nos oportet satagere, atque eorum quieti salubriter auxiliante Domino providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater episcope, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et ad exemplar fel. mem. Nicolai, Paschalis, Eugenii, Alexandri et Clementis, prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, B. Thomæ Theatinam Ecclesiam, cui Domino auctore præesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum; largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Parochiam Theatinæ Ecclesie, sicut antiquis, et justis limitibus terminatur, scilicet a Staffilo inter D Montes, et ipso Monte de Ursa, et quomodo pergit in Cola et ponit terminum in aqua subtus terra usque ad aquam Sonutam et quomodo pergit usque in montem de teste et vadit per crinis montem, et qualiter pergit usque montem Sclavi, et quomodo pergit in ipsum flumen, quod dicitur Trignum usque ad littora maris, et per littora maris usque in Piscariam, et redit in priorem finem, videlicet in priori Staffello. Præterea ipsam Theatinam civitatem, castellum Trivilianum, Villam magnam, Montem Filardi, castellum Orni, castellum Mucela, castellum S. Pauli, castellum quod dicitur Furca, castellum Genesteale, castellum S. Cesidii, cum eorum pertinentiis; ultra Piscariam vero castellum.

montis Silvani, ecclesiam S. Mariæ in Rigoli, castellum Seuticulæ, castellum Lastiniam, ecclesiam S. Mariæ de Palatio, ecclesiam S. Justæ, cum pertinentiis suis. In Aterno, plebem S. Leguntiani et Domitiani, ecclesiam S. Thomæ, S. Salvatoris, ecclesiam S. Jerusalem, et ecclesiam S. Nicolai, cum omnibus eorum pertinentiis, decimam Pontis et Portus Nicini; in Bucelania, ecclesiam S. Salvatoris, et S. Angeli cum decimis comitis, plebem S. Silvestri, decimas comitis in castello S. Angeli, in castello Trium Frontium, et decimas castellorum, quæ in Theatino episcopatu sub dominio comitis Roberti de Rotello fuerunt, et quod Theatina Ecclesia in castello Septi tenet, ecclesiam S. Mariæ in Bari, ecclesiam S. Blasii in Lanciano, monasterium S. Martini de Palectu, ecclesiam S. Leciri in Atissa cum omnibus pertinentiis suis, monasterium S. Joannis in Arclano, monasterium S. Angeli in Cornacula cum omnibus pertinentibus suis; in monte Olerisii, ecclesiam S. Nicolai, et medietatem ecclesie S. Mariæ, ecclesiam S. Salvatoris, et ecclesiam S. Petri cum pertinentiis earum, monasterium S. Mauri cum beneficio suo, monasterium S. Salvi, ecclesiam S. Nicolai de Eremitorio in Ortona, ecclesiam S. Mariæ et S. Georgii cum earum pertinentiis, monasterium S. Mariæ in basilica in civitate Luparelli, plebem S. Petri cum pertinentiis suis, monasterium S. Mandi in Palatio, ecclesiam S. Jacobi de Turcella cum pertinentiis suis, monasterium S. Pancratii, monasterium S. Mariæ de Lecto, cum casali, aliisque ad ipsum pertinentibus, monasterium S. Martini in Valle, monasterium S. Justi in de Cosule; in castro Gessi, plebem S. Mariæ cum pertinentiis suis, plebem S. Martini filiorum Tresidii, ecclesiam S. Mariæ de Casa Candiella, ecclesiam S. Petri in castro Lori, ecclesiam Lori, ecclesiam S. Mariæ in Biario, ecclesiam S. Blasii, monasterium S. Petri in Campo, ecclesiam S. Nicolai de Summo viculo, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Lacento in Abbatejo, plebem S. Martini cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Joannis de Plebe, plebem de Juliano, plebem S. Cecofidi, plebem de Pizzo Corbario, ecclesiam S. Lucie de Argelli, ecclesiam S. Lini, plebem de Orcula, plebem S. Mariæ in Valle, plebem S. Mariæ de Caramanico, plebem S. Joannis de Abbatejo, ecclesiam S. Cesidii, et ecclesiam S. Pontii de S. Valentino in castello de Tocco, ecclesiam S. Mandi in Pescle, ecclesiam S. Eustachii, ecclesiam S. Martini de Fara inter montes, ecclesiam S. Joannis de Pedara, ecclesiam S. Nicolai de Cantalupo, ecclesiam S. Salvatoris de Linari, ecclesiam S. Mariæ de Sparpalia, ecclesiam S. Mariæ de Ilice, ecclesiam S. Salvatoris de Valle surda, ecclesiam S. Mariæ de Valle Corunelli, ecclesiam S. Trinitatis de Fragne, ecclesiam S. Joannis de Viccaldo cum omnibus pertinentiis earum, ecclesiam S. Petri de Troja, et ecclesiam S. Mariæ de Tasso.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum li-

ceat prædictam ecclesiam temere perturbare, aut A
ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, mi-
nuere, aut aliquibus vexationibus fatigare; sed
omnia integra conserventur eorum, pro quorum
sustentatione, et gubernatione concessa sunt usibus
omnimodis profutura, salvo B. Petri jure proprie-
tatis, et apostolicæ sedis auctoritate. Si qua igitur
in futurum ecclesiastica, sæcularisque persona
hanc nostræ concessionis paginam sciens contra
eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove
commonita, nisi congrua satisfactione correxerit,
potestatis, honorisque sui dignitate careat, ream-
que se divino Judicio existere de perpetrata iniqui-
tate cognoscat, et a sacratissimo corpore et san-
guine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu-
Christi aliena fiat, etc., etc. Amen, amen. B

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

(*Sequuntur subscriptiones undecim cardinalium.*)

Datum per manus Joannis S. Mariæ in Cosmedia
diac. card., S. R. E. cancellarii, xiv Kal. Nov.,
ind. xii, Incarnat. Dom. an. 1208, pontif. vero do-
mini Innocentii papæ III an. xi.

CXXX.

*Ad abbatem et (33) conventum S. Vedasti Atrebaten-
sis. — Inhibet ne quis sine testimonio litterarum
eorum pecuniam concedat mutuo alicui monacho-
rum.*

(Anno 1208. Laterani, Dec. 16.)

[*Ex Archivio Monasterii S. Vedasti Atrebatensis, in C
Capella S. Boni. BRÉQ., ibid., p. 1140.*]

Officii nostri sollicitudo requirit et pietas exhor-
tatur, ut sic Ecclesiarum indemnitatibus providere
curemus ne ulterius inde sustineant læsionem, in
quo grave pluries noscuntur dispendium incurrisse.
Cum igitur, sicut nostris est auribus intimatum,
nonnulli monachi monasterii vestri, sine freno ac
obice, relicto claustro, per campum licentiæ discor-
rentes, nomine vestro pecuniam aliquando mutuo
accipiant, et ad solutionem ipsius, quandoque per
Regem, vel modis aliis, creditores faciant vos com-
pelli, nos, indemnitati monasterii memorati paterna
volentes sollicitudine præcavere, auctoritate præ-
sentium districtius inhibemus, ne quis sine testi-
monio litterarum vestrarum pecuniam concedat
mutuo alicui monachorum. Si quis vero, contra
prohibitionem nostram, id de cætero facere atten-
tarit, monasterium ipsum ad solutionem ipsius
pecuniæ decernimus non teneri. Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis
infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis
autem hoc attentare præsumpserit, indignationem
omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apo-
stolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, xvii Kalendas Januarii, pontifi-
catus nostri anno undecimo.

(33) Vide ad Epistolam Libri noni cxxv, not.

(34) Vide ad epistolam libri noni cxxv, not.

CXXXI.

*Ad Odonem (54) abbatem S. Vedastiejusque fratres.
— De confirmatione privilegiorum (55).*

(Anno 1208. Laterani, Dec. 20.)

[*Ex Chartulario monasterii S. Vedasti Atrebatensis.
BRÉQ. ibid., p. 1141.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis Odoni, abbati Sancti Vedasti, ejusque
fratribus, tam præsentibus quam futuris, regula-
rem vitam professis in perpetuum.

Quoties illud a nobis petitur, quod religioni et
honestati convenire dignoscitur, animo nos decet
libenti concedere, et petentium desideriis congruum
impertiri suffragium. Eapropter, dilecti in Domino
filii, vestris justis postulationibus clementer annui-
mus, et præfatum monasterium, quod specialiter
nostri juris esse dignoscitur, ad exemplar felicitis re-
cordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri,
sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus, et
præsentis scripti privilegio communimus. Inprimis
siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secun-
dum Deum, et beati Benedicti Regulam, in eodem
loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem
temporibus inviolabiliter observetur. Præterea,
quascunque possessiones, quæcunque bona idem
monasterium in præsentiarum juste et canonice pos-
sidet, aut in futurum, concessione pontificum, largi-
tione regum vel principum, oblatione fidelium,
seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit
adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et il-
libata permaneant.

Sane, novalium vestrorum, quæ propriis mani-
bus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis ani-
malium vestrorum, vel quæ continentur in proprio
fundo villarum vestrarum, de Myolens videlicet, et
de Evnanmaynil, et de Tanscamp, nullus a vobis
decimas præsumat exigere. Prohibemus itaque, ut
nullus terras vel possessiones quas a vestro tenet
monasterio, aliis ecclesiis, vel monasteriis in vita,
seu in morte conferre, vel ab ipso alienare, absque
licentia, vel assensu vestro præsumat. Præterea, in
ecclesiis quas tenetis secundum prædecessoris no-
stri bonæ memoriæ Urbani papæ secundi decretum,
presbyteros eligatis, et episcopis, in quorum paro-
chiis ecclesiæ vestræ sitæ sunt, præsentetis, qui, si
ab ipsis canonicè reprobati non poterunt, animarum
curam ab eis suscipiant, et de cura plebis ipsis res-
pondeant, vobis autem pro rebus temporalibus de-
bitam subjectionem exhibeant. Ad hæc, quoniam
illas personas, et earum loca decorare debemus sin-
gulari prærogativa honoris et dignitatis, et gratiæ
nostræ privilegio communire, quas beato Petro, et
nobis devotas esse cognoscimus, et ad jurisdictionem
sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ nullo mediante
certum est pertinere, fervorem sincerissimæ devo-
tionis, et fidei, quas vos et monasterium vestrum
circa eandem sacrosanctam Romanam Ecclesiam,
et specialiter circa personam nostram, constanter

(55) Confer eandem epistolam.

et laudabiliter geritis, studiosius attendentes, considerantes quoque, quomodo idem monasterium ad jus et dispositionem apostolicæ sedis principaliter et proprie, nullo mediante pertineat, tibi, fili abbas, et per te successoribus tuis, de consueta clementia et benignitate ejusdem apostolicæ sedis, usum tunicæ et dalmaticæ in præcipuis festivitibus infra missarum solemniam concedimus, ut quanto largitione muneris et gratiæ nostræ, amplius fueritis decorati, tanto circa honorem et obsequium prædictæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, debeatis promptiores inveniri. Præterea, altare de Streis, sicut ipsum ex concessione Morinensis episcopi (36) rationabiliter possidetis, vobis auctoritate apostolica confirmamus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat; cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, qua-

(36) Quis fuerit episcopus ille Morinensis, de quo hic agitur, pro certo statuere difficile foret. De ipso velut vivente loqui videtur pontifex; nam, cum de defunctis agitur, constanti fere usu additur *quondam*. Attamen, altare de Streis jam ante annum 1206 ad monasterium S. Vedasti pertinebat, prout evincitur ex epistola libri noni cxxi, ubi recensetur inter possessiones ejusdem monasterii. Morinensis autem episcopus, Lambertus, qui anno 1206 sedebat, et a quo altare istud monasterio Sancti Vedasti concessum fuisse, ex Innocentii verbis, credi posset, hoc, in quo nunc versamur, anno 1208, jam e vivis excesserat, nec de ipsius successore hic agi posse videtur. Joannes enim II, qui, Morinensi ecclesia episcopi solatio xii Kal. Junii 1207 destituta, in episcopum electus fuit, et a Metropolitano confirmatus, nonnisi anno 1209 consecratus fuit; id eruitur ex epistola abbati S. Genovefæ, et archidiacono, et magistro P. Peverel, canonico, Parisiensibus; *De electione episcopi Morinensis*; dat. Laterani, iv Kal. Februarii, pontificatus anno undecimo (id est 1209).

(37) Vide ad epistolam libri quinti lxxix, not.

(38) Vide ad epistolam libri sexti cxvii, not.

(39) Vide ad epistolam libri tertii xv, not.

(40) Vide ad epistolam libri noni liv, not.

(41) Vide ad epistolam libri tertii xxviii, not.

(42) Vide ad epistolam libri quinti lxxix, not.

(43) Vide ad epistolam libri tertii lxxxv, not.

(44) Vide ad epistolam libri septimi lx, not.

tenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus (37), Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Joannes (38), Albanensis episcopus.

Ego Joannes (39), Sabinensis episcopus.

Ego Nicolaus (40), Tusulanus episcopus.

Ego Guido (41), Prænestinus episcopus.

Ego Hugo (42), Hostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Cynthius (43), tituli Sancti Laurentii in Lucina, presbyter cardinalis.

Ego Gregorius (44), Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Cencius (45), Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tituli Pammachii.

Ego Petrus (46), tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Guido (47), Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis.

Ego Leo (48), tituli Sanctæ Crucis in Jerusalem, presbyter cardinalis.

Ego Joannes (49), Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Rogerius (50), tituli Sanctæ Anastasiæ, presbyter cardinalis.

Ego Octavianus (51), Sanctorum Sergii et Bachi diaconus cardinalis.

Ego Joannes (52), Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego.... Sanctæ.... ad.... Solis diaconus cardinalis (53).

(45) Vide ad epistolam Appendicis xvii, not.

(46) Vide ad epistolam libri quinti lxxxii, not.

(47) Vide ad epistolam Appendicis hujus cxvii, not.

(48) Vide ad epistolam libri quinti v, not.

(49) Vide ad epistolam libri septimi clxxxiv, not.

(50) Vide ad epistolam libri octavi lxxxv, not.

(51) Octavianus, ex comitibus Signiæ, Anagninus, Hernicus, Innocentii papæ III consobrinus, ex pontificii Sacelli sacerdote, atque canonico S. Petri, S. R. E. camerarius, et tituli SS. Sergii et Bachi diaconus cardinalis (anno reparatæ salutis 1206, Innocentiani pontificatus viii, mense Decembri, Romæ, in quinta creatione) renuntiatus est. Sub Gregorio nono lucis usuram amisit. *Oldoin. ad Ciacon.*, tom. II, col. 26.

(52) Vide ad epistolam Appendicis hujus cxvii, not.

(53) Sic in apographo quod chartophylacio nostro reponi curavit D. Queinsert. Legendum procul dubio, *Pelagius; S. Lucie ad Septa Solis* diaconus cardinalis.

Pelagius enim Calvani, natione Hispanus, professione monachus, ex canonico S. Petri, ab Innocentio papa III, primum (anno reparatæ salutis 1206, pontificatus viii, *potius* ix, mense Decembri, Romæ, in quinta creatione) tituli S. Lucie in septimo solio diaconus, postea (anno nostræ salutis 1211, pontificatus xiv, in septima creatione), tituli S. Cecilie presbyter cardinalis; demumque ab eodem (circa annum 1212) episcopus Albanensis renuntiatus est. Insignis illius expeditionis, qua Damiana

Datum Laterani, per manum Joannis, Sanctæ Marie in Cosmedin diaconi cardinalis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cancellarii, XIII Kal. Januarii, indictione XI (54), Incarnationis Dominicæ anno 1208, pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno undecimo.

CXXXII.

Ad archiepiscopos et episcopos per Sardiniam constitutos. — Pro monasterio Casinensi.

(Anno 1208? Ap. S. Germanum, Jul. 6.)

[D. TOSTI, *Storia della badia Casin.*, II, 284.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per Sardiniam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad defensionem rerum Casinensis monasterii tanto ampliosem nos convenit sollicitudinem exhibere, quanto idem locus cum omnibus ad ipsum pertinentibus ad jus Beati Petri specialius noscitur pertinere. Verum quod per præsentiam nostram effectui mancipare non possumus, oportet ut per fratres nostros archiepiscopos et episcopos adimplere curemus. Cujus rei gratia fraternitati vestræ per apostolica scripta mandando præcipimus, quatenus ecclesias, et alia bona, quæ beatus Benedictus in vestris parochiis habet, pro beati Petri, et nostra reverentia diligere, et manutenere curetis, et contra pravorum hominum molestias defendatis, nullamque eis contrarietatem vel diminutionem inferatis, aut ab aliis permittatis inferri; si qui autem eas infestare præsumpserint, plenam de ipsis justitiam faciatis. Præterea si quis fidelium eisdem venerabilibus locis de rebus suis conferre voluerit nullatenus prohibere vel contradicere præsumatis.

Datum apud Sanctum Germanum, II Nonas Julii.

CXXXIII.

Abbatiae Casinensis privilegia confirmat.

(Anno 1208?)

[D. TOSTI, *Storia della badia Casin.*, II, 287, ex originali. Caps. diplom., 4, n. 9.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Domino filio abbati venerabilis Beati Benedicti monasterii Casinensis, ejusque successoribus regu'ariter promovendis in perpetuum.

Cum injunctum nobis apostolicæ sedis officium universis nos per orbem ecclesiis efficiat debitores, vestro Casinensi monasterio quammaxime obnoxios faciunt, et beatissimi Patris nostri Benedicti monasticæ legis latoris præsentia corporalis, et in vobis per Dei gratiam usque ad nostra tempora indefessa perdurans ejus observantia mandatorum. Unde et sanctissimi Patres nostri Romani pontifices qui nos in sede apostolica præcesserunt omnium id ip-

sum monasteriorum caput non immerito statuerunt. nam ex eo tanquam ex fonte monasticæ religionis norma manavit. Accedit ad hoc, quod idem venerabilis locus Romanæ Ecclesiæ filiorum unicum in adversis solatium, et in prosperis infatigata requies perseverat. Et nos erga sanctorum Patrum nostrorum Zacchariæ, Benedicti, Leonis, Stephani, Alexandri, Urbani, Paschalis, atque Calixti vestigiis insistentes, cœnobium ipsum, et universa quæ ad eum pertinent, quæta semper, et ab omnium mortalium jugo libera manere, ac sub solius S. R. E. jure, defensioneque perpetua habere decernimus. In quibus hæc propriis duximus adnotanda.

In primis monasterium Domini Salvatoris positum ad pedem Casini Montis; monasterium S. Dei Genitricis Virginis Mariæ quod vocatur Plumberola... Item civitatem quæ dicitur S. Germani positam ad pedem Casini Montis, castellum S. Petri quod ab antiquis dictum est Castrum Casini.... Patrum præterea nostrorum innitentes vestigiis jam dictum Casinense cœnobium cæteris per orbem cœnobiis præferendum asserimus, et tam te, quam successores tuos in omni conventu episcoporum seu principum superiores omnibus abbatibus consedere, atque in judiciis priores cæteris tui ordinis viris sententiam proferre sancimus. Usus quoque comparum, ac chirotecæ, dalmaticæ, atque mitræ, tam tibi quam successoribus tuis in præcipuis anni festivitibus, ac diebus Dominicis ad missam, seu in consessu concilii habendum concedimus. Sanctam in ipso venerabili monasterio, quam in cellis ejus cujuslibet ecclesiæ episcopum, vel sacerdotem, præter Romanum pontificem dictionem quamlibet, aut excommunicandi, aut interdicendi, aut ad synodum convocandi præsumere prohibemus, ita ut nisi ab abbate, prioreve fuerit invitatus, nec missarum solemniam inibi audeat celebrare... Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum a quocunque malueritis catholico episcopo accipiatis. Baptismum vero, infirmorum visitationes per clericos vestros in oppidis vestris, seu villis agatis.... Porro pro amplioris benevolentiae gratia quam nos præter nostrorum prædecessorum dilectione circa vestrum monasterium gerimus, licentiam tibi, ac legitimis successoribus tuis concedimus, ut si quis ejusdem monasterii vestri, aut cellarum ejus possessiones, aut res violenter abstulerint, postquam ipsorum episcopi a vobis tertio invitati, justitiam de eis facere omnino noluerint, vos super eosdem raptores, secundo tertiove commonitos, canonicam excommunicationis sententiam proferatis... Si qua ergo in crastinum ecclesiastica vel sæcularis persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens,

expugnata est, sedis apostolicæ legatus ab Honorio factus est. Post præclaros pro Ecclesia susceptos labores, in Monte Casino, sub Gregorio IX, excessit e vita, v Id. Maii, anno 1240. *Oldoin, ad Cracon.*, tom. II, col. 27.

(54) *Undecima*: sic in apographo. Verum, nonne legendum foret, *duodecima*? Mense enim Decembri anni Incarnationis Dominicæ 1208, Innocentiam pontificatus VI, curabat jam indictio duodecima. Sed de hoc alibi.

contra eam temere venire tentaverit, secundo ter-
tione commonita, nisi satisfactione congrua emen-
daverit, potestatis honorisve sui dignitate careat,
reamque se divino iudicio existere de perpetrata
iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et
sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu
Christi aliena fiat, atque in extremo examine di-
strictæ ultioni subiaceat. Cunctis autem hæc justa
servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi,
quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant,
et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis
inveniant. Amen, amen.

CXXXIV.

*Ad Jordanum Lexoviensem episcopum et abbates de
Persennia et de Savignio.—Ut abbatibus et mona-
chis S. Michaelis in Periculo Maris, significant man-
datum apostolicum de sui reformatione monasterii.*

[Circa annum 1208.]

[MARTEN., *Thes. Anecd.*, I, 807, ex ms. S. Mi-
chaelis in Periculo Maris.]

J. Dei gratia Lexoviensis episcopus et abbas de
Persennia, diocesis Cenomanensis, venerabilibus
et charissimis in Christo abbati et conventui Mon-
tis Sancti Michaelis de Periculo Maris, salutem in
Domino. Mandatum domini papæ suscepimus in
hæc verba :

« INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabili fratri episcopo Lexoviensi, et dilectis filiis
de Savignio et de Persennia abbatibus Cenoma-
nensis et Abrincensis diocesis, salutem et aposto-
licam benedictionem.

« Insinuante venerabili fratre nostro Abrincensi
episcopo nostro fuit apostolatui reseratum, quod
cum monasterium S. Michaelis de Periculo Ma-
ris in sua diocesi constitutum olim in spiritua-
libus et temporalibus consueverit refflorere; nunc
per abbatis incuriam et quosdam fautores ejus in
utrisque graviter est delapsum. Nolentes igitur hæc,
si vera sunt, sub dissimulatione transire, discretioni
vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus
ad monasterium ipsum personaliter accedentes,
inquiratis super iis et aliis quæ inquirenda videritis
diligentius veritatem, ut corrigentes, tam in cor-
pore quam in membris, appellatione remota, quæ
inveneritis corrigenda, statuatis ibidem quod regu-
lare fuerit et honestum, contradictores, si qui
fuerint, vel rebelles, per censuram ecclesiasticam,
appellatione postposita, compescentes. Quod si
non omnes, etc.

« Datum Laterani, III Nonas Maii, pontificatus
nostri anno XI. »

Hujus igitur auctoritate mandati vobis præci-
piendo mandamus, quatenus in crastino festi Sancti
Marci Evangelistæ proxime venturi, coram nobis
in capitulo vestro compareatis, ut tam in spiritua-
libus, quam in temporalibus, quæ corrigenda fue-
rint corrigamus, et mandatum apostolicum fide-
liter exsequentes, quæ super præmissis fuerint sta-

tuenda, servato juris ordine, statuamus. Valet.

*Infra habentur subsequentes articuli, in quibus
haud dubium abbas inventus est reprehensibilis, aut
saltem accusatus :*

De eo quod cum eorum consilio nihil facere vo-
lebat.

De eo quod de dimidio reddituum possit abbatia
sustentari sufficienter.

De consumptione et destructione, .. thesauri ec-
clesiæ.

De venditione et destructione nemorum.

De redditibus priori, cantori, sacristæ, infirmario,
cellerario ablatis.

De maneriarum vastatione et dilapidatione.

De talliis terræ Sancti Michaelis, de quibus nul-
lum commodum venerat.

De dominicis male traditis.

De servorum liberatione.

De charitatis supervenientium annullatione.

De pane fratrum nostræ congregationis ablato.

De eo quod nec ad ordinem, nec ad servitium
Dei veniebat.

De eo quod inhonestos et maneria male tra-
ctantes non corrigebat:

De eo quod religiosos minus sustentabat, et se-
cum habere consueverat.

De eo quod multa sacramenta juravit, et nihil
tenuit.

CXXXV.

C *Ad Joannem Anglorum regem.— De negotio archiepi-
scopi Cantuariensis (55).*

(Anno 1208.)

[MARTEN., *Thesaur. anecd.*, I, 810, ex ms. S. Ju-
liani Turon.]

Innocentius III, Joanni regi Anglorum.

Tacti sumus dolore cordis intrinsecus, et vehe-
menti mœrore turbati, quod cum ex illa speciali
prærogativa dilectionis, qua te sedes apostolica di-
ligeat inter cæteros principes, ut versa vice repen-
deres ei reverentiam et honorem, odium pro dile-
ctione ei retribuisti, et quasi conjuraveris in teipsum,
tuo non parcis honori, ut nostro valeas derogare.
Quinimo tuam et famam negligens, et salutem in
præjudicium utriusque, temere contra nostram et
Ecclesiæ, imo Dei dispositionem erigeris : non at-
tendens quod in vanum eam evacuare moliris, cum
extentam manum Altissimi nemo possit avertere, et
quidquid fuit ab illo decretum nullus valeat immu-
tare. Sane quantum et qualiter super negotio Can-
tuariensis Ecclesiæ tuæ regali celsitudini detulerimus,
etsi tu forsitan hoc non recolis ut ingratus, de-
memoria tamen universalis Ecclesiæ facile non poterit
aboleri, quæ bonitate malitiam non vincente, nostram
circa te patientiam admiratur. Heu! quæ, charissime
fili, duritia tuum obturavit auditum, ut salutaria
monita tibi a nobis toties inculcata non caperes?
Quæ duritia tuum absorbit intellectum, ut discreta

consilia tibi a nobis suggesta sæpius non servares? Jam sic induratus esse conspiceris, ut crescentem vulneris tui plagam non sentias. Ita fascinatus esse videris, quod nec medicaminis opem, vel operam medicantis admittas; ut quasi de te conqueri possimus, cum propheta dicendo: Cui loquemur, et quem contestabimur amplius? incircumcisæ sunt aures ejus, et audire non possunt. Piget te verbi quod pro tua tibi salute suggeritur. Tædet boni quod pro tua tibi honorificentia suadetur, dum nec animæ detrimentum te miseret; nec famæ quam nec infamiae dixerimus mundanæ te pudet: unde tanto magis super tanta duritia miseremur, quanto in crudelem ipse tibi mutatus misereri tui hactenus miserabilius refugisti. Licet autem paterna charitas ex qua tibi ista suggerimus, tibi sit forsitan odiosa, circa te tamen prudentis et amantis medici vices agimus, qui infirmum quamvis invitum et improvisum, et reluctantem salubriter secatur et urit. Ideoque, quod absit! si morbum tuum invenerimus induratum, violentiori nos coges insistere medicinæ, juxta quod necessaria cura deponet. Cujus asperitatem etsi forsitan in præsentia refugias, sanitate tamen recuperata, ipsius collaudabis effectum, ac peritum quoque medicum benedices. Ut autem adhuc sermonis apportemus unguentum, si forsitan ipso inolitus asperiora molimina non expectes: serenitatem regiam rogamus attentius, et monemus per eum qui venturus est judicare vivos et mortuos, obtestantes quatenus usus consilio saniori, a tanto revocaris errore: saltem in ipso negotio procedendo juxta continentiam litterarum, quas filius abbas Belliloci a nobis dudum tuo nomine impetravit. Quia procul dubio præter culpam priorem, hoc ad culpam alteram tibi poterit imputari, si ab eo recedere videaris: quod sub tuarum litterarum testimonio tam expresso, cum tante fuerat instantia postulatum: per quas videlicet litteras nobis humiliter supplicabas, ut quod ipse abbas de negotio ipso tuo nomine nobis diceret, firmiter crederemus: propter quod debueras sine difficultate qualibet adimplere, quod per suam fuerat sollicitudinem impetratum: præsertim cum hoc demum visus fueris acceptare; quandoquidem propter illud a te prius auditum, diligenter et examinatum prudenter delegatos nostros ad præsentiam tuam postea quasi pro complemento negotii venire fecisti. Quapropter, fili charissime, ne sis durus, et negotio ipsi difficultatem nullam ingeras, ne te, quod absit! in illam difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri. Alioqui quantumcunque personam tuam in Domino sincere diligamus, et canonicam disciplinam indignanter sis forsitan recepturus; quia tamen cum is qui diligitur castigatur, tunc circa eum pietas exercetur eo quod amor habeat plagas suas, quæ dulciores sunt, cum amarius inferuntur: nisi usque ad tres menses post harum susceptionem, vel recusationem præsentium, quæ præmisimus adimpleveris; extunc ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et

A Spiritus sancti, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, quorum licet indigni auctoritatem habemus, te anathematizatum decernimus, et a comunione fidelium præcidimus: venerabilibus fratribus nostris firmiter dantes in præceptis, ut sententiam ipsam, appellatione remota, non differant publicare: facientes eam singulis Dominicis ac festivis diebus, pulsatis campanis, et candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam solemniter innovari. Quam etiam et nos ipsi, auctore Domino, ore proprio publicabimus, ut sic certius et validius poena ejus in omnem Ecclesiam innotescat, cujus culpa generalem Ecclesiam noscitur offendisse. Ad hæc cum adiutorio Dei contra te multipliciter processuri, si nec sic tuum corrigere festinaveris errorem. Ecce tensus est arcus; fuge, fili charissime, a sagitta, quæ non consuevit abire retrorsum, ne sauciatus ab illa, graviter infirmeris, ut non solum non possis ad meliora proficere, verum etiam vix valeas ad priora redire, cujus utique plaga sine deformi non poterit cicatrice sanari.

Alia manu. Actum anno gratiæ 1209, quando plebs fidelis contra hæreticos Albigenses arripuit iter, Philippo regnante in Francia, magistro Stephano de Langatone a domino papa in archiepiscopum Cantuariensem ordinato contra voluntatem Joannis regis Angliæ, propter quod terra ipsius posita fuit sub interdicto.

CXXXVI.

C *Forma interdicti ab Innocentio III in Angliam constituta.*

[MARTEN. *Ibid.*, Ex ms. Sancti Michaelis in Periculo Maris.]

Hæc est generalis interdicti per Angliam forma constituta ab Innocentio III, propter contumaciam Joannis regis.

Quod clerici, quando voluerint, sine omni solemnitate, et sine nota, omnes horas in ecclesiis dicant, et legant Evangelium, ostiis tamen clausis, ita ut nullus laicus ingrediatur, nec causa orandi, nec aliter, nisi sit aliqua potens persona non excommunicata, quæ cum omni devotione petat ingressum, ex cujus repulsa graviter lædi posset ecclesia. Tunc autem solus ineat, sed nihil audiat a sacerdote, nisi verbum prædicationis, ut plus Deo obediat quam homini, et cætera hujusmodi. Item convocent capellani parochianos suos singulis diebus Dominicis, et præcipuis festivitibus ad crucem aliquam in villa, vel in cœmeterio, et prædicent eis cum omni diligentia patientiam et obedientiam, quia Christus factus est obediens Patri, etc. Et doceant plus esse obediendum Deo quam homini. Nolite timere eos qui potestatem habent occidendi corpus, etc. Facta autem prædicatione, dicant sacerdotes preces devotissime pro pace Ecclesiæ, et pro domino rege, ut Dominus Jesus Christus dirigat pedes ejus in viam salutis, et det ei spiritum consilii, ut quæ agenda sunt secundum Deum videat, et ad implenda quæ viderit convalescat. Dicant etiam

preces pro vivis et pro defunctis, sicut consueverant, omnes flexis genibus, et diligentissime populum moneant ut die ac nocte talibus orationibus insistat, ut defectum missarum vigiliis et orationibus suppleant; quia omnes illi qui obedientes erunt Ecclesiae Dei, et viam salutis ingrediuntur; qui autem rebelles exstiterint, vindictam Domini poterunt formidare: maledictus enim puer qui matri verberanti pugno resistit: Capellani etiam festa denuntient, sed neque panem faciant, neque aquam benedictam. Item parvuli baptizentur in domibus cum chrismate et unctione, et cum omni debita solemnitate. Et conveniant omnes archidiaconi et decani in die Cœnæ, sicut consueverant, et ibi eis dicetur quid eos oporteat facere; vetus autem chrismata ubique reservetur. Habeant autem parochiani vas commune ad baptizandum pueros, quod possit deferri per domos; aqua autem baptismatis honeste reponatur, et vas honeste custodiatur. Quicumque confessionem petierit, habeat quandocumque voluerit, et legitimum testimonium faciat, et omni solemnitate, sed sine eucharistia et sine extrema unctione. Corpora defunctorum, tam clericorum quam laicorum, ponantur ubi amici eorum voluerint extra cœmeterium præcipue ubi transeuntes possunt commoveri, ita quod nullus sacerdos in sepultura laicorum præsens sit; sed corpore jacente in domo, poterit sacerdos, sed sine cruce et sine aqua benedicta, facere privatim commendationem animæ. Clerici defuncti bene possunt reponi in truncis signatis, vel plumbeis vasis super arbores cœmeterii, vel super murum; et corpora religiosorum ponantur infra septa sua, terra cœmeterii non aperta. Item altaria denudentur in ecclesiis. Mulieres autem ad purificationem non admittantur. Sponsalia et matrimonialia non contrahantur. Ubicumque videbitis, vel audieritis violentiam factam in rebus ecclesiasticis, statim faciatis damnum appretiari et commendari scripto, et nomina eorum malefactorum redigatis in scriptum, et ipsos publice denuntiantes excommunicatos; qui si pœnituerint, ad episcopum mittantur. Magistri scholarum, si a laicis permittantur, recipiantur honorifice, legant et doceant. Illis autem qui potuerint recipere corpus Domini, quibus denuntiatum est ut reciperent, et contempserint; non licet comedere carnes sine consilio episcopi, vel alicujus authenticæ personæ in die Paschæ, nec deinceps. Hoc autem eis publice denuntietis, sine distinctione tamen. Teneantur a decanis capitula, et extirpentur crimina tam clericorum quam laicorum, in quantum fieri poterit; poterunt autem puniri per excommunicationem. Capitula autem in cœmeteriis, in domibus sacerdotum, et non in ipsa ecclesia teneantur. Omnes vero episcopi Angliæ solemniter excommunicabunt, excepta persona domini regis et reginæ, et persona justitiarum domini regis, quicumque miserint violentam manum in ecclesias, vel in possessiones clericorum, vel catalla eorum, et quicumque, invitis clericis, aliquid de bonis eorum

A a raptoribus emerint, vel de domo malefactorum receperint vel amoverint, vel asportaverint, vel ad custodiendum receperint, nisi de voluntate clericorum, vel ad opus eorum. Hoc autem publice denuntient capellani, quoties prædicant. Corpus Domini sicubi residuum fuerit, reservetur honeste in ecclesia, donec dicatur quid inde fieri debeat, ita quod a nullo sumatur, nec a sacerdote, nec ab alio. Clerici sua reponant in ecclesiis et cœmeteriis, quæ ibi, Deo dante, pacem habebunt. Si dies Hospitaliorum evenerint, diligenter admoneant sacerdotes populum, ut conveniat extra ecclesiam ad eorum prædicationem, et confraternitatem illam devotissime observent; ostia tamen ecclesiæ eis non aperiatur, nec aliquem in cœmeterio sepelire permittantur; sed aliter quibus modis fieri poterit clerici eorum coadjutores existant, et eis ostendant sacerdotes quod hoc interdictum domini papæ est, cui nullus potest resistere. Ita generale et ita violentum est, quod nullum privilegium, nulla permissio missarum, vel aliarum libertatum potest observari. Nihilominus tamen eleemosynas et promissas parochiani teneantur persolvere, ne Deus, ob duritiam illorum, durius irascatur; et cum Deus pacem dederit Ecclesiæ, tam vivis quam defunctis omnia recompensentur. Fugitivi etiam quicumque ad pacem Ecclesiæ confugerint, cum omni diligentia in protectionem Ecclesiæ admittantur. Benedictiones in prandiis et gratiarum actiones more solito licet facere. Valet.

CXXXVII.

Ad Arnoldum priorem et fratres Zaberduwicensis. — Eorum possessiones et privilegia confirmat.

(Anno 1209. Laterani, April. 3.)

[Boczák, *Cod. dipl. Moraviae*, II, 52, ex originali ejusdem monast. in reg. C. R. Galernii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ARNOLDO priori et fratribus de Zaberduwiz, Præmonstratensis ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum; tam rigor æquitatis quam ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducat effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus inclinati, ecclesiam vestram in qua divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis quæ impræsentiarum rationaliter possidetis aut in futurum justis modis, dante Domino, poteritis adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, specialiter autem Zyrelitz, Zancowiz, Otradiz et Borkowaz villas, et aliæ quæ juste ac pacifice possidetis, auctoritate vobis apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis et protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, iii Nonas Aprilis, pontificatus A
nostri anno duodecimo.

CXXXVIII.

Commissorium papale contra comitem de Plain et alios, pactum super summa pecuniæ episcopo Ratisponensi solvendæ initum impediens.

(Anno 1209. Laterani, April. 15).

[RIED, *Cod. diplom. Ratispon.*, p. 296, ex originali].

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis . . . majori præposito, . . . decano, et . . . scholastico Eistetensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Sua nobis venerabilis frater noster . . . Ratisponensis episcopus conquestione monstravit, quod nobilis vir . . . comes de Plain, ministeriales Salzeburgensis ecclesiæ, F. de Petowe, æc quidam alii Salzeburgensis dioc. propriis nominibus exprimendi pactionem quamdam super quadam summa pecuniæ, quam venerabilis frater noster Salzeburgensis archiepiscopus solvere tenetur eidem, licite initam inter eos in salutis suæ dispendium prævaricant et infringunt. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus dictum comitem et alios, ut pactionem ipsam, sicut sine pravitate provide facta est, ab utraque parte sponte recepta, prout tenentur observent, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem, appellatione remota, cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Lateran. Id. April., pontificatus nostri anno duodecimo.

Plumbum: INNOCENTIUS PP. III.

CXXXIX.

Ad episcopum Ratisponensem. — Confirmatio privilegii a papa Cælestino III anno 1192 concessi.

(Anno 1209. Laterani, April. 17.)

[RIED, *Cod. dipl. Ratisp.* p. 297, ex originali.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri . . . Ratisponensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

In litteris felicis recordationis Cælestini PP. prædecessoris nostri sic perspeximus contineri. « Cælestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri . . . Ratisponensi episcopo salutem et apostolicam benedictionem.

« Quanto episcopali officio plura incumbunt, » etc. *Vide hasce litteras Patr. t. CCVI, col. 965.*

Nos igitur tuis precibus inclinati, ut prædicta indulgentia libere uti possis, auctoritate præsentium tibi concedimus facultatem.

Datum Lateran. xv Kal. Maii, pontificatus nostri anno duodecimo.

Plumbum: INNOCENTIUS PP. III.

CXL.

Ad abbatem et fratres conventus SS. Cosmæ et Damiani de Monte. — Privilegiorum confirmatio.

(Anno 1209. Viterbii, Junii, 18.)

[FARLAT. *Illyr. Sacr.* IV, 8.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et fratribus conventus SS. Cosmæ et Damiani de Monte, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit, et ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tanquam pia mater, protectionis suæ munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum imperitentes assensum, personas vestras cum omnibus bonis, quæ impræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, dante Deo, potestis adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus; specialiter autem ecclesias monasterio vestro subditas, sicut eas juste et pacifice possidetis, nec non etiam donationem ecclesiarum S. Petri de Bubniani, et S. Dimetrii de Jadra cum omnibus pertinentiis earumdem ab illis, ad quos hujusmodi donatio pertinebat, provida vobis liberalitate concessas, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis et protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Viterbii, xiv Kalend. Julii, pontificatus nostri anno XII.

CXLI.

Ad archidiaconum Fiscannensem. — Immunitates abbatiæ Fiscannensis confirmat.

(Anno 1209. Perusii, Aug. 9.)

[*Neustriapia*, 245, ex archivo abbatiæ Fiscannensis.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, archidiacono Fiscannensi Rothomagensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Precibus dilectorum filiorum, abbatis et conventus monasterii Fiscannensis, ordinis S. Benedicti, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, benignum impetientes assensum, discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus suspensionis, excommunicationis, et interdicti sententias, si quas venerabilis frater noster archiepiscopus Rothomagensis, vel quivis alius, auctoritate litterarum, quas eis super faciendis observari apostolicis statutis, direxerimus, in abbatem, et monachos, et quoslibet alios eis subjectos protulerint, sine qualibet difficultate relaxans, dispenses, auctoritate nostra, cum illis, qui exinde irregularitatem aliquam incurrerint.

Datum Perusii, v Idus Augusti, pontificatus nostri anno XIII.

CXLII.

Ad abbatem et conventum S. Remigii Remensis. — Privilegium per quod monasterium S. Remigii eximitur a debitis, nisi in utilitatem ejusdem monasterii convertantur.

(Anno 1209. Anagninæ, Aug. 25.)

[VARIN, *Arch. adm. de Reims*, II, 475, ex chartulario S. Remigii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii S. Remigii Remensis ordinis S. Benedicti, salutem et apostolicam benedictionem.

Indemnitati vestræ ac monasterii vestri paterna volentes sollicitudine providere, auctoritate vobis præsentium indulgemus ut vos, et prioratum vestrorum priores, non teneamini ad solutionem alicujus debiti contracti vel contrahendi, nisi illud in utilitatem ipsorum monasterii et prioratum conversum fuisse legitime probaverint creditores, non obstantibus quibuscunque litteris, renuntiationibus, obligationibus, confessionibus, juramentis, instrumentis et pœnis tempore contractus appositis et etiam apponendis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Anagninæ, viii Kalend. Septembris, pontificatus nostri anno xii.

CXLIII.

Ad episcopum Misnensem. — Pro abbatissa Quedlimburgensi.

(Anno 1210. Laterani, Jan. 24.)

[LUCFELS, *Antiquit. Quedlimburgensi*. Leipzig 1713, in-4°, p. 227, ex archiv. Halberstad.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Misnensi, dilectis filiis de Porta et de Cella abbatibus Numburgens. et Misnens. dioceseon, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecta in Christo filia Quedlimburgensis abbatissa transmissa nobis conquestione monstravit, quod cum Quedlimburg. monasterium ad Romanam Ecclesiam cum sibi adjacentibus ecclesiis universis nullo pertineat mediante, sicut evidenter apparet per privilegia pontificum Romanorum ac venerabilium fratrum Halberstadiensium, episcopum in Ramis Palmarum pro divinæ laudis officiis solemniter exsequendis, accedentem ibidem canturam non debita exhibitione multoties procuravit (55*); idem episcopus receptionem ipsam gratuitam in juris necessitatem convertens et abutens sibi gratia collata in hac parte cum tanta illius hominum multitudine accedebat, quod viginti et quinque argenti marci copia piscium comparata, exceptis aliis sumptuosis, insufficientibus habebatur. Præter hæc autem in festo beati protomartyris Stephani ob ipsius reverentiam festo auri, et in Purificatione beatæ Virginis candelæ quædam consueverunt of-

(55*) Locus corruptus, ut alii bene multi infra.

A ferri gratis Halberstadensi Ecclesiæ a præfati monasterii abbat ss. Cæterum cum eadem abbatissa, per sedis apostolicæ munus benedictionis adeptæ, conspiceret sibi et suo monasterio præjudicium non modicum generare prædicta, fecit ipsis Halberstadens. denegari, præsertim cum idem monasterium privilegiis pontificum Romanorum immune ab omni onere dignoscatur et dicti Halberstadens. postularent de jure, quod ex familiaritate ac gratia eidem exhibitum fuerat a præcedentibus abbatissis. Verum cum tam pro his quam pro aliis vexationibus, quæ ipsi ecclesiæ afferuntur contra sedis apostolicæ privilegia irrogata, venerabili fratri nostro Brandenburgensi episcopo et dilectis filiis abbati Mersburgensi et præposito S. Petri de Monte Sreno ad ipsius abbatissæ conquestionem dederimus nostris litteris in mandatis, ut dictum episcopum a præfatis desistere gravaminibus et de damnis ac injuriis eidem illatis, prout tenebatur, satisfacere monitione præmissa, qua convenit districtione compellere procurarent: Halberstadens. capitulum interim post factam admonitionem ad venerabilem fratrem nostrum Halberstadens. episcopum et conjudices suos, quasdam litteras nulla de prioribus habita mentione super receptionem in die Palmarum festone auri et quibusdam candelis ac etiam super obedientia prælatorum quorundam sibi, ut asserunt, facienda, qui ex tenore privilegiorum apostolicæ sedis tenentur subjecti monasterio supra dicto et ipsi abbatissæ de speciali mandato nostro, prout in apostolicis litteris manifeste apparet, reverentiam et obedientiam exhibent tam debitam quam devotam, veritate tacita impetrarunt; qui judices cum apud Hildesheimensem civitatem, abbatissam jam dictam responsuram primo edicto peremptorie citavissent, sicut eorum litteræ in nostra prælectæ præsentia continerent, ex parte ipsius abbatissæ non contestata lite allegatum existit coram eis quod impetratæ litteræ totaliter carebant robore firmitatis, maxime cum priorum nullam facerent mentionem, et decisio hujusmodi articuli saltem per arbitros deberet communiter terminari: sed cum penes ipsos nihil horum pisset aliquatenus obtinere, tum propter id et ob locum suspectum, pariter et remotum, tum etiam quia facultas appellandi sibi ex eo erat relicta, quod Corbeien. abbas absque appellationis remedio alii non potuit committere vires suas, et propter alia quædam gravamina nostram audientiam appellavit ad proseguendam appellationem omissam, dilectum filium magistrum Nicolaum subd. nostrum Misnen. canonicum ad apostolicam sedem transmittens. Qua in re præsentia constituto eidem judices de appellatione interposita cognoscentes, et ipsam frivolam decernentes, dictam abbatissam ad eorum præsentiam denuo citare præsumperunt, et quia electum et canonicos Halberstadens. auctoritate apostolica prohibitos a iudicibus delegatis ne libertatem ipsius ecclesiæ in

prædictis vel in aliis præpedirent, ad agendum in ipsius præjudicium admitterent, sedem appellavit apostolicam iterato, seipsam, conventum, ecclesias, clericos ministeriales et omnia quæ pertinebant ad monasterium memoratum sub protectione apostolicæ sedis ponens. At ipsi appellationes vilipendentes ipsius, toties geminatas in expensis reddendis Halberstadens. condemnantes eandem, in possessionem ipsos omnium quæ petebant in ipsius abbatissæ præjudicium decreverunt induci, et licet abbatissa jam dicta pro tanto gravamine memoratos iudices ad sedem apostolicam provocasset, eisdem terminum festum Purificationis Beatæ Virginis proximo præteritum præfigendo, nihilominus tamen ipsi oppressiones gravamini aggregantes, spretis etiam appellationibus, ipsam excommunicationis vinculo innodarent, facientes eandem excommunicatam publice nuntiari subjectis, Quedlimburgensi Ecclesiæ suis litteris injungentes, ut eam tanquam excommunicatam arctius evitarent, sed ipsi ante receptionem litterarum ipsarum ad appellationis confugium convolarunt propter quod per eundem procuratorem nobis humiliter supplicavit, quatenus prædictis episcopo et capitulo Halberstadensi in præceptis dare nostris litteris dignaremur, ne contra privilegia pontificum Romanorum tam idem monasterium, quam ipsius membra super bonis eorum seu rebus clericorum ac laicorum ad dictum monasterium pertinentibus præsumant de cætero molestare. Ad hæc autem dilectus filius magister Alexander, prætaxati episcopi procurator, coram nobis proposuit ex adverso, quod cum præfati iudices dictam abbatissam pro causa, quæ inter ipsam ex parte una et eosdem episcopum et capitulum ex altera suscitavissent, et tandem secundo et tertio expectata contumax sit inventa, ipsi iudices pro contumacia in ipsam auctoritate nostra excommunicationis sententiam protulerint. Verum a nobis cum instantia postulavit, ut eandem sententiam sicut rationabiliter est prolata usque ad satisfactionem idoneam observari, nostris litteris mandarem. Quia vero nobis non constitit de præmissis, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus si res ita se habet, quemadmodum procurator abbatissæ narravit, sententiam latam in ipsam decernatis penitus nullam esse, reducentes in statum pristinum, si quid attentatum est contra ipsum. Alioquin eadem sententia juxta formam Ecclesiæ relaxata, causam convocatis partibus audiatis, et eam, si de partium voluntate præcesserit, sublato appellationis obstaculo sine canonico terminetis, vel ipsam sufficienter instructam ad nostrum remittatis examen, præfigentes partibus terminum competentem, quo nostro se conspectui repræsentent, sententiam, dante Domino recepturæ.

(56) Post Stephanum (de quo ad epistolam Appendicis hujus lxxvi agimus), defunctum anno 1207, die 7 Martii, Joannes II de Warnesson, *agninus*, ob vitæ integritatem et animi mansuetudinem nun-

A Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, tu, frater episcopo, cum eorum altero ea nihilominus exsequaris.

Datum Laterani ix Kalend. Februar., pontificatus nostri anno tertio decimo.

CXLIV.

Ad episcopos Galliæ. — De vitanda simonia in receptione monachorum aut sanctimonialium.

(Anno 1210. Laterani, April. 17.)

[MARTEN., *Thesaur. anecdot.*, I, 817, ex ms. Michaelis in Periculo Maris.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis in regno Franciæ constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

B Multoties audivimus et a multis quod in quibusdam monachorum monialium et aliorum religiosorum monasteriis per vestras dioceses constitutis consuetudo damnabilis, imo damnatus et damnandus abusus usque adeo inolevit, ut pene penitus nulla persona recipiatur in ipsis absque labe Simoniacæ pravitatis. Ne igitur clamorem toties iteratum videamur, quod absit! simulando fovere, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus semel in anno hujusmodi morasteria singuli per vestras dioceses visitantes, sub anathematis interminatione vetetis, ne qua persona de cætero recipiatur in eis per hujusmodi pravitatem, semper in vestris synodis denuntiantes hoc ipsum, et circa eas quas sic receptas invenietis, auctoritate apostolica, sublato appellationis obstaculo, statuatis quod saluti et honestati videritis expedire.

Datum Laterani, xv Kalendas Maii, pontificatus nostri anno xiii.

CXLV.

Ad abbatem (56), et conventum monasterii de Los. — Confirmat eis annuos redditus octo modiorum frumenti, quos Balduinus comes concesserat ecclesiæ de Laude, super terris et pratis de Haia et de Skelmis.

(Anno 1210. Laterani, April. 29.)

[Ex archivio monasterii de Laude B. Mariæ. BRÉQ. *ibid.*]

D Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri, ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum imperientes assensum, octo modios frumenti annui redditus, quos claræ memoriæ B. Flandrensis comes, in terris et pratis suis de Haia et de Skelmis, monasterio vestro provida pietate concessit, sicut illos juste et provide possidetis, et in ejus authentico continetur, vobis et per vos Ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti

cupatus, in abbatem monasterii de Laude allectus est. Vivere desiit 25 Novembris 1123. *Nov. Gall. Christ.*, tom. III, col. 304.

patrocino communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Kalendas Maii, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CXLVI.

Ad Bernardum abbatem et monachos S. Gregorii (57) Basileensis dioceseos. — Ne præbendas in ipsorum Ecclesia sæcularibus personis conferant.

(Anno 1210. Laterani, Maii 5.)

[Ex apographo quod ad fidem autographi, in archivis abbatæ S. Gregorii, Basileensis dioceseos, asservati, diligenter exscriptum, nobiscum communicavit bonæ memoriæ abbas Grandidier. BREQ. *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio BERNARDO, abbati et monachis S. Gregorii Basileensis dioceseos, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ex nostri debito teneamur officii in vinea Domini Sabaoth plantare utilia, et fructuosa inserere, sic etiam debemus, quæ invenerimus superflua, discretionis et potestatis sarculo resecare. Eapropter, dilecti in Christo filii, vestræ gravamen Ecclesiæ præcavescentes, auctoritate apostolica vobis inhibemus, ne alicui sæculari personæ, nisi habitum monastice religionis assumpserit, præbendam in vestro monasterio conferatis. Quod, quia inviolabiliter tam a vobis quam a successoribus vestris observari volumus, præsentis scripti patrocino communimus. Nulli ergo, etc., etc.

Datum Laterani, iii Non. Maii, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CXLVII.

Ad abbatem (58) et conventum S. Martini Glanderensis. — Confirmatio bonorum.

(Anno 1210. Laterani, Maii 25.)

[Ex archivio monasterii de Longavilla, *al.* Glanderensis. BREQ. *ibid.*, p. 1144.]

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id, per sollicitudinem officii nostri, ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, cœnobium vestrum, cum omnibus bonis quæ impræsentiarum rationabiliter posside-

(57) L'abbaye de Munster, au Val de Saint-Grégoire, ordre de S. Benoît, existe encore aujourd'hui en Haute-Alsace et dans le diocèse de Basle.

(58) Erat is homine Galterus, cujus nomen occurrit in instrumentis, ab anno 1210, usque ad annum 1242.

(59) Bertmannus, de quo vide ad epistolam libri tertii xxxiv, not.

(60) De argumento hujus epistolæ conferenda sunt ea quæ leguntur in libro cui titulus, *l'Art de vérifier les dates, nouv. édit. tom. III, page 652.*

« Manassès III, comte de Réthel, en 1198, restitua au pr.év.é de Novî des fours banaux et une

petite forêt, dont il s'était emparé, témoignant un vif regret de cette usurpation. Après sa mort (arrivée en 1200), Hugues II, son fils aîné, lui succéda au comté de Réthel, avec Félicité de Troyes, sa femme. Manassès, malgré la restitution qu'il avait faite au prieuré de Novî, s'était encore réservé plusieurs droits onéreux, et sujets à de grands abus, sur cette maison. Tels étaient les droits d'hospitalité, de gîte, de procuration, etc.... Le comte Hugues transigea sur tous ces objets, avec les religieux.... L'acte est daté du mois de septembre 1205, et signé par le comte et son fils aîné. »

Datum Laterani, viii Kalendas Junii, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CXLVIII.

Ad priorem et conventum de Noviaci. — Confirmatio pacis inter comitem Regitestensem, uxoremque ejus, et priorem ac conventum de Noviaci initæ (60).

(Anno 1210. Laterani, Sept. 5.)

[Ex chartulario Noveiomensi. BREQ. *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui de Noviaci, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica votis piis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impetiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, compositionem inter vos, ex parte una, et dilectum filium nobilem virum... comitem Regitestensem, et conjugem ejus, ex altera, super quibusdam procurationibus monasterio remissis ac rebus aliis amicabiliter initam, sicut pie ac provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, nec non in authentico exinde confecto plenius continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocino communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere,

petite forêt, dont il s'était emparé, témoignant un vif regret de cette usurpation. Après sa mort (arrivée en 1200), Hugues II, son fils aîné, lui succéda au comté de Réthel, avec Félicité de Troyes, sa femme. Manassès, malgré la restitution qu'il avait faite au prieuré de Novî, s'était encore réservé plusieurs droits onéreux, et sujets à de grands abus, sur cette maison. Tels étaient les droits d'hospitalité, de gîte, de procuration, etc.... Le comte Hugues transigea sur tous ces objets, avec les religieux.... L'acte est daté du mois de septembre 1205, et signé par le comte et son fils aîné. »

vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, III Nonas Septembris, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CXLIX.

Ad Conradum electum Mindensem. — Super electione Osnabrugensis episcopi Gerhardi in archiepiscopum Bremensem.

(Anno 1210. Laterani, Oct. 30.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 355, ex originali Stadiensi caps. II, n. 12, cui sigillum plumbeum papæ Innocentii III appensum est.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Mindensi electo et abbati Lesbernensi, Monasteriensis dioceseos, et custodi Monasteriensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Venerabiles fratres nostri, Lubicensis et Livonensis episcopi et dilectus filius, major decanus, cum cæteris canonicis Bremensis ecclesiæ suis nobis litteris intimarunt, quod cum olim Waldemarum, quondam Slewicensem episcopum, a nobis in archiepiscopum postulassent, quia id non potuit effectui mancipari, quidam ex eis electionis suæ vota in dilectum filium B. ejusdem ecclesiæ majorem præpositum, contulerunt. Verum, quia ipsius non existit electio confirmata, ipsi quantum in eis existit, de alia persona tractantes ecclesiæ suæ consulere curaverunt, propter quod non tantum rerum, verum etiam personarum, a laicis adhuc adhærentibus propter diversas causas Waldemaro prædicto graves jamdudum persecutiones sunt et impedimenta perpassi, et adhuc etiam patiuntur. At quoniam mora præteriti temporis ecclesiæ viduatæ ad nihilum fere redactæ fuit quamplurimum hucusque damnosa et futuri protractio perniciosa poterat magis esse, iidem in manus hominum incidere potius eligentes, quam pro domo Dei murum non opponere se ac sua, rei quam incœperant, insistere fortiter necessarium existimarunt. Unde tam ipsi quam dictus præpositus, per suas litteras speciales a nobis humiliter postularunt, ut venerabilem fratrem nostrum, Osnaburgensem episcopum, eisdem vicinum et per omnia cognitum, ipsis in archiepiscopum concedere dignaremur; per quem, cum sit vir moribus et scientia præditus, ac generis nobilitate præclarus, et ecclesiæ sibi commissam hactenus viriliter defensarit, præfata ecclesiæ poterit in statum pristinum reformari et compesci nihilominus insolentia laicorum. Nos igitur consuli volentes Ecclesiæ diutius desolatæ, discretionî vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus inquisita super his et cognita veritate, si res ita se habet, auctoritate nostra eidem episcopo injungatis, ut ad præfata ecclesiæ Bremensem accedat, ejusdem regimen in nomine Domini recepturus; cum quo, propter necessitatem temporis, hanc gratiam duximus faciendam, ut usque ad susceptionem pallei Osnaburgensem ecclesiæ sicut proprius pastor retineat et gu-

bernet; injungentes nihilominus clero, ministerialibus, et populo ecclesiæ memoratæ, quod eidem usque ad susceptionem pallei tanquam pastori proprio intendant ut hactenus et exhibeant obedientiam debitam et honorem; contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Nos enim venerabilibus fratribus nostris suffraganeis et dilectis filiis, capitulo ac ministerialibus Bremensis ecclesiæ, nostris damus litteris in mandatis, ut postquam idem de mandato nostro per vos sibi facto ad sæpeditam ecclesiæ accesserit gubernandam, tanquam pastori suo ipsi obedientiam et reverentiam debitam exhibentes, eidem intendant humiliter et devote. Ad hæc volumus et mandamus, ut contradictores, si qui fuerint, vel rebelles censura simili, appellatione postposita, compescatis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, tamen ea, filii electe, cumeorum altero nihilominus exsequaris, etiamsi jam fueris in episcopum consecratus.

Datum Laterani, III Kalendas Novembris, pontificatus nostri anno XIII.

CL.

Ad Lubicensem et Livonensem episcopos. — Super eodem.

(Anno 1210. Laterani, Oct. 30)

[*Ibid.*, p. 354, ex orig.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, decano et capitulo et venerabilibus fratribus suffraganeis nec non nobiles viris, ministerialibus Bremensis ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex litteris vestris, fratres Lubicensis et Livonensis episcopi, et filii decane ac capitulum, nostro est apostolatui reseratum, quod cum olim Waldemarum, quondam Slewicensem episcopum, in archiepiscopum postulassetis a nobis, quidam vestrum electionis suæ vota in dilectum filium, B. ecclesiæ vestræ majorem præpositum, contulerunt. Verum, quia ipsius non existit electio confirmata, vos, quantum in vobis existit, de alia persona tractantes, eidem ecclesiæ consulere curavistis; propter quod, etc., ut in epistola superiori, usque ad verba: diutius desolatæ dilectis filiis, Mindensi electo et abbati Lesbernensi Monasteriensis diocesis et ..... custodi Monasteriensi, nostris dedimus litteris in mandatis, ut inquisita super his et cognita veritate, si rem invenerint ita esse, dicto episcopo auctoritate nostra injungant, ut ad præfata ecclesiæ Bremensem accedat, ejusdem regimen in nomine Domini recepturus, etc., ut supra, gubernet; injungentes nihilominus clero, ministerialibus et populo Osnaburgensis ecclesiæ, quod eidem episcopo usque ad susceptionem pallei tanquam pastori proprio intendant ut hactenus, exhibeant obedientiam debitam et honorem: contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus postquam idem de mandato nostro sibi facto per executores eisdem ad sæp-

dictam Bremensem ecclesiam accesserit gubernandam, etc. . . . . eidem intendatis humiliter et devote. Alioquin dictis exsecutoribus nostris damus litteris in mandatis, ut contradictores, si qui fuerint, vel rebelles per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compescant.

Datum, ut supra.

CLI.

Ad Gerhardum episcopum Osnaburgensem, super ejusdem electione in archiepiscopum Bremensem.

(Anno 1210. Laterani, Oct. 30.)

[*Ibid.*, ex originali Stadiensi in caps. vii, n. 20, cui sigillum plumbeum papæ appensum est.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Osnaburgensi episcopo salutem et apostolicam benedictionem. *Sequentia eadem ac in prima epistola usque*: recepturus. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus cum a præfatis exsecutoribus tibi fuerit injunctum, accedas ad ecclesiam memoratam, et in Christi nomine regimen ejus suscipias ac fideliter exsequaris. Nos enim tecum propter necessitatem temporis specialem gratiam, etc., *ut supra usque*: gubernes; dantes supradictis exsecutoribus in mandatis, ut injungant clero, etc., *usque* compescendo. Præterea Bremensi capitulo et venerabilibus fratribus nostris suffraganeis Bremensis ecclesiæ ac ministerialibus ejus nostris duximus litteris injungendum, ut, etc., *ut supra*.

Datum ut supra.

CLII.

Ad archiepiscopum, decanum et capitulum Bituricense. — De canonizatione S. Guillelmi Bituricensis archiepiscopi.

(Anno 1210. Laterani, Dec. 28)

[*LABBE. Biblioth. mss.*, II, 390, ex chartulario Bituricensi.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Bituricensi, et dilectis filiis decano et capitulo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex tenore litterarum vestrarum accepimus, quod misericordia Redemptoris, quæ servos suos in regno glorificat fidelitatis æternæ, ac interdum glorificat in præsentem, diebus istis in quibus abundat iniquitas refrigescente charitate multorum, ad devotionem Christiani populi excitandam et fidei augmentum per S. memoriæ Willelmum prædecessorem tuum, frater archiepiscope, in partibus vestris crebra miracula operatur, ad cujus tumulum per inspirationem illius qui corda fidelium illuminat et accendit de diversis regni Francorum partibus, nullo movente vel prædicante, maxima multitudo concurrit; ubi multi languentes restituuntur pristinae sanitati. Unde cum tanta lucerna, quæ vitæ merito et opinionis odore dum frueretur luce præsentem apud omnes effulsit, non sit ponenda sub modio, sed super candelabrum potius statuenda, dilectum filium magistrum P..... ecclesiæ vestræ cancella-

(61) Vide epistolam 175 infra.

rium ad sedem apostolicam destinastis cum eo et per eum nobis humiliter supplicantes, ut illum faceremus ascribi sanctorum catalogo venerandum. Nos igitur ex hoc referentes laudem et gloriam Creatori qui in sua majestate mirabilis faciens signa et mirabilia magna in terris per servos suos ad imitandum piæ conversationis exemplum non desinit mirabiliter operari, per illorum gloriam sempiternam opem nobis conferens salutarem. Quia judicium istud divinum est potius quam humanum ad præsens in eo non duximus procedendum, æstimantes consultius expectare ut Deus magis ac magis clarificet quem jam clarificare inchoavit, quatenus in tempore opportuno ad tam arduum judicium exsequendum ipso præstante securius procedamus (61).

Datum Laterani, v Kalend. Januarii, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CLIII.

Bulla pro monialibus Parci-Dominarum.

(Anno 1210. Laterani.)

[*Gall. Christ. nov.*, X, Inst., 227.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus abbatissæ Sanctæ Mariæ de Parco ejusque sororibus, tam præsentibus quam futuris religiosam vitam ducentibus, in perpetuum.

Quæ sub habitu religionis accensis lampadibus per opera sanctitatis jugiter se præparant obviam sponso ire, sedes apostolica debet patrocinium impertiri, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacrae religionis enervet. Eapropter, dilectæ in Domino filia, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium de Parco, in quo divino estis obsequio mancipatæ, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; inprimis siquidem statuentes ut ordo monasticus qui secundum Deum et B. Benedicti Regulam ac institutionem Cisterciensium Fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur: præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium tuum juste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum et largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis poterit adipisci, firma vobis et eis quæ vobis successerint, illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis et iis quæ ad altare ipsius monasterii pertinere noscuntur; decimas de . . . et de . . . decimam quinque modiorum apud Antilly; decimam XII modiorum apud Raray, et Novam-villam, et Huelem; decimam . . . . . Philippi de Nantolio, Einselvæ, quidquid etiam possidetis apud Magnevol dominium terram, et quidquid a sancti Reguli et

sancti Frambaldi capitulis eidem monasterio est concessum; duos modios frumenti apud Vilers. . . . etc.

Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, tam de terris cultis quam de incultis, sive de hortis et virgultis, et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere presumat. Ad hæc liberas et absolutas mulieres de sæculo fugientes liceat vobis in monasterio vestro ad conversionem recipere, et eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli sororum vestrarum post factam in monasterio vestro professionem fas sit sine abbatissæ suæ licentia de eodem loco discedere, discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere; illud districtius inhibentes, ne terras seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dare, sive alio modo absque consensu totius capituli, vel majoris aut sanioris partis ipsius; si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus; pro consecratione vero altarium vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto vel quolibet alio sacramento ecclesiastico, nullus a vobis sub obtentu consuetudinis vel alio quolibet modo quidquam audeat extorquere, sed hæc omnia gratis vobis episcopus diocesanus impendat, alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem, et communionem sedis apostolicæ habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatur impendat. Præterea cum commune interdictum terræ fuerit, liceat vobis nihilominus in vestro monasterio, exclusis excommunicatis et interdictis, divina officia celebrare. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus ut infra clausuras locorum seu grangiarum nullus ruinas seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere rapere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, necnon et libertates et exemptiones sæcularium exactionum a regibus, principibus vel aliis Christi fidelibus vobis rationabiliter indulgas auctoritate apostolica confirmamus, etc.

Decernimus ergo. . . .

Ego Innocentius catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus Portuensis Ecclesiæ episcopus.

Ego Nicolaus Tusculanus episcopus.

Ego Guido Prænestinus episcopus.

Ego Hugo Hostiensis episcopus.

Ego Cinthius Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Ciricius Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pammachii.

Ego Petrus tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Benedictus Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Leo Sanctæ Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis.

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum-Aureum diaconus cardinalis.

Ego Guido Sancti Nicolai in Carcere-Tulliano diaconus cardinalis

Ego Joannes S. Mariæ in Via-Lata diaconus cardinalis.

Ego Petrus Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis

Ego Pelagius Sanctæ Lucie ad Septa Solis diaconus cardinalis.

Datum Laterani per manum Joannis Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, Incarnationis Dominicæ anno 1210, pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno XIII. *Bullatum.*

CLIV.

Ad abbatem (61*) et conventum de Los, al. de Laude. — De eodem argumento ac in epistola 145 supra.

(Anno 1211. Laterani, Jan. 21.)

[Ex archivio monasterii de Laude B. Mariæ, BRÉQ., *ibid.*]

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, claræ memoriæ B. comes Flandriæ, octo modios frumenti annui redditus, quos de terris et pratis quæ in territorio de Haia et de Skelmis habebat et percipere consueverat, de assensu bonæ memoriæ... uxoris ipsius, pro suorum remedio peccatorum, vobis et eidem monasterio pie ac liberaliter relaxavit, sicut in authentico ipsius comitis plenius continetur. Nos igitur quod per eundem comitem pie ac provide factum est, ratum habentes, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, XII Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CLV.

Ad Maurianensem episcopum et priorem Aquæ-Bellæ Maurianensis. — Pro monasterio Savilianensi.

(Anno 1211. Laterani, Febr. 26.)

[*Historiæ patriæ Monumenta.* Augustæ Taurin. 1836, I, 1175. da copia ant. del secolo XIII arch. di Torino, cat. 51, m. 1, n. 6.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei,

(61*) Vide supra, ad epistolam 145, not.

venerabili fratri episcopo Maurianensi et dilecto filio priori Aquæ-Bellæ Maurianensis diœccesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Gravem dilectorum filiorum fratrum monasterii Savilianensis recepimus questionem quod cum inter ipsos et Clusinum monasterium supra subjectione monasterii Savilianensis et rebus aliis dudum quæstio exorta fuisset, eadem existit auctoritate apostolica per definitivam sententiam terminata, quam felicitis recordationis Alexander papa prædecessor noster postmodum confirmavit, Clusinensibus monachis super hoc silentium imponendo. Qui cum præterea Savilianensem cœnobium per multas litteras molestaverunt, demum ad venerabilem fratrem nostrum Vercellensem episcopum et dilectum H. Tortum canonicum Papiensem supra eodem nostras litteras impetrantes contrariam sententiam reportarunt. Ad nos præter hæc supra ejusdem cognitione sententiæ nulla de prædicta sententia quam memoratus prædecessor noster confirmasse digno-citur mentione habita nostris litteris impetrans (62) quorum præsentia cum a jam dicto Savilianensi cœnobio per quatuor dietas distetis, absque gravi personarum et rerum dispendio, iidem Savilianenses fratres adire non possint. Nolentes igitur ut lis ipsa cujusquam efficiatur malitia immortalis, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus si est ita, in eodem negotio nullatenus procedatis.

Datum Laterani, v Kalendas Martii, pontificatus vero nostri anno quarto decimo.

Ego Guillelmus notarius authentica horum exempla vidi et legi, ad exempla quorum scripsi hæc præsentia, nihil addito vel diminuto, præter forte litteram, syllabam vel punctum, nec addidi, nec diminui, nec mutavi eam vel illud quod vel augeat vel minuat, vel mutet tenorem priorum; sed sicut in authenticis exemplis bullatis continebatur, ita et in his præsentibus continetur.

CLVI.

Ad præpositum et fratres Ecclesiæ Sicliniensis. — De certis redditibus capituli de Siclinio distribuendis solis fratribus dicti capituli, qui omnibus officiis et celebritati missarum curaverint interesse.

(Anno 1211. Laterani, Mart. 28.)

[Ex chartulario ecclesiæ collegiatæ Sicliniensis, quod decimo tertio sæculo exaratum videtur. Bréq., *ibid.*, p. 1146.]

Ad audientiam apostolatus nostri pervenit, quod bonæ memoriæ præpositus prædecessor tuus, filii præposite, provida meditatione prospiciens, qualiter viri ecclesiastici ad divina obsequia fortius incitentur, cum ad ea fuerint perceptis beneficiis ecclesiasticis provocati, de communi consensu fratrum

(62). Videtur deesse aliquid.

(62) Altare de Gondécourt, recensetur inter possessiones quas ecclesiæ collegiatæ S. Piatii, martyris, Siclinii, confirmavit Clemens PP. III, an. 1187. Vide apud J.-F. Foppens, *Suppl. ad Miramum*, t. III, p. 355. c Altare de Gondécourt, cum omni-

salubriter ordinavit, ut altare de Gondelcort (62), denarii de Guinelval, granum quoque tam in frumento quam in avena, quod de locis Mielentis et Caremban noscitur provenire, illorum fratrum usibus deputentur qui matutinis et vespertinis officiis, necnon celebritati missarum, et singulis regularibus horis devota sollicitudine curaverint interesse, ita ut ipsi quatuor denarios de redditibus memoratis, singulis diebus, in stipendia quotidiana percipiant, nec aliis, nisi prædictis officiis laborantibus quidquam exinde præbeat. Unde, quoniam ea quæ a prælati ecclesiasticis pro devotione et observantia divinum provide instituta noscuntur, perpetuo debent a sede apostolica roborari, ad exemplar felicitis recordationis Lucii papæ, prædecessoris nostri, præfatam ordinationem, sicut in jam dictis redditibus vestris, de communi fratrum assensu, provide facta est, ratam esse decernimus, eamque auctoritate apostolica confirmantes, salvo semper in omnibus apostolicæ sedis mandato, in ecclesia vestra perpetuo servari sanximus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, v Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno decimo quarto.

CLVII.

Ad abbatem (65) et fratres S. Wulmari. — Confirmat ipsi possessionem quorundam bonorum.

Anno 1211, Laterani, April. 17.)

[Ex Chartulario monasterii S. Wulmari, n. 12. Bréq. *ibid.*, p. 1147.]

In his quæ a nobis juste ab Ecclesiæ filiis requiruntur, inveniri debemus faciles et benigni, ne super his duri, vel difficiles existere videamur quæ ex injuncto nobis apostolatus officio imminent adimplenda. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, nemus de Sancta Cruce, cum ipsius custodia, situm in allodio sancti Wulmari, cum alio nemore ejusdem allodii, juxta nemus quod Wrmesberk dicitur, et omne jus quod homines vestri de Hesdin in nemore ejusdem villæ, tam in lignis mortuis quam vivis, de consuetudine habere noscuntur, sicut hæc omnia tum de refutatione, tum de dono bonæ memoriæ Eustachii, quondam comitis Bologniensis, habere noscimini, et vos ea juste et pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Præsentis quoque scripto nihilominus duximus statuendum, ut de his

bus redditibus quos ibidem habetis, et terra arabili.

(65) Num erat adhuc Gerbodo, de quo in not. ad epist. xvii supra? Certe, successoris ejus, Thomæ I, nomen non nisi anno 1214 in Instrumentis legitur. Vide *Nov. Gall.*, tom. X, col. 1596.

quæ in foro Sancti Wulmari a qualibet persona venduntur, vobis et eidem monasterio, sicut hactenus consuetum est, venda solvatur, nisi sit clericus aut miles qui ab hujusmodi vendis liberi esse debent penitus et immunes. Nulli ergo omnino, etc.

Datum Laterani, xv Kalendarum Maii.

CLVIII.

Ad præpositum et fratres Ecclesiæ Marbacensis (64). — Recipit eos sub protectione, et enumerantur bona ad ipsos spectantia.

(Anno 1211. Laterani, Jul. 4.)

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis Argentinensis episcopatus asservati, diligenter exscriptum nobiscum communicavit bonæ memoriæ D. abbas Grandidier. Bæq., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, præposito et fratribus Ecclesiæ Marbacensis salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios, ex assuetæ pietatis officio, propensius diligere consuevit, et, ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos, tanquam pia mater, suæ protectionis munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, personas vestras, et universa bona, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, dante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus: specialiter autem, octavam partem decimarum, cum jure patronatus ecclesiæ in Gerlisheim; curtes in Wegelheim, in Rimbach, in Hundolisheim, in Würtmulein, in Phaffinheim, in Gebelesvilre, in Hadistat, in Woel elmisheim, in Mobsvilre, in Reitholee, in Egensheim, in Wetelsheim, in Sulzbach, in Brumatin, in Colmere, in Kancendale, in Ongisheim, in Kestenholz, in Crehisheim superiori et inferiori, in Bischovisheim, in Tubikein, in Kuminigheim, in Huseg, in Gruzenheim, in Elsesheim, in Agintina, cum omnibus pertinentiis earundem, et alia bona vestra, sicut ea juste et pacifice possidetis, vobis, et per vos, ecclesiæ vestræ, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus; inhibentes, ne quis clericus vel conversus monasterii vestri de possessionibus ejus propria temeritate alienare præsumat. Nulli ergo, etc.

Datum Laterani, iv Nonas Julii, pontificatus nostri anno decimo quarto.

CLIX.

Ad archipresbyterum et capitulum Pisânium. — Ut Marsucco de Caietanis, pontificis capellano, proventus ecclesiasticos ablatos restituant.

(Anno 1211. Laterani, Jul. 50.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, III, 714.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis archipresbytero et capitulo Pisano, salutem et apostolicam benedictionem.

(64) Le monastère de Marbach, de l'ordre de S. Augustin, existe encore aujourd'hui dans la

A Transmissa nobis dilectus filius Marzuccus canonicus vester querela monstravit, quod cum de mandato nostro in apostolicæ sedis servitio moraretur, vos ei proventus ecclesiasticos pro vestræ voluntatis arbitrio subtraxistis. Cum igitur apostolicæ sedi serviendo, etiam ecclesiæ vestræ noscatur realiter deservisse decet cooperatores vos exhibentes ejusdem sedis... Quapropter discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus quidquid ei occasione hujusmodi subtraxistis, restituere sibi sine diminutione aliqua procuratis, alioquin venerabili fratri nostro archiepiscopo vestro nostris damus litteris in mandatis, ut vos ad id monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellat.

B Datum Laterani, iii Kal. Augusti, pontificatus nostri anno decimo quarto.

CLX.

Gerardi, Albanensis electi, apostolicæ sedis legati, ad præpositum et canonicos Placentinos. — Illis communem convictum præscribit.

(Anno 1211. Oct. 6.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 709.]

GERARDUS, permissione divina Albanen. electus, apostolicæ sedis legatus, dilectis filiis præposito et canonicis Placentinis, salutem æternam in Domino.

C Ex injuncto nobis legationis officio compellimur consuetudines ecclesiarum laudabiles atque honestas conservare, custodire et innovare, et eas destruere et extirpare, quæ canonicis contradicunt disciplinis. Eapropter, auctoritate qua fungimur, innovamus, et innovantes ordinamus, et statuimus, et confirmamus, ut juxta mandata apostolica Adriani, Lucii et aliorum Romanorum pontificum, et juxta laudabilem morem vestrum antiquum, in uno refectorio insimul comedatis, divinam cum silentio lectionem audientes, in communi dormitorio dormiatis, non in cameris separatim, nisi causa infirmitatis, vel causa vacandi scholasticis disciplinis: in capitulo conveniatis quotidie, ut de commissæ vobis Ecclesiæ negotiis, tam spiritualibus, quam temporalibus communiter pertractare valeatis, pannos rotundos deferentes, in Ecclesia constitutis horis, Domino secundum canonicorum consuetudinem. Confirmamus etiam vobis consuetudines antiquas, quas habetis in institutionibus custodum, etc. script.

D Ego Gual. Muricula, sacri palatii notarius, confirmationem istam scripsi, et de mandato præfati domini legati authenticavi et in cameram superiori palatii pincti Novariensis episcopatus 1211, indict. xiv, die 6 Octob.

CLXI.

Ad abbatem (65), et conventum de Los, al. de Laude. — Confirmat quamdam compositionem factam inter monasteria de Laude, et de Sancto Salvo de

Haute-Alsace et dans le diocèse de Bâle.
(65) Vide not. ad epistolam cXLV supra.

Valentianis, relative ad possessiones dicti monasterii de Laude, apud Frangeres.

(Anno 1211. Laterani, Oct. 29.)

[Ex archivio monasterii de Laude B. Mariæ. BRÉQ. *ibid.*]

Ea quæ iudicio vel concordia terminantur, apostolico debent præsidio communiri, ne in iteratæ labantur scrupulum quæstionis. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus annuentes, compositionem inter vos ex parte una, et..... priorem (66) et monachos Sancti Salvii de Valentianis ex altera, super quibusdam possessionibus grangiæ de Frangeres amicabiliter initam, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, necnon in authenticis inde confectis plenius continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Kalendas Novembris, pontificatus nostri anno quarto decimo.

CLXII.

Ad abbatiam (67), et conventum de Los, al. de Laude. — Confirmat eis redditus annuos octo modiorum frumenti, quos illi dederat in elemosynam Balduinus, comes Flandriæ et Hanoniæ (67*).

(Anno 1211. Laterani, Nov. 17.)

[Ex archivio monasterii de Laude B. Mariæ. BRÉQ. *ibid.* p. 1148.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati, et conventui de Laude, Cisterciensis ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus grato concurrentes assensu, octo modios frumenti annuos, quos bonæ memoriæ Balduinus, comes Flandrensis et Hannon. monasterio vestro pia liberalitate concessit, sicut eos juste ac pacifice possidetis, et in authentico ejusdem comitis plenius continetur, vobis et per vos ipsi monasterio auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, xv Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno quarto decimo.

(66) Guichardus, prior S. Salvii, anno 1200 memoratur. Hic monachos suos per Hugonem, abbatem Cluniacensem, ad meliorem vitæ statum redegit. Obiisse dicitur anno 1220, sed fortasse citius; vel ante obitum cesserat. *Nov. Gall. Christ.* tom. III,

CLXIII.

Ad præpositum et fratres S. Evasii de Casali. — Confirmatio privilegiorum.

(Anno 1211. Laterani, Dec 30.)

[De CONTI. *Notizie storiche della città di Casale; Casale 1858, in-8° t. I, 556, ex quodam transcripto authentico in Arch. S. Evasii servato.]*

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito Ecclesiæ Sancti Evasii de Casali, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectum debet prosequente compleri, quatenus et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, petitionibus vestris benignitate debita gratum imperitentes assensum, præfatam ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et ad exemplar prædecessorum nostrorum bonæ memoriæ Calixti, Paschalis, Innocentii, Lucii et Urbani Romanorum pontificum præsentis scripti privilegio communimus. Inprimis siquidem statuente ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Omnes ecclesias sitas in curia Casalis, cum omnibus suis pertinentiis, ecclesiam Sancti Hilarii et domum laboris ecclesiastici. In Paciliano ecclesiam Sancti Germani, etc. mansum Radulfi Quecca cum primitiis et tertia parte decimarum totius loci Casalis, et tota decima terrarum familiæ Sancti Evasii, et tota decima Braidarum episcopi, et quidquid ecclesia de Paciliano de jure vel longa consuetudine ecclesiæ vestræ facere consuevit, villam Luvintini cum decimis, et omnibus pertinentiis suis. In Sancto Georgio XIV mansos, sextam decimam partem Torcelli et tenimentum quondam Petri Crassi cum omnibus pertinentiis suis. In Montedo tres mansos; in Fraxineto mansum unum et dimidium. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus vestris et sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas auferre præsumat. Liceat quoque urbis clericos vel laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem vestram recipere, et eos in ecclesia vestra sine contradictione qualibet retinere. Prohibemus

col. 135.

(67) Vide supra not. ad epistolam cXLV.

(67*) De argumento hujus epistolæ, confer epistolas appendicis huius cXLV et cLIV.

insuper ut nullus fratrum vestrorum post tactam in A loco vestro professionem, possit absque præpositi sui licentia de claustris discedere, discedentem vero sine communi litterarum cautione nullus audeat retinere. Chrisma vero, etc. Obeunte te quoque, etc. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia.

Si qua igitur, etc.

Ego Innocentius catholicæ Eccl. epis.

Ego Joannes Sabinensis episcopus.

Ego Nicolaus Tusculanus episcopus.

Ego Guido Prænestinus episcopus.

Ego Hugo Ostiensis et Velletræ episcopus

Ego Cinthius H. S. Laur. in Lucina presb. card.

Ego Petrus H. S. Marcelli presb. card.

Ego Conaus SS. Jo. et Pauli presb. card., tit. Pammachii.

Ego Benedictus S. Susannæ presb. card.

Ego Leo S. Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Rogerius S. Anastasiæ presb. card.

Ego Petrus S. Pudencianæ tit. Pastoris presb. card.

Ego Guala S. Martini tit. Equitii presb. card.

Ego Pelagius S. Cecilie presb. card.

Ego Guido S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Joannes S. Mariæ in via Lata diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Joannes SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Datum Laterani per manum Joannis Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card., sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, tertio Kal. Januarii, indictione decima quinta, Incarnat. Domin. anno 1211, pontificatus vero domni Innocentii papæ anno quarto decimo.

CLXIV.

Ad regem Angliæ. — De intendendo ad succursum Terræ Sanctæ.

(Anno 1211.)

[RYMER, *Fœdera*, etc., I, 104, ex originali.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio JOANNI regi Anglorum illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

Litteras quas nobis regia sublimitas destinavit, recepimus cum benignitate, et quæ de teugis initis cum charissimo in Christo filio Philippo rege Francorum illustri, significasti per reas, notavimus diligenter.

Cum igitur treugas ipsas, ut subvenire possis expeditius Terræ sanctæ, asseras iniisse, serenitatem tuam rogamus attentius monentes et exhortantes in Domino, quatenus ad ejusdem terræ succursum intendas sollicite ac potenter.

CLXV

Privilegium pro parthenone S. Petri in Dichkirchen.

(Anno 1211. Laterani, Aug. 26.)

[GUNTHER, *Cod. diplom. Rheno Mosel.* II, 107.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus abbatissæ et monialibus Sancti Petri in Dichkirchen, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevoluntatis impertiri. Eapropter dilectæ in domino filiæ, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, prædium villæ de Bevera quod H. quondam imperator monasterio vestro pia devotione concessit, sicut illud juste ac pacifice possidetis et in ipsius instrumento plenius continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, siquis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, vi Kal. Septembris, pontificatus nostri anno tertio decimo.

CLXVI.

Ad episcopum et custodem Argentinensem. — Ut circa purgationem Reiboldi caute procedant.

(Anno 1212. Laterani, Jan. 9.)

[EX apographo, quod ad fidem alterius apographi, in antiquo majoris capituli Argentinensis archivorum chartulario inserti, diligenter exscriptum nobiscum communicavit bonæ memoriæ D. abbas Grandidier. BRÉQ., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri, episcopo, et dilecto filio, custodi, Argentinensibus (68), salutem et apostolicam benedictionem.

Licet apud judices sæculares vulgaria exerceantur judicia, ut aquæ frigidæ, vel ferri candentis, sive duelli, hujusmodi tamen judicia Ecclesia non admisit, cum scriptum sit in lege divina: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hoc igitur observato, circa purgationem Reiboldi, latoris præsentium, qui super hæretica pravitate asseritur infamatus, taliter procedatis, quod morbus iste, qui serpit ut cancer, per vestram sollicitudinem circumspectam perfecte curetur, ita, quod eum nec iniquum gravet iudicium, nec misericordia dissoluta confundat.

Datum Laterani, v Idus Januarii, pontificatus nostri anno quarto decimo.

CLXVII.

Ad G. presbyterum. — Donationem quamdam reddituum altari SS. Petri et Pauli, in Ecclesia Silvanectensi, confirmat.

(Anno 1212. Laterani, Jan. 11.)

[EX Archivio Ecclesiæ Silvanectensis. BRÉQ. *ibid.*, p. 1149.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-

(68) En 1211, Henri était évêque de Strasbourg, et Bérenger, custos de la cathédrale.

lecto filio G. presbytero, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium precibus dignum est nos facilem præbere assensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu consequenti compleere. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis precibus grato concurrentes assensu, donationem quamdam reddituum, quam altari sanctorum apostolorum Petri et Pauli, in Ecclesia Silvanectensi, pro sustentatione unius presbyteri..... pravitate (68*), pie ac provide facta est, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem attentare hoc præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, III Idus Januarii, pontificatus nostri anno quarto decimo.

CLXVIII.

Ad archiepiscopum et capitulum Tyrense. — Pro Januensi capitulo.

(Anno 1212. Laterani, Jan. 23.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 882.]

INNOCENTIUS, etc., venerabili fratri .... archiepiscopo, et dilectis filiis capitulo Tyrensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii canonici Januenses transmissa nobis petitione monstrarunt, quod vos in ecclesia B. Laurentii, quam apud Tyrum habere noscuntur, parochianos eorum libere sepeliri, et ibidem ecclesiastica percipere sacramenta contra justitiam prohibetis, in eorum et suorum præjudicium non modicum et gravamen; quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus dictam ecclesiam suorum parochianorum liberam sepulture, et alia ecclesiastica sacramenta, quæ ad eandem parochiali jure pertinere noscuntur, habere sine molestia permittatis. Tu denique frater archiepiscope, super te ipso et grege tibi credito taliter vigilare procures, extirpando vitia, et plantando virtutes, ut in novissimo districti examinis die coram tremendo Judice, qui reddet unicuique secundum opera sua, dignam possis reddere rationem.

(68*) ..... pravitate; sic in apographo.

(69) « M. de Burdin, archiviste du département de la Haute-Vienne, en dépouillant les papiers de la préfecture, il y a deux ans, découvrit, au milieu des liasses de l'ancienne administration républicaine, l'exemplaire original d'une lettre du pape Innocent III, datée de l'an quinzisième de son pontificat, le jour des calendes de mai (1er mai 1212), et adressée au prieur de l'abbaye de Grandmont. C'est une lettre de recommandation en faveur d'Aimeric, moine de Grandmont, qui avait quitté le cloître par légèreté d'esprit, et qui, plus tard, touché de repentir, demanda à rentrer dans le couvent où il avait fait ses vœux. Comme on lui en refusait l'entrée, il alla à Rome se jeter aux pieds du pape, lui témoigna ses regrets et son désir ardent d'être reçu de nouveau dans le cloître. Touché de ses larmes, Innocent le chargea d'une lettre, par laquelle il ordonnait au prieur de Grandmont

Dat. Lat., Kai. x Febr., pontif. nostri ann. xv.

CLXIX.

Ad rectorem ac fratres Hospitalis domus Dei de Pinchonio. — Recipit eos sub protectione B. Petri, et ipsorum possessiones confirmat.

(Anno 1212. Laterani, April. 5.)

[Ex Chartulario membranaceo Baronie de Pinchonio (de Pecquigny, bourg du diocèse d'Amiens, sur la rive gauche de la Somme, au-dessous de la ville d'Amiens). BRÉQ., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis rectori et fratribus Hospitalis domus Dei de Pinchonio, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, domum et personas vestras, cum omnibus quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, dante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri, ac nostra protectione suscipimus. Specialiter autem locum ipsum in quo domus vestra fundata est, et universas possessiones, et alia bona vestra, sicut ea juste ac pacifice possidetis, vobis et per vos eidem domui auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, Nonis Aprilis, pontificatus nostri anno quinto decimo.

CLXX.

Ad priorem Grandimontensem (69).

(Anno 1212. Laterani, Maii 1.)

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio priori Grandimontensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Pro dilecto filio Aimerico, latore præsentium, confratre tuo, qui claustrum tuum reliquit animi levitate, devotionem tuam rogamus attentius et monemus, per apostolica tibi scripta mandantes

D de recevoir dans sa maison le frère repentant.

« Ce bref est écrit sur un petit morceau de parchemin auquel est attaché, avec une corde de chanvre, le sceau en plomb du pape, ayant, d'un côté, la légende INNOCENTIVS PP. III, et, de l'autre, les figures de saint Pierre et de saint Paul : S. PE.—S. PA. L'écriture est une minuscule diplomatique gothique fort belle, d'une grande netteté, et fort lisible malgré les abréviations usitées à cette époque.

« Ce bref n'est pas sans intérêt pour l'histoire, et surtout pour l'histoire du Limousin. Les plus petits faits deviennent intéressants quand les grands hommes s'y trouvent mêlés. On aime à voir cet illustre pape, qui occupe une place si élevée dans l'histoire, qui donnait à l'Europe une impulsion dont elle ne se défendait pas, qui faisait trembler les rois et l'empereur, qui forçait Philippe-Auguste de reprendre son épouse légitime, l'infortuné

quatenus ipsum ad te humiliter redeuntem pro reverentia beati Petri et nostri recipias salva ordinis disciplina.

Datum Lateran., Kal. Maii, pontificatus nostri anno quinto decimo.

CLXXI.

Ad canonicos Marbacenses (69*). — Possessionem quorundam bonorum ipsis confirmat.

Anno 1212. Laterani, Maii 21.

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis illustris gentis de *Rapolfstein*, (*gallice* de *Ribeaupierre*), in oppido *Rapolweiler* (*gallice*, *Ribeaupierre*) asservati, diligenter exscriptum nobiscum communicavit bonæ memoriæ D. abbas *Grandidier*. BRÉQ., *ibid.*

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, canonicis *Marbacensibus*, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere sedes apostolica piis votis et honestis petentium precibus favorem benevolam impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, de *Weckeltheim*, et novem curtes, cum appendiciis suis, sicut eas juste et pacifice possidetis, vobis, et, per vos, ecclesiæ vestræ, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc.

Datum Laterani, XII Kalendas Junii, pontificatus nostri anno XV.

CLXXII.

Ad canonicos Pisanos. — Ut quindecim dierum latente spatio Marsuccum, clericum suum, ab ipsis e canonicorum albo erasum, pristinae asserant dignitati.

(Anno 1212. Laterani, Maii 22.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, III, 714.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis *Pisanis*, salutem et apostolicam benedictionem.

Et si rem grandem petissemus a vobis (70), non credebamus repulsam aliquam substinere, præsertim cum id a vobis nostris vellemus precibus obtinere, ad quod si qua essent in vobis viscera charitatis, propria liberalitas et fraterna compassio vos inducere debuissent. Cum enim vobis dederimus in mandatis, quatenus, quod circa provisionem dilecti filii *Marzucchi* clerici, cui ut beneficium Ecclesiæ vestræ cum loco suo pariter retineret, donec episcopatum *Massan.* ad statum reduci contingeret melio-

Ingelburge de Danemark, on aime à voir ce grand pape s'intéresser à la position et au repentir d'un pauvre moine. Cette lettre rappelle la touchante Épître que saint Paul écrivait à son ami Philémon pour l'engager à recevoir avec bonté son esclave Onésime, qui s'était enfui loin de son maître, et qui, pendant cette absence, était devenu chrétien. Ce bref n'a jamais été publié, nous avons pu nous en assurer en consultant la collection des lettres d'Innocent III, éditée, en deux volumes in-folio, par le savant Baluze. La possession du titre original est d'ailleurs une richesse pour nos archives. Tout ce qui vient de ce pape, qui est une des plus grandes figures du moyen âge, offre un intérêt historique

rem, concesseramus de gratia speciali, factum fuerat, ratum haberetis, non impediretis ipsum quominus beneficium ipsum juxta concessionem nostram libere possideret, nec permitteretis quantum esset in vobis ab aliis impediri; vos preces nostras pariter et mandatum surdis auribus transeuntes, post primas litteras nostras vobis directas lectum ejus de dormitorio extraxistis, post secundas unus vestrum locum, in quo jacebat, occupavit, post tertias, allegastis, quod volebatis super hoc nisi habito consilio aliorum canonicorum *Tusciæ* respondere, et quia Ecclesia *Massan.* pace recepta fuerat ad statum meliorem reducta. Quia vero pati nolumus, nec debemus, ut mandatum nostrum iteratum toties eludatur, per apostolica vobis scripta mandamus, et in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatenus universa quæ de ejus beneficio percepta sunt, postquam primas nostras litteras recepistis, infra quindecim dies ipsi restituere nullatenus postponatis, et eum super loco et beneficio ipso de cætero minime molestetis, sed permittatis pacifice possidere. Alioquin contradictores, si qui fuerint, officio beneficioque suspensi satisfacturi nobis de contemptu, infra mensem nostro se conspectui repræsentent

Dat. Laterani, XI Kal. Junii, pontificatus nostri anno XV.

CLXXIII.

Ad decanum et capitulum Bituricense. — De canonizatione S. Guillelmi Bituricensis archiepiscopi (70*).

(Anno 1212. Laterani, Maii 27.)

[LABBE, *Biblioth. mss.*, II, 591, ex tabulario Bituricensis capituli.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filii decano et capitulo *Bituricensi*, S. et A. B.

Litteras quas pro sanctorum catalogo ascribendo piæ recordationis *Willelmo* archiepiscopo vestro, nostro apostolatu destinatis, paterna benignitate recepimus, devotionem vestram in Domino commendantes quod ad hoc negotium promovendum cum tanto desiderio aspiratis. Verum quia sacrosancta Romana Ecclesia in hoc negotio, utpote valde arduo et ad divinum potius quam humanum iudicium pertinente, cum multa consuevit maturitate procedere, ad præsens in eo non duximus procedendum; sed adhuc decrevimus expectandum ut is, qui eum, sicut creditur, clarificavit in cælis,

et un fait, si petit qu'il soit, par cela seul qu'il se rattache à un grand homme, se revêt d'immortalité. — M. de Burdin veut bien nous communiquer l'exemplaire original d'une autre lettre inédite d'Innocent III, trouvée également dans les archives de la préfecture (*vide supra ad an. 1205, col. 147*). Cette lettre est adressée au prieur de *Grandmont*, et datée du VII des calendes d'avril, l'an huitième du pontificat d'Innocent. D. ARBELLOT, *canonicus Lemovicensis.*

(69*) Vide infra not., ad epist. CLVIII.

(70) Vide epistolam CLIX.

(70*) Vide epistolam CLII, supra.

amplius clarificet ipsum in terris ad sui nominis A gloriam et honorem, ita quod securius procedere valeamus ad præfatum negotium exsequendum.

Datum Laterani, vi Kalendas Junii, pontificatus nostri anno decimo quinto.

CLXXIV.

Ad decanum capitulumque S. Theobaldi Metensis. — Sub anathematis interminatione prohibet ne quis clericus majoris ecclesiæ in eorum ecclesia præbendam habere præsumat.

(Anno 1212. Laterani, Nov. 27.)

[*Hist. de Metz*, III, 171, ex archiv. eccl. colleg. S. Theobaldi.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano, totique capitulo Sancti Theobaldi Metensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum, et id maxime quod pia fidelium largitione ad serviendum Deo novelle plantatur, protectionis nostræ et auxilii rore diffusius impleatur. Eapropter, dilecti filii, vestræ justæ petitioni grato concurrentes assensu, novellæ vestræ plantationi indulgentes, et in posterum quieti et paci vestræ providentes, præcipiendo statuimus, et sub anathematis interminatione prohibemus, ne clericus aliquis in majori ecclesia præbendam canonicam consecutus, in vestra præbendam quærere laboret, nec habere præsumat, quia magis trahi videretur percipiendi fructus amore quam Deo vel Ecclesiæ pauperi deserviendi favorabili devotione. Sane si aliqua persona ecclesiastica hanc nostræ institutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, et vos molestare præsumpserit, secundo tertiove commonita nisi acquieverit, et de illata inquietatione competenter satisfecerit, excommunicationis vinculo se noverit innodatam.

Datum Laterani, v Kal. Decembris, pontificatus nostri anno quinto decimo.

CLXXV.

Ad patriarcham Jerosolymitanum, apostolicæ sedis legatum. — Pro capitulo Januensi.

(Anno 1213. Laterani Jan. 11.)

[UCHELLI, *Italia sacra*, IV, 882.]

INNOCENTIUS, etc., venerabili fratri..... patriarchæ

(71) Monasterium S. Faronis tunc temporis regerat Reginaldus I; ipsius enim nomen comparet in Actis quam pluribus ab anno 1214, usque ad annum 1234. Obiisse dicitur xiii Kal. Junii, ex *Necrologio. Nov. Gall. Christ.* tom. VIII, col. 1693.

(71*) Herbertus, abbas S. Mariæ in Cavea, *al. Chagia, al. Cagia*, comparet in instrumentis ab anno 1200, usque ad annum 1219. *Ibid.* col. 1717.

(72) Radulfus, decanus Meldensis, reperitur, jam ab anno 1202 et 1205. Anno 1207, Judex a summo pontifice una cum Gaufrido, Silvanectensi episcopo, et Adamo, abbate Caroli-loci, delegatus, o. tam inter Ojonem Parisiensem episcopum, et mona-

chus S. Dionysii, pro Argentolio, litem defuit, mense Septembri. Memoratur et 1213 et 1214. Celebratur in *Necrologio* 24 Julii. *Ibid.*, col. 1665.

B Cum in Carthaginensi prohibeatur concilio ne quis episcoporum pro modico balsami, quod benedictum pro sacramento baptismi datur ecclesiis, aliquid præsumat accipere, miramur quod, sicut ad audientiam apostolatus nostri pervenit, venerabilis frater noster.... episcopus, et dilecti filii capitulum Acconensis Ecclesiæ S. Laurentii, quam apud Accon dilecti filii Januense capitulum se habere proponunt, chrisma gratis denegant exhibere. Quia vero venalitates hujusmodi abominatur religio ecclesiasticæ honestatis, cum sacris obvient institutis, eisdem episcopo et capitulo dedimus in præceptis ut a tam inhonesto et interdicto commercio desistentes, chrisma gratis de cætero ecclesiæ memoratæ concedant. Quocirca fraternitati tuæ per apost. scripta mandamus, quatenus ad hoc eos efficaciter moneas, et inducas. Tu denique, frater patriarcha, super teipso et credito tibi grege taliter vigilare procures, etc.

Dat. Later., iii Id. Januarii, pontif. nostri an. xvi.

CLXXVI.

Ad episcopum et capitulum Acconense — Ejusdem argumenti ac superior epistola.

(Anno 1213, Laterani, Jan. 11.)

[*Ibid.*]

INNOCENTIUS, etc. venerabili fratri... episcopo, et dilectis filiis capitulo Acconensi, sal. et ap. ben.

C Cum in Carthaginensi prohibeatur concilio, etc., ut supra.

CLXXVII.

Ad abbates S. Faronis (71) et de Cavea (71*) et decanum (72) Meldensem. — Dat eis provinciam inquirendi, num abbas Cluniacensis revera coactus fuerit per violentiam, ad conferendum prioratum de Benhardo filio Balivi comitis Nivernensis.

(Anno 1213. Laterani, Jan. 23.)

[Ex archivio monasterii Cluniacensis. *Bréq. ibid.* p. 1150.]

D Dilectus filius, abbas Cluniacensis (72*), sua nobis conquestione monstravit, quod, cum olim ad domum de charitate accesserit, et in villa ejusdem loci sic teneretur inclusus, quod ingressus vel regressus monachorum et nuntiorum suorum haberi non posset ad ipsum, nisi mediante Leterico, Balivo nobilis viri, comitis Nivernensis (73); ut id obtinere-

chos S. Dionysii, pro Argentolio, litem defuit, mense Septembri. Memoratur et 1213 et 1214. Celebratur in *Necrologio* 24 Julii. *Ibid.*, col. 1665.

(72*) Erat is nomine Guillelmus II, qui, ex priore Cluniacensi, et S. Martini de Campis, creatus abbas Cluniacensis, an. 1207, anno 1214 seu 1215, uti hodie computamus, post regimen annorum septem, totidemque mensium, abdicavit feria quarta ante Pascha. Diem clausit extremum an. 1222, xi Kal. Octobris (ex Sanmarthanis), vel iii Kal. Octobris (ex *Necrologio Monasterii-Novi Pictavensis*). *Nov. Gall. Christ.* tom. IV, col. 1145.

(73) Conferendæ sunt Epistolæ libri decimi quinti CALIV et CXCIII.

tur per Balivum eundem, necessitate urgente, idem abbas, contra constitutionem Cluniacensis capituli generalis, auctoritate apostolica constituti, cum consensu Cluniacensis conventus, prioratum de Benhardo, pertinentem ad ipsum, Petro, clerico, dicti Balivi filio contulit, in sui gravem monasterii læsionem: propter quod nobis humiliter supplicavit, ut per discretos viros prioratum præmissum faceremus ad proprietatem, et jus monasterii, ante facti veritate cognita, revocari. Quia vero nobis non constitit de præmissis, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, vocatis quos propter hoc noveritis evocandos, audiatis hinc inde proposita, et quod justum fuerit, appellatione postposita, statuatis, ipsi vero abbati pro suo debito poenam canonicam infligentes, faciatis quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Quod si non omnibus his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur. Vos denique, filii abbates, super vobis ipsis, et credito vobis grege taliter vigilare curetis extirpando vitia et plantando virtutes, ut in novissimo districti examinis die coram tremendo Iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua, dignam possitis reddere rationem.

Datum Laterani, x Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno quinto decimo.

CLXXVIII.

Ad priorem et conventum monasterii de Noveio. — Recipiuntur sub protectione apostolica, et confirmantur ipsorum possessiones (74).

(Anno 1213. Laterani, Mart. 29.)

[Ex chartulario Noveiomensi. BRÉQ., *ibid.*, p. 1151.]

Solet annuere sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras, et prædictum monasterium in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis præstante Domino poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem grangias de Barbi et de Corni, et quidquid habetis in Villanova, sicut ea juste et pacifice possidetis, vobis, et per vos præfato vestro monasterio confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc atten-

tare præsumpsit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno decimo sexto.

CLXXIX.

Ad decanum (74*), J. archidiaconum Noviomensem et cantorem Noviomensem. — Dat eis provinciam examinandi causam quæ erat inter W. de Avesnis, ex una parte, et Ecclesiam Lescien. ex altera, super quibusdam possessionibus.

(Anno 1213. Laterani, Maii 24.)

[Ex chartulario monasterii Lesciencis, duodecimo et decimo tertio sæculis exarato, f° 68 et sqq. BRÉQ., *ibid.*.]

Dilectorum filiorum abbatis et conventus de Lescies (75), ex parte una, et nobilis viri W. de Avesnis, ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis dilectum filium nostrum, B. Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconum cardinalem (75*), concessimus auditorem; coram quo prædictorum abbatis et conventus proposuit procurator, quod, cum præfatus W. postquam signum crucis assumpsit in Terræ sanctæ subsidium profecturus, dictos abbatem et conventum de Fania, de Haia, de Lescheres, et aliis quatuor Villarum nemoribus contra justitiam spoliasset, venerabilis frater noster, Cameracensis episcopus (76), diocesanus loci, cum jam sibi per testes, quod super hoc ejus officialis receperat, de ipsorum spoliatione constaret, in eundem nobilem, ipsius contumacia exigente, excommunicationis, et in terram suam interdicti sententias promulgavit. Nominatus vero W. ad decanum Sancti Joannis in Burgo-Laudunensi, et conjudices ejus, contra eosdem abbatem et conventum, super quibusdam nemoribus Loci, nominibus non expressis, tacita veritate, nostras litteras impetravit. Quorum duo decano de Avesnis auctoritate apostolica injunxerunt, ut, si qua sententia in ipsum W. vel terram ejus auctoritate præfati episcopi, vel officialis ipsius, esset prædictæ litis occasione prolata, eam denuntiarent penitus non tenere, et citarent nihilominus abbatem et conventum prædictos, ad certum diem et locum eidem W. coram ipsis iudicibus responsuros. A quorum gravamine manifesto, cum easdem niterentur sententias, nec monitione nec causæ cognitione prævia, revocare, sæpe fati abbas et conventus nostram audientiam appellarunt. Unde, procurator petiit eorundem, ut, revocato in irritum quidquid ab eisdem iudicibus extitit attentatum, sæpe di-

(74) Confer supra epistolam cXLVIII.

(74') Vide ad epistolam libri octavi CLXXXVIII, not.

(75) De abbatibus Lesciencis monasterii, circa hæc in quibus versamur tempora, pauca hæc apud auctores Novæ Galliæ Christianæ, t. III, col. 125.

« VII. Si non, ex præposito Latiniaco; deponitur anno 1194.

« VIII. Hugo I, ex monacho Vedastensi, rexit tribus mensibus.

IX. Hugo II de Hestru, denascitur 1213, 3 Au. »

(75*) Bertrandus, *al.* Bertramus, tituli S. Georgii in Velabro, *al.* ad Velum Aureum, diaconus cardinalis, ab Innocentio PP. III, anno Dominicæ Incarnationis 1212, Romæ, in octava creatione, renunciatus est. Honorii PP. III jussu per triennium legatione functus est in Galliis contra Albigenses. Rediit deinceps in Italiam, et sub Honorio PP. III excessit e vita. *Oldoin. ad Ciacon.*, t. II, col. 36.

(76) Vide ad epistolam libri quinti XIX, not.

tas excommunicationis, et interdicti sententias, sic- A
ut rationabiliter sunt prolatae, faceremus, usque
ad satisfactionem condignam, sublato appellationis
obstaculo, firmiter observari, supra dictum W. ab
injuriis praedictorum abbatis et conventus, tam su-
per nemoribus ipsis quam possessionibus, et rebus
aliis, in quibus eos multipliciter inquietat, et ho-
minum suorum molestiis, quos angariis, et aliis
indebitis exactionibus opprimit, per censuram ec-
clesiasticam compescentes. Fuit autem ex adverso
responsum, quod, cum ante dictum W. a nomina-
tis abbate et conventu super spoliatione quorundam
nemorum, et rebus aliis, coram officiali Camera-
censi, non ex delegatione nostra, traheretur in
causam, ipsius W. procurator, sentiens se ab eo-
dem injuste gravari, vocem ad nos appellationis
emisit. At ipse, legitima etiam appellatione con-
tempta, postquam etiam fuerunt ab ipso W. super
appellatione sua nostrae litterae impetratae, denun-
tari excommunicatum fecit, eandem terram ipsius
interdicto supponens. Decanus vero Sancti Joannis
in Burgo, et conjudices ejus, ad quos idem nobilis
super eadem causa nostras litteras reportarat, eas-
dem sententias decernentes penitus esse nullas,
denuntiavit praedictum nobilem, et terram ejus
praedictis sententiis non teneri, et, volentes de
causa cognoscere principali, eosdem abbatem et
conventum ad suam praesentiam citaverunt; sed
ipsi ad nostram audientiam sine causa rationabili
appellarunt. Cumque iterum ante dicti abbas et C
conventus, citati a iudicibus praenominatis, eorum
se conspectui praesentarent, licet iidem iudices of-
ferrent se ipsis super his exhibituros justitiae com-
plementum, tamen ab eorum praesentia contuma-
citer recesserunt. Quare, petebat dicti nobilis pro-
curator, ut causam ipsam ad eorundem iudicum
remitteremus examen. Quia vero super his et aliis,
quae fuere coram cardinali proposita memorato,
vobis fieri non potuit plena fides, de partium pro-
curatorum assensu, per apostolica vobis scripta
mandamus, quatenus, partibus convocatis, et au-
ditis hinc inde propositis, quod canonicum fuerit
appellatione postposita statuatis, facientes quod
statueritis per censuram ecclesiasticam firmiter
observari. Testes autem qui fuerint nominati, si se
gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram
eamdem appellatione remota cogatis veritati testi-
monium perhibere; nullis litteris obstantibus praeter
assensum partium a sede apostolica impetratis.
Quod si non omnes his exsequendis potueritis in-
teresse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, ix Kalendas Junii, pontificatus
nostri anno sexto decimo.

(77) Il monastero di S. Michele di Castel de' Britti
nella diocesi di Bologna appartenne già all'ordine
Camaldolese, e poscia nel 1262 fu dato a' frati Go-
denti (V. *Annal. Camald.* t. v, p. 61, etc., Melloni
Atti de S. Bologn. t. II, p. 62, etc.)

(77) Questi è il celebre canonista Tancredi, che
fu poscia canonico e archidiacono di Bologna. Il

CLXXX.

*Monasterium S. Petri Carnotensis protectionem susci-
pit possessionesque et privilegia confirmat.*

(Anno 1213. Signiæ, Jul. 9.)

[GUTRARD, *Cartulaire de Saint-Père de Chartres*,
II, 677.]

INNOCENTIUS episcopus, etc.

Personas et monasterium vestrum... cum omni-
bus quae inpraesentiarum rationabiliter possidet...
sub beati Petri et nostra protectione suscipimus;
specialiter autem de Gisez, de Trahone, de Braioto,
de Castriduno, de Bosvilla, et alios prioratus cum
pertinentiis suis... confirmamus...

Datum Signiæ, vii Idus Julii, pontificatus nostri
anno xv.

CLXXXI.

*Ad praelatos, nobiles et populum Hiberniæ.—Ut per-
severent in fidelitate regis Angliæ et hæredum suo-
rum.*

(Anno 1213, Laterani, Oct. 28.)

[RYMER, *Fœdera*, etc. I, 116, ex originali in thes.
cur. recept. Scaccarii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, et
dilectis filiis abbatibus, et cæteris ecclesiarum præ-
latis et nobilibus viris principibus, comitibus, ba-
ronibus, et universis militibus et populis per Hyber-
niam constitutis, salutem et apostolicam benedi-
ctionem.

Cum per ipsius gratiam, qui discordantes parietes
in se angulari lapide copulavit vera pax et plena
concordia sit inter regnum et sacerdotium in Anglia
reformata, nos qui tenemur curam et sollicitudinem
gerere specialem de charissimo in Christo filio no-
stro Joanne illustri Anglorum regè, ac ejus regno,
quod ad Romanam Ecclesiam per donum ipsius
speciali jure noscitur pertinere, sibi et hæredibus
suis providere volentes, per apostolicam vobis scripta
mandamus atque præcipimus quatenus in fidelitate
ipsius regis ac hæredum suorum prompto animo et
corde sincero perseverare curetis, tales vos circa
devotionem ipsius per omnia exhibentes, quod tam
a nobis quam ipso debeatis merito commendari,
scientes pro certo quod nos ad ipsius commodum
et honorem efficaciter aspiramus.

Datum Laterani, v Kal. Novembris, pontificatus
nostri anno sexto decimo.

CLXXXII.

Ad abbatem Sancti Michaelis de castro Brittonum.
(Anno 1213. Laterani, Nov. 22.)

[TIRABOSCHI, *Storia della badia di Nonantola*, II,
351, ex autographo.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis abbati Sancti Michaelis de castro Brit-
tonum Bonon. diocesis (77) et magistro T. (77)

Ch. P. abate Sarti non ha cominciato a trovarne
memoria, che al'anno 1214 (*De cl. profess. Archi-
gym. Bonon.* vol. I, II, p. 29). Questa carta adunque
ne anticipa la notizia di un anno, e ci fa inscience
conoscere che prima di, quel di Bologna egli ebbe
un canonicato nella chiesa di S. Lorenzo in Col-
lina

doctori decretorum, canonico Sancti Laurantii in Colina Bononiæ commoranti, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii abbas et conventus Nonantulanus transmissa nobis petitione monstrarunt, quod cum quidam eorum monachus pro quodam defuncto qui apud ecclesiam Sancti Bartholomæi de Spinamberti ad ipsos de jure spectantem elegerat sepulturam, exsequias celebraret, archipresbyter ecclesiæ Sancti Martini et ejus complices Mutinensis diocesis in ipsum monachum manus temerarias injecerunt, non permittentes cum celebrare officium pro defuncto. Cumque per venerabilem fratrem nostrum Mutinensem episcopum sperarent hoc relevari gravamen, ipse præmissis alias adjecit injurias, in vassallos Nonantulani monasterii et omnes qui de cætero in prædicta ecclesia eligerent sepulturam excommunicationis sententiam promulgando. Nolentes igitur jura ejusdem monasterii deperire, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, dictos violentarum manuum injectores tandiu appellatione remota excommunicatos publice nuntietis, et faciatis ab omnibus evitari, donec passo injuriam satisfecerint competenter, et cum vestrarum testimonio litterarum ad sedem apostolicam venerint absolvendi. Super aliis autem episcopum et archipresbyterum memoratos ab indebita molestatione ipsius monasterii compeccatis, prædictam excommunicationis sententiam, sublato appellationis obstaculo, legitime revocantes. Tu vero, fili abbas, super te ipso et credito tibi grege taliter vigilare procures extirpando vitia, et plantando virtutes, ut in novissimo districti examinis die coram tremendo iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua, dignam possis reddere rationem.

Datum Laterani, x Kalend. Decemb., pontificatus nostri anno sexto decimo.

CLXXXIII.

Ad Pistoriensem episcopum et abbatem S. Trinitatis Florentinensium. — In causa quæ Soffredum inter Pistoriensem episcopum vertebatur et commune Pistorii super jurisdictione quorundam castrorum.

(Anno 1214. Laterani, Febr. 15.)

[ZACHARIA, *Anecdota medii ævi*, Augustæ Taurin. 1755, in-fol., p. 350.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo et dilecto filio abbati S. Trinitatis Florentinorum, salutem et apostolicam benedictionem.

Causam quæ inter consules, consiliarios, et commune Pistoriensium ex parte una, et ven. fratrem nostrum... episcopum ex altera super jurisdictione quorundam castrorum, et hominum, ac rebus aliis agitari dignoscitur, dictus episcopus tibi, frater episcopo, a nobis obtinuit delegari. Ut autem iudicium sine suspitione procedat, te, fili abbas, cognitioni causæ obtentu partis alterius adjunctes discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus,

A quatenus in negotio ipso juxta priorum continentiam litterarum, sublato appellationis obstaculo, ratione prævia procedatis. Vos denique, frater episcopo ac fili abbas, super vobis ipsis, et credito vobis grege taliter vigilare curetis extirpando vitia, et plantando virtutes, ut in novissimo districti examinis die coram tremendo iudice qui reddet unicuique secundum opera sua, dignam possitis reddere rationem.

Datum Laterani, Ilibus Februarii, pontificatus nostri anno septimo decimo.

CLXXXIV.

Ad abbatem et fratres S. Dionysii. — Eorum protectionem suscipit et possessiones confirmat.

(Anno 1214. Laterani, Mart. 29.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys*, p. 545.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem, etc.

Personas vestras et prædictum Monasterium in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis præstante Domino poteritis adipisci sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, specialiter autem granchiam de Chaneueriis et decimas de Longolio sicut eas juste ac pacifice possidetis vobis et per vos præfato monasterio vestro confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus

Datum Laterani, iv Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno xvii.

CLXXXV.

Ad Joannem Anglorum regem. — Declarat quod rex vel capella sua interdici vel excommunicari non possit sine mandato sedis apostolicæ specialis.

(Anno 1214. Romæ, ap. S. Petrum, April. 15.)

[RYMER, *Fœdera*, I, 419, ex originali in thes. cur. recept. Scaccarii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio JOANNI illustri regi Anglorum, salutem et apostolicam benedictionem.

Apostolicæ sedis ampla benignitas sincere obsequentium vota fidelium favore benevolo prosequi consuevit, et illustrium virorum personas quas in devotione sua promptas invenerit et ferventes, quibusdam titulis decentius decorare; ut igitur speciali devotione, quam ad Romanam Ecclesiam et personam nostram habere dignosceris apostolicum tibi sentias accrevisse favorem, statuimus ne a quoquam tua possit excommunicari persona vel interdici capella, sine mandato sedis apostolicæ specialis.

Tu ergo, ne inde nascantur injuriæ unde jura nascuntur, talem te super his satagas exhibere, ne per abusum, quod absit, privari hujusmodi beneficio me.... pria.... juxta.... cea.... sanctiones privilegium.... re.... tur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam

nostræ institutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud S. Petrum, xvii Kal. Maii, pontificatus nostri anno septimo decimo.

CLXXXVI.

Ad Joannem Angliæ regem. — De treuga inter reges Angliæ et Franciæ ineunda.

(Anno 1214, Romæ, ap. S. Petrum, April. 22).

[RYMER, *Fœdera*, etc. I, 120. Pat. 16. Joh., m. 17 d. in Turre London.].

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio JOANNI illustri Anglorum regi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ex guerra quæ vertitur inter te et charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum regem illustrem, impediatur Terræ Sanctæ succursus, ad quem pro salute populi Christiani ardentissime aspiramus, aliaque innumera timeantur ex ea pericula proventura, nos apostolicæ sedis servitii debito provocati, ad reformationem pacis intendimus interponere, partes (*sic*) tibi ac præfato Francorum regi firmiter injungamus per censuram ecclesiasticam, vos, si necesse fuerit, compellendo ut pro tot et tantis periculis evitandis, treugas ineatis et observetis ad invicem saltem usque post generale concilium celebrandum: rebus in eo statu manentibus in quo erunt cum ipsæ treugæ a partibus firmabuntur.

Et duo mediatores pacis absque malitia eligantur, qui fideliter interim tractent de concordia reformanda, quæ, si forte provenire non possunt, nostro vos arbitrio committatis, præstitis super his cautionibus, quo discordiam sopiendam nos ipsi personaliter intendamus.

Quocirca serenitatem regiam rogamus, monemus et exhortamur in Domino quatenus habita super his deliberatione prudenti, nobis non differas per idoneum nuntium respondere.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, x Kalend. Maii, pontificatus nostri anno decimo septimo.

CLXXXVII.

Ad universum clerum Bremensis provinciæ. — Ut Waldemarum excommunicatum publice denuntient.

(Anno 1214, Romæ, ap. S. Petrum, April. 30).

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.* I. p. 344, ex originali cum appenso plumbeo sigillo papæ Innocentii III, in caps. II, n. 10.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis et aliis ecclesiarum prælatis per Bremensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum perditionis filius Waldemar, tanquam hæreticus et schismaticus censuram canonicam videntat et Ecclesiæ claves nullas reputans, excommunicatus et depositus præsumat episcopalia

A officia exercere, discretioni vestræ per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus præfatum Waldemarum degradatum et tam ipsum quam fautores suos excommunicatos per ecclesias vestras publice nuntietis. Vos denique, filii abbates, super vobis ipsis et credito vobis grege taliter vigilare curetis exstirpando vitia et plantando virtutes, ut in novissimo districti examinis die coram tremendo iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua, dignam possitis reddere rationem.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, iii Kalendas Maii, pontificatus nostri anno xvii.

CLXXXVIII.

Ad populos Spoletani ducatus. — Ut Aldrovandino marchioni Estensi et Anconitano auxilium et favorem præbeant.

(Anno 1214, Romæ, ap. S. Petrum, Maii 5.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, I, 327.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, universis fidelibus nostris per ducatum Spoletanum constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum dilectus filius nobilis vir A. (Aldrovandinus) marchio Estensis de nostro consilio et mandato marchiam Anconitanam intravit, ut eam revocet ad Ecclesiæ Romanæ dominium, et teneat pro eadem, universitatem vestram rogamus, requirimus, et monemus, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus ob reverentiam apostolicæ sedis et nostram, ad hoc ei consilium et auxilium taliter impendatis, quod ipsum ad vestra obsequia fortius obligetis, et nos pro servitio in ipso nobis impenso devotionem vestram commendare merito debeamus.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, iii Nonas Maii, pontificatus nostri anno xvii.

Ego Daniel Notarius de Rodigio has litteras papæ, jussu domini Andrea de Maxerata vicecomitis Rodigii pro domino Obixone marchione Estensi exemplari et scripsi, nihil de eis addens vel minuens, quod sensum vel sententiam mutet, nisi forte litteram vel punctum in compositione syllabarum, currente anno Do ini 1292, indictione v, die xiv, intrante Aprili.

CLXXXIX.

Ad potestatem et populos Anconitanæ provinciæ. — Ut Aldrovandino marchioni Estensi et Anconitano obtemperent.

(Anno 1214, Romæ ap. S. Petrum, Maii 5.)

[*Ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, potestati et populo Anconitano, spiritum consilii sanioris

Cum dilectus filius nobilis vir A. marchio Estensis de nostro consilio et mandato marchiam Anconitanam intravit, ut eam revocet ad Ecclesiæ Romanæ dominium, et teneat pro eadem, præsentium vobis auctoritate præcipiendo mandamus, quatenus a sequela Ottonis reprobi, maledicti et ex-

communicati, suorumque fautorum, penitus discedentes, ac redeuntes ad Romanam Ecclesiam matrem vestram, eidem marchioni ob reverentiam apostolicæ sedis et nostram adhæreatis fideliter, et humiliter intendatis de his quæ ad jus marchionis pertinere noscuntur, plenarie respondentes eidem, ac ita viriliter ei consilium et auxilium impendentes, quod sibi ac nobis cedat ad gloriam et honorem; nosque qui certam fiduciam obinemus, quod vos ob reverentiam nostram humane et benigne tractabit, devotionem vestram et fidem debeamus merito commendare. Alioquin dilecto filio R. subdiacono et capellano nostro, rectori Massensi, apostolicæ sedis legato, nostris damus litteris et mandamus, ut vos ad id appellatione remota compellat, prout videat expedire.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, III Nonas Maii, pontificatus nostri anno XVII.

CXC.

Ad Philippum Francorum regem. — Usuras in suo regno in posterum rex non patiatur.

(Anno 1214. Romæ ap. S. Petrum, Maii 14.)

[D. d'ACHERY, *Spicileg.*, III, 577.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio nostro PHILIPPO regis Franciæ illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto melior est anima corpore, tanto spiritualia sunt temporalibus præferenda; unde commodum temporale non est cum spirituali damno quærendum, ne unde lucrum quæritur temporale, inde spirituale periculum oriatur, teste Veritate quæ dicit: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* (Matth. XVI).

Auditis itaque litteris, quas tu et quidam barones tui contra dilectum filium R. tituli Sancti Stephani in Cœlio Monte presbyterum cardinalem, apostolicæ sedis legatum, super variis articulis destinastis diversas querimonias continentes: protinus nobis et querelas contra eundem legatum propositas, et responsiones ipsius fecimus explicari, easque tibi probabiliter moderatas præsentibus litteris mittimus interclusas, hoc tuæ serenitati breviter respondentes: quod licet idem legatus a nobis super usurariis non acceperit speciale mandatum, quia tamen in regno tuo plus solito usuraria pestis increverit, in tantum facultates ecclesiarum, militum, aliorumque multorum devorans et consumens, quod nisi tanto languori adhiberetur efficax medicina, intendere non sufficerent ad subsidium terræ sanctæ, propter quod ipsum duximus specialiter destinandum; unde ipse tanquam spiritualis me-

A dicus adversus hanc mortiferam pestem, de consilio virorum prudentum in diversis conciliis ad curandas animas salubre remedium adinvenit; quocirca non decet tuam regalem prudentiam, quæ inter cæteros principes sæculares Christianitatis titulo est insignis, pro aliquo temporali commodo spiritualem impedire profectum, sicut per quasdam litteras ad diversas communias destinatas te fecisse dolemus, quas ut prudentiori retractes consilio, præsentis pagine fecimus intercludi: serenitatem regiam exhortantes, quatenus nec impedias nec facias impediri quominus in regno tuo ecclesiastica jurisdictio valeat exerceri. Nos enim prædicto legato præcipimus, ut adhuc super his, quantum cum Deo potest, necessarium adhibeat moderamen, ne in aliquo B modum excedat, honestas consuetudines et usus rationabiles non immutans, limam omnium generali concilio reservando; unde volumus et mandamus, ut interim idem negotium hinc inde modeste procedat, quia tunc super his et aliis cum sacri approbatione concilii statuemus, quod spiritualiter et temporaliter videmus expedire.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, II Idus Maii, pontificatus nostri anno septimo decimo.

CXCI.

Ad magistrum et fratres militiæ Templi. — Ipsos a petitione abbatis ac monasterii Cluniacensis, super quemdam venditionis contractum, in quo prioratus de Charitate graviter læsus esse dicebatur, absolvit (78).

C (Anno 1214. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 15.)

[Ex Archivio abbatiae Cluniacensis. BRÉQ. *ibid.*, p. 1155.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, magistro et fratribus militiæ Templi, salutem et apostolicam benedictionem.

J. syndico, et quibusdam monachis Cluniacensibus, in nostra præsentia proponentibus, prioratum de Charitate, qui ad Cluniacensem Ecclesiam nullo pertinet mediante, in alienatione quarundam possessionum, reddituum, et aliarum rerum quas emeratis ab illo, enormiter esse læsum, ac petentibus, ut hujusmodi revocare contractum, vel monasterium ipsorum in integrum vice minoris restituere dignaremur; vobis vero petentibus ex adverso, eundem contractum tanquam legitime ac solemniter celebratum auctoritate apostolica confirmari, tam abbate (78*) ac conventu Cluniacensibus, quorum super hoc auctoritas intervenerat et consensus, quam priore (79) ac conventu de Charitate, per suas litteras postulantes illud idem, quia nobis ad plenum de ipsius contractus meritis, et circumstantiis non liquebat, id venerabili fratri nostro..... Parisiensi episcopo (79*), et conjudicibus suis com-

(78) De argumento istius Epistolæ, conferendæ sunt omnino Epistolæ Libri decimi quinti CXCIV et CALII.

(78*) Vide not. ad Epistolam CLXVII supra.

(79) Erat is Guillelmus III, qui, ex priore Cluniac-

censi (ut quidam volunt) Gaufrido substitutus fuit an. 1212. Vide Epistolæ Libri decimi quinti, supra citatas.

(79*) Petrus II (de Nemours) Cambellanus dictus, Galtero I, domino de Capella in Bria, de Villebeon

misimus inquirendum, facientes in inquisitionis litteris mentionem de litteris super lapsu prioratus ejusdem, ad venerabilem fratrem nostrum..... Senonensem archiepiscopum (80), et ejus conjudices antea destinati, quorum utrique in executione mandati apostolici processerunt. Postmodum vero, partibus in nostra præsentia constitutis, cum instanter peteretis ipsum confirmari contractum, et eundem pars altera niteretur multipliciter impugnare, quia de his quæ partes ad fundandam intentionem suam proponere curarunt, non potuit nobis fieri plena fides, dilectis filiis..... Sanctæ Genovefæ Parisiensis (81), et.... Boni-radii (82), abbatibus, ac.... decano Aurelianensi (83), dedimus in mandatis, ut, diligenter auditis quæ partes, infra quatuor menses a termino priori Charitatis edicto, coram ipsis ducerent proponenda; si foret ostensum, prioratum de Charitate ex venditione ipsa enormiter esse læsum, ipsis vice minoris resituentes eundem, contractum legitime rescinderint sæpe dictum; alioquin illum facerent ratum et firmum haberi, contradictores per censuram ecclesiasticam compescentes, qui, parte monachorum quod proposuerat infra dictum terminum non probante, ipsum auctoritate apostolica confirmavere contractum. Demum, dilectis filiis Christiano, clerico vestræ, et Helia, monacho alterius partium procuratoribus, propter hoc rursus in nostra præsentia constitutis, procuratore vestro cum instantia postulante, contractum eundem apostolico munimine roborari; pars adversa, proponens quod abbas Cluniacensis, rebellione monachorum de Charitate (qui antequam ad eum pervenisset citatio, eundem a monasterio ipso violenter expulerunt) impeditus, coram prædictis iudicibus nequiverat experiri, cum de monachis, et hominibus ejusdem loci quantitatem et valorem venditarum possessionum scientibus, testes, eo quod rebelles effecti essent, producere non valeret, irritari petiit processum iudicium prædictorum, tanquam post appellationem ad nos legitime interpositam illicite attentatum. Unde, nos dilectis filiis.... abbati Caroli loci (84).... cantori Meldensi, et magistro P. Peverelli, Parisiensi canonico, dedimus in mandatis, ut, prædicto non obstante processu, in negotio procederent memorato, juxta priorum continentiam litterarum. In quorum præsentia cum fuisset ex parte vestra petatum, ut specificaret pars altera quanta esset, et in quibus consisteret læsio sæpe dicta, et, ipsius procuratore id facere recusante, iudices interlocuti fuissent

A quod specificatio erat hujusmodi facienda, dictus procurator sedem apostolicam appellavit. Cumque postmodum abbas et conventus Cluniacensis appellationi renuntiassent eidem, suasque probationes recipi postularent, et, parte vestra instanter inter cætera postulante, ut prioris, et monachorum de Charitate, ne delusorium esset iudicium, requireretur consensus, ipsisque abbate et conventu nitentibus ostendere, quod id nequaquam fieri oportebat, et ad sedem apostolicam iterum appellantibus, spatium temporis in nostris comprehensum litteris, eisdem super principali nil probantibus, effluxisset; vos a iudicibus ipsis sæpius cum instantia postulastis, ut secundum apostolici rescripti tenorem confirmarent prædictæ venditionis contractum. Quibus id facere non curantibus, dilectum filium fratrem Umbertum, et eundem procuratorem propter hoc ad sedem apostolicam destinastis. Ipsis igitur, et dilecto filio Cluniacensi abbati, propter hoc in nostra præsentia constitutis, nos, iis et aliis quæ ab ipsis fuere proposita plenius intellectis, vos, de fratrum nostrorum consilio, ab ipsius abbatis et monasterii Cluniacensium petitione sententialiter duximus absolvendos, perpetuum super hoc silentium imponentes. Monachis vero de Charitate, quorum consensus, parte vestra petente, requisitus non fuit, ex hoc præjudicium nolumus generari, cum res inter alios acta aliis præjudicare non debeat, secundum legitimas sanctiones. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ diffinitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Idibus Maii, pontificatus nostri anno septimo decimo.

CXCH.

Ad episcopos et prælatos marchie Anconitanæ. — Ut consilium et auxilium præstent Aldrovandino marchioni Estensi et Anconitano, ad recuperandam eandem marchiam.

(Anno 1214, Romæ, ap. S. Petrum, Maii 25.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, I, 328.]

D INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis, et dilectis filiis abbatibus, ac aliis ecclesiarum prælatis per Anconitanam marchiam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem

Cum dilectus filius, nobilis vir Al. Marchio Estensis de nostro consilio et mandato marchiam

et de Tournanfuge, Franciæ Camerario, et Avelina de Nemours parentibus natus, ex Thesaurario Turonensi, ad Cathedram Parisiensem vocatus fuit anno 1208. Apud Damiatam mortem oppetiit, anno 1218. *Gall. Christ. tom. VIII, col. 87.*

(80) Vide ad Epistolam Libri tertii XLV, not.

(81) Vide ad Epistolam Libri tertii XLV, not.

(82) c. X. Boni-radii abbas Willelmus II, annis

1205 et 1215, ex Chartario Caliovi. Is est forte W. qui abbas Boni-radii ibidem legitur, an. 1227. *Nov. Gall. Christ. tom. XII, col. 457.*

(83) Fulco II, decanus Aurelianensis, ab anno 1205, ad an. 1216. *Ibid tom. VIII, col. 1505.*

(84) Adam, abbas Caroli-loci, notus in Instrumentis, jam ab anno 1207, usque ad annum 1217. *Vid. Gall. Christ. tom. X, col. 1510*

Anconitanam intrarit, ut eam revocet ad Ecclesiæ A
Romanæ dominium, et teneat pro eadem : universitati
vestræ præsentium auctoritate præcipiendo
mandamus, quatenus viriliter assistentes eidem, et
sicuti marchioni, fideliter intendentes, ita efficaciter
ei consilium et auxilium impendatis, quod nobis
et sibi merito debeat esse gratum, vestraque fides
atque prudentia inde valeat commendari. Vos de-
nique, fratres episcopi, et filii abbates, super vobis
ipsis ac creditis vobis gregibus taliter vigilare cu-
retis, extirpando vitia et plantando virtutes, ut
in novissimo districti examinis die coram tremendo
Iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua,
dignam possitis reddere rationem.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, x Kalend. B
Junii, pontificatus nostri anno xvii.

CXCIII.

*Ad populos marchie Anconitanæ. — Ut Aldrovandino
marchioni Estensi et Anconitano morigeri sint et
obsequentes.*

(Anno 1214. Romæ, ap. S. Petrum, Maii 23.)

[*Ibid.*, 529.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei,
universis per Anconitanam marchiam constitutis,
spiritum consilii sanioris.

Cum reprobis Otto, et principales fautores ip-
sius, maxime illi qui nobis super patrimonio Ec-
clesiæ se opponunt, excommunicationis sint vinculo C
innodati, omnibus a fidelitate quam ipsi Ottoni
præstiterant, absolutis, ac divinum iudicium jam
sit in eundem Ottonem et ipsius complices mani-
festum : miramur quosdam vestrum adeo esse im-
providos futurorum, ut adhuc etiam eidem Ottoni
et fautoribus ejus, contra claves Ecclesiæ existen-
tibus obcæcatis, non metuant adhærere. Cum igitur
dilectus filius, nobilis vir Al. Marchio Estensis de
nostro consilio et mandato marchiam Anconita-
nam intrarit, ut eam revocet ad Ecclesiæ Romanæ
dominium, et teneat pro eadem : universitati ve-
stræ præsentium auctoritate præcipiendo manda-
mus, quatenus a sequela dicti Ottonis, suorumque
fautorum, penitus discedentes, ac redeuntes ad Ro-
manam Ecclesiam matrem vestram, eidem mar-
chioni ob reverentiam apostolicæ sedis et nostram D
adhæreatis fideliter, et humiliter intendatis de his
quæ ad jus marchionis pertinere noscuntur, plena-
rie respondententes eidem, ac ita viriliter ei consilium
et auxilium impendentes, quod sibi ac nobis cedat
ad gloriam et honorem, nosque, qui certam fidu-
ciam obtinemus, quod idem marchio vos ob reve-
rentiam nostram humane ac benigne tractabit, de-
votionem vestram et fidem debeamus merito com-
mendare.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, x Kalendas
Junii, pontificatus nostri anno xvii.

⁸⁵⁾ Vide supra not. ad epistolam CLXVII.

CXCIV.

*Ad priorem et monachos S. Mariæ de Campis Cor-
boliensis. — Eorum possessiones et privilegia con-
firmat.*

(Anno 1214. Laterani, Maii 29.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys en France*, p. 543.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis priori et monachis Sanctæ Mariæ de
Campis Corboliensis, salutem et apostolicam bene-
dictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum,
tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis ut id
per sollicitudinem officii nostri ad debitum perdu-
catur effectum. Quapropter, dilecti in Domino filii,
vestris justis postulationibus grato concurrentes
assensu, personas et monasterium Sanctæ Mariæ
de Campis Corboliensis, in quo divino estis obsequio
mancipati, cum omnibus bonis tam ecclesiasticis
quam mundanis quæ in præsentiarum rationabiliter
possidetis aut in futurum justis modis præstante
Domino poteritis adipisci, sub B. Petri et nostra
protectione suscipimus. Specialiter autem decimam
loci qui dicitur Desplanis, terras, vineas, nemora
et alia vestra bona sicut ea omnia juste ac paci-
fice possidetis, vobis et per vos vestro monasterio
auctoritate apostolica confirmamus. Nulli ergo om-
nino hominum liceat hanc paginam nostræ prote-
ctionis et confirmationis infringere vel ei ausu te-
merario contraire : si quis autem hoc attentare præ-
sumpserit, etc.

Datum Later., iv Kal Junii, Pontificii nostri anno
xvii.

CXCIV.

*Ad abbatem (85) Cluniacensem. — Ut non obstantibus
appellationibus a monachis suis, absque jure, inter-
positis, eorum excessus castigare possit.*

(Anno 1214. Viterbii, Jun. 23.)

[Bullam hanc edimus ad fidem apographi, quod, ex
archivio monasterii Cluniacensis fideliter trans-
scriptum, in chartophylacio nostro reponi cura-
vit D. Lambert de Barive, qui ad calcem apogra-
phi hanc notam affixit : « Vidimus, sous les sceaux
du Juge de la Cour de Cluny et de celle de l'Ar-
chidiacre du même lieu, délivrés et signés par J.
Bochi et de la Pelote, Notaires-Jurés desdites
Cours, le 19 Octobre 1428, d'une Bulle d'Inno-
cent III, donnée à Viterbe le 9 des Kalendes de
Juillet, l'an dix-septième de son pontificat, ce qui
revient à l'année 1214, portant que l'Abbé de
Cluny aura le droit de correction sur les reli-
gieux, nonobstant leur appel au saint Siège, et
ce, tant à cause des fautes et scandales qu'ils
pourraient commettre, qu'à l'égard de la faculté
de les punir, par la privation de leurs prieurés,
etc. parchemin, scellé de deux sceaux.

Nos Iudex Curie Cluniacensis, et nos Archidia-
conus ejusdem loci, notum facimus universis præ-
sentes litteras inspecturis, quod nos vidimus, legi-
mus, ac de verbo ad verbum, per notarios juratos
nostros infra scriptos, legi et collationari fecimus
quasdam litteras apostolicas felicitis recordationis
domini Innocentii Papæ tertii, cum filis de serico
crocei rubeique colorum, more Romanæ Ecclesiæ
bullatas, sanas et as, non viciatas, non can-

cellatas, non abrasas, non abolitas, nec in aliqua sui parte suspectas, verum prorsus omni vitio et suspitione carentes, formam quæ sequitur continententes.

In cujus visionis testimonium, cum nobis constet de præmissis, per fidelem relationem infra scriptorum Notariorum Curiarum nostrarum Juratorum, quibus in his credimus, et fidem plenariam adhibemus, facta prius diligenti collatione, per ipsos, de præsentibus transumpto seu exemplari ad Litteras originales superius transcriptas, sigilla nostra Litteris præsentibus duximus apponenda. Datum quoque ad visionem hujusmodi, die XIX mensis Octobris, anno Domini 1428.

*Collatio fit per nos Notarios infra scriptos de dictis Litteris originalibus ad præsens transcriptum, seu Vidimus, signis nostris manualibus sequentibus, testibus, anno et die quibus supra. Signé, Jean Bochi, et J. de la Pelote, avec paraphe. BRÉQUIGNY *ibid.*, p. 1155.]*

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Cluniacensi abbati, salutem et apostolicam benedictionem.

Tua nobis devotio humiliter supplicavit, ut, cum ex appellationibus monachorum tui ordinis, dissensiones, et scandala gravia, et dissolutiones plurimæ sæpe proveniant, eo quod frustratorie quidam appellant, ne ipsis prioratus quos dilapidant auferantur, vel ipsorum puniantur excessus, dignaremur misericorditer indulgere, ne quis monachus tui ordinis a te valeat taliter appellare. Cum igitur appellationis remedium fuerit inventum, non ad subterfugium malignantium, sed ad præsidium innocentium, devotioni tuæ præsentium auctoritate concedimus, ut, hujusmodi appellationibus non obstantibus, in delinquentes monachos correctionis officium exsequaris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum apostolorum ejus Petri et Pauli se noverit incursurum.

Datum Viterbii, IX Kalendas Julii, pontificatus nostri anno septimo decimo.

CXCVI.

Ad populum civitatis Asculanæ. — Ut Aldrovandino Estensi et Anconitano marchioni, obedientiam præstare amplius non recuset.

(Anno 1214. Viterbii, Sept. 11.)

[*Ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, potestati et populo Esculano, spiritum consilii sanioris.

Cum is qui superbis resistit et confringit cornua peccatoribus, ponens terminos mari, quos non transeant fluctus ejus, sed illisi redundant in concalcationem et lutum, reprobis Ottonis abominatus ingratitude, et superbiam detestatus, ipsum, qui vos nisus fuit avertere a fidelitate et devotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris vestræ, his et aliis modis reddens nobis pro dilectione odium, offensam pro gratia, et injuriam pro honore, sua virtute prostraverit: et nos vobis a juramento, quod ei dicimini præstitisse, tanquam illicito abso-

lutis, dilectum filium nobilem virum Al. Anconitanum et Estensem marchionem de marchia ipsa investiverimus solemniter per vexillum: miramur, nec satis admirari sufficimus, quod vos, nescimus qua ducti prudentia, vel virtute confisi, confracto adhuc baculo innitentes, redire differtis ad dominationem ipsius Ecclesiæ matris vestræ, ac marchioni prædicto fidelitatis juramenta renititis exhibere, per redeundi difficultatem hujusmodi amplius demerentes, quam demerueritis etiam recedendo, cum hoc quidem spontanei, illud autem videamini effecisse coacti. Ideoque universitatem vestram monemus attentius et hortamur, per apostolica scripta vobis firmiter præcipiendo mandantes, quatenus non dubitantes redire ad viam ab invio, et converti ad dexteram a sinistra, dicto marchioni, qui vos clementer ac benigne tractabit, fidelitatis juramenta præstetis ita hilariter et libenter, quod idem ad dilectionem vestram merito provocetur, et nos non solum præcedentis obliviscamur offensæ, verum etiam ad exhibitionem favoris et gratiæ incitemur.

Datum Viterbii, III Idus Septembris, pontificatus nostri anno XVII.

CXCVII.

Ad Eustachium de Vesce. — Mandat ne rex Angliæ aliquid incommodi patiat, propter discordiam jam tandem inter illum et barones sopitam.

(Anno 1214. Laterani, Nov. 5.)

[RYMER, *Fœdera*, I, 126, ex originali in Turri London.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Eustachio DE VESCE, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum per illius gratiam, qui fecit utraque unum discordantes parietes copulans in se lapide singulari, sit omnino sopita discordia, quæ olim inter regnum et sacerdotium in Anglia vertebatur, occasione cujus confœderationes et conjurationes contractæ fuisse dicuntur, quia pace reddita et concordia reformata, cum causa cessare debet effectus, comitibus, baronibus et aliis nobilibus per Angliam constitutis dedisse meminimus in mandatis, ut in fidelitate charissimi in Christo filii nostri Joannis illustris regis Anglorum et hæredum ejus, sincero corde et puro animo perseverare deberent, tales se circa devotionem ipsius per omnia exhibendo, quod tam a nobis quam ab ipso possunt merito commendari.

Ut igitur mandatum illud majoris roboris consequatur effectum, nobilitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus, prætextu confœderationum et conjurationum illarum in sollicitudine regia nullius difficultatis opponas obstaculum, justitiosos et alios officiales regis ejusdem, nec per te ipsum impediens, nec patiens, quantum in te fuerit, per alios impediri, quominus commissa ipsis officia efficaciter exsequantur.

Datum Laterani, Nonis Novembris, pontificatus nostri anno XVII.

CXCIII.

Ad Nicolaum Tusculanensem episcopum. — De relaxatione interdicti.

(Anno 1214. Laterani.)

[*Recueil des historiens de France*, t. XVII, p. 715.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, etc.

Venerabilis frater noster Joannes Norwicensis episcopus et dilectus filius noster Robertus Richardus de Marisco, archidiaconus Northanhumbriæ, et nobiles viri Thomas de Hundintuna et Adam nuntii charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Angliæ illustris, ex una parte; magister Stephanus (*corr.* Simon), A. et G. clerici nuntii venerabilis fratris nostri Stephani Cantuariensis archiepiscopi, ex altera parte, in præsentia nostra constituti, asseruere concorditer et constanter quod, pro evitando grandi rerum dispendio et gravi periculo animarum, [expediret quamplurimum tam regno quam sacerdotio, ut sine dilatione relaxetur sententia interdicti. Unde nos, pro affectu paterno solliciti, inter eos ad [omnium] salutem et utilitatem, super his quæ pacis sunt cum illis tractavimus diligenter, et tandem, ipsis acquiescentibus, formam invenimus et statuimus infra præscriptam. Sane prædictus rex tantam pecuniam archiepiscopo Cantuariensi, Londinensi et Elyensi episcopis, vel aliis quos ad hoc assignare voluerint, faciat assignari, computatis his quæ idem rex noscitur persolvisse, quod summam impleat quadraginta millia marcharum. Quibus solutis et cautione præstita inferius adnotata, proinus sublato cujuslibet appellationis et conditionis (*f.* contradictionis) obstaculo, relaxes sententiam interdicti, ac deinde singulis annis duodecim millia marcharum in duobus terminis, in commemoratione videlicet Omnium Sanctorum sex millia marcharum, et totidem in festo Dominicæ Ascensionis, apud Ecclesiam Sancti Pauli Londinensis eisdem faciat exhiberi, donec tota summa fuerit persoluta. Ad hoc fideliter exsequendum obligabit seipsum ipse rex per proprium juramentum et per litteras patentes sigillo suo munitas, nec non per fidejussionem Wintoniensis et Norwicensis episcoporum, Cestrensis et Wintoniensis et Willelmi Mariscalli comitum, ita quod tam hæredes ipsius regis, quam successores eorum tenebuntur astricti. Quocirca per apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatenus secundum formam præscriptam procedere non postponas, nisi de mera et libera voluntate partes aliter duxerint componendum.

Datum Laterani.... (86)

(86) Non exstant eæ litteræ in Registro Innocentii, nec inter acta Th. Rymer.

(87) Oliverius scholasticus Coloniensis, vir admodum pius, et facundus, qui summi pontificis auctoritate crucem in Frisia, Brabantia, Flandria, vicinisque provinciis magno cum fructu, una cum Arnolfo discipulo prædicavit, cujus exstat apud Bongartium epistola ad Engelbertum Coloniensem archiepiscopum, *De expugnatione Damiatæ*. De quo Cæsarius Heisterbacensis et Albertus Stadensis.

A

CXCIX.

Epistola O. Coloniensis scholastici et sedis apostolicæ legati illustri comiti Namurcensi. — De variis crucis apparitionibus, dum crucem prædicaret, deque multitudine cruce signatorum in provincia Coloniensi.

(Anno 1214.)

[*MARTEN. Ampl. Collect.*, I, 1115, ex ms. S. Laurentii Leodiensis.]

Illustri comiti Namurcensi et nobili uxori ejus, O. Coloniensis scholasticus (87), apostolicæ sedis legatus, salutem præsentem et futuram.

Cum essem juxta oceanum in fine provinciæ Coloniensis, in diœcesi Monasteriensi, feria sexta ante Pentecosten, anno gratiæ 1214 (88), et pro reverentia domini papæ mecum essent abbates Cisterciensis, Præmonstratensis, et Cluniacensis ordinis, et alii multi religiosi, feci decantari missam solemniter de Sancta Cruce. Principium sermonis mihi erat, *Absit mihi gloriari!* etc. (*Gal.* vi), cum multa hominum millia et mulierum, quæ ad sermonem convenerant, sederent in prato extra villam Frisle [*f.* Frisiæ] quæ dicitur *Bethdum*, et aer satis esset serenus, apparuit nubes candida, et in ea crux alba sine humana imagine ab aquilone, postea crux alba ad austrum, ejusdem coloris et schematis, tertio lux magna inter illas et super illas medio colore colorata, habens formam humani corporis, ut videbatur, ad quantitatem hominis, cujus nuda erat forma, caput habens sursum, et pedes deorsum, caput inclinatum ad humerum et brachia non in directum extensa, sed sursum elevata; clavi per manus et pedes visibiliter apparebant eo schemate quo apparet in ecclesia ab artifice parata. Et cum multi ad crucem recipiendam accurrerent, miles quidam qui ante crucem recusaverat accipere, tum una cruce visa, statim crucem accepit. Quidam de incolis terræ, hoc viso, velociter ad me currebat, dicens: Nunc Terra Sancta recuperata est, quasi prophetica certitudine præteritum ponens pro futuro. Puella quædam dives xi annorum adoratura surrexit; sed compulsa sedere a turba, demonstravit matri suæ et aviæ, et multis circumstantibus, qui multa veneratione sursum aspicientes adorabant, quamdiu signum apparebat. Durabat hæc visio per spatium competentis missæ circa horam tertiam. Hoc miraculum plures quam centum viderunt. Procedente tempore, in alia statione ejusdem terræ apparuit crux sine forma humani corporis, habens colorem iris non contra solem, quam

(88) Ad hunc annum refert Odoricus Raiualdus ex Petro Vallisarnensi Historiæ suæ capite sexagesimo, abbatem Bonnæ-Vallis Cisterciensis ordinis *dum in Ruthenensi diœcesi præ foribus ecclesiæ, quod loci angustia multitudinem non caperent, populum ad cruce signatæ militiæ ad scribendum nomen pro concione ardenti zelo inflammaret; subito videntibus cunctis, apparuisse crucem in aere, quæ versus partes Tolosanas tendere videbatur.*

vidit abbas de Valle (89) Sancti Petri et monachus, A
ejus et plures de populo, quam Bethdum. Deinde
in alia statione in die Sancti Bonifacii apud portum
Frisiæ, qui Dochem nominatur, ubi beatus Boni-
facius martyrio fuit coronatus, apparuit crux ma-
gna, qui eramus in statione Aprilis plus quam
decem millia, ut creditur. Albi coloris erat crux,
quæ paulatim movebatur in aere, ac si traheretur
per funiculum, quasi iter demonstraret peregrinis
navigaturis ad terram promissionis, inter Europam
et Africam. In gente autem illa in qua hæc conti-
gerunt, computantur quinquaginta millia signato-
rum, octo millia scutariorum et mille loricorum.
Sciatis autem tot naves præparari ad expeditionem
Jesu Christi, quod credimus de sola provincia Co-
loniensi amplius quam trecentas naves onerarias
profecturas, replendas viris bellatoribus, armis et
victualibus, ac instrumentis bellicis. Hæc autem
scripsimus vobis quoniam ad militiam Jesu Christi
vobis salubriter et Terræ Sanctæ, ut speramus,
utiliter signati estis, obnixè rogantes ut cruce-
signatis propitii sitis, et iudicibus quos apud Na-
murecum constituimus favorabiles. Valet.

CC.

Philippi II stabilimentum cruce-signatorum.

(Anno 1214.)

[D'ACHERY, *Spicileg.* ed. in fol., III, 577.]

Noveritis quod nos per dilectos et fideles nostros
PETRUM Parisiensem et GUARINUM Sylvanectensem
episcopos, ex assensu domini legati fecimus dili-
genter inquiri, qualiter sancta Ecclesia consuevit
defendere cruce-signatos, et ipsorum cruce-signato-
rum libertates; qui facta inquisitione, pro bono pacis
inter regnum et sacerdotium, usque ad instans
concilium Romanum ista volunt observari.

Nullus cruce-signatus burgensis vel rusticus, sive
mercator fuerit sive non, primo anno quo crucem
assumpsit, tallietur, nisi tallia prius fuerit imposita
quam crucem assumeret; et si primo anno imposita
fuerit, immunis erit secundo anno, nisi aliquid acci-
piatur pro exercitu. Tunc autem talliam esse im-
positam intelligimus, quando denuntiatum est ali-
cui, vel domui suæ quantum debeat solvere, vel
ponere in tallia. Quia vero constat de consuetudine
hactenus obtenta in regno Franciæ, quod cruce-
signati debeant exercitum, nisi per speciale privi-
legium domini regis sint exempti, dicimus quod in
exercitum quilibet cruce-signatus de supra dictis
ire tenetur, sive ante citationem, sive post cruce-
signetur, si tamen debeat exercitum, et si rex vide-
rit expedire quod villa mittat in exercitum, ser-
vientes potius quam illi qui sunt de villa, vadant;
poterit rex accipere pro exercitu de cruce-signatis
competenter, sed habebunt de cætero electionem
cruce-signati eundi in exercitum si voluerint, vel
ponendi portionem suam in prisia pro redemptione
exercitus facta; et si gravati fuerint de prisia, ad

piocesatum episcopum, vel ejus officialem habe-
bunt recursum; si vero cruce-signatus habeat pos-
sessiones quæ debeant talliam, reddet talliam ac si
non esset cruce-signatus; et si neget possessiones
debere talliam, probetur coram diocesano episcopo
vel ejus officiali. De cruce-signatis manentibus in
communiis dicimus, quod si a communia aliquid
accipiant propter exercitum regis, vel clausuram
villæ, vel defensionem villæ ab inimicis obsessæ,
vel communiæ debitum factum et juratum reddi
antequam crucem assumerent, partem suam po-
nent in prisia sicut et alii non cruce-signati. De
debito vero contracto a communia post crucis as-
sumptionem, immunis erit in peregrinatione. Si
baillivi domini regis aliquem cruce-signatum depre-
henderint ad præsens forefactum, pro quo debeat
membris mutilari, vel vitam amittere secundum con-
suetudinem curiæ sæcularis, ecclesia non defendet
eum vel res ejus; in aliis autem levioribus et mi-
noribus forefactis, pro quibus non debeat membris
mutilari, vel vitam amittere, non debet Baillivus
corpus cruce-signati vel res ejus capere, vel captum
detinere, quin reddat absolute ipsum et res suas
Ecclesiæ requirenti pro jure faciendo. Si autem in
foro Ecclesiæ convictus fuerit de tali forefacto, pro
quo debeat juxta iudicium sæcularium consuetudi-
nem membris mutilari, vel vitam amittere, Ecclesia
nec ipsum nec res ejus amplius defendet; de aliis
convictus in foro Ecclesiæ, secundum consuetudi-
nem villæ emendet læso. Quod si dominus rex ali-
cui burgo, vel civitati, vel castello concesserit im-
munitatem exercitus, si petat rex aliquid de eis pro
exercitu, cruce-signati primo anno nihil ponent.

De feodis autem et censivis respondeat cruce-
signatus coram domino feodi vel censivæ, et si gra-
vati fuerint, recurrant ad episcopum vel ejus officia-
lem. Si vero cruce-signatus conveniat quemcumque
Christianum super debito vel mobili, vel injuria
corporali sibi illata, vel conveniatur a Christianis
super præmissis, electionem habet conveniendi eum
sub iudice sæculari vel ecclesiastico, sub quo ma-
luerit. Nullus cruce-signatus tenetur respondere in
foro sæculari, sed in ecclesiastico, exceptis feodis
et censivis, de quibus litigabunt coram dominis
feodorum et censivarum; de possessione quam pa-
cifice tenuerunt per diem et annum, donec perfece-
rint peregrinationem observentur prædicta. Si au-
tem super negotio cruce-signatorum aliquæ novæ
dubitationes emerint, ad duos prædictos episco-
pos recurratur.

Ista pro bono pacis per totum domanium domini
regis de cruce-signatis pro terra Hierosolymitana
usque ad concilium volumus observari; salvis jure
et consuetudinibus sanctæ Ecclesiæ, et similiter
salvis jure et consuetudinibus regni Franciæ, et
auctoritate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ per omnia
salva.

(89) Vallis S. Petri est insigne monasterium ordi-
nis Cisterciensis in diocesi Coloniensi, duabus cir-

citer horis a Bunna civitate distans, vulgo *Eister-
bach*.

Actum Parisius, anno Domini 1214, mense Martio.

CCI.

Ad abbatem et conventum S. Dionysii. Omnibus qui ad B. Dionysii reliquias venerandas devoti convenerint, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxat.

(Anno 1215. Laterani, Jan. 4.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys*, p. 544.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Sancti Dionysii Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Utrum gloriosus martyr et pontifex Dionysius, cujus venerabile corpus in vestra requiescit Ecclesia, sit ille censendus qui Areopagita vocatur, ab apostolo Paulo conversus, diversæ sunt sententiæ diversorum. Quidam namque fatentur Dionysium Areopagitam in Græcia fuisse mortuum et sepultum, aliumque Dionysium existisse qui fidem Christi Francorum populis prædicavit. Alii vero asserunt illum post mortem beati Pauli venisse Romam et a sancto Clemente papa in Galliam destinatum : aliumque fuisse qui mortuus est in Græcia et sepultus : utrumque tamen egregium in opere ac sermone præclarum. Nos autem neutri volentes præjudicare sententiæ, sed vestrum cupientes monasterium honorare (quod immediate ad Romanam spectat Ecclesiam) sacrum beati Dionysii pignus, quod bonæ memoriæ P. tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis, tunc apostolicæ sedis legatus, de Græcia tulit in Urbem, vobis per dilectos filios Haimericum priorem et quosdam alios nuntios Monasterii vestri ad generale concilium destinatos, devote dirigimus, ut cum utrasque reliquias habueritis, nulla de cætero remaneat dubitatio, quin sacræ beati Dionysii Areopagitæ reliquiæ apud vestrum Monasterium habeantur. Vos igitur eas reverenter suscipite, hanc nobis vicissitudinem rependentes ut in orationibus vestris specialis semper ad Deum commemoratio nostri fiat, et secundum oblationem eorundem nuntiorum vestrorum anniversaria obitus nostri memoria in eodem monasterio solemniter celebretur. Omnibus autem qui ad has sacras reliquias venerandas devote convenerint, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis auctoritate apostolica relaxamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis et remissionis infringere. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, II Nonas Januarii, pontificatus nostri anno XVIII.

(90) Geroldus seu Geraudus, post Guillelmum II (de quo egimus in not. ad epistolam CLXXVII), supra, ex abbate Molismensi, in Cluniacensem una omnium voce assumptus est, anno 1215, post Pascha, vel, ut inquit Sammarthani, ipso die quo Guillelmus

CCH.

Ad Geroldum abbatem (90) et conventum Cluniacensem. — Jus indulget eligendi et instituendi priorem in monasterio Charitatis (91).

(Anno 1215. Laterani, Febr. 3.)

[Ex Archivio monasterii Cluniacensis. BRÉQ. *ibid.*]

Auditis et intellectis quæ a te, dilecte fili abbas, pro monasterio tuo ex parte una, et monachis de Charitate ex altera, super electione ac institutione prioris fuere proposita coram nobis, de fratrum nostrorum consilio, jus eligendi et instituendi priorem in monasterio de Charitate, tibi et tuis successoribus adjudicantes, super hoc alteri parti perpetuum duximus silentium imponendum, mandantes ut abbas Cluniacensis, super institutione prioris, cum monachis utriusque monasterii maturioris ætatis ac sanioris consilii, prudenter deliberet, et de ipsorum consilio illum instituat quem secundum instituta regularia videant præferendum ; ita tamen quod ex hoc nulla immineat Cluniacensi abbati necessitas quin saniori consilio acquiescat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ diffinitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum apostolorum ejus, Petri et Pauli, se noverit incursum.

Datum Laterani, III Nonas Februarii, pontificatus nostri anno octavo decimo.

CCHII.

Ad Magnardinum Imolensem episcopum — Imolensis Ecclesiæ privilegia confirmat.

(Anno 1215. Laterani, Febr. 5.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, II, 633, ex autographo]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri MAGNARDINO Imolensi episcopo, ejusque successoribus canonice substituendis, etc.

In eminenti apostolicæ sedis specula licet immeriti, disponente Domino, constituti, fratres nostros episcopos tam propinquos, quam longe positos fraterna debemus charitate diligere, et Ecclesiis sibi a Deo commissis pastoralis sollicitudine providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater Magnardine, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et ad exemplar felicis recordationis Eugenii et Alexandri, prædecessorum nostrorum, Romanorum pontificum, Imolensem Ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quas-cunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione

administrationem dimisit. Anno 1220 factus fuit episcopus Valentinus, postea patriarcha Hierosolymitanus. *Nov. Gall. Christ.* tom. IV, col. 1145.

(91) Confer not. ad epistolam CLXXVII, supra.

regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis A
justis modis, præstante Domino, poterit adipisci,
firma tibi tuisque successoribus et illabata perman-
neant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda
vocalibus :

Abbatias S. Mariæ in Regula, S. Donati, S. Ma-
riæ in Diaconia, S. Apostoli in Castro Imolæ, S. Petri
in Cala, et S. Joannis in Senno; xenodochium S.
Vitalis: in ipsa civitate, plebem S. Laurentii, et in
ea tibi et canonicis tuis medietatem omnium be-
neficiorum de tota parochia ipsius provenientium
in decimis, primitiis, oblationibus et testamentis.
In castris Imolæ plebem S. Mariæ cum capella
S. Theodori, et cæteris capellis ad eandem perti-
nentibus; plebem S. Geminiani cum capellis suis,
plebem S. Andreae, et capellam S. Pauli in castro B
Albori; hospitale S. Jacobi in Sillero, plebem S.
Mariæ in Guipso, cum capellis suis de massa, et
aliis suis capellis; capellam Saxilionis, decimatio-
nem novallium in silva de Pacto infra fines tui epi-
scopatus; plebem S. Mariæ in Tausiniano, S. Mariæ
in Timberiaco, S. Martini in Colina, S. Angeli in
Campiano cum capellis ad easdem pertinentibus;
plebem S. Stephani in Barbiano, cum capella in
castro Cunii, et cæteris capellis suis; plebes B. Ma-
riæ in centum Licinia, S. Patritii, et S. Apollinaris
cum capellis ad eas pertinentibus; ecclesiam S.
Anastasio in Morediano, plebes S. Prosperi, et
S. Mariæ in Solustra, cum capellis earum, totum
territorium, et curtem Sancti Cassiani; castrum, C
et curtem Taulariæ, castrum, et curtem Aquavivæ,
et Massam Boloniani, Massam prata, Massam cam-
pum, castrum et curtem, caput silicum, et portum
cum paludibus, aquarum decursibus, et piscariis
suis, portum Petredulo, Racharetam Runci, Libam
ferrariam, villam Zucharini, castrum novum Fa-
briaci, cum sexdecim mansis, castrum Ragnariæ,
cum tota curte, et omnibus appendiciis; Massam
Adello, Massam Sogoranam, Massam Medaxanam,
Massam Aurretam, fundum Peculini, castrum
Imolæ, Massam Plassignani, Massam Valeriam,
Massam Cornazani, castrum Galisterne, castrum
Tonarelli, curtem S. Martini in Saxo, fun-
dum Sastilium, fundum Nunculium, qui dicitur
Casula, curtem vallis Salve, castrum, et curtem D
Montis alti, Massam S. Ambrosii, castrum Gaude-
roncho, cum curte Runci, et Rocceæ, curtem Ma-
ceratam, villam Sorbedulum, castrum, et curtem
Petrellam, montem S. Mariæ in Guipso cum appen-
diciis suis, castrum, et curtem Corbariam, castrum
et curtem Fontis Ulicis, castrum et curtem Tau-
sinanum, castrum casale, curtem publicam, castrum
et curtem Linarii, castrum et curtem Podioli, mon-
tem S. Andreae cum appendiciis suis, curtem Dutia,
cum appendiciis suis, castrum, et curtem Lavato-
riam, Massam Lilani, Massam Arsizii, Massam
Galisani, in curte Vitriani, fundum qui dicitur

Capraria, et quatuor alios fundos, et in ipsa civi-
tate Tholoneum, et publicas functiones.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat
præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus
possessions auferre, vel ablatas retinere, minuere,
seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia
integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione,
ac sustentatione concessa sunt, usibus omni-
modis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate.
Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive
persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens,
contra eam temere venire tentaverit, secundo,
tertiove commonita nisi reatum suum congrua sa-
tisfactione correxerit, potestatis honorisque sui
dignitate careat, reamque se divino iudicio existere
de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo
corpore ac sanguine Dei, et Domini Redempto-
ris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo
examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem
eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini
nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ
actionis percipiant, et apud districtum iudicem
præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ episco-
pus, etc.

Ego Nicolaus Tusculanus episc.

Ego Guido Prænestinus episcopus.

Ego Hugo Ostiensis episc.

Ego Benedictus Portuensis et S. Rufinæ episc.

Ego Pelagius Albanensis episc.

Ego Cynthius tit. S. Laurentii in Lucina presb.
card.

Ego Centius SS. Joannis et Pauli presb. card. tit.
Pancratii.

Ego Leo tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Petrus S. Pudentianæ tit. Pastoris presb.
card.

Ego Gualla S. Martini presb. card. tit. Equitii.

Ego Stephanus Basilicæ II Apost. presb. card.

Ego Guido S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Gregorius S. Theodori diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Joannes SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Petrus S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Datum Later. per manum Thomæ S. R. E. dia-
coni et notarii, Neapolitan. electi, Non. Februarii,
indict. viii, incarnat. Dominicæ anno 1215, ponti-
ficatus vero D. Innocentii papæ III anno xviii.

Ego Andreas, qui supra auscultavi, et subscri-
psi, etc.

CCIV.

*Ad abbatem (92), et conventum S. Bertini. — Con-
firmat eis quasdam possessiones.*

(Anno 1215. Laterani, Febr. 10.)

[Ex Archivio Monasterii S. Bertini, capsula *Papalia* 1
nº 70. Barq. *ibid.*, p. 1157.]

Justis potentium desideriis dignum est nos faci-

(92) Vide not. ad Epistolam xviii, supra.

lem præbere assensum, et vota quæ a rationis tra-
mitè non discordant, effectu prosequente complere.
Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis po-
stulationibus grato concurrentes assensu, duorum
molendinorum custodiam in flumine Agnionæ,
quandam mansuram juxta curtem vestram in We-
sema positam, ab Hugone de Atrebato, et Mabilia
sorore sua, hæredum suorum accedente consensu;
officium quoque notariæ de Poperingho, a filio et
nepote Lamberti; advocatiam insuper de Calmonte
a Guidone, quondam Castellano de Cociaco; necnon
et mansuras ex donatione Gisonis de Clusa, in
burgo Sancti Audomari, per vos vestro monasterio
acquisitas; duas etiam garbas decimæ de Baswren-
stem, cum altari de Poperingensi, ac aliis bonis
vestris; sicut ea omnia juste ac pacifice obtinetis,
vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apo-
stolica confirmamus, et præsentis scripti patrocínio
communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc paginam nostræ confirmationis infringere,
vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attentare præsumpserit, indignationem omnipoten-
tis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum
ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Idus Februarii, pontificatus
nostri anno octavo decimo.

CCV-CCVI.

*Ad magnates Angliæ—De pace reformanda inter re-
gem et barones Angliæ.*

(Anno 1215. Laterani, Mart. 19.)

[RYMER, *Fœdera*, I, 125. Pat. 16 Joh. m. 1 d. in
Turre London.]

INNOCENTIUS, etc., dilectis filiis magnatibus et ba-
ronibus Angliæ, salutem et apostolicam benedi-
ctionem.

Grave gerimus et molestum quod, sicut accepimus,
inter charissimum in Christo filium nostrum Joân-
nem regem Anglorum illustrem, et quosdam ve-
strum, propter quæstiones noviter suscitatas dis-
sensio est suborta, grave dispendium paritura, nisi
celeriter fuerint prudenti consilio ac studio dili-
genti sopitæ.

Istud autem reprobamus omnino, si quemadmo-
dum a multis asseritur, conspirationes aut conju-
rationes feceritis ausu temerario contra ipsum,
quodque cum armis irreverenter ei indevote repe-
tere præsumpsistis, quæ cum humilitate ad devo-
tionem, si opus esset vos repetere debebatis.

Ne igitur ipsius bonum propositum hujusmodi
occasionibus volueritis impedire. Nos, omnes conspi-
rationes et conjurationes præsumptas a tempore sub-
ortæ discordiæ inter regnum et sacerdotium, apo-
stolica denuntiamus auctoritate cassatas, et per ex-
communicationis sententiam inlibemus, ne tales
de cætero præsumantur, vos monendo prudenter et
efficaciter inducendo, ut per manifesta devotionis
et humilitatis indicia ipsum regem vobis placere et
reconciliare curetis, exhibentes ei servitia consueta

quæ vos et prædecessores vestri sibi et suis præde-
cessoribus impendistis. Ac deinde si quid ab eo du-
xeritis postulandum, non insolenter, sed cum reve-
rentia imploretis, regalem ei conservantes hono-
rem, ut sic, quod intenderitis, valeatis facilius ob-
tinere.

Nos eundem regem rogamus et obsecramur in
Domino, in remissionem ei peccaminum injungen-
tes, ut vos benigne pertractet, et justas petitiones
vestras clementer admittat; sic et vos ipsi congau-
dendo cognoscatis eum, divina gratia auxiliante, in
meliorem statum esse mutatum, ac per hoc vos et
hæredes vestri sibi et successoribus suis, debeatis
promptius et devotius famulari.

Quocirca nobilitatem vestram rogandam duximus
et monendam, per apostolica vobis scripta mandan-
tes, quatenus tales in hoc vos exhibere curetis,
quod regnum Angliæ optata pace lætetur, et nos in
necessitatibus vestris cum opus fuerit necessarium,
vobis impendere debeamus auxilium et favorem.

Datum Laterani, xiv Kal. Aprilis, pontificatus
nostri anno decimo octavo.

CCVII.

*Ad universos Ecclesiarum prælatos per Angliam con-
stitutos. — Chartam regis Angliæ de electione li-
bera universis et singulis Ecclesiis concessa, con-
firmat.*

(Anno 1215. Laterani, Mart. 30.)

[RYMER, *Fœdera*, I, 127, ex originali in thes. cur.
rec. Scaccarii.]

C INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabilibus fratribus et dilectis filiis universis Ec-
clesiarum prælatiis, per Angliam constitutis, salutem
et apostolicam benedictionem.

Dignis laudibus attollimus magnificentiam Crea-
toris, quod postquam idem qui est mirabilis et ter-
ribilis in consiliis super filios hominum, aliquandiu
tuleravit ut perflando discurreret per areolam hortii
sui spiritus tempestatis, quasi ludens, taliter ut sic
ostenderet infirmitatem et insufficientiam nostram;
nobis statim, cum voluit, Aquiloni dixit Da, et Au-
stro Noli prohibere, imperansque ventis et mari
statuit p̄ocellam in auram, ut nautæ portum quietis
inveniant peroptatum.

Cum enim inter regnum et sacerdotium Anglica-
num non sine magno periculo atque damno super
electionibus prælatorum gravis fuerit controversia
diutius agitata, illo tandem cui nihil est impossibile,
quique ubi volt spirat, mirabiliter operante, cha-
rissimus in Christo filius noster J. rex Anglorum
illustris, liberaliter ex mera et spontanea voluntate,
de consensu communi suorum baronum, pro salute
animæ suæ ac prædecessorum et successorum suo-
rum, vobis concessit et suis litteris confirmavit, ut
de cætero in universis et singulis ecclesiis ac mo-
nasteriis, cathedralibus et conventualibus totius re-
gni Angliæ, in perpetuum libere fiant electiones
quorumcunque prælatorum, majorum et mi-
norum.

Nos igitur hoc gratum et ratum habentes, conces-

sionem hujusmodi, vobis et per vos ecclesiis et successoribus vestris, prout in ejusdem regis litteris prospeximus contineri, auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus.

Ad majorem autem et perpetuam memoriam hujus rei, prefatas regis litteras super hoc confectas presentibus inseri fecimus, quarum tenor talis est:

« Joannes, Dei gratia rex Angliæ, dominus Hiberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, et comes Andegaviæ, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, et militibus, ballivis et omnibus has litteras visuris, salutem et apostolicam benedictionem.

« Quoniam inter nos et venerabiles patres nostros, Stephanum Cantuariensem archiepiscopum, totius Angliæ primatem et Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, Willelmum Londoniensem, Eustachium Elyensem, Egidium Herefordiensem, Jocelinum Bathoniensem et Glastoniensem, et Hugonem Lincolnensem episcopos super damnis et ablatis eorum, tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et libera voluntate utriusque partis, plene convenit, volumus nos non solum eis quantum secundum Deum possumus, satisfacere, verum etiam toti Ecclesiæ Anglicanæ salubriter et utiliter in perpetuum providere.

« Inde est quod, qualiscunque consuetudo temporibus nostris et prædecessorum nostrorum hactenus in Ecclesia Anglicana fuerit observata, et quicquid juris nobis hactenus in electionibus quorumcunque prælatorum; nos, ad ipsorum petitionem, pro salute animæ nostræ et prædecessorum ac successorum nostrorum regum Angliæ, liberaliter et spontanea voluntate, de communi consensu baronum nostrorum, concessimus et constituimus, et hac presenti charta nostra confirmavimus, ut de cætero in universis et singulis ecclesiis et monasteriis, cathedralibus et conventualibus totius regni Angliæ, liberæ sint in perpetuum electiones quorumcunque prælatorum, majorum et minorum, salva nobis et hæredibus nostris custodia ecclesiarum, et monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent.

Promittimus etiam quod nec impediemus nec impediri permittemus per nostros, nec procurabimus quin in singulis et universis ecclesiis et monasteriis memoratis, postquam vacaverint prælaturæ, quancunque voluerint, libere sibi præficiant electores pastorem, petita tamen prius nobis et hæredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus nec differemus.

« Et si forte, quod absit, denegaremus vel differemus, nihilominus procedent electores ad electionem canonicam faciendam, et similiter post celebratam electionem noster requiratur assensus, quem non denegabimus, nisi aliquid rationabile proposuerimus, et legitime probaverimus, propter quod non debeamus consentire.

Quare volumus et firmiter jubemus, ne quis, va-

cantibus ecclesiis vel monasteriis, contra hanc nostram concessionem et constitutionem in aliquo veniat, vel venire præsumat. Si quis vero contra hoc aliquo unquam tempore veniret, maledictionem omnipotentis Dei et nostram incurrat. »

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, tertio Kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno octavo decimo.

CCVIII.

Ad universos Angliæ magnates. — Ut solitum ab antiquo scutagium reddant Angliæ regi.

(Anno 1215. Laterani, April. 4.)

[RYMER, *Fœdera*, I, 128, ex originali in Thes. curiæ recept. Scaccarii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris, magnatibus, baronibus et militibus per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Significavit nobis charissimus in Christo filius noster Joannes rex Anglorum illustris quod, cum prædecessores vestri scutagium de baroniis quas tenetis ab eo, regibus Angliæ reddere consueverint ab antiquo, ac etiam vos ipsi usque ad proxima tempora sibi noscimini reddidisse, nunc scutagium ipsi debitum pro exercitu, quem anno præterito in Pictaviam duxit, eidem pro vestræ voluntatis arbitrio, reddere denegatis.

Ne igitur pium ipsius regis propositum occasione hujusmodi retardetur, devotionem vestram monendam duximus attentius, et hortandam, per apostolica vobis scripta mandantes quatenus dictum scutagium eidem prout tenemini sine difficultate reddatis, præsertim cum possessione sæpe dicti scutagii, quam prædecessores sui ac ipse hactenus habuisse dicuntur, non sit absque iudicio spoliandus, quandoquidem ipse, in ejus possessione persistens, paratus sit postulantibus justitiam exhibere.

Dat. Lateran, Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno octavo decimo.

CCIX.

Episcopo Magalonensi in feudum dat comitatum Melgorii.

(Anno 1215. Laterani, April. 14.)

[*Gall. Christ. nov.*, VI, Instrum., 567.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri GUILLELMO episcopo Magalonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Devotionem, quam te, et Magalonensem ecclesiam ad apostolicam Sedem novimus habuisse, et habere in futurum speramus, attendentes, comitatum Melgorii, sive Montisferrandi, qui ad jus sive proprietatem Romanæ ecclesiæ noscitur pertinere, cum omnibus pertinentiis ejus in feudum concedimus tibi, et successoribus tuis sub annuo censu xx

marcarum argenti, nobis et successoribus nostris, in festo Resurrectionis Domini persolvendo, salvo nihilominus alio censu, quem pro alia causa Romanæ Ecclesiæ debetis. Ita quod tu et successores tui nobis et successoribus nostris fidelitatem propter hoc specialiter faciatis, et per Romanam Ecclesiam ipsum recognoscatis et teneatis comitatum, et de ipso deinceps faciatis guerram et pacem ad mandatum ipsius, nec castrum Melgorii, seu castrum Montisferrandi, cum sint caput comitatus ejusdem, infeudare, vel quomodolibet alienare ullatenus præsumatis absque apostolicæ sedis licentia speciali; nulla etiam feuda, quæ ad ipsum pertinent comitatum, ulli concedatis omnino extra Magaloneusem diœcesim commoranti. Nulli ergo, etc.

Datum Laterani, xviii Kalend. Maii, pontificatus nostri anno xviii.

CCX.

Ad abbatem et fratres monasterii in Prule Ratisponensis diœcesis. — Ecclesias in Weihenloch et Talmassing eis asserit.

(Anno 1215. Laterani, April. 28.)

[RIED, *Cod. diplom. Ratisbon.*, p. 309, ex diplomatio Ratisp.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii in Prule Ratisponensis diœcesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Solet annuere Sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus favorem benevolum impartiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu ecclesias in Wihehloh et Talmazing cum pertinentiis earundem, quas venerabilis frater noster Ratisponensis episcopus cum consensu capituli sui vestro monasterio pia liberalitate donavit, sicut eas juste ac pacifice possidetis, vobis et per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Kal. Maii, pontificatus nostri anno xviii.

CCXI.

Ad abbatem et fratres cœnobii Casinensis. — Varia ad eorum reformationem suggerit.

(Anno 1215. Anagninæ, Sept. 20.)

[D. TOSTI, *Storia della badia Casin.*, II, 289, ex originali, caps. 6, n. 8.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati, et conventui Casinensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad reformationem monasterii vestri curam et sollicitudinem debitam adhibentes, capitula statuimus infra scripta, per quæ fideliter observata mo-

nastrerium ipsum, auctore Deo, et temporalibus commodis, et spiritualibus proficiat incrementis. In primis igitur, ut membra capite sano facilius convalescant, et ad prælati exemplum subditi componantur, duximus statuendum, ut Casinensis abbas utatur calceamentis, et vestibus secundum beatæ Benedicti Regulam, pannis videlicet, quibus, bonæ memoriæ, Raynaldus, et Petrus de Insula, alique ipsius loci religiosi abbates usi esse noscuntur, et abstineat prorsus a carnibus, nisi comminutus vel medicinatus, aut infirmus, seu valde debilis fuerit; et in capitulo quando superius in monasterio moram fecerit, nisi evidens causa præpediat, singulis diebus intersit, ac semper cum illis hospitibus comedat, quos oportet, et decet sui præsentia honorari; et tunc nihilominus, ipse, ac monachi comedentes cum eo carnibus non vescantur. Nec ibi, aut in aliis locis ubi abbas reficitur, admittantur ullatenus histriones, qui si quando se forsitan ingererint importune, detur eis cibus extra mensam abbatis solummodo propter Deum, quo contenti a gesticulationum seu verborum ineptiis abstinere penitus compellantur; nec abbas, vel monachus aves, aut canes venaticos habeat, nec azolum sive aurum in sellis habere præsumat, aut frenis utatur deauratis ullatenus. Nec ullus obedientialis monasterii numerum duarum equitaturarum et totidem servientium excedat. Porro abbas cum pro emergentibus negotiis equitabit, ducat moderatam familiam et honestam; et tam apud Sanctum Germanum, quam apud alia monasterii Castra, in quibus ipsum manere continget, tres, aut duo de senioribus monachis, viri probatæ religionis et famæ, semper in una camera jaceant cum eodem; aliis monachis qui secum fuerint in uno loco comedentibus et jacentibus, ita quod nullus cameram habeat specialem, ut sic melius Satanæ obvietur astutiis, et ora iniqua loquentium facilius obtrudantur.

Monachi vero in monasterio consistentes, tam obediales quam alii, in communi dormitorio jaceant, et in communi comedant rectorio, nec quisquam illorum obedialem, aut alius superius monasterio servientes habeat speciales, nec specialia sibi faciat fercula præparari, sed omnes pulmentis utantur communibus, infirmis duntaxat exceptis, qui et ipsi omnes simul in infirmitorio comedant, nisi forsitan qui tanta debilitate laborant, ut a lectis discedere sine difficultate non possint. Sub infirmitorio autem alius statuatur monachus bonæ conversationis, vel laicus, qui assiduam in infirmitorio faciens residentiam, die ac nocte infirmorum singulorum et omnium curam gerat. Hospitalale quoque, restitutis sibi omnibus subtractis eidem, taliter reformetur, ut infirmi et pauperes confugientes ad illud solatia ibi percipiant consueta sub hospitalario nihilominus alio monacho, vel religioso laico constituto, qui de die in hospitali permanens, et de nocte fideliter pauperibus administret.

Monachis vero aliorum monasteriorum, cum ad ipsum monasterium declinaverint, benigne, sicut ipsius loci fratribus, ministretur. In superiori etiam sacristia constituatur aliquis monachus, providus et honestus, qui res sacras custodiat diligenter, nec a ministerio removeatur hujusmodi, quandiu bene ac laudabiliter ministrabit. Sacerdotes ordinentur de senioribus ad hoc officium exsequendum idoneis, ut non sit in monasterio penuria, sed copia sacerdotum. Simon de Colle alto, Joannes de Colimento, et Joannes de Campania, et etiam monachi qui presumpserunt cum Adinulfo quondam abbate, conjurare vel rebellare contra Romanam Ecclesiam, seu monasterium Casinense, semper in conventu morantur, ita quod nulla obedientia committatur eisdem, donec emendaverint in melius vitam suam.

Quia vero quidam ex vobis in animarum suarum perniciem habere proprium non verentur, statui-
mus ut illud resignare in usus monasterii conver-
tendum sub religione juramenti, si necesse fuerit,
compellantur; et si de cætero aliquis ipsius loci
monachus proprium habere fuerit deprehensus, sine
spe restitutionis a monasterio expellatur, cum nos
omnes hujusmodi proprietarios decrevimus excom-
municationis sententiæ subjacere. Si vero apud aliquos
in morte proprium contigerit inveniri, eccle-
siastica careant sepultura. Si vero alicui mona-
chorum aliquid a quocunque specialiter datum
fuerit, illud abbati vel decano resignet, sed ipse
abbas vel decanus necessitatibus ejus inde faciat
providi sicut viderit expedire. Nec ea quæ sunt ad
refectiones aut vestes, seu aliis monachorum ne-
cessitatibus deputata inter eos de cætero dividantur,
sed conserventur per illos quibus fuerit hæc solli-
citus commissa, et pro ipsorum monachorum
necessitatibus utiliter expendantur. Nec claustra-
lium aliquis præbendas vel redditus habeat extra
claustrum, et eis qui noscuntur habere, peni-
tus auferantur. Decanus quoque habere duplicia
vestimenta et specialia cibaria non præsumat, et
monachus vetera reddat, quandocunque nova re-
ceperit indumenta. Et quoniam apud vos jam quasi
pro consuetudine dicitur obtinere, ut cum mona-
chum aliquem litigiosum aut garrulum, inobedi-
entem, in vestro collegio inveniri, abbas ejus sedi-
tiones evitans, obedientias, ecclesias, et alia bona
monasterii det eidem; unde mali quasi de sua ma-
litia commodum reportantes, prolabantur sæpius
ad pejora, et alii quoque ad dissensiones et scan-
dala incitantur. Volumus et mandamus ut abbas
viros honestos, obedientes, religiosos et graves
sincera tractare studeat charitate; inhonestos vero
et inobedientes, dissolutos et leves, cum decani et
seniorum consilio juxta monastica puniat instituta;
ut sic boni de bono provocentur ad melius, et mali
a sua malitia revocentur. Claustralibus autem, abs-
que manifesta et necessaria causa, exeundi a clau-
stro licentia nullatenus tribuatur, cum periculosum

sit talibus sæcularium cœtui admisceri; nec sub
consanguinitatis prætextu infra monasterii ambi-
tum, colloquium habere cum mulieribus juniores
monachi permittantur, nisi præsentibus ad minus
duobus monachis senibus et honestis.

Ad imitationem quoque felicis memoriæ Lucii
papæ prædecessoris nostri statuimus, ut abbas
possessiones, domania monasterii alienare, vel
infeodare non possit, adjicientes, ut idem tam mo-
lendina, quæ bonæ memoriæ abbas Roffredus, in
gravem alienavit monasterii læsionem, quam alia
quæ de ipsius monasterii domanio alienata sunt
illicite vel distracta, seu male concessa, ad opus
ejusdem studeat legitime revocare. Præposituras
vero ecclesiarum suarum conferat monachis pru-
dentibus et honestis, quos faciat juramento fir-
mare, quod non alienabunt ipsarum possessiones
et jura; quod si forte presumpserint, ipsos per-
petuo a monasterio sine spe restitutionis decerni-
mus amovendos, alias graviter puniendos. Dicitur
autem præpositi singuli certos, modestos et con-
suetos redditus reddant monasterio annuatim, se-
cundum ecclesiarum, quibus præfuerint, faculta-
tes. Et ut sicut mali de malitia poenam, ita boni de
bonitate præmium consequantur; abbas præposi-
tos ipsos a præposituris in quibus eos bene admini-
strasse constiterit, non amoveat absque necessitate
vel utilitate monasterii manifesta; monachos vero
de castris, et villis ad claustrum præcipimus re-
vocari, nisi forte ad custodiam illarum munitio-
num, quæ sunt in finibus abbatiae sint aliqui ne-
cessarii, quos ibi pro tempore toleramus; quibus
abbas injungat in virtute obedientiæ, ut quantum
poterunt, religiose viventes, personam in judicio
non accipiant, sed æqualiter justitiam faciant pau-
peri et diviti, debili ac potenti; eos vero qui decli-
nabunt ad dexteram, vel sinistram, debita severi-
tate puniat ipse abbas; in quorum poena si negli-
gens fuerit, aut remissus, apostolicæ correctionis
experiatur sententiam in se ipso. Et tam monachi,
quibus castra, quam illi quibus ecclesiæ commit-
tuntur, personaliter ad claustrum in festo dedica-
tionis monasterii annuatim accedant rationem vil-
licationis suæ, coram abbate, decano, et aliis red-
dituri. Quod observandum statuimus etiam circa
ipsius monasterii thesaurarium, cellararium, infir-
mariarium, hospitalarium, et sacristam, ut qui lau-
dabiliter egerunt, debita fratrum commendatione
latentur; qui vero male, confusione et ignominia
perfundantur. Ad hæc thesaurarius, cellararius, et
infirmarius singulis diebus Sabbati, ad monaste-
rium, secundum consuetudinem antiquam et ap-
probatam, accedant in claustrum cum fratribus us-
que ad secundam feriam moraturi, quod et abbas
facere studeat, cum poterit competenter. Supra-
dicta ergo capitula præcipimus inviolabiliter ob-
servari; et ne quis se per ignorantiam valeat excu-
sare, volumus, et mandamus, ut ea singulis men-
sibus, in abbatis et fratrum præsentia recitentur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Anagninæ, xii Kalendas Octobris, pontificatus nostri anno octavo decimo.

CCXII.

Ad consules Mutinenses. — Pro Nonantulanis.

(Anno 1215. Laterani, Oct. 23.)

[TIRABOSCHI, *Storia della badia di Nonantola*, II, 554, ex autographo.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis consulibus Mutinensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum iudicium decimarum ad ecclesiasticum forum spectet, mirari cogimur et moveri, quod, sicut dilecti filii archipresbyter et canonici plebis Nonantulanæ nobis graviter sunt conquesti, vos contra colonos quarundam possessionum ipsorum, coram vobis a venerabili fratre nostro Mutinensi episcopo, super decimis tractos in causam, definitivas sententias promulgastis, quas licet, dilecti filii, abbas Sanctæ Mariæ in Regula Imolensis et conjudices ejus tanquam a non suis iudicibus latis auctoritate nostra irritas judicarent, vos nihilominus eas nitimini executioni mandare. Ne igitur jurisdictionem vestram in juris injuriam velle videamini dilatare, devotioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus colonos prædictos super his de cætero nullatenus molestetis, cum id nequaquam possemus æquanimiter tolerare.

Datum Laterani, x Kalend. Novembris, pontificatus nostri anno octavo decimo.

CCXIII.

Ad episcopum Mutinensem. — Pro Nonantulanis.

(Anno 1215. Laterani, Oct. 25.)

[TIRABOSCHI, *Storia della badia di Nonantola*, II, 555, ex autographo.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Mutinensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii archipresbyter et canonici plebis Nonantulanæ nobis conquerendo monstrarunt, quod cum olim colonos possessionum suarum de Senaida, super decimis ad eandem plebem spectantibus coram iudicibus sæcularibus traxisses in causam, licet nos tibi per dilectos filios abbatem Sancti Stephani Bononiensis et collegam ipsius delegatos a nobis, fecerimus postmodum inhiberi ne. . . . prædictos faceres super his vexari colonos, tu tamen faciens nihilominus in causa procedi, definitivas obtinuisti sententias contra illos, quas quamvis abbas Sanctæ Mariæ in Regula Imolensis et conju-

(95) Monasterium S. Eligii Noviomensis tunc temporis regebat Radulfus II vel I, qui notus est in Instrumentis ab anno 1199 usque ad annum 1229. De eo nihil anno 1250 serius notatum in tabulis.

A dices ejus, auctoritate nostra, irritas judicaverint et inanes, et tam tibi quam clericis tuis sub pœna excommunicationis firmiter inhibuerint, ne præsumeretis aliquo tempore sententiis ipsis uti, tu nihilominus, de quo miramur, colonos prædictos coram sæcularibus iudicibus super eisdem decimis per syndicum tuum trahens, uteris sententiis memoratis. Ut igitur non solum super hoc conscientiæ tuæ consulas, verum etiam pœnam evites legibus definitam, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus quatenus a prædictorum colonorum super his de cætero molestatione desistens, prædictis sententiis non utaris, ne contra te secus procedere compellamur.

B Datum Laterani, viii Kalend. Novemb., pontificatus vero nostri anno octavo decimo.

CCXIV.

Ad abbatem et fratres S. Dionysii. — Ut eis liceat decimas et feoda de manibus detinentium recipere.

(Anno 1215. Laterani, Oct. 30.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys*, p. 544.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et coaventui Sancti Dionysii Parisiensis diœcesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Præsentata nobis vestra petitio continebat ut auctoritate apostolica vobis liceat possessiones, decimas et feoda ad vestrum monasterium spectantia, de manibus detinentium, ne culpa ipsorum vobis depercant, recipere sub nomine pignoris et libere possidere. Nos igitur vestris precibus annuentes, benigne concedimus quod petistis, dummodo interim nullum servitium ratione bonorum illorum recipiatis ab illis qui vobis in aliquo pro rebus eisdem antea obnoxii tenebantur.

Datum Laterani, iii Kal. Novembris, pontificatus nostri anno xviii.

CCXV.

Ad abbatem (95), priorem et præpositum S. Eligii Noviomensis. — Compositionem inter priorem et conventum de Noviacò et comitem Regitestensem confirmat (94).

(Anno 1215. Laterani, Nov. 2.)

[Ex Chartulario Noviomensi. BARQ. *ibid.*, p. 1156.]

D Significavit nobis. . . . prior et conventus de Noviacò, quod cum olim inter ipsos ex parte unâ, et nobilem virum. . . comitem Regitestensem ex altera, super quibusdam procurationibus et rebus aliis quas ab eis contra justitiam exigebat, quæstio verteretur, tandem amicabile inter ipsos compositio intervenit, quam iidem apostolico robore munimine postularunt. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus compositionem ipsam, prout sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, faciatis per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, firmiter obser-

Obitum ejus necrologium consignat iii Kal. Februarii. *Nov. Gall. Christ.* tom. IX, col. 1068.

(94) Confer epistolam appendicis hujus cXLVIII.

vari. Quod si non omnes his exsequendis potueritis A interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, iv Nonas Novembris, pontificatus nostri anno octavo decimo.

CCXVI.

Ad Antissiodorensis episcopum. — De jurisdictione super abbatia S. Germani exercenda.

(Anno 1216. Laterani, Jan. 5.)

[LE BLUF, *Hist. d'Auxerre*, II, preuv., 45.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Antissiodorensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Postulante quondam dilecto filio magistro H. procuratore tuo, abbatem et conventum S. Germani Antissiodorensis ab impedimento quod tibi super B visitationis et correctionis officio inferebant, apostolicæ Sedis auctoritate compesci, procurator partis adversæ respondit monasterium illud Cluniacensi esse subjectum, pro quo dilectus filius tuus abbas et in nostra præsentia exhibuit defensorem. Super quibus venerabili fratri nostro Trecenti episcopo et conjudicibus suis sub certa forma causam duximus committendam. Tandem nepote ac dilecto filio Cluniacensi abbate apud sedem apostolicam constitutis, per quoddam scriptum felicis recordationis Eugenii papæ coram nobis exhibitum, ad abbatem Cluniacensem in prædicto Antissiodorensi monasterio, receptionem et correctionem canonicam inter alia pertinere..... C Quia vero quid ad correctionem ordinis, et quid canonicam correctionem spectaret, secundum diversos et adversos partium intellectus in dubium ducebatur, nos sic declaravimus verba prædicta ut interruptio silentii retentio priorum, contemptus obedientiæ in..... hæ quæ sunt ordinis se..... negligentia in divinis et alia quæ considerantur circa observantiam regulæ monachalis ad correctionem ordinis; accusatio vero criminalis, seu etiam civilis impetio, et alia quæ ordinariæ jurisdictionis existunt, ad correctionem canonicam pertinere dicuntur, et quod uterque visitet et corrigat secundum declarationem prædictam quæ fuerunt corrigenda in monasterio memorato.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum apostolorum ejus Petri et Pauli se noverit incursum.

Datum Laterani, Nonis Januarii, pontificatus nostri anno decimo nono.

CCXVII.

Ad universos cruce signatos per Bremensem provinciam constitutos.

(Anno 1216, Laterani, Jan. 8.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 546, ex originali Stadiensi cum appenso plumbeo sigillò Innocentii III, caps. II, n. 47.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei,

universis cruce signatis per Bremensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Vos qui elegistis Dominum, imo qui electi estis ab ipso Patre luminum, a quo est omne datum optimum et perfectum, ut populus peculiaris et oves pascuæ suæ sitis et serviatis ei humero uno et unanimi desiderio ac voluntate concordî, et inchoetis sub Christo principe prælia Domini præliari, lætami et gaudete, quia jam appropinquat dies desiderabilis et optatus, tempus, in quo beneplacitum est Deo habitare in vobis, tempus siquidem faciendi vindictam in nationibus et increpationes in populis detinentibus et contaminantibus terram sanctam; qui tanquam insensati pueri verum derident et exprobrant Elisæum, dicentes: *Ascende, calve, ascende, calve (II Reg. II), fiasque tuis Christianis propitius et defensor.* Propter quod exire disposuistis, juxta exhortationem Apostoli, *extra castra propriæ habitationis, improperium ejus portantes (Hebr. XIII)* tam diu, donec sub pedibus vestris Dominus conterat inimicos, dans illis opprobrium sempiternum et vobis victoriam gloriosam. Oportet itaque vos attendere diligenter, quod sine querela, pacifice et laudabiliter conversando gratum impendatis tanto Domino famulatum, qui *habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium (Apoc. XIX)*, qui est etiam Dominus virtutum et Rex gloriæ sempiternæ, non acceptans coacta servitia, sed spontanea, non tristia, sed jucunda, spernens discordes famulos, superbos et immites, et amplexans pacificos, humiles et benignos. Considerare vos etiam expedit et oportet, quod cum cæteri strenui bellatores usque ad mortem decerent pro corruptibili corona et gloria temporali, seu pro regno aliquo transitorio acquirendo, vos non pro hujusmodi exponere satagitis vosmetipsos, sed pro corona incorruptibili, gloria sempiterna et pro cælesti regno in perpetuum duraturo. Nunc igitur cum omni gaudio et tripudio, cum omni desiderio et affectu, certatim properare debetis ad tantæ felicitatis bravium obtinendum, quod vobis exponit et explicat dextera Salvatoris per suæ crucis vexillum, non solum suæ protectionis auxilium, sed victoriam et gloriam repromittens.

D Unde nos, qui vestræ coronæ cooperatores existere affectamus, ut ad capiendam optatam hujus triumphus palmam liberius currere valeatis, statuimus inter cætera, quæ fuerunt prudenter disposita pro subsidio terræ sanctæ in concilio generali, ut saltem per quadriennium in toto orbe Christiano pax generaliter observetur, ita quod per ecclesiarum prælatos discordantes reducantur ad plenam pacem vel firmam treugam inviolabiliter observandam, et qui acquiescere forte contempserint, per excommunicationem in personas et interdictum in terras arctissime compellantur.

Ne vero vestrum sanctum propositum et terræ sanctæ subsidium ultra debitum differatur, sed acceleratis gressibus utiliter inchoetur tempore op-

portuno, de prudentium virorum consilio, qui plene A noverunt circumstantias temporum et locorum, præfato approbante concilio, diffinivimus et præsentium auctoritate mandamus, ita ut cruce signati se præparent, quod in Kalendis Junii sequentis post proximum, omnes qui disposuerunt transire per mare, in regno Siciliae studeant convenire, alii sicut oportuerit et decuerit apud Brundisium et alii apud Messanum et partes utrobique vicinas, ubi et nos personaliter, Domino annuente, disponimus tunc adesse, quatenus nostro consilio et auxilio, exercitus Christianus salubriter ordinetur cum benedictione divina et apostolica profecturus. Ad eundem quoque terminum se studeant præparare qui proposuerunt proficisci per terram, significaturi hoc interim nobis, ut eis ad consilium et auxilium legatum idoneum de nostro latere concedamus. B

Ut autem suave jugum et onus leve Christi libentius et liberius portare possitis, ad vestra onera sublevanda statuimus in concilio prætaxato, ut vos et alii cruce signati collectis et talliis aliisque gravaminibus immunes amodo existatis, vestras et ipsorum personas et bona post crucem assumptam sub beati Petri protectione suscipientes et nostra; necnon etiam decernentes, ut sub defensione archiepiscoporum et episcoporum ac omnium prælatorum Ecclesie consistatis, ita ut donec de cruce signatorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant et quieta, et si quisquam contra præsumpserit, censura ecclesiastica compescatur. C

Deputavimus autem vobis et aliis cruce signandis vestrae provincie speciales insuper protectores, videlicet venerabilem fratrem nostrum C., quondam Halberstadensem episcopum, et dilectos filios, magistrum Conradum (95) de Marpurch et J. scholasticum Xantensem, quibus ad defensionem vestram auctoritatem præscriptam præsentibus indulgemus; ipsis mandantes, ut studiose proponant Christi fidelibus vestrae provincie verbum crucis, et ad restitutionem præfata censura compellant eos qui pecuniam retinere præsumpserint pro subsidio terræ sanctæ promissam, vel in truncis collectam seu etiam colligendam, quam per eisdem suo tempore utiliter et prudenter expendi volumus et mandamus per cruce signatos strenuos et prudentes de populo illo, ubi fuerit pecunia præfata collecta, quibus ad peragendum votum suum proprie non suppetunt facultates, sicut deliberatione provida videbitur expedire. Interim autem nolumus, ut dicti prædicatores elemosynam supradictam, adjunctis sibi viris idoneis et discretis illorum locorum, ubi eadem sit collecta, usque ad tempus distributionis fideliter faciant conservari.

Eisdem autem prædicatoribus damus insuper in mandatis, ut diligenter moneant et inducant, obsecrantes per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum solum verum æternum Deum, reges, duces

et principes, marchiones, comites et barones aliosque magnates, necnon communia civitatum, villarum et oppidorum, ut qui personaliter non accesserunt in subsidium terræ sanctæ, competentem conferant numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessariis, secundum proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout in generalibus litteris est expressum.

Renuentibus autem, si qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo nostro, ex parte apostolica firmiter protestentur, ut sciant se super hoc nobis in novissimo districti examinis die, coram tremendo iudice responsuros, prius tamen considerantes qua conscientia quave securitate comparere poterunt coram unigenito Dei Filio Jesu Christo, cui omnia dedit Pater in manus, si ei pro peccatoribus crucifixo servire renuerint in hoc negotio quasi proprie sibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio sustentantur, quin etiam cujus sanguine sunt redempti.

Sane ut omnibus rite dispositis, et juxta Gedeonis exemplum inutilibus domi relictis, contra Madiantitas utiles et necessarios dirigamus; quia cruce signatorum numerosa est per Dei gratiam multitudo, tam clericorum quam laicorum, virorum et mulierum, senum ac juvenum, debiliū ac etiam robustorum, per dispensationem providam et discretam vota quorundam minus utilium volumus commutari, redimi vel differri, sic tamen, ut iidem nihilominus ad tempus illa gaudeant indulgentia illoque privilegio sint muniti, quæ conceduntur in terræ sanctæ subsidium profecturis. Hanc autem sollicitudinem viris prudentibus et discretis, quos ad hoc credimus idoneos et fideles, per unamquamque diocesim duximus committendam, dantes eis per alios nostras litteras in mandatis, ut habentes Deum præ oculis et circumstantiis hoc negotium contingentibus diligentius indagatis, sub publico et honorum virorum testimonio ea prudenter et sagaciter exsequantur, caute providentes, ne propter clericorum cruce signatorum abundantiam Christianorum exercitus prægravetur et Ecclesie debitis obsequiis defraudentur.

Datum Laterani, vi Idus Januarii, pontificatus nostri anno xviii.

CCXVIII.

Parthenonis de Osterholte protectionem suscipit ejusque bona et privilegia confirmat.

(Anno 1216. Laterani, Febr. 8.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 349, ex archivo Osterholt.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus, priorissæ ac monialibus monasterii de Osterholte, salutem et apostolicam benedictionem.

Dum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit ratio-

(95) Conradus renuntiavit episcopali dignitati anno 1208. Vid. *Chronic. Halberstad.*

nis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum A perducatur effectum. Eapropter, dilectæ in Domino filia, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras et locum, in quo divino estis obsequio mancipatæ, cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, vel in futurum justis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem curiam Scherembecke, domum in Brema, et mansos, quos habetis prope Hiddingwerde, Sutherbroke, in Pennyngkbutle, in Duringge, cum suis appendiciis, nec non et alia bona ejusdem monasterii, sicut ea juste et pacifice possidetis, vobis et per vos, eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Idus Februarii, pontificatus nostri anno xviii.

CCXIX.

Vetat ne G. (96) clericus Bremensis dioceseos ab archiepiscopo Harturigo II olim depositus, in capitulum introducat.

(Anno 1216. Laterani, Febr. 15.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 549, ex Stadiensi originali in cap. 11, not. 5.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati Sancti Pauli, præposito de Hilgenrothe, Bremensis dioceseos, cellerario Sancti Willeadi Bremensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Querelam dilectorum filiorum, B. præpositi et canonicorum Bremensium, recepimus, continentem quod cum G. clericus dioceseos Bremensis, propter suos excessus a bonæ memoriæ H. Bremensi archiepiscopo, fuerit omnibus ecclesiasticis beneficiis spoliatus, et super illis eidem clerico in nostra præsentia conquerenti, perpetuum silentium duxerimus imponendum, ipse nihilominus, occasione quarundam litterarum nostrarum, in forma communi super quibusdam injuriis obtentarum, stallum in choro et locum in capitulo restitui sibi petit. Super quo suæ provideri ecclesiæ, dicti canonici humiliter supplicarunt. Quocirca discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si præmissis veritas suffragatur, dictam ecclesiam ab impetitione hujusmodi absolvatis, contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescentes. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, Idibus Februarii, pontificatus nostri anno xviii.

(96) Goteschalcus, ut videtur, tunc Bremensis scholasticus.

CCXX.

Ad Stephanum abbatem et conventum Casinensem.— Quod nullæ sint alienationes, inscia conventus saniori parte confectæ.

(Anno 1216. Laterani, Febr. 29.)

[D. TOSTI, *Storia della badia Casin.*, II, 288, ex originali. Caps. dipl. 5, n. 54.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis SETPHANO abbati, et conventui Casinensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Officii nostri debitum exigit ut cum ecclesiarum omnium curam et sollicitudinem gerere teneamur, iis quæ in earum præjudicium per ministrorum insolentiam perperam attentantur per providam diligentiam obvietur, et earum indemnitatibus æquitatis beneficio succurratur. Cum igitur super his quæ in præjudicium monasterii vestri alienata sunt illicite, vel distracta, abbatum alienantium appareant instrumenta duorum, vel trium, aut paucorum monachorum subscriptione signata, et iudices ordinarii eis nolint aliquatenus obviare: nos indemnitatibus ipsius monasterii paterna volentes sollicitudine præcavere, insinuatione præsentium declaramus, instrumenta majoris et sanioris partis conventus subscriptione carentia, quæ super hujusmodi alienatione sunt confecta, non obtinere in præjudicium monasterii firmitatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli se noverit incursum.

Datum Laterani, ii Kalendas Martii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXI.

Ad abbatem et conventum S. Dionysii.— De decimis a laicis redimendis.

(Anno 1216. Laterani, Febr. 29.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys*, p. 545.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Sancti Dionysii Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Vestra nobis devotio supplicavit sibi concedi a laicis redimere decimas et redemptas pacifice possidere. Cum autem in decimis laici jus speciale non habeant, benigne vobis postulata concedimus, de illis duntaxat quæ infra vestras parochias sic a laicis detinentur.

Datum Laterani, ii Kal. Martii, pontificatus nostri anno xix.

CCXXII.

Ad abbatem et conventum S. Dionysii.— Indulget ut procuraciones episcopis seu aliis prælatis non teneantur exhibere.

(Anno 1216. Laterani, Mart. 1.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys*, p. 546.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filii abbati et conventui Sancti Dionysii Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Vestra nobis insinuatio declaravit, quod quidam

episcopi et alii ecclesiarum praelati, procurationes indebitas exigunt a vestri Monasterii curtibus in ipsorum episcoporum diocesisibus constitutis, hoc sibi debere dicentes, eo quod in ipsis diocesisibus quasdam percipitis decimas et de oblationibus parochialium ecclesiarum in quibus presentandi noscimini jus habere, certam obtinetis in plerisque solemnitatibus portionem. Verum cum ratione visitationis procurationes debeantur, et in predictis curtibus quaedam privata oratoria sint constructa quae ad dictorum visitationem non pertinent praelatorum, nobis humiliter supplicastis ut super iis indemnitati vestrae providere misericorditer dignaremur. Nos igitur vestris precibus inclinati, auctoritate vobis presentium indulgemus ne proeurationes hujusmodi teneamini praelatis solvere ante dictis, nisi cum curtes ipsas quas ad ipsorum jurisdictionem de jure spectare constiterit, more debito, causa visitationis accesserint opportunae.

Datum Laterani, Kalendas Martii, pontificatus nostri anno XIX.

CCXXIII.

Ad abbatem et conventum S. Dionysii. — Donationes ipsis factas confirmat.

(Anno 1216. Laterani, Mart. 7.)

[DOUBLET, *Hist. de l'abbaye de Saint-Denis*, p. 546.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui S. Dionysii Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere assensum, et vota quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Cum igitur quondam Renaldus de Pomponia, miles, procurationem decem militum in festo beati Dionysii, quinque modios annonae cujusdam decimae quae a vestro percipiebat monasterio annuatim, eidem pia liberalitate remisit: et quondam Ferricus de Ver duas partes decimae vini de Argentolio, minagium, videlicet tres minas de modio, decem sextarios annonae, duas partes decimae ac oblationum cujusdam parochiae vestrae, quae ipse cum uxore ac filiis diu detinuerat injuste, Domino inspirante, praefato monasterio resignavit: nos vestris precibus inclinati, remissionem et resignationem praedictas sicut pie ac provide factae sunt, gratas habentes, ipsas auctoritate apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communitimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, Nonas Martii, pontificatus nostri anno XIX.

CCXXIV.

Frisonibus per Bremensem provinciam constitutis

(97) Vide epistolam libri tertii XLV, not.

mandat, excommunicatum Waldemarum de eorum finibus ejiciant.

(Anno 1216, Laterani, Mart. 14.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 350, ex orig. Stadiensi.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Frisonibus non cruce signatis, per Bremensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justitiae zelus exigit et fraternae charitatis ordo requirit, ut Christi fideles vicissim sua onera supportantes, adimplendo plenius legem Christi, mutua sibi auxilia subministrent tempore opportuno, servitutis excutientes jugum de cervicibus innocentum, injuriam facientibus resistendo et oppressos studiosius liberando de manibus iniquorum, ne si noluerint perturbare perversos qui possunt, fovere ipsos in suae iniquitatis perfidia videantur. Cum igitur Bremensis ecclesia, quae diu per filium perditionis schismaticum, Waldemarum excommunicatum, depositum et degradatum, ac a nobis condemnatum in concilio generali, detenta est et quodammodo ancillata sub jugo exactissimae servitutis, pro sua liberatione ab olim apud nos institerit cum clamore, necdum a sua potuerit angustia respirare, licet multam impenderimus sollicitudinem et laborem, universitatem vestram rogamus attentius et monemus, per apostolica vobis scripta mandantes et in remissionem peccaminum injungentes, quatenus sic procedatis viriliter et potenter ad solvendum jugum captivitatis ecclesiae memoratae, ac dejiciendum de vestris finibus schismaticum antedictum et compescendum fautores ipsius, quod a Deo praemium et a nobis et aliis consequi valeatis laudem et gratiam ampliolem.

Datum Laterani, II Idus Martii, pontificatus nostri anno XIX.

CCXXV.

Ad decanum S. Frambaldi, et Cantores S. Frambaldi et S. Reguli, Silvanectenses. — Ut sententiam ab episcopo Silvanectensi in favorem abbatis et conventus S. Dionysii, in causa quadam latam observari faciant.

(Anno 1216. Viterbii, April. 18.)

[Ex apographo, quod ad fidem autographi, in archivis monasterii S. Dionysii asservati, diligenter exscriptum, nobiscum communicavit D. Poirier. BRÉQ., *ibid.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis.... decano Sancti Frambaldi, et Sancti Frambaldi et Sancti Reguli cantoribus, Silvanectensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii, abbas (97), et conventus Sancti Dionysii, nobis humiliter supplicarunt, ut diffinitivam sententiam, quam pro eis venerabilis frater noster... Silvanectensis episcopus (98), et ejus conjudices, delegati a nobis, contra N. militem de Flamengeria, Laudunensis dioceseos, super quibusdam redditibus

(98) Vide epistolam libri quinti CXLV not.

bus et rebus aliis, exigente justitia, promulgarunt, apostolico dignemur munimine roborare. Ideoque, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus sententiam ipsam, sicut est justa, faciatis per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, firmiter observari. Et, si non omnes his exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Viterbii, xiv Kal. Maii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXVI.

Ad Abbatissam S. Mariæ de Acuis Massiliensis. — Protectionem ejus suscipit et ejus possessiones confirmat.

(Anno 1216. Tuderti, April. 29.)

Antiquités de l'Egl. de Marseille, II, 62, ex archiv. abb. S. Salvatoris Massiliensis.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus abbatissæ et monialibus Sanctæ Mariæ de Acuis, etc.

. . . Sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, specialiter autem ecclesiam Sanctæ Mariæ de Acuis cum pertinentiis suis, jura quoque quod habetis in castris de Alaicho et Rocovaira, etc. Motta juxta fluvium Veluæ ac in hospitali Sancti Spiritus Massiliensis, etc.

Datum Tuderti, tertio Kalend. Maii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXVII.

Ad abbatissam et sorores de Rysebiarg. — Earum possessiones et privilegia confirmat.

(Anno 1216. Apud Urbem Veterem, Maii 7.)

[LILJEGREN, *Diplom. Suecan.*, I, 183.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus... abbatissæ ac monialibus de Riesbyarg, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilectæ in Christo filiæ, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras et monasterium in quo divino estis obsequio mancipatæ, cum omnibus bonis quæ impræsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, specialiter autem Fruoswi, Hindawret, Scotist, Borshogen, Akerbui, Chellestat, Sebui, et alias possessiones pia vobis fidelium devotione collatas, sicut eas juste ac pacifice obtinetis, vobis et per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum apud Urbem Veterem, Nonis Maii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXVIII.

Ad archiepiscopum.... — Sententiam excommunicationis ab A... præposito S. Willehaldi et T. de Walle canonico Bremensi contra episcopum.... impetratam revocat, et pœnam contra dictum præpositum prolata confirmat.

(Anno 1216. Laterani, Maii 9.)

[LAPPEMBERG, *Hamb. Urkund.*, p. 550, ex copiarum regii archivi Hannoverani. Initium deest.]

...Willehadi præpositos et T. de de Walle, canonicum Bremensem, super eodem negotio per falsam suggestionem iterum apostolicas litteras impetravit. Quorum duo, videlicet præpositus Sancti Willehadi et T, canonicus memorati, vinculo excommunicationis astricti pro eo quod favebant et communicabant contumaciter perfido Waldemaro, contradicente dicto majoris ecclesiæ præposito ipsorumque conjudice, licet auctoritate litterarum nostrarum eorum jurisdictio revocata fuisset, ob favorem præfati Uldemari (qui eum habebat excomsum pro eo quod contra ipsum mandatum apostolicum fuerat fideliter executus), in eundem episcopum de facto duntaxat excommunicationis sententiam promulgarunt. Super uno processu ac intrusione fautorum suorum dictus A. ut adderet afflictionem afflicto, tacito, quod judices memorati propter communionem Uldemari præfati fuerant excommunicationis vinculo irretiti et per abbatem de Lubeca et suos conjudices ipsorum jurisdictio revocata, suppresso etiam, quod præter excommunicationis sententias in eundem A. exigente justitia promulgatas, quæ fuerunt per abbatem de Doberan et conjudices suos auctoritate apostolica confirmato, in eum et suos fautores per abbatem de Rastede ac suos conjudices delegatos a nobis fuerant depositionis et excommunicationis sententiæ promulgatæ, ad venerabilem fratrem nostrum, Magdeburgensem archiepiscopum extraprovincialem nostras litteras impetravit. Unde petebat a nobis episcopus memoratus, ut cum scæpatus A. et complices ejus, prædictis depositionis et excommunicationis sententiis vilipensis, divina præsumant officia celebrare, in eos aggravare taliter manus nostras, quod eorum exemplo alii discerent a similibus abstinere

Nolentes igitur rebellionem prædictorum et contumaciam relinquere impunitam, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum quidquid auctoritate litterarum a prædicto A. excommunicationis vinculo innodato contra nominatum episcopum obtentatum, in ipsius episcopi præjudicium inveneritis attentatum, jam dictas sententias in eundem A. et suos complices promulgatas, depositionis videlicet sicut est justa, excommunicationis vero sicut rationabiliter est prolata, usque ad satisfactionem condignam faciatis auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo, firmiter observari. Quod si non omnes his

exsequendis potueritis interesse, tu frater archiepiscope, cum eorum altero ea nihilominus exsequaris.

Datum Laterani, vii Idus Maii, pontificatus nostri anno xix.

CCXXIX.

Ad abbatem et fratres S. Thomæ de Paraclete; eorum privilegia confirmat.

(Anno 1216. Perusii, Maii 30.)

[LANGEBECK, *Script. rer. Danic.*, VI, 148.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati et conventui Sancti Thomæ de Paraclete, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit: et ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tanquam pia mater suæ protectionis munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, personas vestras et monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus. Specialiter autem libertates et immunitates, decimas quoque, possessiones ac alia bona, eidem monasterio a regibus, episcopis, seu aliis Christi fidelibus, pia et provida deliberatione concessa, sicut ea omnia juste ac pacifice obtinetis, vobis et per vos ipsi monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Perusii, iii Kal. Junii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXX.

Ad nobiles Upsallenses. — Gratias agit pro censu liberaliter et devote soluto.

(Anno 1216. Perusii, Maii 31.)

[LILJEGREN, *Diplom. Suecan.*, I, 128.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris baronibus, militibus et aliis per Upsallensem dioccesim constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Super eo quod debitum nobis censum liberaliter et devote solvistis, sicut venerabili fratri nostro archiepiscopo vestro insinuante didicimus, et ipse rei effectus indicat evidenter, devotionem commendamus in Domino et digna gratiarum prosequimur actione, rogantes attente ac per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus in ipso censu debitis temporibus exsolvendo vos exhibere curetis ita paratos et promptos quod apostolica Sedes et nos qui

ei licet immeriti præsidemus, vos charitatis brachiis teneamur sicut speciales filios arctius amplexari, et a Deo dignum mereamur præmium obtinere.

Datum Perusii, ii Kalend. Junii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXXI.

Ad abbatem (98°) et conventum monasterii S. Vedasti Atrebatensis. — Confirmat eis libertatem, ipsis a Ludovico, Francorum regis filio primogenito, concessam, qua homines liberi monasterii eorum, per liberos abbatis homines judicentur.

(Anno 1216. Jul. 4.)

[Ex Archivio Monasterii S. Vedasti Atrebatensis. BRÉQ. *ibid.*, p. 1158.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati et conventui Sancti Vedasti Atrebatensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri, ad debitum perducatur effectum. Significastis siquidem nobis, quod, cum quidam episcopi, comites, barones, et alii clerici et laici, monasterium vestrum, quod ad Romanam Ecclesiam nullo pertinet mediante, sibi subjicere, ac homines, et jura ipsius etiam subtrahere, contra justitiam moliantur; nobilis vir L. primogenitus charissimi in Christo filii nostri..... regis Francorum illustris, ad cujus dominium et jurisdictionem ex dono regis terra ipsius monasterii dicitur pertinere, hanc vobis contulit libertatem, ut..... monasterii liberi per liberos abbatis homines judicentur, et rustici per scabinos, iudicio de omnibus aliis abbati libero remanente; ..... quoque quas in terra recipiebat, eadem monasterio vestro concessit, sicut in ejusdem L. litteris dicitur plenius contineri. Nos igitur, vestris precibus inclinati, libertatem et concessionem prædictas, sicut eas juste ac pacifice obtinetis, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum..... Kalendas Julii, pontificatus nostri anno nono decimo.

CCXXXII.

Ad abbatem et fratres S. Tiberii (dioc. Agathensis). — Eorum possessiones et privilegia confirmat.

(Anno 1216. Ap. Urbem veterem.)

[*Gall. Christ. nov.*, VI, Instr., 332, ex archiv. S. Tiberii.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati monasterii S. Tiberii, ejusque

(93°) Vide ad Epistolam Libri noni cxv, not.

fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Cum omnibus ecclesiis debitores ex injuncto nobis officio existamus, illis tamen propensius nos convenit providere, quæ B. Petri juris existunt, et ad defensionem S. Romanæ Ecclesiæ specialiter pertinere noscuntur; ideoque dilecti in Domino filii, vestris justis petitionibus clementer annuimus, et prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Sergii, Paschalis, Calixti, Eugenii, et Alexandri vestigiis inhærentes, præfatum S. Tiberii monasterium sub B. Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona in præsentiarum juste ac canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc nominatim duximus exprimenda :

Ecclesiam videlicet Sanctæ Mariæ de Gradu in territorio Agathensi cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Sulpitii, et ecclesiam S. Joannis de Gastonovo; ecclesiam S. Martini de Granoleriis, ecclesiam S. Andrea de Roviniaco, ecclesias S. Joannis, et Sanctæ Susannæ de Florentiaco, ecclesiam S. Martini de Fenoletto cum pertinentiis earum; ecclesiam quoque S. Petri de Beciano, quam per concordiam a bonæ memoriæ Guidone quondam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellario, tunc apostolicæ sedis legato, inter vos et abbatem ac monachos Casæ-Dei factam obtinuistis, cum decimis et aliis ad eam pertinentibus; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Affriano cum pertinentiis suis. In Biterrensi vero episcopatu, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Seignano cum pertinentiis suis. In Tolosano ecclesiam S. Petri et Sanctarum Puellarum cum pertinentiis suis, ecclesiam quoque Sanctæ Mariæ de Ciderio, ecclesiam S. Petri de Campania, et ecclesiam S. Saturnini de Alamans cum pertinentiis earum. In Gasconia, in Auxiensi episcopatu, ecclesiam S. Juliani de Galano cum ecclesiis, villis, et cæteris omnibus ad eam pertinentibus. In parochia Conveniensi, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Quiriliaco, et ecclesiam S. Petri de Podio. Prohibemus autem ne in præfata villa, in qua idem monasterium situm est, et terminis ejus, ulla unquam ecclesiastica sæcularisve persona castrum aliquod vel munitionem facere audeat, neque ab hominibus ejusdem villæ præter abbatem et ministros ejus per exactionem aliquid extorquere, neque vicariæ ministerium exercere, neque pro eadem vicaria campum, qui est ultra fluvium Tongam subtus Severiacum, sine abbatis permissione vel personæ cujuslibet vindicare. Obvante vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia vel violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel pars fratrum consilii sanioris

secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, benedictionem abbatis, ordinationes monachorum vel clericorum, a diocæsano suscipietis episcopo, si quidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem sedis apostolicæ habuerit, et ea gratis et absque ulla pravitate voluerit exhibere, alioquin liceat vobis quemcunque malueritis adire antistitem, qui nostra fultus auctoritate quod postulatis indulgeat. Nulli autem episcopo licitum sit obedientiam a vobis exigere, nec vos eam alicui præter Romanæ ecclesiæ præsumatis aliquatenus exhibere. Adjicimus quoque, ut nulli præter Romanum pontificem, et apostolicæ sedis legatum, prædictum monasterium, et ei præidentem abbatem, vel familiam, quæ de cellario ejus vivit, interdictionis sententia liceat innodare, sed locus ipse, sicut a prædecessoribus nostris institutum est, semper sub apostolicæ sedis jure ac potestate permaneant. Ad indicium autem hujus ab apostolica sede libertatis acceptæ, singulis annis unum aureum nobis nostrisque successoribus persolvatis.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet molestiis fatigare, sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et in prædictis ecclesiis diocæsanorum episcoporum canonica justitia. Si quis igitur in futurum hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonitus, si non præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate agnoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Innocentius, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Nicolaus, Tusculanensis episcopus.

Ego Pelagius, Albanensis episcopus.

Ego Gincius, tituli Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Cencius, Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pammachii.

Ego Leo, tituli Sanctæ Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis.

Ego Robertus, tituli S. Stephani in Cœliomonte presbyter cardin.

Ego Stephanus, basilicæ Duodecim Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Petrus, S. Laurentii in Damaso presbyter cardinalis.

Ego Othonianus, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Theodori presbyter cardinalis.

Ego Reynerius, Sanctæ Mariæ in Cosmedin dia-

conus cardinalis.

Ego Romanus, S. Angeli diaconus card.

Ego Stephanus, S. Adriani diaconus cardin.

Datum apud Urbem veterem, per manum Thomæ Sanctæ Sabinæ presbyteri cardinalis, pontificatus D. Innocentii papæ III anno XIX.

ANNO 1198-1216.

CCXXXIII.

Domini Innocentii expeditionis pro recuperanda Terra Sancta ordinatio.

(DUCESNE, *Rer. Franc. Script.*, V, 749.)

Ad liberandam Terram Sanctam de manibus impiorum, ardenti desiderio aspirantes, de prudentum virorum consilio, qui plene noverant circumstantias temporum et locorum, sacro approbante concilio diffinimus, ut ita cruce signati se præparent, quod in Kalendas Junii sequentis post proximum, omnes qui disposuerunt transire per mare, conveniant in regnum Siciliae; alii, sicut oportuerit, et decuerit, apud Brundisium, et alii apud Messanam, et partes utrobique vicinas, ubi et nos personaliter, Domino annuente, disposuimus tunc adesse, quatenus nostro consilio et auxilio exercitus Christianus salubriter ordinetur, cum benedictione divina et apostolica profecturus. Ad eundem quoque terminum se studeant præparare, qui proposuerunt per terram proficisci. Significaturi hoc interim nobis, ut eis ad concilium et auxilium, legatum idoneum de nostro latere concedamus.

Sacerdotes autem, et alii clerici, qui fuerint in exercitu Christiano, tam subditi quam prælati, orationi et exhortationi diligenter insistant, docentes eos verbo pariter et exemplo, ut timorem et amorem semper habeant divinum ante oculos, ne dicant aut faciant, quod divinam majestatem offendat. Et si aliquando lapsi fuerint in peccatum, per veram poenitentiam mox resurgant gerentes humilitatem cordis et corporis, et tam in victu quam in vestitu mediocritatem servantes, dissensiones et æmulationes omnino vitando, rancore ac livore a se penitus relegatis, ut sic spiritualibus et materialibus armis muniti adversus hostes fidei securius prælientur, non de sua præsumentes potentia, sed de divina virtute sperantes. Ipsi autem clericis indulgemus ut beneficia sua integra percipiant per triennium, ac si essent in ecclesiis residentes, et si necesse fuerit ea per idem tempus pignori valeant obligare.

Idcirco igitur hoc sanctum propositum impediri, vel retardari contingat, universis Ecclesiarum prælati districtè præcipimus, ut singuli per loca sua illos, qui signum crucis disposuerunt resumere, ac tam ipsos quam alios cruce signatos, et quos adhuc signari contigerit, ad reddendum vota sua Domino

B diligenter moneant et inducant, et si necesse fuerit per excommunicationis in personas, et interdicti sententias in terras eorum, omni tergiversatione cessante, compellant, illis duntaxat exceptis, quibus tale impedimentum occurrerit, propter quod secundum Sedis apostolicæ providentiam, votum eorum commutari debeat merito vel differri.

Ad hæc ne quid in negotio Jesu Christi de contingentibus omittatur, volumus et mandamus, ut patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates et alii, qui curam obtinent animarum, studiose proponant sibi commissis, verbum crucis, obsecrantes per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unum solum verum æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites et barones, aliosque magnates, necnon communionem civitatum, villarum, oppidorum, ut qui personaliter non accesserint in subsidium Terræ Sanctæ, competentem conferant numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessariis, secundum proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout in generalibus litteris est expressum, et ad majorem cautelam etiam inferius exprimemus.

Hujus remissionis volumus esse participes, non solum eos, qui naves proprias exhibent, sed etiam illos, qui propter hoc opus naves studuerint fabricare. Renuentibus autem, si qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo nostro, ex parte apostolica trimitè protestentur, ut se sciant super hoc nobis in novissimo districti examinis die coram tremendo judicio responsuros; prius tamen considerantes quæ conscientia, quæve securitate confiteri poterunt coram unigenito Dei Filio Jesu Christo, cui omnia pariter dedit in manus, si ei pro peccatoribus crucifixo, servire renuerint in hoc negotio, quasi proprie sibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio sustentantur, quin etiam ejus sanguine sunt redempti.

Ne vero in humeros hominum onera gravia et importabilia imponere videamur, quæ digito nostro movere nolimus, similes illis qui dicunt utique sed non faciunt, ecce nos de his ultra necessarias et moderatas expensas potuimus reservare, triginta millia librarum in hoc opus concedimus et donamus, præter navigium quod cruce signatis de Urbe atque vicinis partibus conferimus, assignaturi nihilominus ad hoc ipsum tria millia marcharum ar-

genti, quæ apud nos de quorundam fidelium elemosynis remanserunt, aliis in necessitates et utilitates prædictæ terræ, per manus felicis memoriæ abbatis Hierosolymitani patriarchæ, ac magistrorum Templi et Hospitalis fideliter distributis. †

Cupientes autem alios ecclesiarum prælatos, necnon clericos universos, et in merito et in præmio habere participes et consortes, ex communi concilii approbatione statuimus, ut omnes omnino clerici tam subditi quam prælati, vicesimam partem ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium, conferant ad subsidium Terræ Sanctæ per manus eorum, qui ad hoc apostolica fuerint providentia ordinati; quibusdam duntaxat religionis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis, illis similiter, qui assumpto, vel assumendo crucis signaculo, sunt **B** personaliter profecturi.

Nos autem et fratres nostri sanctæ Ecclesiæ Romanæ cardinales, plenarie decimam persolvemus, sciantque se omnes ad hoc fideliter observandum, per excommunicationis sententiam obligatos, ita quod illi qui super hoc fraudem scienter commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia justo iudicio cœlestis imperatoris obsequiis inhærentes, speciali decet prærogativa gaudere, cum tempus proficiscendi annum excedat in medico, cruce signati, vel a collectis, vel talliis aliisque gravaminibus sint immunes, quarum personas et bona post crucem assumptam sub beati Petri et nostra protectione suscepimus, et sub archiepiscoporum, episcoporum, ac omnium prælatorum Ecclesiæ defensione consistant, propriis nihilominus **C** protectoribus ad hoc specialiter deputandis, ita ut donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant et quieta, et si quisquam contra præsumserit, per censuram ecclesiasticam compescatur.

Si qui vero proficiscentium illuc, ad præstandas usurâs juramento tenentur astricti, creditores eorum, ut remittant eis præstitum juramentum, et ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus distractione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus.

Judæos vero ad remittendas usurâs per sæcularem compelli præcipimus potestatem, et donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus, per excommunicationis sententiam eis omnino communio denegetur. Illis autem qui Judæis debita solvere nequeunt in præsentia, sic principes singulares utili dilatione provideant, quod post iter arreptum, usquequo de ipsorum obitu, vel reditu certissime cognoscatur, usurarum incommoda non incurrant; compulsis Judæis proventus pignorum, quos interim ipsi perceperint, in sortem expensis deductis necessariis computare, cum hujusmodi beneficium non multum videatur habere dispendii, quod solutionem sic prorogat, quod debitum non absorbet.

A Porro ecclesiarum prælati qui in exhibenda justitia cruce signatis, et eorum familiis negligentes exstiterint, sciant se graviter puniendos. Cæterum quia cursarii et piratæ nimium impediunt subsidium Terræ Sanctæ, capiendo et exspoliando transeuntes ad illam, et redeuntes ab ipsa, nos speciales adiutores et fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, sub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis scienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu, et injungentes rectoribus civitatum et locorum suorum, ut eos ab hac iniquitate revocent et compescant, alioquin quia nolle perturbare perversos nihil aliud est quam fovere, nec caret scrupulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obviare, in personas et terras eorum per Ecclesiarum prælatos, severitatem ecclesiasticam volumus et præcipimus exerceri.

Excommunicamus præterea et anathematizamus illos falsos et impios Christianos, qui contra ipsum Christum et populum Christianum, Saracenis, arma, ferrum et ligamina deferunt galearum; eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, aut quibuslibet aliis aliquid eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium Terræ Sanctæ, ipsarum rerum suarum privatione mulctari, et capientium servos fore censemus. Præcipientes, ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis et festivis hujusmodi sententia innovetur, et talibus gremium non aperiatur **C** Ecclesiæ, nisi totum quod ex substantia tam damnata perceperint et tantundem de sua in subsidium prædictæ terræ transmiserint, ut æquo iudicio in quo deliquerint, puniantur. Quod si forte solvendo non fuerint, alias sic reatus talium castigetur, quod in pœna ipsorum aliis interdicitur audacia similia præsumendi.

Prohibemus insuper omnibus Christianis, et sub anathemate interdiciamus, ne in terras Saracenorum, qui partes Orientales inhabitant, usque ad quadriennium transmittant, aut transcant naves suas, ut per hoc volentibus transfretare in subsidium Terræ Sanctæ major navigii copia præparetur, et Saracenis prædictis subtrahatur auxilium, quod **D** eis consuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta sint in diversis conciliis sub certa pœna generaliter interdicta, quia tamen hoc tempore crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa sub pœna excommunicationis firmiter prohibemus usque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exsequendum est permaxime necessarium ut principes et populi Christiani ad invicem pacem observent, sancta universali synodo suadente statuimus, ut saltem per quadriennium in toto orbe Christiano servetur pax generaliter, ita quod per Ecclesiarum prælatos discordantes reducantur ad plenam pacem, aut firmam treugam inviolabiliter observandam, et qui acquiescere forte contempserint, per excommunicationem

in personas, et interdictum in terras arctissime compellantur, nisi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipsi tali non debeant pace gaudere. Quod si forte censuram ecclesiasticam vilipenderit, poterunt non immerito formidare, ne per auctoritatem Ecclesiae, circa eos tanquam perturbatores negotii Crucifixi, saecularis potentia inducatur.

Nos igitur Omnipotentis Dei misericordia, et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis (licet indigne) Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem propriis personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus liberaliter fuerint corde contriti et confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum, salutis aeternae pollicemur augmentum; eis autem qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis, juxta facultatem et qualitatem suam viros idoneos destinarint, et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus et concedimus esse participes, juxta qualitatem subsidii et devotionis affectum, omnes qui ad subventionem ipsius terrae de bonis suis congrue ministrabunt, aut auxilium et consilium impenderint opportunum, omnibus etiam pie proficiscentibus in hoc opere, in communi universalis synodus omnium beneficiorum suorum suffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad salutem. Amen.

CCXXXIV.

Ad universos archiepiscopos, episcopos, et alios Ecclesiarum praelatos. — Contra falsatores et contra censores malignos.

(MABILLON, *De re diplom.*, ed. Venet., p. 655, ex cod. 128 Bibl. Colbert.)

Universis archiepiscopis, episcopis, et aliis ecclesiarum praelatis et clericis, necnon et universis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis.

Pridem eo bullae nostrae confracto typario, quo apostolorum Petri et Pauli capita signabantur, aliud utcumque consimile fecimus continuo subrogari, ne ob bullae defectum personis et negotiis ex vacatione dispendium immineret. Porro quia subrogatum hujusmodi corpulentiores solito eorundem capitum effigies exprimebat; dum per hoc discrepabat notabiliter a priori, aliud postmodum, cujus impressione praesentes litterae muniuntur, aptius in opus bullandi perpetuum fecimus, reposito in otium (sic) altero, alterius opificis ministerio fabricari, donec corruptione seu vetustate defecerit, non mutandum. Verum (quia) falsariorum perniciose subtilitas, si parum vigilet cauta prudentia ex adverso, ex mutatione praedicta praesumeret fortasse malignandi materiam, et moliendi sibi nova nequitiæ instrumenta, perspicaciori est considerationis oculo providendum, ut si lethalis sibi ipsi et toti corpori suo manus falsis incudibus simile quidquam effigere tentaverit, intra pestilentes proprii latibuli

A officinas, id est per transsumptam de veris exemplaribus speciem, fallere nequeat oculos inspectoris arguti, vel evadere ad communis utilitatis incommodum severi judicis ultionem. Quocirca mandamus, quatenus contra litterarum nostrarum falsarios, manus sollicitae indaginis porrigentes, iniquitates ipsorum satagatis ad perfectum odium invenire; ita quod haec radix, quae per suffragia maligni temporis pullulavit, disciplinalis falcis acumine succidatur. Cum aliquibus vestrum apostolicas litteras contigerit praesentari, circa praesentantis personam, maxime si privilegium vel litteras super concessionibus vel indulgentiis, quae a nobis non nisi de certa scientia conceduntur vel committuntur, obtulerit, diligens consideratio habeatur, utrum ex illius opinione vel meritis aliquis in ejus actionibus sinistrae suspensionis suspicionis scrupulus oriatur. Deinde qui litteras hujusmodi receperit, eas in bulla, filo, charta, stylo dictaminis, scriptura, forma, et aliis in quibus notari vel deprehendi falsitas potest, circumspiciat diligenter: et si certum in illis falsitatis apparuerit argumentum, reprobentur protinus tanquam falsae, et contra impetratores earum vel scienter utentes eisdem ad incarcerationem et alias poenas juxta rigorem canonum procedat exacta diligentia praelatorum, contradictores, etc., si et ipsi noluerint canonicam effugere disciplinam; proviso ut litteris ea bulla quam subrogabimus, priori confractae signatis nullatenus derogetur. Ita tamen quod si super earundem litterarum aliquibus de veritate bullae contigerit rationabili er dubitari, per subtilem collationem aliarum similium, de quibus non dubitatur, ad illam hujusmodi haesitatio sine difficultate qualibet dirimatur. Ut autem aliquibus super hoc de culpa vel negligentia impetrantis nullum frivolum defensionis vel excusationis pallium relinquatur, volumus et districte praecipimus, ut singuli praelatorum subditis suis [subditos suos], proposito eis publicae commonitionis edicto, praemuniant et informant per litteras apostolicas quibus uti disponunt, et quas de aliorum quam vestris [nostris] vel illorum qui ad illud deputati noscuntur officium manibus receperunt, apud se ipsos, exhibito [adhibito], si opus fuerit peritorum consilio, discutiant diligenter, et eas tunc in publicum proferant cum districto fuerint judicio approbatae. Si vero eas intellexerint reprobas, eas statim destruant vel resignent. Quod si postquam eis publice uti coeperint, ipsas contigerit argui falsitatis, sciant sibi seram ignorantiam, si tunc eam praetenderint, quominus canonicae poenae subiaceant nullatenus profuturam. Caveant autem singuli, ne quod ad medelam cogitavimus in hac parte, per abusum tendat ad noxam; quia si nobis obviantibus sceleri falsitatis, aliqui ex hoc materiam sumpserint in personas vel negotia malignandi, hanc gravem malitiae culpam, quae facile poterit deprehendi, non dimittet apostolicae disciplinae severitas impunitam.

CCXXXV.

Ad abbatem de Becco. — Ne loci diœcesanus contra personas monasterii inquirat.

[MARTEN., *Thes. Anecd.*, I, 819, ex ms. S. Michaelis in Periculo maris.]

Tam suppliciter quam humiliter petisti nuper a nobis, ut cum per otiosas inquisitiones et crebras spiritualiter et temporaliter ecclesias deperire contingat, indemnitati monasterii tui paterna sollicitudine præcavescentes, dignaremur, ne loci diœcesanus ad inquisitionem procedat contra monasterii prædicti personas, cum id aliqua causa non exigat, providere. Ne autem per leve compendium ad grave dispendium veniatur, cum malignæ criminationis janua, ne quis criminetur injuste, sit penitus præcludenda: nos tuis justis postulationibus inclinati, auctoritate præsentium inhibemus, ne diœcesanus loci ejusdem ad inquisitionem contra personas ipsius monasterii propria auctoritate procedat, nisi quis super excessibus suis non a malevolis, sed a providis et honestis fuerit graviter infamatus.

CCXXXVI.

Ad eundem. — Concedit facultatem ut ex pluribus cellis unam conficiat.

(Ibid.)

INNOCENTIUS, etc.

Ex parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum quasdam cellulas habeatis, in quibus duo vel tres monachi commorantes non sic omnino vivunt, sicut ordinis congrueret honestati, revocandi monachos ipsos cum possessionibus quas obtinent, ad conventum, vel ex eis unum vel plures conventus noviter ordinandi licentiam concedere dignaremur. Quia igitur bonum est et jucundum habitare fratres in unum, faciendi prædictorum alterum absque præjudicio alieno, quod magis videritis expedire, liberam vobis tribuimus facultatem. Tu demique, fili abbas, super te ipso et credito tibi grege taliter vigilare procures, etc.

Datum, etc.

CCXXXVII.

Ad eundem. — Concedit facultatem quosdam monachos ab irregularitate absolvendi.

(Ibid., col. 820.)

Ex tua insinuatione didicimus, quod nonnulli monasterii tui monachi quorum quidam per violentam manuum injectionem inciderunt in canonem sententiæ promulgatæ: alii vero Simoniacum ibi habuerunt ingressum, absolutionis beneficio seu dispensationis gratia non obtentis, sacros susceperunt ordines, et in eis non sunt veriti postmodum ministrare, de quorum salute sollicitus postulasti, ut cum eos venire ad Sedem apostolicam oporteret, et verendum asseras ne ad nostram veniendo præsentiam vagarentur, et salutis cujus causa venirent incurrerent detrimentum, misericorditer super hoc agere dignaremur. Nos autem plenam de discretionem tua fiduciam obtinentes, considerantes quoque quod religionis favore multa in regularibus, quæ

A non pateremur in aliis, sustinemus: per apostolica scripta mandamus, quatenus hujusmodi manuum injectoribus juxta formam ecclesiæ consuetam in talibus absolutis, nisi eorum difficilis fuerit vel enormis excessus, propter quem merito ad Sedem apostolicam sint mittendi; servata generali constitutione concilii circa eos qui noscuntur ingressum Simoniacum habuisse, super eo quod taliter receperint ordines, et in eis postmodum ministraverint, auctoritate nostra facias cum eisdem prout animarum suarum saluti videris expedire.

CCXXXVIII.

Ad abbatem et fratres monasterii de Loco-Dei.

[LANGEBECK, *Script. rer. Danic.*, VIII, 189.]

B INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii de Loco-Dei, Cisterciensis ordinis, Ripensis diœcesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Devotionis vestræ supplicationis inclinati auctoritate præsentium vobis indulgemus, ut possessiones et alia bona mobilia vel immobilia, exceptis feudilibus, quæ personas liberas fratrum ad monasterium vestrum a sæculo fugientium et professionem facientium in eodem, si remansissent in sæculo ratione successionis, vel quocunque alio justo titulo, contigissent, petere, percipere, ac retinere libere valeatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, etc. Ut supra.

CCXXXIX.

C *Ad Rothomagensem archiepiscopum. — Increpat quod mandatum pontificium de beneficio, clerico cuidam conferendo, minus recte intellexerit.*

[MARTEN., *Thesaur. Anecd.*, I, 796, ex ms. S. Michaelis in periculo maris.]

Cum asperitate merito te possemus increpare pro eo quod nobis tuis litteris intimasti, plures jurisperitos valde mirari super contentia litterarum quas dilecto filio archidiacono, cantuari et magistro A. de Beaford canonico Ebroicensi destinavimus ad petitionem R. de Berlaico ad ecclesiam de Malevilla electi, quod in eis contra jus commune, ac totius provinciæ consuetudinem contineatur mandatum: cum hoc sit a veritate penitus alienum. Causam enim admirationis exponens, quæsisti quomodo presbyter ille plura beneficia potuit objicere alteri clerico, cui tu præfatam ecclesiam concessisti, cum ipse plura beneficia obtineat; et quomodo intra annum debuit ordinari cum scholaris existat, et magna de ipso sit spes, quod ad fructum pertingere debeat ampliolem, nec alia ecclesiastica obtineat beneficia, unde valeat sustentari. Sane si litterarum illarum tenorem diligentius attendisses, et exposuisses fideliter jurisprudentibus in jure peritis, advertisses pro certo quod nihil in illis exprimitur, per quod nos intelligere debuerimus quod presbyter ille aliam ecclesiam obtineret, neque quod clericus alter existeret scholaris, de quo spes esset quod ad fructum pertingere debeat ampliolem, quamvis si utrumque fuisset expressum, neutrum eorum illius

forma mandati potuisset de jure vel consuetudine impedire, cum is qui habet unam ecclesiam, ad aliam canonice possit assumi, si videlicet illam dimittat, et scholaris de quo spes bona concipitur ad parochialem ecclesiam assumi non debeat, si forsitan intra annum nolit, aut nequeat ordinari. Quocirca fraternitatem tuam volentes esse de cætero super intelligentia litterarum nostrarum amplius circumspectam, per apostolica scripta mandamus quatenus non impedias quominus secundum formam litterarum illarum, in prælibato negotio procedant, maxime cum in illis tuo diligentissime curavimus non solum juri, sed honori deferre.

CCXL.

Ad abbatem et conventum S. Michaelis de Terrascha.
— *Ut promissum R. clerico conferatur beneficium.*

[MARTEN., *Thesaur. Anecd.*, I, 797, ex ms. S. Michaelis in Periculo maris.]

INNOCENTIUS papa III, abbati et conventui S. Michaelis de Terrascha.

Accedens ad Sedem apostolicam dilectus filius R. clericus sua nobis insinuatione monstravit cum quod promiseritis vos provisuros in ecclesiastico eadem beneficio conferendo, cum posselis, sicut per litteras decani Suessionensis et suorum conjudicum super hoc a Sede apostolica delegatorum, quibus tenor litterarum vestræ promissionis erat insertus, liquido edocebat, vos id hactenus efficere non curastis, allegantes coram iudicibus memoratiæ quod talis promissio vos nullatenus obligavit, cum videretur esse facta contra statuta Lateranensis concilii, quod promissionem inhibet beneficii non vacantis. Nos autem, considerantes quod aliud est prælatum promittere beneficii collationem, cum po-

terit, aliud, cum vacabit : cum in multis casibus se facultas possit offerre quibus non esset collatio in expectatione vacaturi beneficii differenda, per apostolica nostra scripta mandamus quatenus memorato R. competens ecclesiasticum beneficium assignetis ; alioquin abbati S. Joannis et decano Suessionensi dedimus nostris litteris in mandatis ut vos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellant.

CCXLI.

Ad Turritanensem archiepiscopum. — *Ut monasterio Casinensi ecclesias quasdam restitui curet.*

(Laterani, Nov. 13.)

[D. TOSTI, *Storia della badia Casin.*, II, 285.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri A. Turritanensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Perlatus est clamor ad aures nostras, quod frater noster P. Ampuriensis episcopus ecclesiam S. Petri de Nugulbi, et Sancti Helix de Sitim, a prædecessore suo per violentiam occupatas, injuste detineat. Quia vero eadem ecclesiæ Beati Petri juris existunt, et a prædecessore nostro bonæ memoriæ PP. Calixto Casinensi monasterio sub annuo censu concessæ sunt, et suo privilegio confirmatæ, per præsentia tibi scripta mandamus atque præcipimus, quatenus easdem ecclesias cum omnibus suis pertinentiis eidem monasterio restitui facias, et in pace dimitti. Postmodum vero si præfatus episcopus aliquam in eis se confidit habere justitiam, congruo loco et tempore in nostra præsentia poterit obtinere.

Datum Laterani, Idibus Novembris.

Epistolæ tres quæ sequuntur loco suo exciderant.

CCXLII.

Ad Gulielmum abbatem monasterii Glannafoliensis.
— *Possessiones et privilegia monasterii confirmat, salva Casinensibus abbatibus debita obedientia.*

(Anno 1203. Laterani, Mart. 25.)

[D. TOSTI, *Storia della badia Casin.*, Napoli 1842, in-4°, t. II, 281, ex originali, caps. dipl. 2, n. 12.]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectio filio GULIELMO abbati Glannafoliensis monasterii, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Quoties illud a nobis petitur, quod rationi, et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecte in Domino filii, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et prædecessorum nostrorum felicis memoriæ PP. Urbani et Anastasii vestigiis inhærentes, præfatum monasterium, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus,

et præsentis scripti privilegio communimus, stantes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Ecclesiam videlicet Sancti Martini de Sancto Mauro ; ecclesiam Sancti Gervasii et Protasii in Batheaco cum pertinentiis suis ; ecclesiam S. Mariæ de Molo cum pertinentiis suis ; insulam Sancti Mauri cum pertinentiis suis ; ecclesiam Sanctæ Mariæ in Dane, ecclesiam Sancti Simplicii super Ligerim, ecclesias Sancti Petri in Vodda, Sancti Petri cum villa Fabren, Sancti Lamberti de Curallo, Sancti Ylarii de Coneorzo cum pertinentiis suis, et Sancti Martini de Sorech, terram Americi de Averoin, ecclesias Sanctæ Justæ de Vere cum pertinentiis

suis, et Sanctæ Mariæ de Doado; villam de Solonge cum pertinentiis suis, villam quæ vocatur Cru cum pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Veterini de Gena cum Molendino, et aliis pertinentiis suis, ecclesiam Sancti Cyriaci in Salmosa cum decimis suis; ecclesiam Sancti Mauri in Lauduna, et ecclesiam Sanctæ Magdalenæ de Vareno, villam Syndremont cum pertinentiis suis, et villam Lambri cum pertinentiis suis; insulam Blason; in Normannia ecclesiam Sanctæ Mariæ de Cingal, ecclesiam Sancti Mauritam in Castro Laudun, ecclesiam Sancti Aniani, et villam Sindremont, ecclesiam Sancti Petri in culturis. Sepulturam quoque ejusdem loci liberam esse sancimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, vel violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars major consilii sanioris secundum Dei timorem, et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum; electus autem Casinensi abbati repræsentetur confirmandus, et munus benedictionis suscipiat ab episcopo catholico, quem ipse per suas duxerit litteras exorandum, qui nimirum, et ejus successores obedientiam abbati Casinensi promittent, et singulis quinquenniis ipsum Casinense monasterium tanquam suam caput humilitate debita visitabunt. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione concessa sunt usibus omnino profutura; salva in omnibus apostolicæ sedis auctoritate et diocesanorum episcoporum canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus SS.

Ego Petrus, Portuensis et Sancti Ruffini episcopus subscripsi.

Ego Joannes Albanensis episcopus subscripsi.

A Ego Petrus titulo Sanctæ Cecilie presbyter cardinalis SS.

Ego Jordanus, Sanctæ Pudencianæ tt. pastoris presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Guido, Sanctæ Mariæ trans Tiberim tt. Calixti presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini tt. Equitii subscripsi.

Ego Centhius, titulo Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presbyter cardinalis tt. Eudoxiæ subscripsi.

Ego Joannes, titulo Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis subscripsi.

B Ego Cencius, presbyter cardinalis SS. Joannis et Pauli, tt. Pamachii subscripsi.

Ego Gregorius, titulo Sancti Vitalis presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Benedictus tt. Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Leo, titulo Sanctæ Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani cardinalis subscripsi.

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Hugo S. Eustachii diac. card. subscripsi.

Ego Matthæus Sancti Theodori diaconus cardinalis subscripsi.

C Ego Joannes Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis subscripsi.

Datum Laterani per manum Joannis sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et notarii, x Kalendas Aprilis, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1202, pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno sexto.

CCXLIII.

Ad universum clerum Bremensis provinciæ. — Ut Waldemarum excommunicatum publice denuntient.

(Anno 1214. Romæ, ap. S. Petrum, April. 27.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, p. 344, ex originali, cum appenso plumbeo sigillo Innocentii III, caps. II, n. 10.]

D INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis, et aliis ecclesiarum prælatis per Bremensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum perditionis filius Waldemar, tanquam hæreticus et schismaticus censuram canonicam vilipendat, et Ecclesiæ claves nullas reputans, excommunicatus et depositus præsumat episcopalia officia exercere, discretionis vestræ per apostolica scripta districtè præcipiendo mandamus, quatenus præfatum Waldemarum degradatum et tam ipsum quam fautores suos excommunicatos per ecclesias ve-

stras publice nuntietis. Vos denique, filii abbates, A super vobis ipsis et credito vobis grege taliter vigilare curetis, extirpando vitia et plantando virtutes, ut in novissimo districti examinis die coram tremendo iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua, dignam possitis reddere rationem.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, III Kalendas Maii, pontificatus nostri anno XVII.

CCXLIV.

Bulla pro Garino abbate Sancti Joannis in Valeia (Carnotensi).

(Anno 1215. Laterani, Febr. 18.)

[*Gall. Christ. nov. VIII, instrum. 532, Ex chartario domestico D. de Gagneres, in bibliotheca regia.*]

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GARINO abbati ecclesiæ B. Joannis Valeiacensis, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, canonicam vitam professis in perpetuum.

Quoties istud, etc. Eapropter, dilecti in Domino filii, etc. præfatam ecclesiam sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona, etc. firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

In ecclesia Beatæ Mariæ Carnotensis, totos redditus per integrum annum præbendæ uniuscujusque fratris ex congregatione canonicorum ipsius ecclesiæ, cum eam quacunque occasione dimiserit, ut quoquo modo persona mutetur, in usus vestræ ecclesiæ beneficium præbendale cum omni integritate deveniat. Integram præbendam quam ecclesia vestra in ecclesia beatæ Mariæ perpetualiter habet, quam habebat bonæ memoriæ abbas Albertus cum canonicam susciperet normam; ecclesiam Sancti Stephani cum pertinentiis, scilicet altare de Morenciaco cum parte synodi ad altare pertinentis, ecclesiam de Mondonisvilla cum pertinentiis liberam ab omni exactione, synodo, circada; ecclesiam Sanctæ Fidis cum parochiali jure de novo burgo, qui vocatur Castelleth; ecclesiam de Luciaco, et campi partem de illa terra, quam ante possederat bonæ memoriæ Ivo Carnotensis episcopus; terram de Osauvilla, tam episcopalem quam canonicalem, cum oblatiis; terram de Ancherisvilla, in villa de Pontegodani; prioratum ecclesiæ ipsius villæ cum omnibus domibus episcopalibus; totam avenæ farraginem totam terram [episcopi quam

habetis] ultra aquam Auduram; plateam quam dedit vobis venerabilis frater noster Goslenus Carnotensis episcopus, donum altaris ecclesiæ de Serneio a Gosleno canonico et præposito ecclesiæ Sanctæ Mariæ, ecclesiæ vestræ factum, donum vigeriæ de Valeia, et totius terræ de Moncellis cum omnibus consuetudinibus factum vobis ab Hugone vicedomino Carnotensi; totam terram de Eddevilla cum consuetudinibus et feodis, ecclesiam Ardelecht cum omnibus hospitibus et terra ad duas carrucas; ecclesiam S. Nicolai de Curvavilla, cum ecclesia Sancti Petri ejusdem villæ, ecclesiam S. Dionysii de Puteis, S. Mariæ de Gohosvilla cum pertinentiis; ecclesiam de Trembleio cum decimis, ecclesiam Beatæ Mariæ de Teliu cum decimis; ecclesiam de Braioso cum pertinentiis, ecclesiam Sancti Saturnini de Camburciaco cum pertinentiis, ecclesiam Sancti Martini de Loiniaco, cum pasnagio porcorum vestrorum; villam Armentarvillam cum decima, quam ab ecclesia Sancti Benedicti admodiationem accepistis pro III frumenti modis et IV avenæ ipsi annis singulis persolvendis, villam Albereth, et villam Nerlu, terram de Curvaulmo, et omnes alias terras quas apud Carnotum habetis; ecclesiam de Garneio cum terra ad unam carrucam, quam pro animæ suæ redemptione Nivardus de Nonancurte ecclesiæ vestræ concessit, ecclesiam de Orrevilla cum decima quam dedit vobis Hugo filius Guinemari per manum præscripti Ivonis Carnotensis episcopi, in loco qui dicitur Guoriart; dimidium cum pratis secus Auduram fluvium, apud Sanctum Priscum molendinum, prata quæ de beneficio beatæ Mariæ apud Ataias habetis, terram quam jure proprietatis tenetis apud villam Soors. Præterea census domorum, terrarum, vinearum, et decimas segetum et vinearum, quæ tam in Carnotensi civitate quam suburbio vestri juris existunt. Obeunte vero te, dilecte fili Garine abbas, nullus ibi qualibet surreptione, astutia, vel violentia præponatur, nisi quem fratres secundum Dei timorem et B. Augustini Regulam providerint eligendum. Electus autem communi capitulo Beatæ Mariæ representetur, ab episcopo Carnotensi abbatiam et benedictionis gratiam suscepturus; qui nimirum in ecclesia Beatæ Mariæ sicut et alii canonici suam faciet septimanam.

Decernimus ergo, etc. amen, amen, amen.

Datum Laterani, per manum Thomæ, Sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi et notarii, Neapolitanus electi, XII Kalendas Martii, indictione IV, Incarnationis Domini anno 1215, pontificatus vero D. Innocentii papæ III anno XVIII.